

5. RESULTATS DE LA RECERCA (II): COMPOSICIÓ ORACIONAL I CONNEXIÓ TEXTUAL

5.1- LA COMPOSICIÓ ORACIONAL I LA CONNEXIÓ TEXTUAL

5.1.1- SINTAXI I COHESIÓ: L'ARTICULACIÓ DE LA LINEALITAT LINGÜÍSTICA

En el capítol anterior he exposat els resultats de la recerca en la part menys polèmica, la densitat lèxica i els estils nominal i verbal. En aquest, en canvi, desenvoluparé els aspectes en què hi ha hagut les diferències més importants entre els diversos autors consultats —o, més ben dit, entre tota la tradició lingüística i els pocs que han opinat en la direcció contrària.

Com ja he afirmat en les conclusions del segon capítol (vg. § 2.3.5), la hipòtesi de partida ha de ser que, en aquests aspectes més discrepants, els diversos autors estaran més o menys encertats segons la qüestió concreta o el tret gramatical que se sotmeti a anàlisi, en congruència amb la visió polièdrica de la complexitat lingüística i de la diversitat lingüística que he defensat. Així, la conversa informal, la classe magistral i la prosa acadèmica, i el discurs oral i escrit en general, hauran de manifestar graus, tipus i direccions diferents de la complexitat lingüística d'acord amb l'aspecte lèxic o gramatical que s'estudiï en cada cas.

Una altra de les conclusions importants a què arribava, que afecta molt més aquest capítol que l'anterior i que constitueix una de les aportacions principals del meu treball en aquest camp de recerca, és la necessitat de l'anàlisi dels elements gramaticals tant en la vessant estrictament sintàctica com, en una perspectiva més àmplia, en la funció cohesiva o textual.

Per això, dedicaré les pàgines següents a una primera definició, que aprofundiré en els apartats successius, de les unitats sintàctiques oracionals i de les relacions de cohesió textual que han estat objecte de la recerca. Atès que les unitats oracionals tenen una tradició d'estudi molt més àmplia, insistiré més en la definició de les relacions cohesives i en la interrelació entre les unes i les altres.

El concepte de cohesió textual, difós principalment a partir de l'obra *Cohesion in English* de M.A.K. Halliday i R. Hasan (1976), va ser plantejat per aquests autors de la manera següent:

“The concept of cohesion is a semantic one; it refers to relations of meaning that exist within the text, and that define it as a text. Cohesion occurs where the INTERPRETATION of some element in the discourse is dependent on that of another. The one PRESUPPOSES the other, in the sense that it cannot be effectively decoded except by recourse to it. When this happens, a relation of cohesion is set up, and the two elements, the presupposing and the presupposed, are thereby at least potentially integrated into a text.” (Halliday i Hasan, 1976: 4)

“As we saw, a very wide range of semantic relationships is encoded through the clause complex. But in order to construct discourse we need to be able to establish additional relations within the text that are not subject to these limitations; relations that may involve elements of any extent, both smaller and larger than clauses, from single words to lengthy passages of text; and that may hold across gaps of any extent, both within the clause and beyond it, without regard to the nature of whatever intervenes. This cannot be achieved by grammatical structure; it depends on a resource of a rather different kind. These non-structural resources for discourse are what are referred to by the term COHESION.” (Halliday, 1985a: 288)

La cohesió s'ha de situar, des de la perspectiva de la lingüística del text, al costat de l'adequació i de la coherència, com una de les tres propietats textuais fonamentals²⁶². Vegem, a continuació, unes definicions de totes tres:

“a) L'*adequació* és la propietat per la qual el text s'adapta camaleònicament al context comunicatiu, en una relació ecològica entre el text i el seu medi social. També s'anomena coherència externa. Té a veure amb l'emissor i el receptor del missatge, amb el canal de producció i recepció, amb els propòsits comunicatius, etc., paràmetres que defineixen els *registres*. Destaca la visió del text com a unitat funcional, és a dir, dotat d'una funció social, i com a mitjà pel qual els humans duem a terme accions en interacció amb els altres.

b) La *coherència* és la propietat per la qual el text es confecciona i s'interpreta com una construcció articulada d'unitats d'informació. Hi intervenen unes estructures globals de contingut i s'hi posen en joc operacions cognitives de maneig, elaboració i emmagatzematge de la informació. Destaca la vessant del text com a unitat semàntica i informativa (significat a nivell cognitiu o macro).

c) La *cohesió* és la propietat per la qual hi ha uns lligams entre els diversos elements de la manifestació lineal del text: sintagmes, oracions, paràgrafs, etc. Aquests lligams reflecteixen el desenvolupament informatiu del text i es materialitzen en unitats i relacions sintàctiques i semàntiques (significat a nivell lingüístic o micro).” (Castellà, 1992: 57-58)

Per tant, dins del *continuum* de la textualitat, que va des del que és més social i pragmàtic fins al que és més gramatical i sintàctic, la cohesió textual ocupa una posició més decantada cap a la gramàtica, tot limitant per dalt amb la coherència textual i per baix amb la sintaxi oracional (vg. quadre pàgina següent). En la producció de qualsevol discurs, a partir d'uns contextos socials i psicològics, hi ha d'haver unes intencions comunicatives i uns continguts a transmetre que tenen un caràcter mental, intern a l'individu, i que es concreten en esquemes i estructures cognitives de tipus global (*coherència textual*).

²⁶² La distinció entre *coherència* i *cohesió*, que és habitual en l'àmbit català i que ha estat defensada per diversos tractadistes (p. ex., Widdowson, 1978 i Conte, 1988) i plantejada per altres amb noms alternatius però de continguts similars (p. ex., van Dijk, 1978, amb els termes *coherència lineal* i *coherència global*), no té un ús general en totes les tendències de la lingüística textual i pot ser, fins i tot, bastant discutible des d'un punt de vista estrictament teòric. Malgrat això, l'he adoptada i l'he proposada a efectes pràctics en diverses ocasions (p. ex., Castellà, 1992: 58-62).

LA CONTINUUM DE TEXTUALITAT	
A/ Convencions sobre el context comunicatiu	Adequació textual
B/ Estructura informativa global	Coherència textual
C/ Progressió temàtica (tema-remà)	<i>Interface</i> coherència - cohesió
D/ Elements lingüístics supraoracionals	COHESIÓ TEXTUAL
E/ Elements lingüístics intraoracionals	Sintaxi oracional

Si es vol que la comunicació es faci efectiva, les estructures informatives de l'emissor han d'arribar a reconstruir-se —o, simplement, a construir-se— en esquemes i estructures cognitives en la ment del receptor, a través del paper mediador del llenguatge. I, perquè això ocorri, els esquemes mentals (conceptes, idees, imatges, representacions, etc.) han de transformar-se en estructures de tipus lingüístic, les quals, per la servitud que tenen a la materialitat física, són de caràcter lineal —és a dir, estan constituïdes de sons que es produeixen en la línia del temps o bé de signes gràfics que s'estenen en la línia de l'espai. El pas de l'esquema global a la linealitat es concreta en la *progressió tema-remà*, que permet d'associar la informació ja coneguda amb la informació nova en el si de cada enunciat i que es constitueix, com he assenyalat al quadre, en l'*interface* entre coherència i cohesió, entre la globalitat de les idees i la linealitat de les oracions. La necessitat de crear lligams i jerarquitzacions en la successió

dels mots és el que ha donat lloc a la morfologia, a la sintaxi, a la cohesió textual i a tot l'entramat enorme i complex de relacions que constitueix la llengua²⁶³.

Aquest terreny de la linealitat abraça els punts D i E del quadre. El parlant o escriptor té a l'abast els recursos de tots dos apartats, oracionals i supraoracionals, i opta a cada moment, d'una manera conscient o, generalment, inconscient, per les construccions lingüístiques que s'adiuen més a la mena de text que està produint. El resultat final que apareix en el discurs no és simplement la presència o l'absència d'un determinat tret sintàctic, sinó d'un conjunt d'elements oracionals i cohesius que s'impliquen o s'exclouen entre si, segons el cas. L'absència d'un tipus de relacions demana la presència d'unes altres, i així successivament. La *complexitat sintàctica* es compenetra, per tant, amb una *complexitat cohesiva* o *discursiva*. Vegeu, per exemple, una petita mostra del conjunt ampli d'opcions de què disposem en català per expressar, d'una manera més o menys explícita, més o menys matisada, més o menys col·loquial, etc., la relació entre dos enunciats units per una idea de causa-conseqüència:

Plou. Ens quedem a casa.

Avui plou: ens quedem a casa.

Avui plou; doncs ens quedem a casa.

Avui plou. D'aquí que ens quedem a casa.

Plou. Per tant, ens quedem a casa.

Plou i, en conseqüència, ens quedem a casa.

Plou, és a dir, ens quedem a casa.

²⁶³ El concepte de *linealitat* en el llenguatge no contradiu pas el fet que els mots estan disposats en estructures sintàctiques amb jerarquia de components. Es refereix, més aviat, a la idea elemental que el llenguatge desenvolupa en la línia del temps i de l'espai unes idees i uns conceptes que en la ment estan organitzats d'una manera més global. D'altra banda, la complexitat del llenguatge, demostrada pel simple fet que tres mil anys d'estudis encara no han pogut exhaurir-ne la riquesa ni completar-ne la descripció, només pot explicar-se —si no, seria un estrany caprici de l'evolució— pel gran esforç, realitzat pels humans de totes les èpoques i sedimentat en les cultures i en les societats al llarg de desenes de milers d'anys, d'intentar una comunicació màximament efectiva entre les persones —fins on això sigui possible, dins de les limitacions de la naturalesa humana. El marc teòric recent més adequat per a l'explicació psicològica i pragmàtica d'aquest fenomen és, probablement, l'anomenada *Teoria de la pertinència* (o *de la rellevància*) de D. Sperber i D. Wilson (1986), que explica com les ments cerquen de comunicar-se entre si amb la màxima pertinència, amb la necessària ostensió i amb el mínim esforç de processament cognitiu, i com ho fan per mitjà d'inferències que relacionen els enunciats amb contextos cognitius. En aquests processos, el codi lingüístic no és un element imprescindible, però hi és habitual perquè la seva presència, amb una progressiva adaptació i especialització, ha permès de reduir el nombre i l'abast de les inferències i, per tant, de facilitar la interpretació dels missatges en la direcció desitjada per l'emissor.

Per culpa de la pluja, ens quedem a casa.
Com que plou, avui ens quedem a casa.
Avui ens quedem a casa perquè plou.
Que plogui és la causa de quedar-nos a casa.
La pluja és el motiu de la nostra reclusió a casa.
A causa de la pluja ens quedarem a casa.
Plou, i això fa que ens quedem a casa.
Plou: és per això que ens quedem a casa.
És perquè plou que ens quedem a casa.
El fet de ploure és el que ens obliga a quedar-nos a casa.
Plou i plou, i nosaltres a casa.
Uix, quin fàstic de diumenge! Tot el dia aigua i més aigua, i tancats a casa...
Te fot! Tot el dia a casa per la maleïda pluja!
La pluja ha fet acte de presència i ens ha tingut tancats a casa.
 ...

(Exemples preparats *ad hoc*)

Com es pot observar, els exemples aportats contenen estructures de juxtaposició, de coordinació i de subordinació, d'una o de dues oracions més o menys dependents sintàcticament, però sempre relacionades semànticament i pragmàticament, en una llista de possibilitats que podria ser molt més llarga. Si les dues idees expressades pels exemples es col·loquen al costat d'altres, en el discurs, aleshores la combinatòria arriba a ser infinita. Hi ha un nombre inabastable de maneres d'expressar unes mateixes idees d'acord amb les intencions de l'emissor, amb les convencions contextuais, amb les maneres de dir pròpies d'un parlant i, fins i tot, potser, amb l'atzar del moment. En un enunciat pot aparèixer una oració coordinada, una de subordinada, un díctic discursiu, un connector textual o cap d'aquests elements, i la seva presència o absència s'impliquen mútuament. Per a la comparació llengua oral / llengua escrita, i probablement per a molts altres propòsits de recerca, no es pot fer el còmput de les aparicions d'un d'aquests elements sense tenir en compte els altres. Sintaxi i cohesió no són camps excloents, sinó que comparteixen una mateixa funció: articular la linealitat lingüística²⁶⁴.

²⁶⁴ D'altra banda, la delimitació entre allò que és intraoracional (sintàctic) i allò que és supraoracional (cohesiu) no és sempre fàcil —i menys en el discurs oral—, ja que les implicacions semàntiques i pragmàtiques d'una determinada unitat solen anar més enllà de l'àmbit estricte de l'oració.

La interrelació i l'opcionalitat en l'ús de recursos oracionals i cohesius no treuen, però, la importància descriptiva que té la subdivisió entre l'àmbit oracional i el supraoracional. Les estructures sintàctiques oracionals i les relacions cohesives no estableixen uns lligams del mateix tipus. La diferència essencial és, en bona part, en la noció d'inclusió o subordinació: les estructures oracionals s'inclouen les unes en les altres amb un tipus d'integració (*constituency*) que no es dona més enllà de l'oració. La cohesió textual, en canvi, es manifesta per mitjans diferents, amb una relació gramatical menys o gens travada, i es concreta en tres menes de relacions: la referència, la connexió i la cohesió lèxica²⁶⁵. Vegem-les a continuació:

1- Referència (o anàfora, substitució, etc.): Un element A (mot gramatical especialitzat en aquesta funció) es refereix a un element B (sintagma, clàusula, oració o conjunt d'oracions, paràgraf o conjunt de paràgrafs, etc.). L'element A és buit de contingut semàntic, conté instruccions morfosintàctiques per recuperar o per referir-se a l'element B i sol ser de les categories pronom, article o adjectiu determinatiu²⁶⁶.

2- Connexió: Un element A explicita la relació entre dos elements B i C (sintagmes, clàusules, oracions, conjunts d'oracions, paràgrafs). L'element A conté una instrucció semanticopragmàtica que orienta la interpretació de la connexió. Les categories connectives són les conjuncions, els marcadors o connectors parentètics²⁶⁷ i algunes interjeccions.

²⁶⁵ Les relacions de cohesió textual s'han classificat de diverses maneres. En el treball clàssic sobre el tema, M.A.K. Halliday i R. Hasan (1976) les agrupen en cinc apartats: referència, substitució, el·lipsi, conjunció i cohesió lèxica. A J.M. Castellà (1992: 157-84), en una recopilació dels treballs de diversos autors, s'hi feia una única gran divisió entre referència i connexió.

²⁶⁶ Hi ha l'altre tipus de referència, la *dixi*, que és exofòrica —adreçada cap a fora del text— i per aquesta raó no té el caràcter de relació cohesiva, en contrast amb la referència endofòrica —adreçada cap a dins del text. Només quan alguns elements típicament dítics (adjectius i pronoms demostratius, etc.) assenyalen dins del mateix text, pres metafòricament com a objecte o espai del discurs, la *dixi* es fa endofòrica, s'anomena *discursiva* i resulta cohesiva (p. ex.: *Els alemanys i els turcs, tot i conviure en la mateixa ciutat, tenen caràcters molt diferents. Així, si aquells solen ser de tradició cristiana, aquests, en canvi, abracen, sovint amb convicció, la religió musulmana.* - Exemple preparat *ad hoc*).

²⁶⁷ Més endavant es pot veure la presentació i discussió d'aquesta unitat, sobre la qual hi ha una certa vacil·lació en la denominació (vg. § 5.5.1).

3- Cohesió lèxica: Un element A (mot lexical o de contingut semàntic ple) es relaciona semànticament amb un element B (també mot lexical), per mitjà de la sinonímia, l'antonímia, la hiperonímia o la simple pertinença a un mateix camp experiencial (com *pipa i fum, tren i bitllet o cap de setmana i embús de trànsit*).

Atès el caràcter òbviament no gramatical de la cohesió lèxica, els dos fenòmens de cohesió que més convé de diferenciar entre si són la referència —generalment, l'anàfora— i la connexió textual. Podem veure'n la distinció en el quadre següent:

REFERÈNCIA	CONNEXIÓ
<ul style="list-style-type: none"> . Una unitat A (element buit de contingut semàntic) remet a una altra unitat B (element de caràcter lexical). . A s'interpreta pel coneixement de B. . Si B és dins del text, A és una forma de <i>repetició</i> del sentit en el text. . A és sempre un mot especialitzat en aquesta funció, que remet a un altre sintagma, oració, paràgraf, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> . Una unitat A (element que conté una instrucció semànticopragmàtica) explicita la interpretació de la relació entre unes unitats B i C. . A s'interpreta per la relació entre B i C i, alhora, n'orienta la interpretació. . A és una forma de <i>relació</i> entre les unitats de sentit en el text. . A és un mot o grup de mots gramaticals o gramaticalitzats especialitzats en aquesta funció. . B i C són sintagmes, clàusules, oracions, paràgrafs, etc.

(Adaptació de Castellà, 1992: 159)

Per tant, referència i connexió es distingeixen sobretot perquè la primera és una relació entre dos elements, A i B, mentre que la segona implica un joc a tres, els dos elements connectats, B i C, i el connector A²⁶⁸.

Ambdues relacions, alhora, comparteixen la propietat de produir-se també dins de l'àmbit oracional. Així, un element anafòric pot referir-se a una unitat apareguda en una oració anterior o dins de la mateixa oració. Igualment, la relació semàntica explicitada pel connector pot establir-se entre oracions independents o pot integrar clàusules dins d'una sola oració, si bé en aquest segon cas el connector ha de dur, al costat de la instrucció semànticopragmàtica, una de sintàctica que determini el tipus de relació gramatical que s'estableix (inclusió o *subordinació*, equivalència o *coordinació* i, en el terreny intermedi, *interordinació*). Hi ha casos, fins i tot, en què el connector està desproveït de propietats semànticopragmàtiques, no pot funcionar en l'àmbit textual i es limita a establir una relació sintàctica intraoracional, cosa que ocorre, per exemple, en les construccions de subordinació substantiva i adjectiva²⁶⁹. D'acord amb M.J. Cuenca (1990), anomeno *composició oracional* aquells fenòmens de subordinació, de coordinació i d'interordinació que tenen un caràcter intraoracional i *connexió textual* aquells que es produeixen entre oracions sintàcticament independents —encara que, com és lògic, estiguin semànticament i pragmàticament relacionades:

“La connexió és un mecanisme de cohesió que s'estableix entre dos (i ocasionalment més) constituents de l'oració —*connexió intraoracional* o *composició oracional*— o entre dos elements del text —*connexió extraoracional* o *connexió textual*— i un connector (...). En

²⁶⁸ També es podria dir que la referència és una relació a tres bandes, en la mesura que hi ha un element contextual al qual es refereixen tant A com B i que és l'objecte de la correferència. Des d'aquesta perspectiva, però, la connexió es produiria aleshores entre almenys cinc elements: els connectats B i C, el connector A i els elements extratextuals referents de B i de C. Si a això hi afegim que alguns com *però*, *perquè*, etc., acostumen a remetre a quarts proposicions —en aquest cas, sisenes i setenes— que són posades en joc implícitament i que representen els tòpics discursius als quals remet el parlant en la construcció argumentativa, el nombre d'elements que hi intervenen pot augmentar encara més. Així, podem concloure que la connexió implica sempre més elements que la referència, sigui en el nombre que sigui.

²⁶⁹ En aquests darrers anys, la introducció del mot *connector* ha tingut un èxit i una difusió tan sorprenents que molts tractadistes han passat a anomenar amb aquest terme qualsevol mot que “connecti”, en el sentit més general de la paraula, les parts de l'oració o del discurs. He de reconèixer que, particularment, m'ha costat d'acceptar aquesta denominació per a les conjuncions i els pronoms relatius que introdueixen subordinades substantives i adjectives, precisament per la manca de contingut semàntic.

la definició de connexió que hem proposat es formula una dicotomia inicial segons que la relació es produeixi dins dels límits de l'oració o més enllà d'aquests límits. En el primer cas es parla de composició oracional i en el segon, de connexió textual. (...) La delimitació teòrica entre un tipus i l'altre de connexió és relativament senzilla. Es tracta «només» de ser capaços de determinar on acaba una oració²⁷⁰: si la connexió es produeix dins de l'oració, tindrem composició oracional i si es produeix entre oracions o unitats superiors, tindrem connexió textual. (...) A diferència de la connexió oracional, la textual no crea cap mena de relació sintàctica estructural, atès que, més enllà de l'oració, les relacions pertanyen a un altre nivell, el discursiu, on no es creen dependències sintàctiques. Per això, la connexió textual només manifesta o explicita la relació semàntica i/o pragmàtica entre els elements units. Per tant, la funció que té no és integrar estructures, com s'esdevé amb la composició oracional.” (Cuenca, 1999: 78-88)²⁷¹

La diferenciació i la interrelació entre la composició oracional i la connexió textual, d'acord amb la visió que n'he presentat al llarg d'aquest punt, dona lloc a una classificació dels connectors i de les construccions que els són equiparables (infinitiu, gerundis, etc.), segons la categoria i la funció, que presento a continuació²⁷²:

²⁷⁰ Les cometes que M.J. Cuenca ha posat en el mot «només» no són pas gratuïtes ja que, com tractaré en el punt que ve just a continuació, la delimitació de les oracions en la llengua oral és una tasca difícil.

²⁷¹ La base per a la distinció entre el que és oracional i el que és textual, que ha exposat clarament M.J. Cuenca en aquest fragment i que he adoptat com a criteri per al present estudi, estava ja en la definició de cohesió de M.A.K. Halliday i R. Hasan (1976) que hem vist a l'inici d'aquest subapartat. La connexió textual es relaciona, també, amb el que aquests autors anomenen *conjunction*, una de les principals formes de cohesió, que M.A.K. Halliday (1985a) presenta de la manera següent:

“Most of the encodings presented are structural: the causal relation is realized in the structure of a clause, or of a hypotactic clause complex. Examples are also given, however, of non-structural relations, where cause and effect are in different sentences but the relationship is still made explicit; for example

She didn't know the rules. Consequently she died.
She died. For she didn't know the rules.

Here the relationship of cause constitutes a cohesive bond between the two clauses; and it is expressed by the words *consequently* and *for*.” (Halliday, 1985a: 302-303)

²⁷² Aquesta llista és un assaig meu, més que inspirat en els de M.J. Cuenca i M.J. Marín que comentaré àmpliament en els apartats següents. Algunes d'aquestes unitats han començat a estudiar-se en època molt recent i, malauradament, encara no estan ben delimitades ni existeix un consens sobre les denominacions. Atès que la finalitat del present treball no és definir-les sinó veure'n el comportament en el contrast llengua oral / llengua escrita, m'ha calgut optar per una manera concreta d'organitzar-les, més amb el criteri de ser operatiu que no pas amb l'aspiració de fer-ne una explicació global satisfactòria —per més que desitjaria que les dades que obtingui poguessin contribuir-hi en el futur.

A/ Construccions de subordinació (o inclusió, inserció, recció, dependència, etc.): impliquen el fet bàsic en la sintaxi que un mot o grup de mots és constituent d'un altre. És una relació que es dona només en el nivell intraoracional i es realitza a través de la conjunció *que*, les formes no personals del verb (infinitiu i gerundi), els pronoms relatius, els pronoms interrogatius en el discurs indirecte, etc.

B/ Construccions de coordinació (o d'equivalència): indiquen el fet complementari a l'anterior, és a dir, que dos mots o grups de mots estan units en condicions d'igualtat, sense jerarquia de l'un respecte l'altre. És una relació establerta per les conjuncions *i* (copulativa) i *o* (disjuntiva), que es pot donar entre sintagmes, clàusules, oracions senceres i, fins i tot, fragments més llargs de text.

C/ Construccions d'interordinació: realitzen una funció sintàctica intermèdia entre la coordinació i la subordinació, i orienten la interpretació de la relació semàntica i pragmàtica entre dos enunciats. En són exemples les conjuncions *però*, *perquè*, *sinó*, *si*, etc.

D/ Marcadors o connectors parentètics: apareixen dins de l'oració, acompanyant o matisant algunes conjuncions, o en el discurs, organitzant-lo, marcant-ne les parts, assenyalant inici d'intervenció, canvi de torn, etc., sense establir una relació gramatical entre els elements connectats —sintàcticament, solen ser elements perifèrics d'una de les dues oracions. Com a categoria, estan en un grau de gramaticalització intermedi entre les conjuncions i els mots lexicals plens. Es tracta de paraules i expressions com *doncs*, *d'una banda*, *en resum*, *en primer lloc*, *bé*, etc.

E/ Interjeccions connectives: són mots amb un grau variable de gramaticalització que tenen valors modalitzadors (expressius, conatius, fàtics, etc.) i d'organització textual —es tracta de les interjeccions metalingüístiques i algunes de les fàtiques (vg. § 5.6.2). Les interjeccions més gramaticalitzades són les *pròpies* (*ai*, *ep*, *oi*, etc.), mentre que les *impròpies* són mots lexicals usats amb un valor pragmàtic especial (*visca*, *alerta*, *compte*, etc.).

F/ Omplidors (o mots-crossa, tics, etc.): omplen els buits en el discurs oral o són repeticions molt habituals d'un mot, convertides en tics verbals, etc. És més que discutible que exerceixin una funció connectiva, però potser podrien considerar-se un tipus de marcador discursiu que indica la necessitat d'omplir el silenci i que, al mateix temps, la satisfà²⁷³.

CATEGORIES	FUNCIÓ SINTÀCTICA	CONTINGUT SEMÀNTIC	FUNCIÓ TEXTUAL
Construccions de subordinació	Sí	No/Sí	No (Sí, molt ocasionalment)
Construccions de coordinació	Sí	No/Sí	No/Sí
Construccions d'interordinació	Sí	Sí	No/Sí
Marcadors o conn. parentètics	No	Sí	Sí
Interjeccions connectives	No	Sí/No	Sí
Omplidors	No	No	Sí/No

La classificació que acabo de presentar —i que aniré ampliant amb més detall al llarg dels apartats següents— es pot concebre, per tant, com una gradació en tres eixos, el sintàctic, el semàntic i el textual. En el primer, hi ha una clara evolució descendent en un procés de pèrdua del valor sintàctic oracional. En el segon, les unitats comencen sense valor semàntic, l'adquireixen plenament en l'apartat de la interordinació i dels marcadors discursius i el tornen a perdre en algunes interjeccions i en els omplidors. En

²⁷³ L. Payrató, comunicació personal.

el tercer, el textual, l'evolució és la inversa del primer, amb un augment progressiu del valor textual de les unitats, que només s'afebleix al final amb els omplidors.

D'acord amb tot el que he exposat fins ara i en correspondència, en part, amb els trets que han estat tractats en els estudis d'altres autors, dividiré aquest capítol en els apartats següents:

5.2- La composició oracional (I): les construccions de subordinació

5.3- La composició oracional (II): les construccions de coordinació

5.4- La composició oracional (III): les construccions d'interordinació

5.5- La connexió textual (I): les conjuncions i els marcadors o connectors parentètics en usos extraoracionals

5.6- La connexió textual (II): les interjeccions connectives i els omplidors

5.7- La composició oracional i la connexió textual: visió de conjunt

5.1.2- LA CLÀUSULA EN LA LLENGUA ORAL I EN LA LLENGUA ESCRITA

Com he avançat en les pàgines anteriors i com ja havia assenyalat en el punt 4.3.3, un aspecte crucial per a la comparació llengua oral / llengua escrita és la determinació d'una unitat comuna de rang superior al sintagma o, dit d'una altra manera, la delimitació en la llengua oral d'una unitat equivalent a l'oració de la llengua escrita.

La qüestió ha estat plantejada i resolta de maneres diferents per diversos autors. C. Blanche-Benveniste (1991), per exemple, explica la problemàtica i opta per una solució radical —que potser ho és menys del que sembla:

“Tous les chercheurs qui ont travaillé à partir de corpus oraux ont ressenti la difficulté qu'il y a à maintenir le concept de 'phrase', lorsqu'on étudie des énoncés qui ne comportent aucun démarcatif analogue au 'point' dans la ponctuation. Devant cette difficulté, les réponses varient; on peut décider de trouver, vaille que vaille, des équivalents à la ponctuation, dans les intonations, les pauses, et en comptant sur

l'intuition. Ce genre de décision correspond généralement à un désir de maintenir la notion de 'phrase' pour l'utiliser comme l'unité syntaxique de base, à la façon dont on procède dans la grammaire usuelle. Une autre attitude consiste à chercher d'autres unités de base; une autre consiste à éluder le problème (et c'est bien sûr la plus fréquente!). Or on peut constater que la difficulté présentée par l'étude des productions orales rejoint des questions théoriques qui ont mis en cause l'utilisation de la 'phrase' comme unité syntaxique; de sorte que la solution la plus tentante serait de décréter qu'on n'utilisera pas la notion de 'phrase' à cet effet. C'est ce que nous avons décidé, d'un point de vue purement théorique d'abord, et avec des arguments tirés de l'analyse de l'oral ensuite." (Blanche-Benveniste, 1991: 8)

C. Blanche-Benveniste es decanta, per tant, per no utilitzar la noció sintàctica de "*phrase*" (= oració)²⁷⁴ aplicada a la llengua oral i aquesta és, finalment, l'opció de la majoria de tractadistes, que prefereixen de remetre's a altres unitats, exclusives de la llengua oral o bé comunes amb la llengua escrita. Vegem-ho a continuació en els treballs de K.W. Hunt (1966); B. Kroll (1977); W. Chafe (1980, 1985 i 1992); R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech i J. Svartvik (1985), G. Crookes (1990) i J. Miller (1995):

1– K.W. Hunt (1966) fa la proposta d'una unitat, la *minimal terminable unit* o *T-unit*, que ell defineix per a la llengua escrita i que altres apliquen a la llengua oral (p. ex., R. O'Donnell, 1974, l'assumeix com a base de la majoria dels càlculs del seu treball). La *T-unit* té un caràcter bàsicament sintàctic i és el conjunt constituït per una clàusula principal i les subordinades corresponents:

"For lack of a better name I call these units «minimal terminable units». They are «terminable» in the sense that it is grammatically acceptable to terminate each one with a capital letter at the beginning and a period or question mark at the end. They are «minimal» in the sense that they are the shortest units into which a piece of discourse can be cut without leaving any sentence fragments as residue. They are thus «minimal terminable units». I wish I could call these units «the shortest allowable sentences» but instead I call them «T-units», for short. To repeat, each is exactly one main clause plus

²⁷⁴ C. Blanche-Benveniste empra el terme *phrase*, que tant en francès com en català sol ser sinònim d'*oració*. En la meua redacció, en canvi, utilitzo únicament el mot *oració* per a aquest concepte. D'altra banda, la paraula anglesa *phrase* —que trobarem més endavant en els textos d'alguns autors— afegeix confusió al panorama terminològic, ja que no significa pas el mateix que *sentence*, sinó que és l'equivalent del català *sintagma*.

whatever subordinate clauses are attached to that main clause. In ordinary prose about half the sentences consist of just one such T-unit. The other half of the sentences consist of two or more T-units, often joined with *ands*. Such sentences are «compound», or «compound-complex». Cutting a passage into T-units cuts each compound sentence or compound-complex sentences into two or more T-units.” (Hunt, 1966: 737)

Per tant, un enunciat com *La Maria s’ha comprat un cotxe* és una *T-unit*, *La Maria s’ha comprat el cotxe que volia en Joan* continua essent una *T-unit*, i *La Maria s’ha comprat un cotxe i en Joan volia el mateix*, en són dues. K.W. Hunt troba que la mesura més adequada per al que anomena “maduresa lingüística” és la longitud de la *T-unit* i no de la *sentence*²⁷⁵.

2– B. Kroll (1977) defineix la “*idea-unit*”, una unitat d’un caràcter, segons diu ella mateixa, més psicològic que gramatical, tot i que la delimitació que en fa acaba concretant-se a partir de criteris sintàctics:

“Considered in light of the extent to which planning frequently requires syntactic «work», we want to use a chunking device that will be sensitive to the amount of lexical and grammatical manipulation (work) needed to create the units of discourse. In order to do this, I have tabulated the data based on «idea-units». I am suggesting that an idea unit (I.U.) represents a chunk of information which is viewed by the speaker / writer cohesively as it is given a surface form. Thus it is related more to psychological reality for the encoder than to a grammatical analysis of its form. While the idea unit reflects clausal structures marked by words, traditionally indicating subordination or coordination precisely because those words show points at which choices are made to create some kind of relationship between ideas, it also isolates other structures.” (Kroll, 1977: 89-90)²⁷⁶

²⁷⁵ L’interès de K.W. Hunt és mesurar el grau de maduresa sintàctica en la redacció dels estudiants de primària i secundària. La seva argumentació sobre la validesa de la *T-unit* respecte d’aquest objectiu és ben interessant des del punt de vista de la didàctica de la llengua:

“Now if it were true that as writers mature they put more and more T-units into their sentences, then sentence length would be a better measure of maturity than T-unit length. But such is not the case. Occasionally a very young student will string one T-unit after another, with *ands* between or nothing between. (...) The result of this tendency is that my fourth graders average more T-units per sentence than superior adults do. That fact upsets sentence length as an index of maturity. The same fact explains why T-unit length is a better index of maturity than sentence length.” (Hunt, 1966: 737)

²⁷⁶ B. Kroll detalla les unitats sintàctiques que ha utilitzat per delimitar les *idea-unit* de la seva recerca, que són les següents:

B. Kroll arriba a la conclusió que els parlants combinen una noció intuïtiva d'*idea-unit* amb els recursos sintàctics de la subordinació i la coordinació per construir el discurs:

“I have, as suggested early on, taken an eclectic approach which combines a discourse notion of content unit together with a structuralist notion of «signal» of subordination or coordination. By suggesting the use of an «idea unit» as a measure for counting, I have posited that a communicator has a psychological awareness of a concept which he or she sees as an inviolable unit, and can encode that unit at the phrase, clause or sentence level.” (Kroll, 1977: 105)

3– W. Chafe (1980, 1985 i 1992) és l'autor dels que comento que més ha tractat el tema i, alhora, el que més ha anat canviant de criteri al llarg dels anys. Així, al 1980 proposa una *intonational sentence*²⁷⁷; al 1985 una *idea unit* —de la qual, tot i coincidir en el mot emprat per B. Kroll (1977), no fa la mateixa definició ni esmenta per res aquesta autora—; al 1987, amb J. Danielewicz, parlen d'*intonation unit*, encara que també utilitzen la *sentence* —“*the mean length of spoken sentences*” (1987: 104-105)—, i al 1992 torna a proposar la *intonation unit*, que sembla ser la unitat que més s'aferma en el seu pensament. Les dues unitats més destacades, la definició de les quals es pot llegir a continuació, són la *idea unit* i la *intonation unit*:

“Some of the differences between written and spoken language can be understood only with reference to the notion of idea units. Spontaneous, unplanned spoken language is produced in a series of spurts, for which the term *idea unit* has seemed appropriate. A prototypical idea unit has the following properties: (1) It is spoken with a single coherent intonation contour, ending in what is perceived as a clause-final intonation; (2) it is

“(1) a subject and verb counted as one idea unit together with (when present) a (a) direct object, (b) prepositional phrase, (c) adverbial element, or (d) mark of subordination.

(2) full relative clauses counted as one idea unit when the relative pronoun was present.

(3) phrases which occurred in sentence initial position followed by a comma or which were set off from the sentence with commas were counted as separated idea units.

(4) verbs whose structure requires or allows a verbal element as object were counted with both verbal element as one idea unit.

(5) reduced clauses in which a subordinator was followed by a non-finite verb element were counted as one idea unit.

(6) post-nominal -ing phrases used as modifiers counted as one idea unit.

(7) other types of elements counted as idea units were (a) absolutes, (b) appositives, and (c) verbals.” (Kroll, 1977: 90)

²⁷⁷ No he pogut tenir accés directe a aquesta font, però l'he trobat citada a K. Beaman (1984: 58), amb una referència que he reproduït literalment a la bibliografia.

preceded and followed by some kind of hesitation, ranging from a momentary break in timing to a filled or unfilled pause lasting several seconds; (3) it is a clause —that is, it contains one verb phrase along with whatever noun phrases, prepositional phrases, adverbs, and so on are appropriate; and (4) it is about seven words long and takes about two seconds to produce.” (Chafe, 1985: 106)

“I have formatted this example in terms of *intonation units*: spurts of vocalization into which spoken language seems naturally to segment itself (...). An intonation unit exhibits a coherent intonation pattern that ends with some familiar terminal contour (...). It will also contain at least one word with primary accent (...), and may contain one or more words with secondary accent (...). A prototypical intonation unit will be preceded by a pause (...) or at least by a slight break in timing (...).” (Chafe, 1992: 20)

Les dues definicions tenen en comú, com es pot veure, els aspectes prosòdics, mentre que difereixen en el nombre de mots que poden contenir —en el segon cas, podria ser només un— i en el fet que la primera es defineix també sintàcticament. A partir de la *idea unit*, W. Chafe (1985) fa una comparació entre la llengua oral i l’escrita, i troba que, encara que sigui una unitat definida bastant en termes entonatius, la llengua escrita també en té i que les *idea units* hi són més llargues en nombre de mots (7 per a l’oral, 11 per a l’escrit). Amb la *intonation unit*, W. Chafe (1992) fa una anàlisi més sofisticada, torna a argumentar que es pot trobar tant en la llengua oral com en l’escrita i estableix que en l’oral aquestes unitats segueixen gairebé sempre dues restriccions: a/ en cada *intonation unit* només es pot aportar una idea nova al discurs, i b/ la idea nova generalment no s’expressa a través del subjecte gramatical, és a dir, el subjecte sol ser temàtic. En la llengua escrita, en canvi, es poden i es solen trobar dues idees noves per a cada *intonation unit* i, a més, hi poden ser expressades d’entrada, per mitjà d’un subjecte remàtic²⁷⁸.

4– R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech i J. Svartvik (1985) proposen una unitat, la *tone unit*, de caràcter totalment prosòdic, basada en l’accentuació i en l’entonació, que pot

²⁷⁸ Personalment, trobo que el principal punt flac de les propostes de W. Chafe (1992) és que postuli una unitat entonativa per a la llengua escrita, que justifica i delimita a partir de la lectura en veu alta (1992:24-27). W. Chafe (1992) pensa —crec que adequadament— que la llengua escrita “*does have a covert prosody: that writers and readers experience and auditory imagery of intonation, accents and pauses*” (1992: 24), però per més que això sigui cert, em sembla difícil d’explicar el desenvolupament de la llengua escrita, tan regida per regles sintàctiques específiques, a través d’unitats entonatives.

coincidir o no amb les unitats sintàctiques i que és aplicable només a la llengua oral. El fet que aquesta definició aparegui dins de la seva coneguda obra *A Comprehensive Grammar of the English Language* ha motivat que hagi estat àmpliament difosa:

“Spoken English is not produced in an undifferentiated stream, but is marked off into brief stretches, usually corresponding to units of information (...). These stretches we shall refer to as TONE UNITS. Tone units, the terminal boundaries of which are here indicated by a thick vertical (|), consist of a sequence of stressed and unstressed syllables, in a broadly rhythmic alternation, and with each unit containing at least one syllable marked for pitch prominence. The peak of greatest prominence is called the NUCLEUS of one tone unit, and the syllable carrying the nucleus has been indicated in this book by being printed in small capitals. (...) Usually the tone unit consists of several words, *eg*:

Is she leaving toDAY|

But occasionally, a tone unit may consist of a single pitch-prominent syllable, *eg*:

YES|

The first prominent syllable in a tone unit is the ONSET, and it is commonly preceded by one or more syllables which are unstressed and pronounced on a low pitch.” (Quirk, Greenbaum, Leech i Svartvik, 1985: 1598-1599)

5– G. Crookes (1990) fa un repàs, similar al que estic fent, de les unitats que han manejat els diversos autors i en proposa una altra que anomena amb el terme *utterance* —ja tradicional, i bastant polisèmic, en lingüística— i remet a la definició que en va fer amb K. Rulon el 1985:

“A subsequent modification was that of Crookes and Rulon (1985: 9):

an utterance [is] defined as a stream of speech with at least one of the following characteristics:

- (1) under one intonation contour,
- (2) bounded by pauses, and
- (3) constituting a single semantic unit” (Crookes, 1990: 187)

La diferència principal amb la *tone unit* —i sens dubte la més problemàtica— és en el tercer punt, quan demana que la *utterance* constitueixi una unitat semàntica. G. Crookes argumenta a favor d’aquesta unitat en l’anàlisi del discurs i creu que podria desplaçar les anteriors “*as a default choice on grounds of reliability and validity*” (1990: 194).

6– J. Miller (1995), en un article amb el títol ben significatiu per al tema que tracto (“*Does Spoken Language Have Sentences?*”), repassa també la majoria de les propostes que s’han fet, defensa la viabilitat de la unitat clàusula i acaba rebutjant la *sentence* per a la llengua oral:

“The central problem is that it is far from self-evident that the language system of spoken English has sentences, for the simple reason that text-sentences are hard to locate in spoken texts. Clauses are easily recognised: even where pauses and a pitch contour with appropriate scope are missing, a given verb and its complements can be picked out. (...) There is little evidence to support either text-sentences or system-sentences in spontaneous spoken language. Planned or semiplanned spoken language is different, but is typically influenced by the units and organisation of written language.” (Miller, 1995: 117-132)²⁷⁹

Si es pot extreure una conclusió general, comuna a tots aquests autors, és que l’oració és una unitat concebuda per a la descripció de la llengua escrita i que per a la comparació amb la llengua oral en cal una altra. Aquest és també el punt de vista de K. Perera (1984), M.A.K. Halliday (1985) i D. Crystal (1987), que proposen la clàusula com a alternativa a l’oració:

“Another feature of (51) is that, despite the fact that it falls into clear information units, delineated by tone unit boundaries, it is not easy to punctuate it using the conventions of the writing system. This leads some grammarians to distinguish between the SENTENCES of written language and the UTTERANCES of spoken language, on the grounds that sentences are clearly delimited constructions, consisting of one or more clauses with obvious structural relationships, whereas utterances are looser collections of information units that cannot always be analysed unhesitatingly and exhaustively in terms of sentence structure. Writing of conversational speech, Crystal (1980, p. 159) says: ‘This variety of English ... does not seem to be readily analysable in terms of sentences. Rather the CLAUSE is the unit in terms of which the material is most conveniently organized.’” (Perera, 1984: 183)

²⁷⁹ J. Miller es refereix en aquest fragment a les nocions *oració del text* i *oració del sistema* tal com les defineix J. Lyons (1977: 30), en una distinció bastant teòrica que no resulta gaire útil en aquest treball, ja que aquí treballa exclusivament amb oracions del text. De totes maneres, resulta especialment rellevant que J. Miller exclogui de la llengua oral tant les oracions del text com les del sistema, ja que aquestes darreres són el concepte teòric manejat en la gramàtica i considerat normalment axiomàtic —i, per tant, intocable.

“Eventually, we shall discard the term ‘sentence’ from the grammar altogether; it can be used unambiguously to refer to a unit of the **writing system** — that which extends from a capital letter following a full stop up to the next full stop. In place of ‘sentence’ in the grammar we shall use **CLAUSE COMPLEX**, because that will allow us to refer both to written and to spoken language in a way that makes the two comparable. We cannot identify a ‘sentence’ in the spoken language; or rather, we can identify a sentence in spoken language only by defining it as a clause complex.” (Halliday, 1985b: 66)

“It is even more difficult to identify sentences in speech, where the units of rhythm and intonation often do not coincide with the places where full stops would occur in writing.” (Crystal, 1987: 94)

Efectivament, la qüestió és crucial, ja que les oracions gràfiques, assenyalades amb signes de puntuació, espais en blanc i lletres majúscules, són exclusives de la llengua escrita²⁸⁰. La unitat del mateix rang —sense una correspondència exacta, és clar— en la llengua oral seria la *unitat entonativa*, caracteritzada per l’inici i el final d’una corba d’entonació i per unes pauses. *Oració gràfica* i *unitat entonativa* són unitats del mateix rang en la mesura que són d’ordres totalment diferents, exclusives dels modes escrit i oral, respectivament, i per això mateix no poden servir de base de comparació²⁸¹. La unitat comuna ha de ser, doncs, la *clàusula*²⁸². La relació entre aquestes tres unitats pot representar-se amb el quadre següent:

²⁸⁰ Un aspecte relacionat amb aquest és el trasllat de la noció de *paràgraf* a la llengua oral. Sobre això he trobat la definició dels *paratons* de G. Brown i G. Yule (1983b: 133-134) i, més recentment, els treballs de F. Serzisko (1995), que cerca i troba paràgrafs en narracions orals en llengua *ik* (nord-oest d’Uganda), i A. Hidalgo (1997), que tracta sobre les unitats de parla que s’estableixen entonativament en castellà col·loquial. Tant G. Brown i G. Yule com F. Serzisko pensen que es poden delimitar unes unitats en la llengua oral, basades en característiques entonatives, temàtiques i de marcatge discursiu, equivalents o assimilables al paràgraf de la llengua escrita. F. Serzisko conclou així el seu article:

“The identification of paragraphs in spoken narrative discourse is a difficult task since quite a number of features on each level of the language have to be considered, leaving aside non-verbal cues like gaze, hand clappings, etc. There are cues, however, and the identification is not based solely on intuition (...)” (Serzisko, 1995: 503)

²⁸¹ D’altra banda, com ja he comentat en nota en el punt 3.6.1, el treball amb unitats de tipus entonatiu és massa complex —o massa subjectiu— per ser abordat en solitari i, per tant, en aquesta tesi hauria depassat la capacitat descriptiva de l’investigador. Així, unitats com la *idea unit* i la *intonation unit* de W. Chafe (1985 i 1992), la *tone unit* de R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech i J. Svartvik (1985) o la *utterance* de G. Crookes (1990) han quedat descartades per al meu treball.

²⁸² He adoptat el terme *clàusula* encara que no sigui tradicional en els estudis gramaticals en llengua catalana. El cas és, però, que altres unitats com la *proposició* (Fabra, 1956: 37) o la *frase* tenen definicions d’un altre ordre i no permeten de resoldre les ambigüitats de la gramàtica tradicional en la distinció entre oració simple i oració composta.

	ORAL	ESCRIT
UNITATS EXCLUSIVES	Unitat entonativa	Oració gràfica
UNITAT COMUNA	Clàusula	Clàusula

La clàusula, però, ha estat concebuda de maneres diferents segons els autors. Vegem, a continuació, les definicions de M.A.K. Halliday (1985b), M.J. Cuenca (1996) i D. Crystal (1987), que són les que he utilitzat de base per a la tria:

“The clause is the grammatical unit in which semantic constructs of different kinds are brought together and integrated into a whole. This always appears a difficult notion at first, because of the inconsistency with which the terms ‘clause’ and ‘sentence’ are used in traditional grammars. But in fact is not excessively complicated. If we take as our starting point the observation that a so-called ‘simple sentence’ is a sentence **consisting of one clause**, then much of the difficulty disappears. What is traditionally known as a ‘compound sentence’ will still consist of two or more clauses; and each of them potentially carries the same load of information as the single clause of a ‘simple sentence’. (Halliday, 1985b: 66)²⁸³

“En general, podem definir la clàusula com una unitat que té caràcter oracional des del punt de vista gramatical però no des del punt de vista distribucional. És una unitat oracional per la forma (unió de subjecte i predicat), però no des del punt de vista distribucional, perquè no té independència sintàctica, sinó que es troba dins d’una unitat sintàctica superior, l’oració. Així, la diferència entre clàusula i oració és de tipus jeràrquic; tenen la mateixa naturalesa, però ocupen posicions estructurals diferents: la primera té una posició inclosa, igual com els sintagmes, i la segona una posició absoluta. Seguint la proposta de Rojo, considerarem que:

. les oracions coordinades tenen dues o més clàusules (poli-clausals); (...)

²⁸³ La definició de clàusula no deu ser fàcil, ja que en una obra com *An Introduction to Functional Grammar*, del mateix autor (1985a), no hi he sabut trobar un paràgraf dedicat a fer-ne una definició curta, i, en canvi, hi ha més de dues-centes pàgines esmerçades a descriure-la. D’altra banda, M.A.K. Halliday no ho especifica en aquest fragment, però en les seves obres acostuma a considerar que hi ha dues o més clàusules en la *compound sentence*, dins de la qual s’estableixen relacions de coordinació i només una en la *complex sentence*, dins de la qual hi ha només inserció o subordinació.

- . les interordinades (les adversatives i les denominades «adverbials no circumstan-
cials») presenten dues clàusules (biclausals); (...)
- . Les subordinades només en tenen una (monoclausals, igual com les simples). (...).

La denominada principal o matriu no seria una clàusula en sentit estricte sinó una part d'oració (...)” (Cuenca, 1996: 69-70)

“(...) we have a sentence, but now we have to recognize two major units within it —each of which has a structure closely resembling that of an independent sentence. These units are traditionally referred to as *clauses*. (...) Compare:

Coordinate clause:

The boy left on Monday and the girl left on Tuesday.

Subordinate clause:

The boy left on Monday when John rang.

The phrase *on Monday* is part of the clause, giving the time when the action took place. Similarly, the unit *when John rang* is also part of the clause, for the same reason. But *when John rang* is additionally a clause in its own right.” (Crystal, 1987: 95)

D’aquestes definicions, als efectes de la present recerca, m’he inclinat per la darrera, de D. Crystal, i només he diferit amb la de M.J. Cuenca en el fet que la principal o matriu també la denominaré clàusula. Així, en les oracions següents, hi comptaré una, dues, tres i quatre clàusules, respectivament:

L’home camina – una clàusula

L’home que camina és el meu pare – dues clàusules

L’home que intenta caminar és el meu pare – tres clàusules

L’home que camina és el meu pare i el que canta és el meu oncle – quatre clàusules

(Exemples preparats *ad hoc*)

A la pràctica, com a criteri simplificador, he considerat que hi ha una clàusula allà on hi ha un verb, en forma personal o no —és a dir, el nombre de clàusules de cada text haurà estat igual al nombre de verbs, en una identificació entre la idea de clàusula i la d’estructura predicativa. Qualsevol altra opció —la *T-unit* de K.W. Hunt (1966), la *idea unit* de B. Kroll (1977), la clàusula segons M.A.K. Halliday (1985b) o segons M.J. Cuenca (1996)— m’hauria exigit una codificació expressa de tots els textos, amb la

determinació manual cas per cas dels límits clausals, i això hauria estat una tasca complexa, laboriosa i, sobretot en la llengua oral, bastant discutible²⁸⁴.

²⁸⁴ Les dificultats per a aquest còmput les creen fenòmens tan idiosincràtics i tan corrents en la llengua oral com els enunciats interromputs, les repeticions contigües (d'un, dos, tres o més mots), les reformulacions parcials (d'un mot, d'un sintagma, de mitja clàusula, etc.), les interjeccions (dins d'un enunciat o bé soles, constituint l'enunciat), etc. Una altra qüestió que acaba de complicar la tasca és el fet que en la conversa les successives intervencions dels interlocutors poden encavalcar-se sintàcticament, tot integrant-se en una sola clàusula, simple o composta, segons el cas. A continuació n'ofereixo uns exemples (assenyalo amb el mateix color els enunciats que s'encavalquen):

“MAR: exacte\
i aleshores **el cas és que van**_
IMM: això és **valorar la finca**_
i llavon-
la finca_
finca i casa val tant_
i llavòrens_
MAR: mhm\
IMM: això_
es valora el terreny i la resta s'ha d'afegir\
MAR: **el cas és que van anar a mirar el terreny de V**_
IMM: **i els hi va agradar**\
MAR: **i van decidir que sí**\
que se n'anaven”

(Conversa 1, pàg. 4-5, lín. 51-64)

“NAA: di- --
va\
dicidem-nos més o menys que pel_
per la_
la tardor de l'any que ve ens casarem per exemple\
no pots decidir_
perquè no saps el que tindràs o el que no tindràs\
jo fins al dia que no em **diguin**_
ja\
tal\
allavons ho podré decidir\
fins a--
HIL: **teniu això** _
feu el que vulgueu o_
NAA: **sí**\
HIL: **arregleu-s'ho**_
o què sé\
NAA: **i si no**_
HIL: **sí**\
una mica també és el que ens passa a nosaltres_
perquè nosaltres tampoc no podem decidir_”

(Conversa 4, pàg. 132, lín. 6323-6343)

En el primer fragment, MAR i IMM narren conjuntament uns fets als altres interlocutors de la conversa i per dues vegades encadenen les explicacions de tal manera que haurien pogut constituir el discurs d'una sola persona. En el segon fragment es veu com NAA i HIL construeixen conjuntament el discurs i també col·laboren en la il·lació sintàctica dels enunciats. Així, del verb *dir* de NAA (“*fins al dia que no em diguin*”) en depenen també els enunciats de HIL, que va posant complements directes als verbs de NAA.

Per la mateixa raó, he descartat de fer el còmput de les clàusules complexes —la “*clause complex*” que defensa M.A.K. Halliday en el fragment que acabo de citar—, perquè, encara que siguin la unitat que més es correspon a l’oració de la llengua escrita o, més ben dit, la unitat comuna a tots dos modes, no m’he atrevit a comptar-ne el nombre amb exactitud en la llengua oral²⁸⁵.

²⁸⁵ Una de les dificultats principals és en els incisos. C. Blanche-Benveniste (1997b: 48) assenyala la facilitat amb què els incisos s’introdueixen en la conversa i, sobretot, en els monòlegs, com pot haver-hi incisos dins d’incisos i com aquest recurs fa més i més complexa l’anàlisi. D’altra banda, la noció mateixa de juxtaposició, que ja és difícil de discernir en la llengua escrita, resulta encara menys operativa en la llengua oral: quan dues clàusules són completament independents? Quan estan relacionades pel sentit però sense nexes explícits i, per tant, són juxtaposades? Quin paper hi té l’entonació? El que sí que he fet, i en els apartats següents s’anirà explicitant, és determinar —amb prou dificultats— si un connector uneix dues clàusules en una de complexa i, per tant, dóna lloc a una construcció sintàctica, o si introdueix clàusules independents i, per tant, és un element de cohesió textual. Aquesta operació dóna ja la delimitació d’algunes de les clàusules complexes del text, però per fer-ne el còmput global caldria resoldre molts altres esculls, com els que he explicitat en la nota anterior o com els incisos que acabo d’esmentar.

5.2- LA COMPOSICIÓ ORACIONAL (I): LES CONSTRUCCIONS DE SUBORDINACIÓ

5.2.1- FONAMENTACIÓ CONCEPTUAL I HIPÒTESIS

Com ja hem vist, la subordinació és un dels trets més destacats en els estudis sobre el mode del registre. Generalment, la presència d'oracions subordinades en un text és considerada un índex de complexitat lingüística. En aquest aspecte, però, les recerques han donat resultats contradictoris: si la majoria d'autors presenten la subordinació com una característica essencial de la llengua escrita, altres, en canvi, han trobat més clàusules subordinades en determinats gèneres de la llengua oral.

Als punts 2.3.2 i 2.3.4 ja he presentat succintament els treballs d'alguns d'aquests autors; a continuació oferiré d'una manera més detallada les dades i els punts de vista de R. O'Donnell (1974); M.E. Poole i T.W. Field (1976); B. Kroll (1977); W. Chafe (1982); K. Beaman (1984); G. Redeker (1984); S.A. Thompson (1984); L. Cortés (1986a); D. Biber (1988); L. Payrató (1988); J. de Kock, C. Gómez i R. Verdonk (1992); L.W. Smith (1994) i S. Greenbaum i G. Nelson (1995):

1– R. O'Donnell (1974) cerca les clàusules subordinades de la seva mostra i en troba, en el cas de les subordinades nominals, un nombre lleugerament més alt en la llengua oral formal (gènere *interview*) que en la llengua escrita. Pel que fa a les subordinades adjectives, en canvi, apareixen unes diferències més destacables a favor de la llengua escrita. Les xifres de R. O'Donnell consisteixen en percentatges del nombre d'ocurrències per cada 100 *T-units*, que és la unitat en què aquest autor basa els còmputos:

TAULA 89 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Nominal clauses</i>	57 %	53 %
<i>Adjectival clauses</i>	30 %	43 %

(* Percentatges sobre el total de *T-units* del text – Taula elaborada a partir de les dades de O'Donnell, 1974: 107)

2– **M.E. Poole i T.W. Field (1976)** troben una presència similar de clàusules subordinades en la llengua oral i en l'escrita i, més en concret, un nombre també similar de clàusules adjectives —cal tenir en compte, però, que les seves mostres d'oral estan obtingudes en condicions d'una certa formalitat (vg. § 3.4.1). Els resultats que presenten són els següents:

TAULA 90 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Subordinate clauses</i>	53.0 %	52.0 %
<i>Adjective clauses</i>	5.5 %	6.5 %

(* Percentatges sobre el total de verbs en forma personal (*finite verbs*) del text – Taula elaborada a partir de les dades de Poole i Field, 1976: 308)

3– **B. Kroll (1977)** troba proporcionalment més clàusules coordinades en la llengua oral i més clàusules subordinades en la llengua escrita. Al seu torn, dins de les subordinades, les de relatiu són també més en els textos escrits:

TAULA 91 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Coordinate clauses</i>	74 %	57 %
<i>Subordinate clauses</i>	26 %	43 %
<i>Relative clauses</i>	3 %	14 %

(* Percentatges sobre el total de clàusules coordinades i subordinades del text – Taula elaborada a partir de les dades de Kroll, 1977: 87 i 102)

4– **W. Chafe (1982)** considera les oracions completives introduïdes per *that* i per *to* (morfema d’infinitiu) com un tret d’integració informativa i, en correspondència amb aquest principi, en troba més en la llengua escrita. La diferència quantitativa és similar en les oracions de relatiu, que són també “*another device by which a whole clause can be inserted within an idea unit*” (1982: 44):

TAULA 92 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Complement clauses</i>	8.9 ‰	19.2 ‰
<i>Relative clauses</i>	9.7 ‰	15.8 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Chafe, 1982: 44)

5– **K. Beaman (1984)** fa, com ja he dit (vg. § 2.3.4), una anàlisi aprofundida de la subordinació en discursos narratius en anglès. En la seva mostra codifica per separat cada tipus de clàusula subordinada, amb les diferents formes que poden revestir. L’aportació resultant pot resumir-se en el quadre i en les conclusions següents:

TAULA 93 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Nominal clauses (finite)</i>	10.9 ‰	3.8 ‰
<i>Nominal clauses (non finite)</i>	17.5 ‰	30.4 ‰
<i>Nominal clauses (total)</i>	28.4 ‰	34.2 ‰
<i>Adjectival clauses</i>	11.7 ‰	6.9 ‰
<i>Adverbial clauses</i>	8.4 ‰	13.0 ‰
<i>Total subordinate clauses</i>	48.4 ‰	54.2 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Beaman, 1984: 66, 67 i 75)

a- Pel que fa a les **subordinades nominals**, les narracions orals tenen més clàusules amb el verb en forma personal (*finite clauses: that- clause, wh- interrogative clause, nominal relative clause*) i les narracions escrites en tenen més amb el verb en forma no personal (*non-finite clauses: to- infinitive, -ing clause*). En conjunt, hi ha una petita diferència a favor de la llengua escrita.

b- Pel que fa a les **subordinades adjectives**, n'hi ha més en les narracions orals (11.7 ‰) que en les escrites (6.9 ‰).

c- Pel que fa a les **subordinades adverbials**, se'n troben més en les narracions escrites (13.0 ‰) que en les orals (8.4 ‰).

d- El **total de clàusules subordinades** és lleugerament superior en les narracions escrites.

K. Beaman conclou que no es pot afirmar que la subordinació sigui molt més habitual en la llengua escrita que en l'oral i que, a més, s'ha de matisar l'afirmació segons el tipus de subordinada: en la narració oral són més abundants les subordinades substantives amb el verb en forma personal i les subordinades adjectives, mentre que en la narració escrita són més habituals les subordinades substantives amb el verb en forma no personal i les subordinades adverbials. La conclusió més general és, de fet, metodològica: cal desglossar en apartats els diversos tipus de subordinades.

6– G. Redeker (1984) ofereix dades sobre la presència de coordinades amb *and* i de subordinades completives en narracions i en exposicions oral i escrites, i en troba més de les primeres en els gèneres orals i més de les segones en els escrits:

TAULA 94 *	<i>Spoken story</i>	<i>Spoken explanation</i>	<i>Written story</i>	<i>Written explanation</i>
<i>“and” clauses</i>	39.4 ‰	26.8 ‰	9.1 ‰	4.4 ‰
<i>Complement clauses</i>	6.5 ‰	6.9 ‰	11.7 ‰	10.9 ‰

(*Tants per mil sobre el total de mots - Taula elaborada a partir de dades de Redeker, 1984: 50)

7– S.A. Thompson (1984) troba més subordinades substantives i adjectives en la llengua escrita i més subordinades adverbials en l'oral. Les dades que ofereix s'encaminen en dues direccions argumentatives: a/ el contrast *formal / informal* pot ser més decisiu que l'oposició *oral / escrit* (vg. § 2.2.3) i b/ com acabem de veure a K. Beaman, la subordinació no ha de ser una noció considerada globalment, sinó que cal subdividir-la:

“We cannot continue to use the term ‘subordination’, believing that other linguists will know what we are talking about —partly because linguists do not all mean the same thing by the term (...). We have to break down the notion of ‘subordination’ into its component parts, and try to determine what each of them is doing in different types of discourse.” (Thompson, 1984: 93)

8– L. Cortés (1986a) no analitza específicament el contrast oral / escrit sinó les característiques de l’espanyol col·loquial en tres grups de població, segons el nivell sociocultural, i troba més subordinades en el grup de nivell A —més “alt” i, per tant, més relacionat amb la formació acadèmica i amb l’escriptura— i més coordinades en el grup C. Alhora, és en aquest darrer grup on s’usen més les subordinades substantives i, especialment, les completives. Una cosa i l’altra es poden veure, respectivament, a la taula següent i a la citació que hi ha a continuació:

TAULA 95 *	<i>Nivel sociocultural A</i>	<i>Nivel sociocultural B</i>	<i>Nivel sociocultural C</i>
<i>Coordinadas</i>	28.7 %	32.0 %	37.4 %
<i>Subordinadas</i>	71.3 %	68.0 %	62.6 %

(* Percentatges sobre el total de clàusules coordinades i subordinades – Taula elaborada a partir de les dades de Cortés, 1986a: 182)²⁸⁶

“a) Mayor tendencia a las *proposiciones sustantivas* por parte de los sujetos menos dotados lingüísticamente. Todo lo contrario ocurrirá con respecto a los otros dos grupos: *adjetivas y adverbiales*.

b) Fue el grupo de las *objetivas* el que propició ese porcentaje superior de sustantivas entre los hablantes anteriormente citados. Ello nos permitió concluir dicho apartado señalando que «los sujetos menos dotados lingüísticamente manejan con más frecuencia que el resto no todas las sustantivas, sino tan solo las anteriormente reseñadas (sustantivas objetivas), que, por otra parte, forman el grupo más elemental de subordinación.” (Cortés, 1986a: 204)²⁸⁷

²⁸⁶ Aquestes dades no són directament comparables amb les meves, ja que L. Cortés (1986a) considera coordinades diverses construccions que inclouré en el grup de les interordinades.

²⁸⁷ Una altra vegada he de destacar la utilització d’expressions tan discutibles com “*los sujetos menos dotados lingüísticamente*” (Són realment “*menos dotados*”? Com es mesura això?) o, fins i tot, “*el grupo más elemental de subordinación*” (Com s’estableix quina és la subordinació més “*elemental*”? Potser ho és perquè l’usen els “*menos dotados*”?).

Les diferències que recull la taula 95 tampoc no són, però, espectaculars i, a més, cal destacar que els individus de tots tres grups socioculturals empenen més la subordinació que la coordinació en la parla col·loquial, en contra de l'assumpció generalitzada d'una major abundància de les oracions coordinades en la llengua oral.

9– D. Biber (1988), com ja he anunciat amb anterioritat (vg. § 2.3.4), troba diversos tipus de clàusules subordinades associades a la producció del discurs *on-line*, especialment en els discursos orals expositius. Així, les xifres globals més altes són les corresponents a “*Prepared speeches*”, la subordinació substantiva és més habitual en les converses i l'adjectiva en la prosa acadèmica²⁸⁸:

TAULA 96 *	<i>Face-to-face conversation</i>	<i>Prepared speeches</i>	<i>Academic prose</i>
<i>THAT complements</i>	4.1 ‰	7.6 ‰	3.6 ‰
<i>WH clauses</i>	1.3 ‰	0.2 ‰	0.3 ‰
<i>Infinitives</i>	13.8 ‰	16.2 ‰	12.8 ‰
<i>Total nominal clauses</i>	19.2 ‰	24.0 ‰	16.7 ‰
<i>THAT relatives</i>	1.1 ‰	7.9 ‰	6.9 ‰
<i>WH relatives</i>	1.6 ‰	1.9 ‰	1.0 ‰
<i>Total adjectival clauses</i>	2.7 ‰	6.0 ‰	5.9 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Biber, 1988: 255, 265 i 269)²⁸⁹

²⁸⁸ La diferència d'aquestes dades amb les de K. Beaman (1984) en els infinitius i en les subordinades adjectives pot atribuir-se al fet que s'estan analitzant gèneres diferents, expositius en el cas de D. Biber i narratius en el cas de K. Beaman. D'altra banda, aquests resultats també seran diferents dels meus ja que, com es pot veure, en anglès es fa un gran ús de les construccions d'infinitiu respecte de les subordinades amb *that*, tendència que en català es dona en una mesura menor i que, en la conversa espontània, fins i tot es capgira decisivament, com es podrà veure unes pàgines més avall.

²⁸⁹ D. Biber detalla molt més les formes particulars de subordinació, com pot veure's a la llista del punt 3.3.2. En aquest quadre les presento resumides perquè me n'interessen sobretot les tendències generals i perquè, òbviament, l'objectiu del meu treball no és l'anàlisi detallada de totes aquestes formes en anglès.

La conclusió de D. Biber (1986a i 1988) és similar a la de K. Beaman i S.A. Thompson, en el sentit que la subordinació no és un fenomen uniforme, que cada tipus de subordinada pot exercir una funció diferent en el discurs i que una consideració unitària de la subordinació pot dur a interpretacions errònies:

“As I have shown, *that*-clauses, *if*-clauses, WH-clauses, and other subordinators (i.e. adverbial clauses) function as a part of a single dimension; but relative clauses have a separate communicative function. Infinitives have been grouped as parts of two different factors, and thus may have yet another communicative function. Assessments of over-all subordination which indiscriminately lump these measures together can be expected to produce contradictory results.” (Biber, 1986a: 409)

“(…) Subordination is not a unified construct, (...) different types of structural dependency have different discourse functions, and (...) particular subordination features are therefore used to different degrees in different types of discourse.” (Biber, 1988: 229)

10– L. Payrató (1988), en la seva descripció del català col·loquial, parla de l’escassa presència de la subordinació en la llengua parlada, però destaca la freqüència de les subordinades substantives:

“La subordinació en la llengua oral és freqüent, de totes maneres, en el cas de les completives o subordinades substantives, sobretot en funció de complement directe (22) o de subjecte (23), i en el cas de les subordinades adverbials (24) (...):

(22) Vull *que vinguis ara!* / Vols *venir aquí!*

(23) Em fa por *que plogui* / A mi m’agrada *que faci calor*

(24) *Si la trenques*, la pagues! <la bicicleta>” (Payrató, 1988: 105)²⁹⁰

11– J. de Kock, C. Gómez i R. Verdonk (1992) compten més pronoms relatius —i, per tant, suposem que més subordinades adjectives²⁹¹— en el seu corpus E d’escriptura

²⁹⁰ Les construccions que L. Payrató (1988) esmenta en la seva descripció són les que després es confirmaran, d’acord amb els meus resultats, com a més habituals en la conversa quotidiana. En concret, les clàusules condicionals, que dona com a exemple de les subordinades adverbials i que tractaré en l’apartat de la interordinació, són una de les formes en què he trobat una diferència quantitativa més gran a favor de la llengua oral quotidiana.

²⁹¹ Aquests autors no distingeixen en les seves dades entre els usos nominals i els usos adjectivals del pronom relatiu. Malgrat això, és congruent de pensar que la majoria dels pronoms relatius estiguin integrats en subordinades adjectives.

assagística que en el seu corpus T de teatre —tot i que, en qualitat de gènere intermedi, cal suposar que el teatre ha de ser més pròxim a la llengua escrita que no pas a la conversa espontània:

TAULA 97 *	<i>Corpus T</i>	<i>Corpus E</i>
<i>Pronombres relativos</i>	12.3 ‰	21.8 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Kock, Gómez i Verdonk (1992: 142)

En la recerca d'aquests autors, el pronom relatiu més usat és “*que*”, que suposa el 82.6 % dels pronoms relatius en els escrits assagístics i arriba fins al 92.4 % en els textos teatrals²⁹².

²⁹² C.S. Butler (1992: 8-9) troba un sorprenent 3.0 % d'ocurrències de *el cual* (*el/la cual, los/las cuales*) en la seva mostra d'espanyol oral de Madrid, gairebé el mateix (3.1 %) que troba R. Verdonk (1986), però en un corpus de llengua castellana escrita. J. de Kock, C. Gómez i R. Verdonk (1992: 143) consignen també un 3.1 % de *cual* en el corpus E d'assaig i, en canvi, només un 0.2 % en el corpus T de teatre. Així doncs, curiosament, han utilitzat molt més *cual* els parlants cultes de C.S. Butler en una situació d'entrevista formal que no pas els autors teatrals en les seves obres —potser perquè els primers volen imitar la llengua escrita i els segons volen, precisament, fer la impressió que se n'allunyen. En el mateix terreny, L. Cortés (1986b: 120 i 1990a: 164) troba només el 0.5 % de *cual* i esmenta una recerca mexicana en què se n'ha trobat fins i tot menys:

“De los 2.227 relativos habidos en nuestro corpus, tan solo en doce ocasiones ha aparecido *cual* (0.5 %), cifra que muestra su escasa vitalidad en el habla de nuestros informantes, pero que aún es superior a la aportada por J.F. Mendoza (1984), tras investigar el habla popular de ciudad de México.

Los datos mejicanos muestran con claridad como *cual* es un nexo utilizado con mayor frecuencia en el habla culta que en la popular; en nuestro corpus, a pesar de que lo reducido del número invalida su valor de prueba, también ocurrió así:

	A	B	C	TOTAL
Nº	7	4	1	12

Tabla nº 1. Distribución de CUAL según niveles socioculturales.” (Cortés:1990a: 164)

Encara, per acabar amb aquest repàs dels usos de *cual*, R. Jiménez (1991), en un corpus de llenguatge infantil d'entre els 11 i els 13 anys a la ciutat de Sevilla, en troba només un cas entre 10325 elements subordinants (el 0.03 %, tot i que aquesta xifra conté els relatius i, també, altres subordinants). Per tant, les

12– L.W. Smith (1994) consigna, d'acord amb D. Biber (1988), un nombre lleugerament més alt de clàusules relatives en la llengua oral formal que en la llengua escrita, i encara més alt en aquests dos gèneres que en la conversa:

TAULA 98 *	<i>Informal conversation</i>	<i>Formal interview</i>	<i>Written essay</i>
<i>Relative clause</i>	12.7 ‰	15.7 ‰	15.0 ‰

(*Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Smith, 1994: 58)

13– S. Greenbaum i G. Nelson (1995), com D. Biber i L.W. Smith, troben més subordinades en els monòlegs orals que en la prosa acadèmica, i moltes més en aquests dos gèneres que en la conversa espontània. Alhora, també troben més coordinades en els monòlegs (vg. taula 99, pàgina següent)²⁹³.

Del conjunt d'aquests estudis, tot i que argumenten en direccions diferents i que contenen algunes afirmacions contradictòries entre si, se'n poden extreure unes conclusions comunes bastant destacades:

1- La majoria d'autors, amb l'única excepció de K. Beaman (1984), troben més subordinació adjectiva en la llengua escrita que en la llengua oral col·loquial.

dades de C.S. Butler (1992) per a *cual* contrasten amb les de tots els altres autors. De fet, però, això no ha d'estranyar si tenim en compte la composició del seu grup d'informants i les circumstàncies “poc col·loquials” dels enregistraments, que ja he comentat en el punt 3.4.1. D'altra banda, C.S. Butler (1992) situa en el 89.7 % la presència del relatiu *que*, d'una manera bastant coincident, aquesta vegada, amb J. de Kock, C. Gómez i R. Verdonk (1992).

²⁹³ Les xifres d'aquests autors no són directament comparables amb les dels altres —ni tampoc no ho seran amb les meves—, ja que s'hi compta el nombre de clàusules complexes que en contenen de coordinades i de subordinades respecte del total de clàusules complexes. Aquest és, com ja s'ha vist anteriorment, un problema general d'aquest àmbit de recerca: es fa molt difícil de comparar els resultats entre si perquè els autors sovint utilitzen sistemes de còmput diversos, aplicats a unes unitats que se solen definir i classificar de maneres també diverses, segons la tendència gramatical que se segueixi, i que, a més, moltes vegades són efectivament unitats de naturalesa diferent en una llengua o en una altra.

TAULA 99 *	<i>Spontaneous conversation</i>	<i>Unscripted monologues</i>	<i>Academic writing</i>
<i>Clusters</i> ²⁹⁴ <i>with coordination</i>	18.0 %	50.3 %	30.3 %
<i>Clusters with subordination</i>	39.1 %	71.2 %	62.7 %

(* Percentatges sobre el total de “clusters” o “sentences” del text – Taula elaborada a partir de les dades de Greenbaum i Nelson, 1995: 14)

2- Molts autors —L. Cortés (1986a), D. Biber (1988) i L. Payrató (1988)— **indiquen una presència important de subordinació substantiva en la llengua oral** —amb l'excepció, en aquest cas, de G. Redeker (1984).

3- Diversos autors —D. Biber (1988), L.W. Smith (1994) i S. Greenbaum i G. Nelson (1995)²⁹⁵— **troben lleugerament més subordinació en la llengua oral formal expositiva** que en la llengua escrita i clarament més en aquestes dues que en la conversa espontània.

4- Diversos autors —K. Beaman (1984), S.A. Thompson (1984) i D. Biber (1988)— **argumenten, com a conclusió metodològica, que la subordinació no es comporta en aquest camp de recerca com un fenomen unitari** i que, per tant, cal subdividir-la en els diversos tipus i veure el funcionament que té cadascun.

²⁹⁴ S. Greenbaum i G. Nelson empen el terme *clusters* per al que generalment s'anomena *clàusula complexa* o *oració*:

“Clause units may be linked to each other within a clause cluster. Minimally, a clause cluster is realized by one clause unit (either a simple unit or a complex unit). (...) Clause clusters may be identified with canonical sentences, and they have proved to be essential segments in our calculations of coordination and subordination.” (Greenbaum i Nelson, 1995: 5-6)

²⁹⁵ R. O'Donnell (1974) i M.E. Poole i T.W. Field (1976) diuen, de fet, el mateix que aquests autors sense saber-ho, ja que les dades que relacionen amb la llengua oral en general es corresponen a textos orals més aviat formals i allunyats de la conversa espontània.

Per tant, d'acord amb els punts de vista presentats i a falta de recerques efectuades sobre la llengua catalana en aquest punt, adoptaré aquestes tendències generals com a hipòtesis de recerca per a aquest apartat.

5.2.2- UNITATS, PROCEDIMENTS I CRITERIS DE CODIFICACIÓ

Ateses les diferències estructurals —que ja he destacat— entre la llengua anglesa i la catalana, en aquest treball no puc analitzar directament cadascuna de les construccions de subordinació estudiades pels autors anglòfons. Per això he optat per fer una classificació pròpia, més basada en la nostra tradició gramatical²⁹⁶:

A/ Construccions de subordinació substantiva:

1- La conjunció *que*.

2- El verb en infinitiu (no compto com a infinitius subordinats els que depenen d'un dels verbs modals esmentats en el punt 4.3.2).

3- Els pronoms relatius forts *que* i *qui* en les construccions *qui*, *el/la/els/les qui*, *el/la/els/les que*, *allò que* (i el castellanisme *lo que*).

4- Els mots interrogatius en construcció d'interrogativa indirecta (*com*, *on*, *per què*, *quan*, *quant/a/s/es*, *què*, *qui*, *quin/a/s/es* i *si*).

B/ Construccions de subordinació adjectiva:

1- El pronom relatiu feble *que*.

2- El pronom relatiu fort *qui*, precedit de preposició.

3- El pronom relatiu fort *què*, precedit de preposició.

²⁹⁶ He elaborat aquesta llista a partir de les obres d'A.M. Badia i Margarit (1962 i 1994) i de M.J. Cuenca (1991a). Assenyalo amb un subratllat les construccions que he trobat en el corpus i que no eren a cap d'aquestes obres de referència.

4- El pronom relatiu fort *qual* en les construccions *el/la/els/les qual/s*, precedides o no de preposició (i els castellanismes corresponents *el/la/els/les que*, precedits de preposició).

5- El relatiu adverbial *on*, precedit o no de preposició.

6- Les construccions de relatiu neutre *la qual cosa* i *cosa que* (i el castellanisme *lo qual*).

C/ Construccions de subordinació adverbial:

1- Clàusules adverbials de lloc amb *on*.

2- Clàusules adverbials de temps amb *abans que*, *abans de* + infinitiu, *així que*, *ahora que*, *a penes*, *ara que*, *cada vegada que*, *com* (amb valor de *quan*)²⁹⁷, *con* (íd.)²⁹⁸, *d'ençà que*, *des que*, *de seguida que*, *després que*, *després de* + infinitiu, *en* + infinitiu (i la forma *al* + infinitiu), *fins que*, *mentre*, *quan*, *sempre que*, *tan aviat com*, *tan bon punt*, *tot seguit que*, *un cop*²⁹⁹ i *un cop* + participi.

²⁹⁷ Exemple de *com* amb valor de *quan*:

“MMM: sí\
ja\
perquè tu dormies\
i jo he pensat_
ja són--
ja de--
això sí\
perquè **com** m'he despertat--
PPP: tenia una son_
MMM: **com** m'he despertat hi he pensat en això”

(Conversa 2, pàg. 56, lín. 2594-2603)

²⁹⁸ Exemple de *con* amb valor de *quan*:

“MAG: bueno però tornem a quedar igual\
JON: bueno\
con vindrà a buscar ànecs per Nadal ja_
RIA: sí\
JON: ja passareu comptes”

(Conversa 3, pàg. 85-86, lín. 4041-4045)

²⁹⁹ Exemple de *un cop*:

“Com és fàcil d'entendre, els promotors ocasionals (inversors) eren proclius a delegar en el director tècnic de l'obra la responsabilitat d'organitzar completament el treball, **un cop** els havien donat una idea del disseny que desitjaven que tingués la casa i dels diners que estaven disposats a esmerçar-hi.”

(Escrít individu A, pàg. 252, lín. 11838-11841)

3- Clàusules adverbials de manera amb *en* + infinitiu (i la forma *al* + infinitiu)³⁰⁰, *bo i + gerundi*, *com* (oracional)³⁰¹, gerundi (que no depengui d'un verb modal dels esmentats en el punt 4.3.2), *que*³⁰², participi, *segons* (oracional)³⁰³, *segons que*, *sense* + infinitiu, *tot + gerundi* i *tot i + gerundi*.

4- Comparatius clausals amb *com més ... més*, *de la mateixa manera que*, *igual que*, *igualmente que*, *“lo mateix que”* (castellanisme), *major ... que*, *menor ... que*, *més ... que*, *menys ... que*, *tal com* i *tan/tant/a/s/es ... com*.

5- Consecutives discontinúes amb *tal ... que*, *tan/tant/a/s/es ... que*.

Sobre aquesta llista que acabo de presentar cal tractar un parell de qüestions. En primer lloc, com es pot veure, he inclòs entre les subordinades adverbials estrictament les de lloc, les de temps i les de manera, que tenen el caràcter clar de constituents oracionals perquè equivalen als adverbis corresponents, i les clàusules de grau (comparatius

³⁰⁰ Exemple d'*al* + infinitiu en un sentit que sembla més modal que temporal (equivalent a un gerundi i responnent més a la pregunta “com ho ha fet?” que a la pregunta “quan ho ha fet?”):

“és a dir el la monarquia està al Brasil i els liberals portugueses_
la monarquia ha traït els destins històrics de Portugal en algun sentit_
al no tornar a fer la restauració de la capitalitat a Portugal_
després de les guerres napoleòniques_”

(Classe individu D, pàg. 218, lín. 10337-10340)

M.J. Cuenca (comunicació personal) no considera aquesta construcció modal sinó causal (com a calc del castellà) (vg. § 5.4.2).

³⁰¹ És a dir, he comptat com a subordinada adverbial de manera un enunciat del tipus *Ho faig com la mare ho feia*, amb el verb explícit després de *com*, i no *Aquesta cassola és com les de Breda*, únicament amb un sintagma nominal (exemples preparats *ad hoc*).

³⁰² Exemple de *que* amb valor modal:

“HIL: ho veus/
ho veus/
i el que hi ha ara_
és més carca que jo què sé\
FAN: sí\
bueno\
és dels d'abans\
que diuen\
HIL: é- és dels d'abans\”

(Conversa 4, pàg. 113-114, lín. 5371-5379)

³⁰³ Amb *segons* he aplicat el mateix criteri que acabo de comentar per a *com*.

clausals i consecutives discontinúes), d'acord amb el criteri proposat per M.J. Cuenca (1991a: 175). He deixat, per tant, per a l'apartat de la interordinació les clàusules adversatives, les consecutives contínues, les causals, les concessives, les condicionals i les finals (vg. § 5.4.2), encara que tradicionalment hagin estat classificades dins de la subordinació adverbial —i que també ho hagin considerat així diversos dels autors citats, com K. Beaman (1984), S.A. Thompson (1984), S.A. Thompson i R.E. Longacre (1985) i L. Cortés (1986a).

La segona qüestió té a veure amb la delimitació exacta del valor d'alguns nexes de subordinació quan, especialment en la llengua oral, adopten funcions que s'aproximen o que, en ocasions, són clarament de marcador discursiu, en una relació gradual entre el valor oracional i el textual³⁰⁴. Aquesta naturalesa diversa dels nexes de subordinació l'he trobat assenyalada, amb caràcter general, per C. Blanche-Benveniste (1983) i, més en

³⁰⁴ En la llengua escrita hi ha alguns usos de nexes de subordinació que podrien semblar supraoracionals, però que no ho són. Així, per exemple, la construcció de relatiu neutre *la qual cosa* apareix en el fragment següent darrere de punt i seguit, no pas perquè hi hagi un canvi de clàusula complexa sinó per necessitats convencionals de la puntuació —probablement, per evitar un període massa llarg sense punt i seguit (vg., també, en nota a l'exemple 7 [§ 5.3.2] un comentari sobre aquesta mateixa qüestió):

“Paul de Man va morir als Estats Units el 1983, després d'haver tingut una carrera més aviat brillant —sembla haver estat un bon venedor de la seva peculiar mercaderia intel·lectual en els habituals circuits de conferències i seminaris—; però res no va passar fins que el 1987 van descobrir-se els seus articles col·laboracionistes publicats a la Bèlgica ocupada pels alemanys, entre els quals, per empitjorar la qüestió, n'hi havia algun de clarament antisemita. *La qual cosa* va significar l'inici d'un brogit en què la pròpia buidor del mètode restava en lloc secundari —era cosa que no semblava importar ningú, oculta per la preocupació política i moral (que ningú no ha sentit, per exemple, pel passat, molt més compromès, d'un Kantorowicz). L'escàndol nacional es fonamentava en aquests articles pronazis de De Man, amb l'afegit hipòcrita d'uns tocs addicionals sobre una vida privada de bigàmia.”

(Escrit individu C, pàg. 267, lín. 12487-12499)

M.J. Cuenca (1991b) explica aquest problema, tot remetent a J. Solà i J.M. Pujol (1989), de la manera següent:

“D'una banda, si atenem a la llengua escrita, trobem exemples (...) que són en certa mesura anòmals, ja que hom esperaria que no hi hagués una pausa forta (equivalent a un punt) sinó una pausa feble (coma o punt i coma) davant del nexa, atès que es tracta de nexes que solen tenir ús oracional. (...) Si seguíem un criteri gràfic o fins i tot entonatiu podríem classificar aquests exemples com a connexions textuales, tot i que els nexes que l'activen no solen actuar textualment. L'existència de casos com aquests té una relació directa amb el fet que els criteris de puntuació no depenen només de l'entonació amb què es pronunciarien les oracions i de la sintaxi d'aquestes, sinó que en part depenen del gust personal de l'escriptor o de vegades de la llargària dels membres connectats, segons que fan notar Solà & Pujol (1989:7 i 55-56).” (Cuenca, 1991b: 230)

concret sobre la conjunció *que*, per J. Deulofeu (1988) i per S. Pons (1998), amb els raonaments següents³⁰⁵:

“Les séquences de verbes que l’on trouve dans les productions de français parlé posent à l’analyste des problèmes complexes, qu’il n’est pas facile de résoudre avec les notions courantes de subordination et coordination. Le concept de subordination se révèle trop pauvre; il ne permet pas de rendre compte des divers degrés d’imbrication possibles entre deux verbes. Au lieu d’une seule relation de subordination, il en faudrait plusieurs, permettant de décrire une gamme de relations syntaxiques. D’autre part, il faudrait préciser les limites des phénomènes de subordination, afin de pouvoir décrire les autres relations entre verbes, qui se manifestent sous des apparences de subordination, et qui n’en sont pas.”³⁰⁶ (Blanche-Benveniste, 1983: 71)

“Le choix de cet élément [le morphème *que*] est lié à la fois à l’étendue de ses possibilités d’emploi, tant dans des énoncés acceptés par le français normatif:

- (1) je crois qu’il est parti
- (2) à peine était-il parti que l’autre arriva

que dans des énoncés que refuserait la norme:

- (3) il est devenu que plus personne peut lui parler
- (4) je suis parti que ça m’intéressait plus
- (5) il dansait qu’on pouvait pas mieux

Du point de vue de l’analyse, la diversité des possibilités d’emplois frappe d’emblée: pour s’en tenir à une première intuition, on peut dire que dans les exemples (1) et (3), *que* introduit sans doute une construction qui est dans la valence du verbe alors que dans l’exemple (4) il introduit un subordonné franchement non régi par le verbe. Pour ce qui est de (2) et de (5), leur statut d’élément régi ou simplement juxtaposé n’est pas immédiatement clair.”³⁰⁷ (Deulofeu, 1988: 79)

³⁰⁵ També ha insistit en aquesta idea M.J. Schleppegrell (1991 i 1992) en referència al *because*, conjunció que comentaré més avall, en l’apartat de la interordinació.

³⁰⁶ C. Blanche-Benveniste (1983) fa una anàlisi que la porta a distingir entre unes categories de subordinació bastant especulatives i poc sedimentades teòricament, i, d’altra banda, molt basades en estructures típiques del francès, de les quals no sempre he sabut veure la correspondència catalana. Per aquestes dues raons, no m’he vist en cor d’aplicar les propostes d’aquest article.

³⁰⁷ J. Deulofeu (1988: 82, 87 i 93) posa també altres exemples que recorden construccions catalanes més o menys semblants:

- “(14) Il me le demanderait à genoux que je ne céderais pas. (Thérive)”
- “(16) Marius trouvait encore Cosette laide que déjà Cosette trouvait Marius beau. (Hugo)”

“*Que* tal vez sea, junto a *pues*, la conjunción castellana más proteica y difícil de explicar. Por ello el propio Bello afirmaba, hace siglo y medio, que “no hay palabra castellana que sufra tan variadas y a veces inexplicables transformaciones” (Bello 1988:1847, 624). La perplejidad del gramático venezolano ante esos usos *a veces inexplicables* anticipa lo que de variado, complejo e inaprehensible se oculta en los valores de dicho conector. (...) La abundancia de etiquetas indica que este conector está poco especializado y que su ámbito de acción es mucho más amplio de lo que parecería al ceñirse a los usos gramaticales. El lenguaje coloquial, como banco de pruebas privilegiado de los fenómenos del habla, no es una excepción, y en él se puede hallar una tipología de casos que hace buena la heterogeneidad de la bibliografía. En concreto, desde la lengua hablada se puede realizar un estudio más detallado de los usos “inespecíficos”, “expletivos”, o de aquellos casos en los que la conjunción se convierte en una “muletilla”.” (Pons, 1998: 132)

Les observacions d'aquests autors s'han fet ben patents en l'anàlisi dels textos orals de la mostra. Així, he trobat alguns usos no subordinants de la conjunció *que*, en els quals no sembla que s'estableixi cap relació de dependència estructural o sintàctica amb les oracions precedents i que, per tant, he comptat dins de l'apartat dels connectors textuais (vg. § 5.5.2)³⁰⁸. Es tracta de la conjunció *que* inicial de torn de parla, especialment en incisos i aclariments, o introductora de preguntes en oracions interrogatives³⁰⁹. Vegem-ne alguns exemples:

NAA: i ha de ser de la família_
HIL: no\
pot ser-ho un amic_
SUS: l'Héctor va ser del Pep\

“(20) Viens que je t’embrasse. (Académie)”
“(40) descendez ici que je vous embrasse”
“(68) il s’est conduit que c’était un scandale”
“(70) je l’ai trouvé que personne lui parlait”

³⁰⁸ He trobat també algunes ocurrències escadusseres dels nexes *lo qual*, *lo que* i *allò que* en usos textuais.

³⁰⁹ S'han fet alguns intents de classificació d'aquesta mena d'usos de *que*. Hi ha, per exemple, la proposta d'A.M. Vigara (1980:67-69) i la més recent de S. Pons (1998:133-147). Aquest darrer proposa de considerar —dono només alguns exemples d'aquest autor que es poden mostrar amb un enunciat curt— un “*que* inespecífic” (*pero si tengo la mala suerte / (‘que la tengo casi todos los dias’)/ de perder ése*), un “*que* soldador” (*o sea que para qué*), un “*que* en posició inicial”, un “*que* imperatiu” (*muy bien/ que lo diga la mamá*), un “*que* modal” i un “*que* expletiu” (*Que por mayo era por mayo/ cuando hace la calor... Que de noche lo mataron/ al caballero...*). Aquí he prescindit, però, d'aquestes classificacions, no només pel caràcter provisional que tenen —vg. els comentaris que en fa el mateix S. Pons (1998: 133 i 147)— sinó perquè per a la meua recerca no constitueixen cap aspecte essencial i, per tant, em basta de distingir en bloc els usos no oracionals de *que*.

HIL: jo vaig ser padrí del Pep\
 NAA: tu vas ser padrí del Pep\
 i **que** seràs padrí de l'Oriol_³¹⁰
 HIL: no ho crec\”

(Conversa 4, pàg. 121-122, lín. 5785-5793)

“HIL: quina suor el dia del_
 de que vaig fer de padrí del Pere_
 anar casa la Carme_
 a recitar-li el vers\
 NAA: **que** coneixies a la seva família\
que els coneixies\
 HIL: sí\
 NAA: ah bueno\
 menys mal\”

(Conversa 4, pàg. 123, lín. 5848-5856)

“SER: sempre\
 me l'he posat molt fins que_
 la seva s- mare i la seva tia em van dir_
 on vas amb això\
 ELE: i per què els hi fas cas\
 SER: és prou maco\
 però vaig dir a_
 a Lafayette aniré a buscar algo\
que tampoc tenien tant\
 JJJ: sí\
 la Muntsa també em va portar una corbata de Lafayette\”

(Conversa 5, pàg. 149-150, lín. 7056-7066)

“aleshores la la el problema de les grans batalles aquestes_
 és un problema que s'allarga durant tot el primer el primer primer període_
 és dir de durant els primers cinquanta anys de la del dels Han_
 i aleshores és substituït per una cosa que no té comparació_
que jo sàpiga_
 en cap altra civilització del món_
 en les mides en què ho van arribar a fer els xinesos_”

(Classe individu E, pàg. 230, lín. 10880-10886)

Aquests usos de *que* els he hagut de distingir d'altres en què podria semblar que aconsegueix una funció inicial d'intervenció, però en realitat la conjunció *que* hi depèn d'un verb anterior en el discurs, encara que bastant distant, com en l'exemple següent:

³¹⁰ Aquest enunciat no acaba amb la típica entonació ascendent encara que sigui clarament una pregunta. En les transcripcions del *COC* que he manejat, és habitual de trobar-hi enunciats d'aquesta mena, que tenen un sentit interrogatiu però no el senyal final d'entonació ascendent.

“MSA: jo el que deia és **que**_
un dia_
el dia que ens puguem reunir tots_
JJJ: no home no\
no\
MSA: que estiguem a casa la tia\
o a casa_
aquí\
IDA: aquí\
MSA: **que**_
que allavòrens_
anem a prendre torrons i cafè a casa nostra\”

(Conversa 5, pàg. 163, lín. 7750-7761)

Així, la intervenció de MSA “*jo el que deia és que*” va seguida de dues subordinades adjectives dependents del nom *dia* que allarguen molt l’enunciat i, a més, és interrompuda per les intervencions de JJJ i de IDA, de manera que en arribar a la clàusula “*que que allavòrens anem a prendre torrons i cafè a casa nostra*” gairebé s’ha perdut la il·lació sintàctica. Malgrat això, en una anàlisi detinguda, és clar que la conjunció repetida *que* depèn del verb *és* de l’inici, en una relació de subordinació substantiva d’atribut³¹¹.

Al costat dels casos que he esmentat d’usos clars —a parer meu— de la conjunció *que* com a marcador discursiu, n’hi ha d’altres que potser quedarien en algun punt intermedi de la gradació entre l’àmbit oracional i el textual o que, simplement, s’haurien de considerar com una mena d’expressions estereotipades o parcialment gramaticalitzades. Aquestes fórmules intermèdies, a falta d’un criteri més clar, les he comptades dins de les xifres de subordinació. A continuació n’ofereixo alguns exemples:

. és que (és la fórmula més habitual de totes i sembla que procediria d’una elisió de subjecte, potser a partir de ***el que passa és que*** o bé, més intuïtiu, ***això o aquesta cosa és que***)³¹²:

³¹¹ Com ja he anunciat, en les repeticions contigües he comptat les dues conjuncions com només una, de la mateixa manera que he fet amb les preposicions (vg. § 3.6.4 i § 4.7.2). Aquest criteri l’he aplicat també en tots els apartats que segueixen d’aquest capítol.

³¹² L. Cortés (1991:34-37 i 118) considera *es que* com un *conector* i A. Briz (1998:172) afirma que es tracta d’un connectiu causal de valor discursiu.

“MAR: i li van robar_
 al cinquè dia_
 de viatge_
 eh/
 IMM: imagina't\
 RUT: quina ràbia\
 ANT: dormint al tren_
 o_
 a algun lloc d'aquests/
 MAR: no_
 a l'estació\
 RUT: sí_
 és que roben_
 moltes motxilles_
 al tren_
 m'han dit\”

(Conversa 1, pàg. 35-36, lín. 1634-1649)

.jo que (cas que he comptat com a subordinada adjectiva dependent del pronom personal *jo*):

“NAA: ai\
 quines coses d'anar a parlar\
 oi/
 aquí sembla que ens hàgim de casar la setmana que ve\
 HIL: la setmana que ve no em va bé a mi\
 NAA: no/
 HIL: no\
 NAA: ntx\
 jolín\
 jo que em volia casar la setmana que ve\”

(Conversa núm. 4, pàg. 126, lín. 5999-6008)

.l'únic que, i el castellanisme “*lo únic que*” (potser provinents de l'elisió del verb *ser* a *l'única cosa és que*):

“JJJ: i ara berenareu/
 LIA: no\
 jo no berenaré ara\
 no\
 hi anirem cap a les sis\
 lo únic que ha de deixar el cotxe\
 JJJ: mhm_
 SER: on viu l'àvia\
 LIA: al carrer Regomir\”

(Conversa 5, pàg. 144-145, lín. 6799-6807)

. *oi que* i *eh que* (ambdós en una estructura amb un *que* subordinat a la interjecció o bé marcador discursiu³¹³):

“NAA: ai\
 busca la foto\
 SUS: ara no\
 no sé on és\
 HIL: li va fer_
eh que li va dissenyar o li va_
 recrear la_
 la mare de_
 SUS: la mare de la Carrasqueta\”

(Conversa 4, pàg. 119, lín. 5658-5666)

. *passa que, el que passa que i lo que passa que* (potser provinents de l’elisió del verb *ser* a *el que passa és que*)³¹⁴:

³¹³ M.J. Cuenca (en premsa a) i M.J. Cuenca i J.M. Castellà (1995: 78-79) defensen que aquests casos —i, també, l’expressió *sort que*— s’expliquen per una subordinació de l’oració a la interjecció:

“(…) també podem tenir estructures equivalents amb la interjecció anteposada i seguida de la conjunció *que*, de manera que l’oració, abans juxtaposada, se subordina a la interjecció:

(61) Assumpta: Tracta’m de tu. Oi que em faràs aquest favor? (Benet i Jornet, *E.R.*: 46)”
 (Cuenca, en premsa a: 59)

Des d’una altra perspectiva, potser es podria considerar aquest *que* en un paper de connector textual opcional, introductor d’una clàusula interrogativa, precedida o no per una interjecció:

Em faràs aquest favor?
***Que** em faràs aquest favor?*
***Oi que** em faràs aquest favor?*

De totes maneres, i a falta d’un raonament més sòlid en aquesta direcció, he adoptat el criteri esmentat en primer lloc i he comptat aquesta mena de *que* com una conjunció que introdueix una clàusula subordinada substantiva.

³¹⁴ A. Narbona (1986) parla de la construcció *lo que pasa es que*, n’assenyala el valor contrastiu i, fins i tot, en defensa el caràcter connectiu més enllà de la mera juxtaposició, enmig d’una argumentació sobre la riquesa o la pobresa sintàctica de la llengua col·loquial:

“Que no puede hablarse, sin más, de falta de elementos articuladores ni de pobreza sintáctica se revela en el hecho de que son muchas las expresiones (de carácter analítico todas ellas) con las que se alcanza contraposición o contraste de sentido adversativo, restrictivo o concesivo, según los casos:

(...) Falta le ha hecho siempre / *lo que pasa es que* ahora lo vemos de otra manera. (...)

No cabe hablar de yuxtaposición y, menos, de independencia sintáctica, en todos estos casos; las partes constituyentes están verdaderamente supeditadas a la configuración global de la unidad total resultante.” (Narbona, 1986: 200-201)

“HIL: això tampoc és\
 vaja\
 jo no ho faria\
 ah que sí/
 jo em sembla que no ho faria\
 NAA: **el que passa que** mira_
 ntx\
 HIL: però bueno\
 si déu vol tot_
 NAA: uns estem acostumats a xerrar més_
 SUS: tot s'arreglarà\
 HIL: tot s'arreglarà\
 NAA: i uns altres estan acostumats a xerrar menys\”

(Conversa 4, pàg. 130-131, lín. 6244-6256)

. **segur que** (potser provinent de l'elisió del verb *ser* a *és segur que*, analitzable de manera similar a *oi que*):

“MAR: hi ha bastants mobles que són antics\
 ANT: oh_
 si són bons_
 doncs_
 estan bé\
 MAR: sí_
 són bons_
segur que són bons\”

(Conversa 1, pàg. 12, lín. 439-446)

. **sort que** (potser provinent de *hi ha hagut sort que*, analitzable també com *oi que*):

“NAA: ja han arribat\
 hola\
 ???: hola\
 FAN: què llavors_
 HIL: doncs jo hi quedat molt bé amb aquest dinar Anna\
sort que l'Anna ens ha donat sal de frutas\”

(Conversa 4, pàg. 128, lín. 6101-6106)

. **sí que** (potser es tracta, també, d'una estructura semblant a la comentada per a *oi que* i *eh que*):

“VIE: que passa que no ens ha nevat_
 i no du- --

i_
i dubto que hagi nevat\
per allà on estàvem no ha nevat cap dia\
el que passa que al--
que a les vores de la carretera sí que hi havia neu\”

(Conversa 3, pàg. 74, lín. 3446-3452)

Pel que fa al treball amb els textos, cal dir que en aquest apartat he efectuat la codificació de manera totalment manual, sense cap ajuda informàtica, atesa la dificultat de crear els algorismes necessaris per a un reconeixement automàtic exhaustiu de les unitats sintàctiques (vg. § 3.6.2). El còmput dels nexes i construccions l’he fet, en primer lloc, subdividits en els tres grans blocs (subordinació substantiva, adjectiva i adverbial) i, a continuació, dins del primer bloc, he anat distingint entre les funcions subjecte, complement nominal (complement del nom i complement de l’adjectiu) i complement verbal (complement d’objecte directe, complement d’objecte indirecte, complement d’objecte preposicional, atribut, etc.), de cara a determinar-ne posteriorment el paper en la conformació dels estils nominal i verbal. En els altres dos blocs no ha calgut fer aquesta distinció, ja que les subordinades adjectives desenvolupen sempre la funció de complement del nom i les adverbials la funció de complement del verb o de tota l’oració.

5.2.3- RESULTATS I DISCUSSIÓ

Els resultats en aquest apartat de la subordinació són molt extensos i per això els aniré presentant en diverses taules. Començaré per les dades més globals i, posteriorment, les desglossaré segons els tipus i les formes de subordinació. D’entrada, la taula 100 (vg. pàgina següent) mostra, sobre el total de mots, un nombre relativament similar de construccions de subordinació en els tres gèneres, per més que sigui una mica més alt en la prosa acadèmica que en la conversa informal, i més alt en la classe que en els altres dos. En segon lloc, cal remarcar que sigui precisament la classe magistral la que tingui un nombre més alt d’aquestes construccions i que es trenqui així la tendència importantíssima, materialitzada al llarg de la majoria d’apartats del capítol anterior, d’ocupar un lloc intermedi entre els altres dos gèneres.

TAULA 100 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Construccions de subordinació	49.1 ‰ (1338)	67.5 ‰ (1782)	58.2 ‰ (1540)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències³¹⁵ – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001%)

Per tant, aquests primers resultats contravenen la idea que la llengua oral conté menys subordinació i, d'acord amb diversos autors destacats en el punt anterior (D. Biber, L.W. Smith i S. Greenbaum i G. Nelson), mostren que la llengua oral formal expositiva té, en xifres absolutes, més construccions de subordinació que la llengua escrita. Una altra cosa són les dades relatives al nombre de clàusules, que es poden veure a la taula següent:

TAULA 101 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
Construccions de subordinació	28.0 % (1338)	48.6 % (1782)	61.9 % (1540)

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

La taula 101 mostra un percentatge molt superior de clàusules subordinades, respecte del total de clàusules, en la prosa acadèmica, a més de la típica progressió des de la conversa fins a la prosa, passant per la classe magistral. En conseqüència, a partir d'aquestes taules s'estableixen dues conclusions de gran transcendència per a aquest estudi. D'una

³¹⁵ Si en el capítol anterior, per a les xifres sobre dades lèxiques, he utilitzat els tants per cent, en aquest empraré, quan faci els càlculs sobre el total de mots, els tants per mil, d'acord amb el costum més estès entre els autors, ja que amb les dades sintàctiques els índexs solen ser molt baixos i amb les xifres sobre mil els contrastos queden més ressaltats.

banda, que en els gèneres orals hi pot haver tantes o més clàusules subordinades que en els escrits i, d'altra banda, que en els escrits, de les clàusules emprades, n'hi ha proporcionalment moltes més de subordinades³¹⁶.

Com hem vist abans, però, la consideració global de la subordinació resulta relativament poc informativa. Per això cal procedir a analitzar els resultats de cada tipus de subordinada. Començaré per les subordinades substantives, a les taules 102 i 103:

TAULA 102*	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Subordinació substantiva	33.4 ‰ (910)	32.8 ‰ (865)	24.3 ‰ (643)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

TAULA 103 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
Subordinació substantiva	19.1 % (910)	23.6 % (865)	25.8 % (643)

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

Les construccions de subordinació substantiva apareixen en un nombre superior en la conversa informal (33.4 ‰), després, a molt poca distància, en la classe magistral (32.8 ‰) i, en darrer lloc, en la prosa acadèmica (24.3 ‰). En el càlcul sobre el total de

³¹⁶ De fet, els resultats no podien ser més imparcials a l'hora de donar una part de raó a cadascuna de les posicions enfrontades en aquesta qüestió. La conclusió és que, des de punts de vista diferents, tothom ho havia encertat —o errat— prou.

clàusules, hi ha una tendència lleugerament ascendent, sense que les diferències siguin, però, gaire grans. Vegem a continuació les dades de les subordinades adjectives:

TAULA 104*	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Subordinació adjectiva	8.8 ‰ (240)	24.5 ‰ (646)	22.6 ‰ (598)

(* Tants per mil sobre el total de mots i dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

TAULA 105 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
Subordinació adjectiva	5.0 % (240)	17.6 % (646)	24.0 % (598)

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

La subordinació adjectiva presenta una tendència ascendent clara cap als gèneres expositius, dels quals la conversa queda decisivament allunyada. A la taula 104 es veu un lleuger predomini de la classe magistral per sobre de la prosa acadèmica. Les conclusions en aquest punt són ben rellevants: d'una banda, com ja havien assenyalat la majoria d'autors, la subordinació adjectiva és un recurs ben poc usat en la conversa informal; de l'altra, és pròpia de la prosa acadèmica, però també ho és d'un gènere oral formal com la classe magistral.

Per acabar, en el tercer tipus, les subordinades adverbials, he trobat els resultats següents:

TAULA 106*	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Subordinació adverbial	6.9 ‰ (188)	10.2 ‰ (269)	11.3 ‰ (299)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

TAULA 107 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
Subordinació adverbial	3.9 % (188)	7.3 % (269)	12.0 % (299)

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

Si en la subordinació substantiva era la conversa i en l'adjectiva era la classe, aquí és la prosa acadèmica la que presenta el nombre més alt de construccions adverbials. I el càlcul sobre el nombre de clàusules, com que es basa en una xifra progressivament menor, no fa més que accentuar la tendència. La classe, per la seva part, a la taula 106 se situa ben a la vora de la prosa acadèmica i la bona posició que també té en els altres tipus de subordinades fa que, com s'ha vist a la taula inicial, sigui el gènere amb més subordinació en general.

La relació entre els tres tipus de subordinació i el pes quantitatiu que tenen en la composició oracional a cada gènere pot veure's a la taula següent, calculada en percentatges respecte del total de subordinades:

TAULA 108 *	CONVERSA INFORMAL (1338 clàus. sub.)	CLASSE MAGISTRAL (1780 clàus. sub.)	PROSA ACADÈMICA (1540 clàus. sub.)
Subordinació substantiva	68.0 %	48.6 %	41.7 %
Subordinació adjectiva	17.9 %	36.3 %	38.8 %
Subordinació adverbial	14.1 %	15.1 %	19.4 %
Total subordinació	100.0 %	100.0 %	100.0 %

(* Percentatges sobre el total de clàusules subordinades)

Per tant, d'acord amb la taula 108, en la conversa informal la subordinació substantiva s'emporta el paper principal (68.0 %), que es redueix considerablement en la classe magistral i en la prosa acadèmica (48.6 % i 41.7 %, respectivament). En aquests dos gèneres, en canvi, és la subordinació adjectiva la que destaca i s'enfila fins al 36.3 % i el 38.8 %, respectivament. A diferència de les dues anteriors, la subordinació adverbial es presenta en unes proporcions més similars en les tres columnes, amb un lleuger increment en direcció cap a la prosa acadèmica.

Anant a dades encara més detallades, cal analitzar les diverses formes lingüístiques dins de cada tipus de subordinació, com es pot veure a les taules següents —la taula 109 amb les construccions de subordinació substantiva, la taula 110 amb les de subordinació adjectiva i la taula 111 amb les de subordinació adverbial:

TAULA 109 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Conjunció <i>que</i>	17.9 ‰	9.5 ‰	7.1 ‰
Infinitius	8.1 ‰	15.3 ‰	13.9 ‰
Relatius substantivats	4.0 ‰	6.5 ‰	3.0 ‰
Mots interrogatius	3.4 ‰	1.5 ‰	0.3 ‰
Total sub. substantiva	33.4 ‰	32.8 ‰	24.3 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

La visió detallada de la taula 109 sobre la subordinació substantiva aporta encara més informació per a la caracterització dels tres gèneres. El primer contrast que s'hi observa és entre la conjunció *que*, la forma més usada en la conversa (17.9 ‰), i l'infinitiu, que és més habitual en la classe i en la prosa (15.3 ‰ i 13.7 ‰, respectivament), tal com postula K. Beaman (1984) en el treball esmentat anteriorment³¹⁷. El segon fet destacable és el percentatge més alt de relatius substantivats (6.5 ‰) en la classe magistral. I el tercer és la progressiva i considerable reducció en l'ús dels mots interrogatius —i, per tant, de les construccions d'interrogació indirecta—, que en la conversa gairebé igualen en nombre els pronoms relatius substantivats (4.0 ‰ vs. 3.4 ‰) i en la prosa acadèmica en representen només una desena part (3.0 ‰ vs. 0.3 ‰).

³¹⁷ Aquests índexs expliquen parcialment els resultats del punt 4.3.3 sobre els verbs, segons els quals en la classe magistral els infinitius són més freqüents que en la conversa informal. Caldria aclarir, però, per què allà l'índex de la prosa acadèmica era gairebé equivalent al de la conversa i aquí, en canvi, s'aparella amb el de la classe.

TAULA 110 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Pronom relatiu <i>que</i>	8.7 ‰	21.6 ‰	18.1 ‰
Preposició + <i>qui, què</i>	0.03 ‰	1.1 ‰	1.4 ‰
<i>el/la/els/les qual/s</i>	0.0 ‰	1.3 ‰	2.3 ‰
Relatiu adverbial <i>on</i>	0.07 ‰	0.3 ‰	0.3 ‰
Relatius neutres	0.0 ‰	0.2 ‰	0.5 ‰
Total sub. adjectiva	8.8 ‰	24.5 ‰	22.6 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

La taula 110 només informa del fet esperable que en la conversa hi tingui una presència quasi exclusiva el pronom relatiu *que*, mentre que les altres combinacions, més formals, hi són escassíssimes o bé inexistents. La classe i, sobretot, la prosa acadèmica, tenen uns índexs més alts en els pronoms relatius forts, d'acord amb la tendència, que es donarà en tots els apartats tant en la composició oracional com en la connexió textual, de diversificar més els enllaços utilitzats per a unes mateixes funcions.

Pel que fa al detall de la subordinació adverbial, a la taula 111 (vg. pàgina següent), destaquen els increments progressius de les adverbials de manera i de les comparatives clausals, que van augmentant en nombre en direcció cap a la prosa acadèmica, i les disminucions també progressives de les adverbials de lloc i de temps en la mateixa direcció. D'altra banda, les construccions adverbials més corrents han estat amb *quan*, *com* i el gerundi.

TAULA 111 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Adverbials de lloc	0.6 ‰	0.4 ‰	0.3 ‰
Adverbials de temps	3.2 ‰	3.1 ‰	2.4 ‰
Adverbials de manera	2.3 ‰	4.6 ‰	6.6 ‰
Comparatius clausals	0.6 ‰	1.6 ‰	1.9 ‰
Consecutius descont.	0.2 ‰	0.3 ‰	0.1 ‰
Total sub. adverbial	6.9 ‰	10.1 ‰	11.3 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

Un altre aspecte a destacar en l'anàlisi és la funció de complementació nominal o verbal que desenvolupen les clàusules subordinades, de cara al paper que puguin tenir en la conformació d'un estil més nominal o més verbal del discurs. Per això, he desglossat les subordinades substantives en quatre tipus:

1- Subordinades substantives de subjecte.

2- Subordinades substantives de complement nominal (complement del nom i complement de l'adjectiu)³¹⁸.

³¹⁸ K. Beaman (1984) opina que les formes no personals del verb, tant si tenen la seva funció de complement nominal com de complement verbal, afavoreixen la densitat lèxica —i, en conseqüència, haurien de contribuir a l'estil nominal:

“(...) the addition of nonfinite clauses to the simple finite sentence seemingly requires increased mental processing by creating greater lexical density (...)” (Beaman, 1984: 57)

3- Subordinades substantives de complement verbal (complement d'objecte directe, complement d'objecte indirecte, complement d'objecte preposicional, atribut).

4- Subordinades substantives en altres funcions³¹⁹.

Les subordinades substantives dels tipus 2 i 3 intervenen clarament en el còmput, cadascuna en una direcció diferent. Les de tipus 1 les he inclòs dins de l'estil verbal, ja que l'expressió d'un subjecte amb un verb subordinat en comptes d'un nom és una operació “desnominalitzadora” que contribueix a l'estil verbal. I les de tipus 4 no les hi he comptat perquè no semblen decantar la balança a cap de les dues bandes.

A part de les subordinades substantives, que demanen aquestes subdivisions, les subordinades adjectives exerceixen totes la funció de complementació nominal i les subordinades adverbials la de complementació verbal —o del conjunt de l'oració, que he assimilat a la verbal. Les agrupacions resultants es poden veure a les taules 112 i 113 (vg. pàgina següent). A la taula 112 hi ha una considerable distància entre la conversa informal i la prosa acadèmica, si bé és la classe la que, per molt poc, se situa en primer lloc en la utilització de subordinades amb funció nominal. La taula 113, en canvi, indica una igualtat entre la conversa informal i la classe magistral, i una menor presència de recursos subordinants que contribueixin a l'estil verbal en la prosa acadèmica. La progressió descendent es dona clarament en la subordinació substantiva de complementació verbal, mentre que en la subordinació adverbial es manifesta un lleuger augment, que no és suficient, però, per capgirar la suma total.

De fet, aquesta idea és congruent amb la doble naturalesa dels infinitius, dels participis i dels gerundis. En la mesura que un infinitiu és un verb, contribueix a l'estil verbal, però també en la mesura que és un nom i que apareix en lloc d'una forma conjugada, nominalitza i compacta l'expressió de les idees. Per això, com s'ha vist a la taula 109 —i, en part, a la taula 17 (vg. § 4.3.3), tot i que s'hi barregen infinitius de diverses funcions—, els infinitius en subordinada substantiva són més habituals en la prosa acadèmica que en la conversa informal. Malgrat això, he optat per comptar com a contributaris de l'estil nominal els infinitius complements del nom o de l'adjectiu i com a contributaris de l'estil verbal els infinitius subjectes i complements del verb, encara que aquests darrers puguin tenir també una certa funció en l'estil nominal, els límits de la qual no sabia determinar amb exactitud.

³¹⁹ He inclòs en aquest grup les expressions estereotipades o semigramaticalitzades com *és que*, *jo que*, *passa que*, etc. destacades en el punt anterior.

TAULA 112 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Sub. subst. compl. nominal	0.2 % (50)	0.6 % (171)	0.8 % (216)
Subordinades adjectives	0.9 % (241)	2.6 % (674)	2.3 % (599)
Total sub. estil nominal	1.1 % (294)	3.2 % (845)	3.1 % (815)

(* Percentatges sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències³²⁰ – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior a 0.0001%)

TAULA 113 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Sub. subst. subjecte	0.4 % (96)	0.3 % (86)	0.3 % (76)
Sub. subst. compl. verbal	2.5 % (665)	2.2 % (588)	1.3 % (352)
Subordinades adverbials	0.7 % (187)	1.0 % (270)	1.1 % (298)
Total sub. estil verbal	3.6 % (1043)	3.5 % (944)	2.7 % (726)

(* Percentatges sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior a 0.0001%³²¹)

³²⁰ En aquesta taula i en la següent he optat per l'expressió en percentatges, perquè les xifres siguin assimilables directament a les que he elaborat en el capítol anterior sobre la mateixa qüestió.

³²¹ Hi ha una excepció a aquesta probabilitat d'atzar en les xifres de les subordinades substantives de subjecte, que donen $\chi^2 = 40.8246$ % i, per tant, no reuneixen les condicions necessàries de validesa. De totes maneres, les he inclòs en la suma total perquè així podré presentar el panorama complet de l'estil verbal i, sobretot, perquè es tracta d'unes magnituds menors que queden integrades en unes altres que sí que compleixen, i amb escreix, les condicions de probabilitat d'atzar.

En la subordinació substantiva de subjecte, en canvi, les xifres són molt similars en tots tres gèneres. En ambdós casos, aquests resultats no fan més que confirmar les dades presentades en el capítol anterior sobre el contrast entre l'estil nominal i l'estil verbal³²².

Pel que fa a la distribució dels resultats en els textos, en aquest apartat és una qüestió difícil d'abordar. Si es calcula a partir de les dades globals de subordinació, és una comparació sense gaire interès, ja que hi ha barrejats aspectes i tendències massa diversos entre si³²³. Si, al contrari, es fa punt per punt —segons el tipus de subordinada i, encara, dins d'aquest, segons el tipus de construcció—, s'hauran d'omplir força pàgines amb les taules corresponents. Per això he optat per oferir només les dades i les bandes de la forma de subordinació més abundant a la mostra, el pronom relatiu *que* quan introdueix una clàusula adjectiva³²⁴. Aquesta informació pot trobar-se a les taules 114, 115 i 116 (vg. pàgines següents), que tenen unes bandes de dispersió bastant compactes, amb una única superposició, l'escrit D, que amb un 23.4 ‰ depassa l'àmbit de la prosa i se situa plenament entre els fragments de classe magistral³²⁵. El fet que més destaca, però, és que s'hi inverteix l'ordre fins ara normal en aquesta mena de taules, ja que la classe ha deixat la típica posició central i s'ha situat a la part més alta del *continuum*.

³²² En el punt 5.7.1 es podran veure reunides aquestes dades amb les que he obtingut en el capítol anterior.

³²³ He trobat unes bandes de dispersió bastant confuses en les xifres globals de subordinació, fet que es justifica per la diversitat de tendències i de forces contraposades que conviuen dins de l'apartat de la subordinació.

³²⁴ El pronom relatiu *que* davant de subordinada adjectiva ha estat la forma més freqüent, amb una mitjana del 16.1 ‰ sobre el total de mots; a continuació, hi ha hagut la conjunció *que* davant de subordinada substantiva, amb un 12.7 ‰ i l'infinitiu davant de subordinada substantiva, amb un 12.4 ‰. Probablement, si s'hi sumessin els usos en locucions conjuntives de subordinació adverbial i d'interordinació, la conjunció *que* seria probablement el nexa d'interrelació clausal més general, tot i que al relatiu *que* també caldria afegir-hi els usos en la subordinació nominal i a l'infinitiu els de la subordinació adverbial.

³²⁵ La distribució dels resultats per individus en aquest apartat, potser a causa del caràcter sintàctic, en alguns casos reflecteix les tries personals, potser inconscients, dels parlants, que a vegades opten sistemàticament per una construcció en detriment d'una altra. Així, per exemple, els relatius forts *qui* i *què* precedits de preposició, que són habituals en l'escrit de l'individu C, no han aparegut ni una vegada en l'escrit de l'individu D, que ha usat sempre *el qual*. D'una manera semblant, en les classes s'usa més la conjunció *que* per a la subordinació substantiva de complement verbal, excepte en la de l'individu D, que prefereix l'infinitiu.

TAULA 114 *	PRONOM RELATIU <i>QUE</i>	CONVERSA
CONVERSA 1	Pronom relatiu <i>que</i>	12.4 ‰
CONVERSA 2	Pronom relatiu <i>que</i>	7.1 ‰
CONVERSA 3	Pronom relatiu <i>que</i>	6.3 ‰
CONVERSA 4	Pronom relatiu <i>que</i>	9.4 ‰
CONVERSA 5	Pronom relatiu <i>que</i>	8.2 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 115 *	PRONOM RELATIU <i>QUE</i>	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
INDIVIDU A	Pronom relatiu <i>que</i>	19.2 ‰	14.6 ‰
INDIVIDU B	Pronom relatiu <i>que</i>	19.2 ‰	18.5 ‰
INDIVIDU C	Pronom relatiu <i>que</i>	23.9 ‰	17.8 ‰
INDIVIDU D	Pronom relatiu <i>que</i>	21.6 ‰	23.4 ‰
INDIVIDU E	Pronom relatiu <i>que</i>	24.4 ‰	15.9 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 116 * - PRONOM RELATIU <i>QUE</i> (Dispersió de les dades)		
24	Classe E	BANDA DE LA
22	Escrit D Classe D Classe C	CLASSE MAGISTRAL
20	Classe A Classe B	(INTERSECCIÓ)
18	Escrit B	BANDA DE LA
16	Escrit E Escrit C	PROSA ACADÈMICA
14	Escrit A	
12	Conversa 1	BANDA DE LA CONVERSA INFORMAL
10	Conversa 4	
8	Conversa 2 Conversa 5	
6	Conversa 3	

(* Tants per mil sobre el total de mots)

Aquest apartat de la subordinació, de caràcter sintàctic, a diferència dels del capítol anterior, demana de dedicar un espai al comentari de casos concrets, que al mateix temps serviran d'exemples de les formes que revesteix i del paper que desenvolupa la subordinació a cada gènere. Ho faré subdividint les remarques en dos blocs: les que tenen a veure amb la subordinació substantiva i les que es refereixen a l'adjectiva:

A/ Subordinació substantiva

1- Acumulació de subordinades substantives

Com ja he comentat i exemplificat en el punt 4.3.3, els parlants de la classe magistral tendeixen a acumulacions perifràstiques de subordinades substantives al voltant del verb *ser*, en unes construccions que per escrit serien més directes, menys enfàtiques, tindrien menys subordinació i demanarien l'ús de verbs més precisos. Vegem alguns exemples d'aquesta manera de procedir en un fragment de la classe de l'individu B (assenyalo amb vermell els usos del verb *ser* i amb verd els nexes i formes de subordinació substantiva que s'hi relacionen):

“sinó que **és** el consens dels creients **el que** el posa al davant_
 doncs ara de manera totalment fossilitzada però perviu_
el que és clar **és** per això **és que és** un creient com els altres_
 i **que** per tant no no es pot pronunciar ni sobre com interpretar l'alcorà_
 ni tan sols sobre l'aplicació de la justícia_
 (...) ha de seguir l'opinió també de la majoria dels ulemes_
 i quan no hi ha una opinió clara d'aquests_
el que ha de fer **és demanar** com ja us he dit_
 com ja he explicat en un altre context_
 una opinió autoritzada_
demanar un pronunciament això que_
 una fàtua_
 del més prestigiós dels ulemes que pugui haver-hi_
 aquest pronunciament legal **és el que** farà_
 permetrà resoldre un cas_”

(Classe individu B, pàg. 196, lín. 9311-9328)

En aquest exemple es poden veure perfectament els usos emfàtics i dilatoris del verb *ser* en combinació amb clàusules subordinades substantives clivellades³²⁶. El màxim exponent d'aquesta mena de construcció és a la tercera línia del fragment (“**el que és** clar **és** per això **és que és** un creient com els altres_”), en què la repetició del verb *ser* arriba a ser cacofònica i apareix com un resultat del desig d'emfasitzar uns determinats elements, temàtics o remàtics, dins de la producció del discurs sobre la marxa³²⁷.

³²⁶ M.L. Hernanz i J.M. Brucart (1987) descriuen aquestes construccions en relació amb el desenvolupament informatiu del text:

“La denominación [*oraciones escindidas*] se debe a que estas construcciones segmentan en dos partes las oraciones aseverativas. Una de las secuencias resultantes se coloca como sujeto del verbo atributivo y la otra como predicado nominal. Así, (ii) y (iii) son las versiones escindidas de (i):

- (i) Luis se imaginaba que Pedro le mentía.
- (ii) *Lo que* Luis se imaginaba *era* que Pedro le mentía.
- (iii) Que Pedro le mentía *era lo que* Luis se imaginaba.

Las construcciones escindidas constituyen un procedimiento para contraponer los constituyentes temáticos y remáticos (o focales) de una oración.” (Hernanz i Brucart, 1987: 121)

³²⁷ L'ús de la subordinació com a eina constructiva del discurs oral expositiu es dona també, encara que en una mesura menor, amb les subordinades adjectives:

“això va limitar les possibilitats de d'aquests sectors_
 de doncs d'augmentar la la productivitat_
 i de ee generar excedents **que fossin** excedents exportables\”

(Classe individu A, pàg. 172, lín. 8167-8169)

En aquest exemple sembla que l'adjectiu *exportables* aflori més tard a la ment del parlant i això li demani l'ús del pronom relatiu i del verb *ser* com a fórmula dilatòria i d'enllaç amb el mot que no venia en el seu moment i que ha aparegut una fracció de segon després.

Aquesta mena de construccions poden ser, en part, responsables del fet que hi hagi més construccions de subordinació en la classe magistral que en la prosa acadèmica i, sobretot, com s'ha vist en el punt 4.7.3, que hi aparegui més el verb *ser*. Així, el caràcter expositiu i formal de la llengua oral en públic, amb una elaboració de les estructures en temps real i amb un esforç del parlant per produir un discurs més precís lèxicament i més semblant sintàcticament a la llengua escrita, explicarien que sigui en aquesta situació d'especial tensió on es necessiti més el recurs de la subordinació. Curiosament, doncs, en aquest cas la subordinació no seria un tret associat a la completitud i a l'estaticitat de la llengua escrita sinó al caràcter improvisat i mòbil, d'esborrany i, alhora, de discurs definitiu, de la llengua oral formal expositiva.

2- Construcció Nom / Adjectiu + Preposició *per* o *de* + infinitiu

Es tracta d'una forma de complementació del nom o de l'adjectiu exercida per l'infinitiu que ha estat utilitzada normalment en la prosa i en les classes, però quasi gens en les converses. Aquest comportament és coherent amb el paper nominalitzador i d'empaquetatge de la informació, ja esmentat, propi de l'infinitiu i que s'accentua amb la funció de complement del grup nominal. Vegem-ne alguns exemples, tant amb noms com amb adjectius i tant amb la preposició *de* com amb la preposició *per*:

“és aquestes constitucions aquestes cartes otorgades típiques_
 en la que ee el monarca es reserva **la la facultat de nom**_
de de vetar evidentment qualsevol llei_
 es reserva **la facultat de nomenar** tots tots els senadors_”

(Classe individu D, pàg. 221, lín. 10481-10484)

“Cap dels primers mostra que tingui **mitjans per emprendre** una obra com la de Baltasar Bacardí i de Domènec Call (...)”

(Escrit individu A, pàg. 245, lín. 11529-11531)

“Això és fonamental, perquè **la capacitat del sistema agrari per a absorbir** el fort augment de la població durant el segle XVIII no pot explicar-se només a partir d'una afortunada combinació de drets i d'usos que regien l'accés a la terra i l'apropiació dels seus fruits.”

(Escrit individu B, pàg. 258, lín. 12067-12071)

“Cal no oblidar que es tractava d'una escriptura ideogràfica, **capaç de plasmar** en ideogrames iguals una molt major diversitat en la parla.”

(Escrit individu E, pàg. 288, lín. 13367-13369)

“Sens dubte, la necessitat d’**avituallar** aquests exèrcits, que en les lluites finals del període van mobilitzar centenars de milers d’homes, imposava una major productivitat a l’agricultura.”

(Escrit individu E, pàg. 289, lín. 13424-13426)

3- Les expressions estereotipades

Les expressions estereotipades de la llengua oral que en el punt anterior he considerat que tenen un grau intermedi de gramaticalització (*és que, jo que, l’únic que, oi que, eh que, passa que, segur que, sort que i sí que*), han estat molt més habituals en la conversa que en la classe i han estat pràcticament absents en la prosa acadèmica:

TAULA 117 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Expressions estereotipades (<i>és que, jo que, etc.</i>)	98	22	3

(* Dades absolutes d’ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d’atzar inferior al 0.0001 %)

Cal dir que a la llista d’expressions que he donat per a la conversa s’hi ha d’afegir les expressions *només que* (amb el significat de *l’únic que*, i no com a locució conjuntiva condicional, que és com sol aparèixer en les gramàtiques), *naturalment que* i *d’aquí que*, totes tres aparegudes en la classe magistral³²⁸. D’altra banda, les tres úniques ocurrències de la prosa acadèmica han estat una de *és que* i dues de *sí que*, les quals han resultat ser, d’altra banda, les més habituals en les converses, amb 59 i 21 ocurrències, respectivament.

³²⁸ M.J. Cuenca (comunicació personal) suggereix que l’expressió *d’aquí que* no és del mateix tipus que les altres d’aquest grup, sinó que actua com una autèntica locució conjuntiva (= *de manera que*).

4- El verb *agafar*

Hi ha un interessant ús intransitiu del verb *agafar*, no recollit en els diccionaris generals, que és habitual en la llengua quotidiana i que he trobat una vegada en les converses i quatre en les classes³²⁹:

“NAA: mhm\
és que és això\
jo_
ja_
els planells aquells_
d'allà a l'entrada_
mira que_
hi tenia il·lusió_
i sempre als matins_
agafava i m'asseia_”

(Conversa 4, pàg. 133, lín. 6363-6373)

“perquè se n'adona_
se n'adona que les destins aquest cop se li tornen a jugar_
és un història curiosa_
els destins de ee de la pròpia casa dels Braganza es tornen a ju a jugar_
aquest cop en sòl portuguès\
agafa_
eee torna a carregar una part de la cort a Rio de Janeiro_
i la la la tornen a desplaçar cap a Lisboa de manera molt precipitada el 1820”

(Classe individu D, pàg. 218, lín. 10355-10362)

“doncs aquest un bon dia **agafa** i ell i el company_
a mi sempre m'ha inquietat que es va deixar la dona i tots els nens per allà_
aquests aquests es queden allà_
i ell i el company **agafen**_
jup se'n van_
a veure si ara troben els Yuezhi_

(Classe individu E, p. 237, lín. 11231-11236)

³²⁹ He trobat, també, una construcció que m'ha semblat, sense ser la meua especialitat, que podria ser d'interès per a l'anàlisi sintàctica:

“CME: és que és gran el doctor Mateu eh\
PPP: sí\
sí\
MMM: no és tan gran com això\
PPP: déu n'hi do\
MMM: **el que es deu és jubilar** una mica abans”

(Conversa 2, pàg. 64, lín. 3032-3037)

B/ Subordinació adjectiva

1- El contrast descripció / narració

Els fragments descriptius fan augmentar, lògicament, el nombre de subordinades adjectives, mentre que en les seqüències narratives o en les argumentatives hi apareixen més les subordinades substantives. Aquest fet es produeix fins i tot en les converses, com es pot veure en els fragments següents, el primer dels quals és bàsicament descriptiu i s'hi empra cinc vegades el relatiu *que*, mentre que el segon és bàsicament narratiu i no n'hi apareix cap —de fet, el text continua sense un *que* relatiu fins a la línia 1859, dues pàgines més avall (assenyalo amb vermell el *que* pronom relatiu i amb verd el *que* conjunció)³³⁰:

“ANT: has vist_
el llit_
d'aquella casa_
que hem estat/
a la tarda/
IMM: molt maco\
molt maco\
MAR: tu vas veure_
unes lamparetes **que** tenien_
que vas dir_
oh_
aquestes làmpares són palabras mayores\
unes **que** tenien unes figuretes_
de porcellana a sota\
IMM: on/
les vaig veure/
MAR: en una foto_
que jo et vaig ensenyar_
de la T_
amb el seu gos_
a la casa vella\”

(Conversa 1, pàg. 12-13, lín. 447-467)

“RUT: vull dir_
és qüestió_

³³⁰ Aquests exemples s'han d'entendre com a merament indicatius, ja que amb els trets sintàctics, que apareixen amb menys freqüència que els lèxics, cal forçar una mica la recerca per trobar fragments amb una certa acumulació d'un element determinat.

que tu_
 t'adormis_
 al damunt_
 de la teva_
 ANT: et penses_
 que són com jo/
 RUT: motxilla\
 IMM: sí\
 què/
 ANT: et penses_
 que són com jo/
 els nois d'ara/
 IMM: no\
 no\
 RUT: si tu_
 si tu_
 dorms_
 al damunt_
 de la_
 IMM: penso que no\
 com tu no n'hi ha cap\
 ANT: ah\
 RUT: motxilla_
 difícilment te la prendran\
 IMM: clar\
 ANT: i tant\
 RUT: però si la deixes al costat_
 IMM: i si vas_
 al tren_
 ho heu de fer_
 per torns\”

(Conversa 1, pàg. 37-38, lín. 1716-1748)

2- L'ús col·loquial del pronom relatiu *que*

Com ja és sabut, en la llengua parlada es fa un ús quasi universal —i ben genuí— de *que*, a vegades acompanyat amb un pronom feble, per a construccions en què la normativa estàndard demana pronoms relatius forts precedits de preposició o combinacions de relatiu neutre. A la mostra he trobat aquest ús de *que* en la conversa (només cal veure el fragment que acabo de citar en el punt 1, en què dos dels cinc relatius assenyalats amb vermell es troben en aquest cas) i, sobretot, en la classe magistral. A continuació en dono alguns exemples:

“de fet el aranzel que s'instaura a continuació_

l'aranzel del mil nou-cents seixanta és un aranzel protector_
és un aranzel protector_
que la protecció nominal mitjana se situa en el vint-i-cinc per cent_”

(Classe individu A, pàg. 183, lín. 8713-8716)

“i això ho pot fer qualsevol_
que els altres se li posin al darrere clar cal_”

(Classe individu B, pàg. 189, lín. 8975-8976)

“la política per exemple de l'estat brasiler_
respecte les exportacions del Brasil de cotó de cotó en floca_
és en el és en el nord **que** es produeix el cotó eh”

(Classe individu D, pàg. 225, lín. 10725-10727)

“doncs al cap d'un any agafa i desapareix_
es fuga i va a parar a la cort de Han Wudi_
que feia doncs feia doncs quinze o setze anys que havia sortit_”³³¹

(Classe individu E, pàg. 240, lín. 11401-11403)

Per acabar, oferiré, com de costum, uns breus fragments de textos com a mostra palpable dels comentaris que he fet fins ara, que alhora permetin al lector de fer-se càrrec de la manera pròpia que té cada gènere d'organitzar-se i de construir les oracions per mitjà de la subordinació (assenyalo amb vermell els nexes i formes de les subordinades substantives, amb verd els de les adjectives, amb blau els de les adverbials i amb lila i entre claudàtors els casos especials amb uns petits comentaris):

“IDA: no\
però--
DDD: no el deixem **dormir**\
IDA: no\
SER: escolta'm\
Marc\
vés a **despertar** l'Oriol_
i **que** es vagi a **rentar** la cara\
corre\
MRC: què/
???: mhm mhm_
SER: vé a **que** es desperti l'Oriol_
i **que** es vagi a **rentar** la cara\

³³¹ En aquest darrer cas he dubtat entre la consideració del *que* com a relatiu o bé com a connector textual. M'he decantat per la primera opció perquè m'ha semblat intuir-hi un pronom feble *en*, que el parlant no hi ha posat i que aclariria més la construcció col·loquial “*que feia doncs quinze o setze anys que n'havia sortit*”. D'altra banda, ha coincidit que en aquest fragment hi ha un exemple més de l'ús intransitiu del verb *agafar* assenyalat anteriorment.

corre\
 i les mans\
 IDA: i les mans\
 ???: però és **que** jo em pensava **que**_
 IDA: **que** [repetit] sempre ho passaven a Girona els teus pares el Nadal\
 DDD: ui ui ui ui\
 MSA: és **que** sempre el passen a Girona\
 IDA: ja\
 però **que** vosaltres hi aniríeu\
 doncs_
 bueno\
 MSA: igual hi anem_
 igual no hi anem\
 depèn de tot\
 de moltes coses\
 depèn també de la germana de la Rosa_
 IDA: mira\
 jo aquest any_
 la intenció és\
 ja li vaig dir a la iaia i a la Roser_
 i encara_
 em sembla **que** no n'he parlat amb la Carmen Solé_
 a la Carmen Marquès no n'hi he parlat gens\
 però jo la intenció és\
que si el dia de Nadal\
 vosatres no hi sou_
 vosatres\
 ???: eh/
 IDA: i els vostres marits_
 i tot plegat\
 doncs\
 nosaltres podem anar\
 o aquí_
 o_
 a casa la Carmen Solé\
 i el dia de sant Esteve_
 o aquí_
 o a casa de la Carmen Solé\
 és igual\
 el cap d'any\
 si la Carmen Sol- --
 a mi el papa va dir\
 dic\
 jo\
quan ho fem a casa_
 o a casa la Carmen Solé_
 tant hi haurà la iaia_
 com la Roser\
 com\
 si volen anar_
 a casa la_

tia\
m'és igual\
jo **lo que** no vull_
és **fer**_
tanta colla\
i el papa em va dir\
bueno\
però\
allà on vinguin la iaia i la Roser **que [connector textual]** vinguin la Carmen_
i el Miquel\
perquè l'Elena ja no hi serà\
una menys\
una menys\
LIA: que bé\
no/
una menys\
què/
JJJ: ja ho sents Elena\
ja et fan fora\
MSA: hi serà en esperit\
IDA: no\
però és això\
que_
que [repetit]_
que [repetit] jo **lo que** no vull és tanta colla\”

(Conversa 5, pàg. 161-162, lín. 7622-7710)

“i aleshores és substituït per una cosa **que** no té comparació_
que [connector textual] jo sàpiga_
en cap altra civilització del món_
en les mides **en què** ho van arribar a **fer** els xinesos_
que és la política de regals_
és a dir en comptes de **gastar** aquesta enorme quantitat de diners_
en **crear** exèrcits **que** puguin enfrontar-se en els Xiongnu_
la política **que** s'adopta a partir del segle II_
i **fins que** arribem al regnat de Wudi_
Wudi és l'emperador de Sima Qian diem-ne_
és **cobrir** de regals en aquests Xiongnu_
per tal que_
en el fons és **comprar-los** eh/
vull dir **per tal de que [final]** no ataquin a xines_
una manera de **comprar-los**_
la forma **com** ho diran ho vestiran ells_
és **que** es tracta de regals i de una forma de submissió_
i això té a **veure** amb tot el plantejament_
que té en tot el sistema imperial dels xinesos_
els xinesos concebeixen el món com un món **en el qual** ells estan en el centre_
i en el centre a més a més ritual d'aquest món_
una de les coses **que** necessiten és **que** la gent del voltant_
reconeixin aquesta supremacia de l'emperador_
li vingui a **retre** homenatge_

i per altra banda_
aleshores com que són uns súbdits fidels_
són recompensats a canvi amb una sèrie de regals\
això encobreix moltes vegades relacions de dependència_
d'estat primer a estat vassall_
i moltes vegades aquests suposats súbdits fidels_
venien a **retre** homenatge a la cort carregats de regals_
que en un altre context tu li podries dir tributs_
i a canvi d'això rebien una sèrie de regals a canvi_
que poden ser regals per **comprar** la seva fidelitat_
però aquest és el sistema **en què** els xinesos monten la seva concepció_
del que són les relacions exteriors_
i això durarà **fins que** no arribem al segle XIX_”

(Classe individu E, pàg. 230-231, lín. 10883-10920)

“No *solament* ha fracassat, doncs, el model de les economies de “planificació centralitzada”, sinó l'intent global d'**estendre** la nostra recepta de creixement industrial associat a un alt consum privat a la resta del món, sigui per la via **que** sigui. I no podem dir, **com** feien les velles interpretacions dependentistes, **que** la culpa és del creixement dels països avançats, **que** s'està nodrint dels recursos dels més pobres —la **qual cosa** voldria dir **que** els problemes es podrien esmenar **actuant** sobre els mecanismes d'intercanvi— **com** ho demostra el fet **que** el comerç exterior dels països desenrotllats és, cada vegada més, un comerç *entre* ells mateixos: el 1989 els 4000 milions d'éssers humans **que** anomenem països d'ingressos baixos i mitjans han participat en menys d'un vint per cent del comerç mundial de mercaderies (els ha correspost un volum d'importacions de l'ordre dels 133 dòlars anuals per habitant), **mentre** [adversatiu] els 830 milions **que** viuen als països d'ingressos elevats han realitzat més del vuitanta per cent d'aquest tràfic (i les seves importacions superen els tres mil dòlars anuals per cap).

Si aquest model únic de creixement, derivat de la nostra concepció històrica del progrés, ens ha conduït a una situació semblant, podem continuar **sostenint**-lo com a base del nostre ensenyament de la història? Convé **que** en recordem la gènesi. L'ideà la burgesia en ascens dels segles XVIII i XIX **per justificar-se** [final] ella mateixa, **per demostrar** [final] **que** el nou ordre econòmic i social **que** havia creat era **millor** per a tots **que** la barbàrie antiga o la subjecció feudal, **havent** estat capaç de **crear** aquesta universal opulència **que** s'estén fins a les més humils capes de la societat i **fer** “**que** l'habitatge d'un camperol europeu excedeixi el de molts reis africans, amos absoluts de la vida de deu mil salvatges nus”, **per dir-ho** [final] amb les paraules mateixes de *La riquesa de les nacions*.”

(Escrit individu C, pàg. 271-272, lín. 12667-12692)

En aquests tres fragments, d'una llargària similar (316, 311 i 308 mots, respectivament), s'hi pot observar una distribució de les clàusules subordinades que, tot i no coincidir exactament amb les xifres globals de cada gènere, sí que en mostren clarament unes tendències. Així, del total de 19 subordinades del fragment de conversa, 17 han estat substantives, 2 adverbials i no n'hi ha hagut cap d'adjectiva. En la classe, en canvi, les clàusules subordinades han estat més, fins a un total de 27, de les quals 13 de

substantives, 11 d'adjectives i 3 d'adverbials. I en l'escrit, de 23 subordinades, 9 han estat substantives, 7 adjectives i 7 adverbials:

TAULA 118 *	Fragment de conversa	Fragment de classe	Fragment de prosa
Subordinades substantives	17	13	9
Subordinades adjectives	0	11	7
Subordinades adverbials	2	3	7
Total subordinades	19	27	23

(*Dades absolutes d'ocurrències)

Pel que fa a la distribució de la conjunció *que* i dels infinitius dins de la subordinació substantiva, s'observa que en la conversa predomina clarament la conjunció (10 a 5), en la classe s'inverteix la situació i hi ha molts més infinitius (2 a 10) i en la prosa torna la situació inicial, si bé atenuada (6 a 3). Tal com ja he destacat abans, alguns dels infinitius que apareixen en aquests fragments de classe i de prosa acadèmica ho fan com a complements del nom o de l'adjectiu precedits de les preposicions *de* o *per*: “una manera de **comprar-los**”, “l'intent global d'**estendre**”, “havent estat capaç de **crear** (...) i **fer** (...)”.

D'altra banda, amb un simple cop d'ull als textos resulta bastant visible la diferència d'estil entre els tres gèneres. La conversa informal té les clàusules més curtes, en té més i recolza sobretot en la subordinació substantiva per unir-les entre si. La funció principal de les construccions de subordinació sembla ser, principalment, la de relacionar aquest considerable nombre de clàusules —i, per tant, de verbs— que, si no, quedarien molt deslligades. Hi destaca una mobilitat constant, un tipus d'articulació sintàctica i

discursiva que va canviant de direcció i la subordinació substantiva, majoritàriament de complementació verbal, acompanya i facilita aquest moviment i aquest canvi.

En la prosa acadèmica, per contra, la coreografia dels mots és substituïda per una construcció més estàtica i amb les estructures més compactes. El paper que hi té la subordinació és el d'integrar les clàusules en uns conjunts bastits especialment al voltant dels noms, que tenen més adjectius, més sintagmes preposicionals i més clàusules subordinades que en depenen. La subordinació adjectiva —com la subordinació substantiva amb funció de complement del nom i de l'adjectiu— és, en aquest cas, l'estructura ideal per facilitar la integració.

La classe magistral, per fi, comparteix característiques dels dos gèneres anteriors i es mostra com el resultat dinàmic de l'intent i de l'esforç per convertir la dansa de l'oralitat en una construcció més precisa i més compacta, intent i esforç que queden reflectits en la forma final del text. Aquí la subordinació a voltes relaciona els verbs entre si, com en la conversa, i a voltes integra la informació a l'entorn dels noms, però, principalment, esdevé un recurs del parlant per no perdre la il·lació en el monòleg, per donar èmfasi a algunes idees de la seva exposició i per donar-se temps per introduir mots més precisos en el discurs. En definitiva, en la llengua oral monologada, la subordinació pot actuar i, alhora, ser la traça de les operacions efectuades per l'emissor per a una factura del text més semblant a la de la llengua escrita³³².

³³² Això es relaciona amb la idea que la llengua oral formal expositiva hauria de tenir més vacil·lacions, més anacoluts, etc., que la llengua oral espontània. Com ja he dit en el seu moment, no he investigat aquest aspecte, però voldria citar un fragment de M.A.K. Halliday (1987), que argumenta en la direcció que he apuntat —encara que crec que no el podria assumir totalment:

“Speech, we are told, is marked by hesitations, false starts, anacolutha, slips and trips of the tongue, and a formidable paraphernalia of so-called performance errors; these are regularly, more or less ritually, cited as its main distinguishing feature. There is no disputing the fact that these things occur, although they are much less prevalent than we are asked to believe. They are characteristic of the rather self-conscious, closely self-monitored speech that goes, for example, with academic seminars, where I suspect much of the observation and recording has taken place. If you are consciously planning your speech as it goes along and listening to check the outcome, then you naturally tend to lose your way: to hesitate, back up, cross out, and strumble over the words. But these things are not a particular feature of natural spontaneous discourse, which tends to be fluent, highly organized and grammatically well formed. If you are interacting spontaneously and without self-consciousness, then the clause complexes tend to flow smoothly without you falling down or changing direction in the middle, and neither speaker nor listener is at all aware of what is happening.” (Halliday, 1987: 68)

5.2.4- CONCLUSIONS DE L'APARTAT

No hi ha dubte que la subordinació és un dels aspectes centrals de la caracterització del contrast lingüístic entre oralitat i escriptura i que, per tant, ho és també de la present recerca. Els resultats d'aquesta centralitat no han estat pas decebedors: és l'apartat en què he obtingut més dades, més diverses, més complexes i, possiblement, més aclaridores.

La conclusió més general és, en primer lloc, que la visió tradicional que associa la subordinació amb la llengua escrita i la desvincula de l'oralitat és en part qüestionable o, més ben dit, necessita ser molt matisada. Aquests matisos, en els tres gèneres objecte d'anàlisi, són els següents:

1- El nombre total de construccions de subordinació, en xifres absolutes, és similar en els tres gèneres i, en tot cas, no és inferior en els gèneres orals.

2- A diferència dels índexs obtinguts fins ara, la classe magistral abandona la típica posició intermèdia i ocupa el primer lloc en nombre absolut de subordinades; la prosa acadèmica ocupa el segon lloc i la conversa informal apareix, a poca distància, en tercera posició.

3- En percentatges relatius al nombre de clàusules, en canvi, és la prosa acadèmica la que presenta un índex més alt de subordinades, seguida de la classe i, a força distància, de la conversa, en la progressió habitual.

4- En xifres més detallades, les construccions de subordinació substantiva abunden més, en primer lloc, en la conversa informal i en segon lloc, en la classe magistral.

La meua observació asistemàtica és que, efectivament, la classe magistral mostra més traces del procés de producció. Alhora, però, encara que sigui en un nombre menor, aquestes traces també es poden trobar en gran quantitat en la conversa informal, on hi ha anacoluts, reformulacions, enunciats inacabats o interromputs per un altre interlocutor i abundants canvis de "*direction in the middle*".

5- Les construccions de subordinació adjectiva són més presents en la classe magistral i, a continuació, en la prosa acadèmica, amb la conversa informal a gran distància.

6- Les construccions de subordinació adverbial són més habituals en la prosa acadèmica i, a continuació, en la classe magistral.

7- Dins de la subordinació substantiva, la conjunció *que* és molt més freqüent en la conversa informal i els infinitius ho són en els altres dos gèneres. Alhora, els mots interrogatius subordinats també són més habituals en la conversa.

8- La classe magistral i, sobretot, la prosa acadèmica es caracteritzen, en tots els tipus, per un ús més diversificat dels nexes de subordinació, mentre que la conversa informal tendeix a l'ús de pocs o d'un sol nexa per a cada tipus.

9- El pronom relatiu *que* és, amb diferència, el més usat respecte dels altres nexes de subordinació adjectiva a tots tres gèneres. Alhora, les construccions amb els relatius tòpics, *qui*, *què*, *qual* i *on* són pràcticament absents de la conversa.

10- Les clàusules subordinades amb la funció de complement nominal es presenten més en la classe magistral i en la prosa acadèmica; les que tenen la funció de complement verbal, en canvi, són més freqüents en la conversa informal i en la classe magistral.

11- Les expressions estereotipades en què intervé la conjunció *que* amb un grau intermedi de gramaticalització apareixen més en la conversa informal i són escassíssimes en la prosa acadèmica.

En conjunt, la subordinació tendeix a manifestar-se amb estructures sintàctiques diferents i amb funcions discursives també diferents a cada gènere. En la conversa informal, la subordinació és sobretot un mitjà de relació del nombre considerable de verbs i de clàusules entre si; en la prosa acadèmica, té principalment la funció d'integrar la informació al voltant dels noms, en sintagmes nominals compactes i complexos; en la classe magistral, finalment, ultra les dues funcions esmentades, la subordinació és

instrument i reflex de l'esforç del parlant en la construcció d'un discurs precís lèxicament i regular sintàcticament —al màxim possible dins de les limitacions de la producció en temps real.

5.3- LA COMPOSICIÓ ORACIONAL (II): LES CONSTRUCCIONS DE COORDINACIÓ

5.3.1- FONAMENTACIÓ CONCEPTUAL I HIPÒTESIS

La tradició lingüística no ha dubtat a considerar la coordinació —juntament amb la juxtaposició— com una característica essencial de la llengua oral. Entre els estudiosos del tema que he anat esmentant fins ara, també hi ha un acord bastant general que en la llengua oral hi ha més clàusules coordinades que en la llengua escrita. Per a uns, és així perquè consideren la coordinació com un tret de simplicitat estructural. Per als altres, la coordinació és, al costat de la subordinació, un element necessari de la complexitat gramatical de la llengua oral.

Com en el cas de la subordinació, la coordinació no pot ser considerada com un fenomen en bloc, sinó que cal distingir-ne diversos tipus, segons la mena d'unitats lingüístiques coordinades (sintagmes, clàusules o oracions). Aquesta consideració porta a dues distincions fonamentals:

A/ Coordinació sintagmàtica vs. coordinació clausal.

B/ Coordinació clausal o intraoracional vs. coordinació textual o supraoracional.

La primera oposició l'he trobat reflectida en les paraules de W. Chafe i J. Danielewicz (1987) i les de D. Biber (1988) que cito a continuació:

“(…) One is the use of *and* to conjoin two elements into a compound phrase, as in the following:

- (18) ...*slang for patients reflects responses to their suffering and illness* (paper)
 (19) *(she) ... tried to help the children focus and structure their discourse* (paper)

Although it would not seem particularly difficult to accomplish conjoining of this kind, the facts are that speakers do not do it nearly as often as writers and that academic writers do it three times as often as conversationalists (...). Conversational spoken language consists in large part of intonation units joined together in a chain, very often with the coordinating conjunction and linking them together. In other words, there is a strong tendency for casual speakers to produce simple sequences of coordinated clauses, avoiding the more elaborate interclausal relations found in writing. Elaborate syntax evidently requires more processing effort than speakers can ordinarily devote to it.”³³³ (Chafe i Danielewicz, 1987: 101-103)

“Phrase and clause coordination have complementary functions, so that any overall count of coordinators would be hopelessly confounded. *And* as a clause coordinator is a general purpose connective that can mark many different logical relations between two clauses. Chafe (1982, 1985) relates the fragmented style resulting from this simple chaining of ideas to the production constraints of speech. *And* as a phrase coordinator, on the other hand, has an integrative function and is used for idea unit expansion (Chafe 1982, 1985; Chafe and Danielewicz 1986). (...) The algorithms used in the present study identify only those uses of *and* that are clearly phrasal or clausal connectives.”³³⁴ (Biber, 1988: 245)

Per tant, la coordinació de sintagmes, com a recurs integratiu, serà més esperable en el discurs escrit i la coordinació de clàusules, al seu torn, ho serà en l’oral. Els resultats de W. Chafe i J. Danielewicz (1987), D. Biber (1988), A. Lazaraton (1992) i L.W. Smith (1994), confirmen aquesta idea:

³³³ Com es pot veure en els exemples (18) i (19), W. Chafe i J. Danielewicz consideren *conjoining* dos elements sintagmàtics coordinats fins i tot si es tracta de dos verbs. En la present recerca, en canvi, més d’acord amb la nostra tradició gramatical, només consideraré una coordinació sintagmàtica si els elements units són noms, adjectius, adverbis, etc., però si hi ha dos verbs la comptaré com a clausal.

³³⁴ Com especifica el mateix D. Biber, el seu estudi no té en compte els usos extraoracionals de la conjunció *and*. D’altra banda, el treball que s’esmenta com a “Chafe and Danielewicz 1986” és un original, pel que sembla en aquell moment en premsa, que he referenciat ja amb l’any de publicació definitiva, el 1987.

TAULA 119 *	<i>Conversations</i>	<i>Lectures</i>	<i>Letters</i>	<i>Academic papers</i>
<i>Conjoining</i>	8 ‰	12 ‰	18 ‰	24 ‰
<i>Coordination</i>	34 ‰	21 ‰	12 ‰	4 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - Taula elaborada a partir de les dades de Chafe i Danielewicz, 1987: 101 i 103.)

TAULA 120 *	<i>Face-to-face conversation</i>	<i>Prepared speeches</i>	<i>Academic prose</i>
<i>Phrasal coordination</i>	1.3 ‰	1.1 ‰	4.2 ‰
<i>Independent clause coord.</i>	9.5 ‰	8.6 ‰	1.9 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Biber, 1988: 255, 265 i 269)

TAULA 121 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Phrasal “and”</i>	16.0 ‰	21.1 ‰
<i>Clausal “and”</i>	35.7 ‰	6.7 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Lazaraton, 1992: 197)

TAULA 122 *	<i>Informal conversation</i>	<i>Formal interview</i>	<i>Written essay</i>
<i>Conjoined phrases</i>	4.5 ‰	6.5 ‰	20.0 ‰
<i>And</i> + ³³⁵	39.8 ‰	35.1 ‰	8.6 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Smith, 1994: 58)

Les taules 119, 120, 121 i 122 mostren —al marge de les ja habituals i considerables diferències entre les xifres dels diversos autors anglòfons—, en tots els casos i d’una manera molt progressiva entre els gèneres, una tendència clara de la llengua oral a la coordinació clausal i de la llengua escrita a la coordinació sintagmàtica.

La segona oposició que he destacat abans (clausal vs. textual) ens fa entrar en el difícil terreny de la connexió textual, que ja he començat a explorar en el punt anterior amb els usos no oracionals de la conjunció *que*. La funció de *i* com a connector textual ha estat assenyalada per diversos autors, entre els quals K. Beaman (1984: 79), H. Mederos (1988: 217-218), A. Narbona (1988: 166-167), D. Schiffrin (1987: 128-153 i 190) i J. Costa (1998: 223-226). D’aquest grup, citaré les paraules dels dos primers:

“El conector y tiene otro comportamiento. Pone en relación sólo oraciones y no, como en la y coordinante, palabras, frases o cláusulas. (...) Si, por ejemplo, tres oraciones están unidas en un texto por el conector y, las tres no forman un conjunto frente a otras oraciones de ese texto (...) Semánticamente, pues, no hay distinción entre la y conjunción y el conector y. La presencia de una u otro en un texto no deriva de que se haya seleccionado por tener distintos rasgos semánticos, sino de que el hablante, por los motivos que sean, haya decidido distribuir el contenido que quiere transmitir en una o en dos oraciones. Por tanto, la pregunta «¿cuándo puede encabezarse una oración con y?» tiene la misma respuesta que la pregunta «¿cuándo puede encabezarse una cláusula con

³³⁵ No he trobat enlloc del text de L.W. Smith una explicació que aclareixi el valor exacte d’aquesta expressió que apareix a la seva llista de trets. La forma que presenta i el fet que la col·loqui sota l’etiqueta “*Structures that promote fragmentation*” (1994: 57) m’ha fet pensar que es tracta de la coordinació clausal —i potser també textual— amb *and*.

y?». Ambas son cohesivas. La cohesión es extraoracional en un caso y estructural o intraoracional en el otro.”³³⁶ (Mederos, 1988: 217-218)

“This study has also suggested that a large number of the *and* coordinators creating the ‘fragmented’ nature of speech, are fulfilling functions other than that of coordination and hence should not be treated as coordinators. Evidence for this has been suggested by the preponderance of *and* to initiate a sentence, serving as a filler word or weak connective, by its often reduced phonological expression, and by its coupling with the time adjunct *then* to relate the sequence of events in a narrative.”³³⁷ (Beaman, 1984: 79)

K. Beaman calcula el nombre de clàusules coordinades en la seva mostra de narratives orals i escrites, i en separa les aparicions de *and* que considera textuals. La conseqüència és que, havent-hi descomptat aquests usos, troba sorprenentment més oracions coordinades en la llengua escrita que en l’oral:

TAULA 123 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Coordinated clauses</i>	25 %	38 %

(* Percentatges sobre el total de clàusules – Taula elaborada a partir de les dades de Beaman, 1984: 57)

En els punts següents compararé els resultats de K. Beaman amb els meus i rependré els criteris que ha suggerit per considerar en un grup a part alguns usos de *and*. També recuperaré més endavant les xifres sobre coordinació que, al costat de les de

³³⁶ En aquesta citació, H. Mederos (1988), al marge de la seva argumentació sobre els usos de “y”, parla d’una distinció entre “*cohesión extraoracional*” i “(*cohesión*) *estructural o intraoracional*” que s’aparta de la noció habitual de cohesió que, tal com l’estableixen M.A.K. Halliday i R Hasan (1976) i tal com l’he adoptada (vg. § 5.1.1), es limita a les relacions supraoracionals.

³³⁷ Les observacions de K. Beaman —i les de M.J. Schleppegrell (1992) que es veuran més endavant— serveixen per corroborar l’apunt metodològic de C.N. Ball (1994), que ja he comentat en tractar del caràcter automàtic o manual de la codificació (vg. § 3.6.2): no pot calcular-se el nombre de clàusules coordinades o subordinades d’un discurs a partir del còmput cec del nombre d’aparicions d’una conjunció concreta, perquè aquesta conjunció pot estar desenvolupant diverses funcions. D’acord amb aquest principi pràctic, es podrien qüestionar alguns dels resultats quantitatius de W. Chafe (1922) i D. Biber (1988), que compten el nombre de clàusules subordinades o coordinades segons la xifra absoluta d’aparicions d’uns determinats nexes o construccions en el discurs.

subordinació, oferien B. Kroll (1977), G. Redeker (1984), L. Cortés (1986a) i S. Greenbaum i G. Nelson (1995) en el punt 5.2.1³³⁸.

Pel que fa a la llengua catalana, en aquest punt es pot comptar amb les dades de J. Costa (1998) sobre la conjunció *i* en dos textos, un d'oral espontani (conversa informal) i un d'escrit per ser llegit en veu alta (noticiari radiofònic)³³⁹:

TAULA 124 *	Oral informal	Escrit per ser llegit en veu alta
Conjunció <i>i</i> sintagmàtica	4.5 ‰	14.0 ‰
Total usos conjunció <i>i</i>	39.1 ‰	26.0 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Costa, 1998: 236)

J. Costa, com els lingüistes anglòfons esmentats abans, troba més ocurrences de *i* en general en els textos orals i més usos sintagmàtics d'aquesta conjunció en els textos escrits. Pel que fa a la funció de *i* com a connector textual, J. Costa crea un apartat que anomena “Casos en què és més rellevant la pragmàtica”, que agrupa els usos de *i* no explicables sintàcticament ni semànticament, els quals arriben al 18.9 ‰ per al text oral i són, en canvi, per a aquest autor, totalment absents del text escrit.

³³⁸ R.N. Smith i W.J. Frawley (1983: 355) troben usos cohesius de les conjuncions de coordinació en la llengua escrita, en temes com *Fiction*, *Religion* i *Journalism*, però curiosament no en troben cap a *Science*, que sembla un grup de textos bastant relacionat amb el gènere prosa acadèmica. Malgrat això, si es referissin a les ciències experimentals, aleshores serien textos bastant diferents. En tot cas, com es veurà més endavant, sí que he trobat alguns usos textuais de les conjuncions *i*, *o*, *ni* en la prosa acadèmica.

³³⁹ És curiós que aquest article es tituli “*I què?: notes sobre la conjunció i en dos textos orals*”, sense que s'esmenti ni en el títol ni en la introducció que un dels dos textos és, de fet, l'execució oral d'un text escrit per ser llegit en veu alta. El que sí que s'indica és que es tracta d'un “text genèric, no espontani, informatiu i formal” (1998: 223). Crec que, una altra vegada (vg. § 2.2.3), la qüestió problemàtica radica en el significat poc precís dels mots *espontani* i *no espontani* o *preparat*, ja que un discurs oral pot ser preparat en el sentit que se n'ha planificat el conjunt, però se n'improvisa la sintaxi i la cohesió (classe magistral, conferència i un llarg etcètera) o bé en el sentit que es llegeix en veu alta i és, ara sí, totalment no espontani —excepte en la dicció i en l'entonació.

D'acord amb els criteris i les dades que he comentat fins aquí, partiré de la hipòtesi que els gèneres orals hauran de contenir més nexes de coordinació entre clàusules i el gènere escrit més entre sintagmes. Pel que fa a la funció de connexió textual, que comptaré a part, esperaré que sigui més habitual en la conversa informal.

5.3.2- UNITATS, PROCEDIMENTS I CRITERIS DE CODIFICACIÓ

En aquest treball, he considerat nexes de coordinació únicament la conjunció copulativa *i* (amb la corresponent negativa *ni*) i la conjunció disjuntiva *o* (amb la forma extensiva *o bé*). Les altres conjuncions de coordinació de la gramàtica tradicional, com ara les adversatives, les distributives o les il·latives, les he reservat, seguint el criteri de M.J. Cuenca (1988, 1991a i 1996), per a l'apartat de la interordinació i, en alguns casos molt concrets, per al dels marcadors discursius.

Com és lògic, d'acord amb el que he comentat fins ara, he distingit entre els diversos usos de les conjuncions de coordinació. D'una banda, entre la coordinació sintagmàtica i la clausal; d'altra banda, entre la coordinació clausal i els usos de les conjuncions *i*, *o*, *ni* com a connectors textuais; i, encara, he posat a part els usos dins d'expressions quantitatives i altres, més o menys gramaticalitzades, no classificables en cap dels tres grups anteriors:

A/ Conjuncions de coordinació *i*, *o*, *ni*, *o bé* entre sintagmes (nominals, adjectivals, adverbials, preposicionals, etc.).

B/ Conjuncions de coordinació *i*, *o*, *ni*, *o bé* entre clàusules (també entre fragments de clàusula, sempre que aquests fragments incloguin un verb, en forma personal o no).

C/ Conjuncions *i*, *o*, *ni*, *o bé* en funció de connector textual.³⁴⁰

³⁴⁰ M.J. Cuenca (comunicació personal) dubta que *o* i, sobretot, *ni* puguin tenir un ús textual. Per al *ni*, en concret, argumenta que, com a element negatiu, necessita anar lligat sintàcticament amb un altre element negatiu, cosa que, en principi, barraria l'ús textual.

D/ Conjuncions *i*, *o*, *ni* en expressions —quantitatives i altres— més o menys gramaticalitzades (*dos i mig, més o menys, sense més ni més*).

La llista completa de les expressions que he classificat dins del grup D és la següent:

1- Expressions de la conversa informal: *all i oli, fins i tot, i ja està, i pico, i punt, i tal, i tot, la tira i mitja, les onze i mitja*.

2- Expressions de la classe magistral: *cinc i mig, fins i tant, fins i tot, més o menys, ni més ni menys, o sigui, sense més ni més*.

3- Expressions de la prosa acadèmica: *al cap i a la fi, més o menys, Milà i Fontanals, ni de bon tros, Romà i Rossell, Rubió i Balaguer, Sol i Padrís*.

Pel que fa a la consideració del grup C, la qüestió va molt més enllà de l'elaboració d'una llista. Efectivament, no sempre és fàcil de decidir quan les conjuncions *i*, *o*, *ni* coordinen dues clàusules independents en una sola clàusula complexa o oració i quan depassen l'àmbit oracional i exerceixen una funció de connexió discursiva. Els criteris en què m'he basat per a la distinció han estat els següents:

A- Criteri fonamental: la conjunció introdueix una oració que no està estructuralment (= sintàcticament) relacionada amb l'anterior.

B- Criteris complementaris, que actuen com a pistes facilitadores per al criteri A:

1- En la conversa, la conjunció apareix a l'inici d'un torn de parla —i no es relaciona sintàcticament amb els torns de parla anteriors, ni del mateix interlocutor ni d'un altre³⁴¹.

³⁴¹ Ja he assenyalat que les intervencions dels diversos participants en la conversa poden estar relacionades estructuralment, ja que dos o més interlocutors poden construir conjuntament seqüències d'enunciats que constitueixin una sola unitat sintàctica (vg. § 5.1.2).

2- En els textos escrits, **la conjunció se situa immediatament després d'un signe de puntuació de rang superior o oracional** (punt i seguit, punt i a part, punt i coma, dos punts, signe d'interrogació, signe d'exclamació, guions i parèntesis).

3- En qualsevol dels tres gèneres, **la conjunció introdueix una pregunta.**

4- En qualsevol dels tres gèneres, **la conjunció apareix en el moment d'un canvi sobtat de tema o de represa d'un tema.**

5- En els gèneres orals, **la conjunció apareix després d'un trencament sintàctic** (oració interrompuda a mig dir, perquè l'interlocutor canvia el rumb o perquè un altre li pren el torn de parla).

6- En qualsevol dels tres gèneres, i especialment en la classe magistral, **la conjunció se situa a l'inici d'un incís o paràfrasi explicativa**, circumstància en què se sol produir el canvi sobtat de tema i, a vegades, el trencament sintàctic indicat en els punts 4 i 5.

7- En qualsevol dels tres gèneres, **la conjunció va acompanyada d'un o de diversos marcadors discursius, díctics discursius, interjeccions i/o omplidors**, en unes acumulacions que es donen típicament en les situacions descrites en els punts anteriors³⁴².

³⁴² En un treball de publicació recent, que he comentat en el capítol metodològic (vg. § 3.4.1), Y. Bestgen (1998) destaca que la conjunció *i*, quan introdueix un canvi de tema en el discurs oral, pot ser la traça d'una dificultat en la producció, de manera que quan els parlants construeixen el discurs amb més facilitat usen menys la conjunció *i* per a aquesta funció, i viceversa:

“The connective *and*, as trace of difficulties speakers meet when they are shifting topic is less frequent when the production of the same discourse is made easier. When the speaker's task is then made more difficult again, *and* as trace reappears.” (Bestgen, 1998: 761)

Aquesta particularitat, que l'autor assigna preferentment a la conjunció *i*, podria ser aplicable a altres connectors textuais.

L'aplicació conjunta d'aquests criteris m'ha permès de distingir amb major o menor exactitud els usos clausals i els extraoracionals de les conjuncions *i*, *o*, *ni*³⁴³. A continuació ofereixo una selecció d'exemples comentats per mostrar com he desenvolupat aquesta tasca de delimitació i la mena de raonaments que m'han guiat en la codificació (assenyalo amb vermell la coordinació sintagmàtica, amb verd la clausal, amb blau els usos textuals i amb lila els usos en expressions gramaticalitzades):

. Exemple 1:

“MAR: **o** [expressió] sigui que_
vull dir que ell_
segurament ell treballava_
fins el dia que es va jubilar_
i [clausal] com que també tenia feina_
pues ja_
és igual_
no/
ANT: sí\
i [expressió] tant\
MAR: **i** [expressió] ja està_
i [textual] entonces la casa_
pues_
as_
a_
només té dues habitacions_
IMM: sí\
MAR: a baix\
IMM: la d'ells_
i [sintagmàtica] la de la T”

(Conversa 1, pàg. 18-19, lín. 762-781)

En aquest fragment de la conversa 1, hi trobem tots quatre tipus de coordinació. La *i* clausal uneix amb claredat les clàusules “*ell treballava*” i “*és igual*”, totes dues dependents de la principal “*vull dir que*” i totes dues amb subordinades que en depenen. La *i* amb valor de

³⁴³ He de reconèixer que més d'una vegada m'he sentit perdut en aquesta qüestió, per a la qual m'hauria calgut poder comptar amb uns estudis sobre la connexió textual més desenvolupats que els actuals. També he desitjat, especialment en aquest punt de la investigació, que hagués estat la tasca col·lectiva d'un equip de recerca, amb altres persones amb qui poder contrastar amb un cert detall les decisions classificatòries, especialment les més dubtoses. Malgrat això, he cregut que la distinció entre el nivell oracional i el textual és massa important com per obviar-la, i això m'ha empès a abordar l'empresa, per més que pugui haver estat d'una manera imperfecta, intuïtiva i, en aquest aspecte concret, per sobre dels marges d'error indicats en el punt 3.6.2.

connector textual apareix a inici de torn de parla després de les expressió interjectiva *i ja està*, al costat d'un *entonces* que, en aquest cas, crec que té valor de marcador discursiu, i a prop d'un *pues* de característiques similars³⁴⁴. Es compleixen, doncs, els criteris complementaris 1, 4 i 7, ja que la conjunció *i* se situa a l'inici del torn de parla, en la represa del tema després de la intervenció d'un altre interlocutor i amb una considerable acumulació de marcadors discursius i d'interjeccions.

. Exemple 2:

“PPP: oh\
 Vicenç sí\
 té raó\
 la Pili\
 no hi he pensat jo en la Pili\
 CME: jo sí\
 però_
 PPP: **i [textual]** amb qui hi aniria la Pili\
 CME: ah\
 no sé\
 clar\
 però només tenim dos carnets\
 PPP: **i [textual]** la Maria Assumpta també poder hi vol anar\
 CME: clar\
 és que vostè_
 a lo millor hi vol anar l'Assumpta”

(Conversa 2, pàg. 58, lín. 2721-2736)

Són dos casos clars d'ús textual de la conjunció *i* a l'inici de dos torns de parla de PPP i, alhora, al començament d'una pregunta (criteris 1 i 3).

. Exemple 3:

“ALL: doncs ja ho demanaré\
 ja ho de- --
 ja ho demanaré\
o [clausal] si no ho demanaré a l'Adjutori\

³⁴⁴ El *llavors* i l'*entonces*, que tractaré en l'apartat 5.5, són adverbis que M.J. Cuenca (en premsa a) no considera connectors textuais perquè formen part de l'estructura sintàctica de l'oració que els conté. En aquest cas, però, fa dubtar el fet que l'*entonces* no tingui un significat temporal dins d'una seqüència narrativa i, fins i tot més enllà de referir-se al temps del discurs (dixi discursiva), sembla que actuï com a indicador o marcador de represa del torn de parla i de la descripció que s'està efectuant.

ja et diré alguna cosa\
 RIA: vale\
 ALL: *i [textual]* de lo de_
 pagar_
 passar comptes amb la teva neboda_
 RIA: *i [expressió]* tant\
 ALL: no\
 ???: que sí que sí\
 ALL: no_
i [sintagmàtica] no eh\
 ???: d'acord\”

(Conversa 3, pàg. 90, lín. 4268-4282)

La *i* textual de la segona intervenció de ALL es dóna en un moment també clar de canvi de tema en el discurs d'aquest interlocutor (criteri 4). Pel que fa a la darrera *i*, l'he considerat sintagmàtica comptant que els tres adverbis *no* siguin constituents menors, però podria ser clausal si es pensa que cada *no* prooracional equival a la realització d'una clàusula (vg. § 5.6.1).

. Exemple 4:

“JJJ: no\
 suposo que sí\
 té pinta de_
 de ser un lloc d'aquests que_
 IDA: com que avui era la Puríssima_
 doncs ha fet tota una explicació\
 JJJ: mhm_
i [textual] fa gràcia perquè entres a la cas- --
 és una caseta--
i [clausal] hi ha\
 el lloc_
 on fan_
 les pregàries *i [sintagmàtica]* tot això els cristians_
i [clausal] al costat_
 hi ha una habitacioneta més petita que és on fan el_
 els orientals\”

(Conversa 5, pàg. 157, lín. 7432-7447)

El discurs de JJJ s'estroneja per la intervenció de IDA i es reprèn amb un canvi d'estructura sintàctica (criteri 5) i just després de l'element *mhm*, que he classificat com a omplidor,

(criteri 7). Les dues *i* clausals que hi ha a continuació, en canvi, es limiten a afegir a l'enunciat anterior dues clàusules construïdes amb el verb *haver-hi*.

. Exemple 5:

“ara e quan aquests diners deixen d'arribar\
i [textual] ee vull simplement doncs dir que a partir del cinquanta-set_
disminueixen ràpidament les les quantitats que arriben per aquest concepte\
quan aquests diners deixen d'arribar_
eee el desequilibri el desequilibri extern es fa insostenible\
mh”

(Classe individu A, pàg. 173-174, lín. 8232-8237)

Aquest fragment, ja de la classe magistral, ofereix un exemple de *i* textual a l'inici d'un incís típic del discurs oral monologat (criteri 6), al costat de l'omplidor *ee* (criteri 7) i amb una interrupció del fil sintàctic principal (criteri 5), que després es reprèn amb la repetició sencera de la primera clàusula a la quarta línia (“*quan aquests diners deixen d'arribar*”).

. Exemple 6:

“en els països sunnites_
com que la figura d'aquest governant d'aquest califa_
no té cap mena de connotació transcendent ni [sintagmàtica] sobrehumana_
i [clausal] com que aquest califa ha hagut de governar en acord_
almenys formalment_
amb el col·lectiu dels doctors de la llei_
no s'ha arribat a produir mai almenys fins al segle XX_
una separació real entre l'exercici del poder polític_
i [sintagmàtica] l'exercici del poder religiós_
que en gran part és un poder judicial_
de aplicació aplicació de la de la llei_
vetllar pel respecte dels rituals_
per fer això aquests dejunis aquestes oracions aquests pelegrinatges_
i [clausal] fer que en la vida de la gent s'apliqui la xabia_
la llei corànica_
i [textual] en aquest sentit la diferenciació entre religió i [sintagmàtica] política_
doncs pràcticament no s'ha pogut arribar a establir mai_”

(Classe individu B, pàg. 196-197, lín. 9330-9346)

La *i* textual d'aquest fragment arriba després d'una successió bastant llarga de clàusules relacionades estructuralment entre si, en el moment que el parlant decideix de fer un petit resum o conclusió del que acaba de dir (criteri 4) i ho anuncia amb l'expressió *en aquest sentit*, expressió de tipus anafòric que conté el díctic discursiu *aquest* (criteri 7).

. Exemple 7:

“El Marx jove *i* [sintagmàtica] els socialistes del seu temps, que no eren prou lúcids per a ésser utòpics —això és, per atrevir-se a proposar una ruptura global amb el sistema en què vivien—, acceptaren el mite smithià, creient que bastava negar que el sistema establert pel capitalisme representés la fi de la història hegeliana *i* [clausal] propugnar la continuïtat del mateix desenrotllament econòmic dins d'un marc de relacions socials diferent. *I* [textual] Marx per més que matisés posteriorment els seus esquemes —avisant, per exemple, que els desenrotllaments més elaborats del volum primer de *El Capital* es referien sobretot a l'Europa occidental— no els va reemplaçar amb formulacions clares *i* [sintagmàtica] simples, de manera que el marxisme catequístic va acabar basant-se en les certituds del Marx jove *i* [clausal] ignorant els dubtes del madur.”

(Escrit individu C, pàg. 272, lín. 12693-12703)

És un ús indiscutible de la conjunció *i* com a connector textual, no només perquè apareix després d'un punt i seguit, sinó perquè encapçala una estructura oracional completa i estructuralment desconnectada de l'anterior —tant, que en la primera el subjecte és “*El Marx jove i els socialistes del seu temps*” i en la segona és únicament “*Marx*”³⁴⁵.

³⁴⁵ Ho remarco perquè en altres ocasions, dins de l'escrit del mateix individu, es troba la conjunció *i* situada darrere punt i seguit, però completament relacionada sintàcticament amb les clàusules anteriors (vg. § 5.2.2). Vegem-ne els dos exemples següents, en què hi ha una coordinació clausal encara que s'hagi presentat com a textual, probablement per una visió de la puntuació que té poc en compte l'estructura gramatical de l'enunciat —o, més ben dit, que prefereix de col·locar un punt i seguit per, com es diu col·loquialment, “no perdre l'alè”, i s'estalvia de refer un redactat que abusa de construccions oracionals massa llargues. Penso que en aquests casos l'analista no s'ha de deixar portar pel criteri, a voltes molt subjectiu, dels redactors, i per això he classificat aquestes dues ocurrences de *i* dins de la coordinació clausal:

“La cosa recorda aquell aforisme d'Oulipo en què es diu: “Ens hem adonat que no som res més que llenguatge, de cap a peus. *I* [clausal] que, quan hom es pensava tenir mal de ventre, era el llenguatge que li feia mal. Que tot això no era gaire discernible” (la qual cosa pot tenir una part de veritat, però és difícil que serveixi mai per fer passar un mal de ventre).”

(Escrit individu C, pàg. 268, lín. 12507-12511)

“Cal lluitar, doncs, contra aquesta esterilització del treball històric que es produeix tant quan esgotem la nostra capacitat d'anàlisi en l'intent de desmuntar el text, com quan pretenem de reemplaçar l'estudi dels problemes reals dels homes pel dels discursos que hi fan referència (o que els amaguen). *I* [clausal] incorporar al nostre instrumental de treball una nova i millor consciència crítica de la necessitat d'analitzar el sentit real de les paraules i de desmuntar les ideologitzacions

Pel que fa a la codificació de les construccions de coordinació, ha estat, com és lògic, totalment manual cas per cas. He repartit els tres nexes *i*, *o*, *ni* en els quatre grups que he comentat i he fet els càlculs pertinents.

5.3.3- RESULTATS I DISCUSSIÓ

En la presentació dels resultats de la coordinació donaré, per la simple raó que fins ara ho he fet en tots els apartats, les xifres globals d'aparició dels nexes estudiats. Cal tenir en compte, però, que aquestes dades inclouen usos tan diferents de cada nexa que resulten pràcticament irrelevants. Els presentaré en primer lloc amb la suma de les tres conjuncions *i*, a continuació, amb el detall una per una:

legitimadores, començant per les dels mateixos historiadors, de qualsevol tendència o escola que siguin.”

(Escrit individu C, pàg. 270, lín. 12609-12616)

Cal pensar que aquest escrit és el mateix en què, poc abans, hi ha una puntuació com la següent, que si s'utilitzés com a criteri fonamental obligaria a considerar usos textuais de la locució temporal *fins que* o, encara més rebuscat, del gerundi subordinat:

Del grau de confusió a què es pot arribar per aquest camí, en dóna una bona idea la ressenya d'un llibre sobre la cultura popular que sosté que el que és popular existeix com una categoria separada sobretot perquè ha estat construït així per estudiosos, polítics i teòrics socials que s'hi han interessat, cosa que porta el ressenyador a suggerir que és important desplaçar la discussió per tal que no solament la cultura popular, sinó també les discussions científiques sobre la cultura popular es converteixin en un centre d'atenció. **Fins que** algú, contagiats pel mateix entusiasme, no s'aturi aquí i estengui la proposta a discutir les discussions sobre les discussions sobre la cultura popular, i així successivament, passant del discurs al metadiscurs, i d'aquest al metametadiscurs, etc. **Oblidant** que, com ha dit Hartman, la mateixa teoria no passa de ser un altre text, que no té cap estatut privilegiat, ens podem passar la vida estudiant textos sobre textos, sense preocupar-nos per definir qui és el subjecte que inicialment va emetre el primer discurs analitzat —els autors d'una cultura que es va convertir en popular per obra del discurs dels especialistes—, o, més senzillament, per esbrinar si hi havia poble, qui i quants eren, com vivien i què pensaven. Però això és massa trivial, ja vist, i no pot motivar els partidaris de la novetat.

(Escrit individu C, pàg. 269, lín. 12573-12590)

TAULA 125 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Conjuncions <i>i, o, ni</i>	38.1 ‰ (1038)	28.0 ‰ (738)	29.1 ‰ (771)

(* Tants per mil sobre el total de mots *i*, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

TAULA 126 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Conjunció <i>i</i>	31.9 ‰ (871)	22.1 ‰ (583)	24.7 ‰ (655)
Conjunció <i>o</i>	0.7 ‰ (20)	1.7 ‰ (45)	0.5 ‰ (14)
Conjunció <i>ni</i>	5.4 ‰ (147)	4.2 ‰ (110)	3.9 ‰ (102)

(* Tants per mil sobre el total de mots *i*, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar conjunció *i* inferior al 0.0001 %, conjunció *o* = 1.8398 %, conjunció *ni* = 0.0024 %)

La presència de les conjuncions *i, o, ni* és una mica superior en la conversa que en els altres dos gèneres, on apareixen bastant igualades. I, com era d'esperar, la conjunció *i* ha estat, amb diferència, la més habitual, seguida de *o* i, en darrer lloc, de *ni*. En la casella de la prosa acadèmica de la taula 126 hi trobem, proporcionalment amb la taula 125, més ocurrencies de *i* —és probable que sigui a causa dels usos sintagmàtics, com es veurà a continuació—, i en la conversa i en la prosa hi ha un ús molt escàs de *o* respecte de la classe magistral —fet per al qual no sabia donar cap motiu raonat.

Molt més interès tenen les taules següents, en què he separat les dades segons les funcions desenvolupades pels nexes. Vegem-les a continuació:

TAULA 127 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>i, o, ni</i> sintagmàtiques	9.3 ‰ (253)	9.7 ‰ (256)	20.6 ‰ (544)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

TAULA 128 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>i, o, ni</i> clausals	16.5 ‰ (450)	15.2 ‰ (401)	6.7 ‰ (177)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

El contrast entre les taules 127 i 128 és diàfan i confirma les hipòtesis i les dades dels autors consultats —amb l'única excepció de K. Beaman (1984): la prosa acadèmica destaca en la coordinació sintagmàtica (20.6 ‰) i la conversa informal en la coordinació clausal (16.5 ‰). La classe magistral, en totes dues taules i d'acord amb els resultats de D. Biber (1988) que he ofert anteriorment, s'alinea amb claredat amb la conversa informal i abandona la progressió en les xifres que s'hauria pogut esperar a partir de W. Chafe i J. Danielewicz (1987) i L.W. Smith (1994). Vegem què ocorre amb els altres dos usos de les conjuncions de coordinació:

TAULA 129 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>i, o, ni</i> textuais	10.2 ‰ (277)	2.2 ‰ (59)	1.1 ‰ (30)

(* Tants per mil sobre el total de mots *i*, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

TAULA 130 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>i, o, ni</i> en expressions	2.1 ‰ (58)	0.8 ‰ (22)	0.8 ‰ (20)

(* Tants per mil sobre el total de mots *i*, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar del 0.0003 %)

D'acord amb la taula 129, la conversa informal té més usos textuais de les conjuncions de coordinació (10.2 ‰), a gran distància de la classe magistral (2.2 ‰) i de la prosa acadèmica (1.1 ‰) —tendència que, com veurem més endavant, també es donarà en la connexió textual en general. Pel que fa a les expressions que contenen les conjuncions *i*, *o*, *ni*, apareixen més en la conversa, probablement perquè és en aquest gènere on hi ha més expressions gramaticalitzades d'aquesta mena.

D'altra banda, les dades de la taula 128 poden presentar-se també, com ja feia en l'apartat de la subordinació, respecte del nombre total de clàusules. Des d'aquesta perspectiva, com es pot veure, és la classe magistral la que utilitza més la coordinació com a recurs de composició oracional, dins d'una certa igualtat entre els tres gèneres que contravé les dades de K. Beaman (1984):

TAULA 131 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
<i>i, o, ni</i> clausals	9.4 % (450)	10.9 % (401)	7.1 % (177)

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

Des d'un altre punt de vista, cal preguntar-se pel paper que té cada conjunció *i* per l'aplicació preferent que mostra a les quatre funcions que he diferenciat. Això és el que pot analitzar-se a les taules següents:

TAULA 132 *	CONVERSA INFORMAL (871 conj. <i>i</i>)	CLASSE MAGISTRAL (583 conj. <i>i</i>)	PROSA ACADÈMICA (655 conj. <i>i</i>)	TOTAL (2109 conj. <i>i</i>)
Conj. <i>i</i> sintagmàtica	18.3 %	28.5 %	69.5 %	37.0 %
Conj. <i>i</i> clausal	45.1 %	60.4 %	24.1 %	42.8 %
Conj. <i>i</i> textual	30.5 %	10.1 %	4.3 %	16.7 %
Conj. <i>i</i> en express.	6.1 %	1.0 %	2.1 %	3.5 %
Totals	100 %	100 %	100 %	100 %

(* Percentatges sobre el total d'ocurrències de la conjunció *i* a cada columna)

TAULA 133 *	CONVERSA INFORMAL (147 conj. <i>o</i>)	CLASSE MAGISTRAL (110 conj. <i>o</i>)	PROSA ACADÈMICA (102 conj. <i>o</i>)	TOTAL (359 conj. <i>o</i>)
Conj. <i>o</i> sintagm.	57.8 %	62.7 %	79.4 %	65.5 %
Conj. <i>o</i> clausal	31.3 %	25.5 %	14.7 %	24.8 %
Conj. <i>o</i> textual	7.5 %	0.0 %	1.0 %	3.3 %
Conj. <i>o</i> en express.	3.4 %	11.8 %	4.9 %	6.4 %
Totals	100 %	100 %	100 %	100 %

(* Percentatges sobre el total d'ocurrències de la conjunció *o* a cada columna)

TAULA 134 *	CONVERSA INFORMAL (20 conj. <i>ni</i>)	CLASSE MAGISTRAL (45 conj. <i>ni</i>)	PROSA ACADÈMICA (14 conj. <i>ni</i>)	TOTAL (79 conj. <i>ni</i>)
Conj. <i>ni</i> sintagm.	45.0 %	46.7 %	57.2 %	48.1 %
Conj. <i>ni</i> clausal	55.0 %	46.7 %	28.6 %	45.5 %
Conj. <i>ni</i> textual	0.0 %	0.0 %	7.1 %	1.3 %
Conj. <i>ni</i> en express.	0.0 %	6.6 %	7.1 %	5.1 %
Totals	100 %	100 %	100 %	100 %

(* Percentatges sobre el total d'ocurrències de la conjunció *ni* a cada columna)

La conjunció *i* mostra el contrast que ja he comentat entre els usos preferentment clausals de la conversa informal (45.1 %) i de la classe magistral (60.4 %), i els usos preferentment sintagmàtics de la prosa acadèmica (69.5 %). A més la funció de connector textual es concentra en la conversa, de la qual representa el 30.5 %, xifra que en la classe decreix cap al 10.1 % i en la prosa es redueix fins al 4.3 %. En les dades totals, la conjunció *i* és més emprada per a la coordinació clausal (42.8 %) i sintagmàtica (37 %), amb un percentatge, però, gens menyspreable per a la funció de connector textual (16.7 %).

La conjunció *o* presenta unes tendències menys variades i s'inclina en tots els gèneres per la funció sintagmàtica (65.5 %), amb uns índexs menors per a la clausal (24.8 %) i baixíssims per a la textual (3.3 %). Es pot afirmar, doncs, que l'ofici bàsic d'aquesta conjunció és la coordinació de sintagmes. Pel que fa a la conjunció *ni*, tot i que les xifres d'aparició són molt baixes, mostra una preferència gairebé exclusiva i molt igualada pels usos sintàctics i pels clausals (48.1 % i 45.5 %, respectivament), ja que en les altres dues funcions és gairebé absent. En conjunt, les dades palesen que les preferències de la prosa acadèmica pels usos sintagmàtics i de la conversa informal pels usos clausals i textuais són motivades pel comportament de la conjunció *i*, i que aquestes tendències no es poden atribuir a les altres dues conjuncions.

Una altra qüestió important que cal comprovar és l'enllaç de les dades que he anat donant sobre la coordinació amb les que teníem en el punt 5.2.3 sobre la subordinació. Aquest és un tema destacat en la majoria d'estudis lingüístics sobre l'oposició entre llengua oral i llengua escrita i, com s'ha vist, ha estat tractat estadísticament per diversos autors que ara és el moment de recordar:

1– B. Kroll (1977) i G. Redeker (1984) troben més coordinades en la llengua oral i més subordinades en l'escrita.

2– L. Cortés (1986a) troba més coordinació en el discurs oral dels individus de nivell sociocultural baix i menys en els de nivell alt —que són individus més relacionats amb l'escriptura—, mentre que la subordinació es comporta de manera contrària.

3– S. Greenbaum i G. Nelson (1995) compten, tant per a la coordinació com per a la subordinació, més ocurrencies en els monòlegs orals i en la prosa acadèmica, amb la conversa en darrer lloc per a ambdós tipus d'estructures.

Per veure la relació entre la coordinació i la subordinació en els meus resultats, empraré només les dades corresponents a la coordinació clausal (vg. taules 100 i 128) i no hi comptaré, per tant, ni les dades de la coordinació sintagmàtica i de les expressions gramaticalitzades ni, d'acord amb K. Beaman (1984), els usos de *i*, *o*, *ni* en funció de connectors textuais. Ho presentaré en dues taules, la primera amb xifres sobre el total de mots i la segona sobre el total de clàusules (vg. aquesta pàgina i la següent).

Les taules 135 i 136 resulten altament informatives. En primer lloc, i com ja havíem vist en L. Cortés (1986a) i S. Greenbaum i G. Nelson (1995), en tots tres gèneres el nombre d'oracions subordinades és superior, i molt, al de coordinades. Per tant, la subordinació és, també en la llengua oral, el recurs més utilitzat. En segon lloc, sobre el total de mots, la classe magistral és la que presenta més construccions subordinades i gairebé iguala en coordinades a la conversa informal (classe: 15.2 ‰, conversa: 16.5 ‰).

TAULA 135 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Coordinació clausal	16.5 ‰	15.2 ‰	6.7 ‰
Subordinació	49.1 ‰	67.5 ‰	58.2 ‰
Total	65.6 ‰	82.7 ‰	64.9 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

I, en tercer lloc, respecte del nombre de clàusules, és la prosa acadèmica la que en conjunt, en una suma de subordinació i coordinació, opta més per aquests recursos estructurals a l'hora de donar forma sintàctica al discurs:

TAULA 136 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
Coordinació clausal	9.4 %	10.9 %	7.1 %
Subordinació	28.0 %	48.6 %	61.9 %
Total	37.4 %	59.5 %	69.0 %

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

Pel que fa a la distribució dels resultats en els textos, d'acord amb les raons que he esmentat per a la subordinació i que també són aplicables aquí, oferiré només a tall de mostra les dades del tret més abundant, que en aquest cas és la conjunció *i* en la funció de coordinació clausal. Podem veure-ho a les taules 137, 138 i 139 (vg. pàgines següents).

D'acord amb aquestes taules, la distribució de la conjunció *i* amb la funció de coordinació clausal ha resultat prou clara a la banda de la prosa, però completament superposada a la classe magistral i la conversa informal —com correspon, de fet, als resultats globals tan justos de la taula 128 (15.2 ‰ per a la classe, 16.5 ‰ per a la conversa). Les dades de la classe magistral han tingut un comportament bastant comú excepte en la classe de l'individu B, amb un 3.2 ‰ i, sobretot, en la de l'E, que amb un 4.6 ‰ ha resultat fins i tot més excèntrica que cap de les converses.

TAULA 137 *	CONJUNCIÓ I CLAUSAL	CONVERSA
CONVERSA 1	Conjunció <i>i</i> clausal	3.3 ‰
CONVERSA 2	Conjunció <i>i</i> clausal	2.9 ‰
CONVERSA 3	Conjunció <i>i</i> clausal	2.1 ‰
CONVERSA 4	Conjunció <i>i</i> clausal	3.5 ‰
CONVERSA 5	Conjunció <i>i</i> clausal	2.6 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 138 *	CONJUNCIÓ I CLAUSAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
INDIVIDU A	Conjunció <i>i</i> clausal	1.9 ‰	0.6 ‰
INDIVIDU B	Conjunció <i>i</i> clausal	3.2 ‰	1.0 ‰
INDIVIDU C	Conjunció <i>i</i> clausal	1.9 ‰	1.6 ‰
INDIVIDU D	Conjunció <i>i</i> clausal	1.7 ‰	1.0 ‰
INDIVIDU E	Conjunció <i>i</i> clausal	4.6 ‰	1.8 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 139 * - CONJUNCIÓ I CLAUSAL (Dispersió de les dades)					
0.6	Escrit A				
0.9	Escrit B		Escrit D	BANDA DE LA PROSA ACADÈMICA	
1.2					
1.5	Escrit C				
1.8	Escrit E	Classe A	Classe C	Classe D	BANDA D'INTERSECCIÓ
2.1	Conversa 3				BANDA DE LA CLASSE MAGISTRAL I DE LA CONVERSA INFORMAL
2.4					
2.7	Conversa 5				
3.0	Conversa 2				
3.3	Classe B	Conversa 1			
3.6	Conversa 4				
3.9					
4.2					
4.5	Classe E				
4.8					

(* Tants per mil sobre el total de mots)

Aquestes bandes de dispersió confuses podrien posar en qüestió la validesa dels resultats, no pas en la vessant de tendències generals de cada gènere, sinó en la possibilitat de trobar algunes classes o algunes converses concretes que escapin als patrons establerts per al gènere. D'altra banda, aquest fet és lògic que s'hagi produït menys en el capítol dels trets lèxics que en aquest dels sintàctics, ja que en aquells es treballa amb volums més grans d'ocurrències, mentre que en la sintaxi, per la seva mateixa naturalesa, les xifres d'aparició han de ser sempre més reduïdes i, per tant, més pròximes entre si³⁴⁶.

Per acabar, com he fet normalment al final del subapartat de resultats, oferiré uns exemples de textos per tal de mostrar d'una manera fefaent en uns fragments d'una certa

³⁴⁶ Cal dir, a més, com a atenuant a favor dels meus resultats, que en el punt 4.10.6 ja he mostrat com unes bandes de dispersió molt més confuses no han impedit a D. Biber (1988) d'arribar a conclusions importants sobre 23 gèneres en anglès, en un treball que ha tingut una gran acollida, amb només algunes crítiques en aspectes puntuals,.

extensió la naturalesa de cada gènere respecte dels trets lingüístics estudiats³⁴⁷. En aquest cas, com que hi estan relacionades, també hi destacaré les construccions de subordinació (assenyalo, com abans, els nexes de coordinació sintagmàtica amb vermell, els de la clausal amb verd, els nexes textuais amb blau fosc i els usos en expressions gramaticalitzades amb lila, i hi afegeixo els nexes i les formes de subordinació amb blau clar):

“ANT: allà\
 IMM: ja la tens a davant dels nassos\
 MAR: davant dels morros\
 RUT: davant de l'estació/
 MAR: sí\
 i [textual] tu et donaves_
 la volteta_
 a la catedral_
 i [clausal] trobaves³⁴⁸_
 el Rin_
 creuaves el Rin_
 i [clausal] veies les casitas de Colonia\
 o [expressió] sigui_
 que va ser_
 lo que vem veure_
 de Colònia\
 IMM: aquelles casetes_
 tan bufones_
 que hi han\
 MAR: vem passar tot el dia_
 tirades_
 amb un parc *que* hi ha_
 tirades al sol_
 *i [clausal]*_
 re_
 i [clausal] vem veure les casitas_
 i [sintagmàtica] la catedral\
 IMM: ostres\
 MAR: la catedral_
 per dintre_
 per fora_
 i [sintagmàtica] per tot arreu_

³⁴⁷ Aporto només un fragment de conversa informal i un de prosa acadèmica per no allargar excessivament un apartat en què ja he donat força exemples de les conjuncions *i*, *o*, *ni* en delimitar-ne els usos.

³⁴⁸ Aquesta coordinació i algunes de les següents es produeix entre sintagmes verbals, ja que hi ha un subjecte temàtic elidit. Podrien haver-se considerat casos de coordinació sintagmàtica, però, atès el criteri que he fixat al punt 5.3.2 (apartat B/) i el valor que he adoptat per a la unitat clàusula en aquest treball, les he considerat coordinacions clausals.

IMM: molt bé\
 MAR: *i* [expressió] punto\
 no vem fer res més\
i [clausal] a no sé quina hora_
 de la tarda_
 a les vuit_
o [sintagmàtica] així_
 vem agafar un tren_
que ens va portar_
 fins a Praga_
i [clausal] vem dormir_
 tota la nit\
 igual\
 IMM: *i* [textual] a Praga_
 van buscar_
 l'apartament_
 aquell\
 MAR: sí\
 a Praga_
 no el vem buscar_
 també ens el vem trobar de morros\
 IMM: ah_
 se'l van_
 trobar_
 de morros\
 MAR: tot\
 és *que*_
 a l'interrail_
 tot t'ho trobes de morros\
 escolta\
 vem arribar_
i [clausal] ens vem_
 trobar_
 un taxista_
 de morros_
que ens va dir_
 taxi_
 taxi\
 taxi_
 taxi\
i [textual]³⁴⁹ nosaltres_
 clar\
 no sabíem *ni* [clausal] *on* estàvem_
 no sabíem re\
i [clausal] li vem dir_
 pos_
 pos_
 pos taxi\

³⁴⁹ Aquest és un cas que m'ha fet dubtar especialment a l'hora de considerar-lo clausal o textual. M'he decantat per aquesta segona opció, perquè la conjunció *i* hi apareix després d'un fragment en discurs directe que talla clarament la sintaxi i que té valor d'incís.

ens vem pujar al taxi_
i [clausal] vem dir_
pues nosotras_
queremos ir_
a Praga\
i [textual]³⁵⁰ell va dir_
oh_
oh\
ja_
ja\
IMM: ja_
ja\”

(Conversa 1, pàg. 41-43, lín. 1910-2001)

“També Dosse veu el naixement de la “deconstrucció” com una cosa **que** sorgeix a l’interior de l’estructuralisme **i** [sintagmàtica], en certa manera, del seu reflux **i** [sintagmàtica] descomposició, des de les primerenques formulacions de Derrida, inspirades fonamentalment pel pensament de Heidegger, **que** el portaran a aquest primer atac abusiu contra Foucault, aquest “assassinat del pare” **al qual** Foucault respondrà amb una desautorització d’aquesta “reducció de les pràctiques discursives a les traces textuais”, **la qual cosa** no impedeix **que** se’l presenti, al seu torn, com a deconstructor de la història.

La denúncia de la futilitat del sistema va ésser feta inicialment als Estats Units tant des de posicions conservadores, com les de l’Allan Bloom de *The closing of American mind* — **fins que** les noves doctrines **i** [sintagmàtica] els seus autors van ésser assimilats **i** [sintagmàtica] domesticats pel món acadèmic, **que** en va descolorir aviat la utilitat—, **com** des de l’esquerra, en especial **després que** va resultar evident la filiació heideggeriana del pensament de De Man, **i** [sintagmàtica] les seves connexions personals amb el nazisme, amb casos de desconcert com els d’un Peter Washington **que**, **tot afirmant que** els cultivadors de l’autoanomenada teoria literària radical no són **més que** practicants d’una altra estèril **i** [sintagmàtica] inofensiva moda acadèmica —**la qual cosa** és prou justa **i** [sintagmàtica] raonable—, barreja de manera incoherent marxisme, deconstrucció **i** [sintagmàtica] feminisme **o** [expressió] sigui tot **allò que** el molesta.”

(Escrit individu C, pàg. 266, lín. 12425-12444)

Una simple mirada als colors dominants en aquests dos fragments similars en extensió (el de conversa té 233 mots i el de prosa en té 226) ja informa de quines són les construccions que més hi abunden: en la conversa informal, els verds i els blaus foscos indiquen més presència de coordinació clausal i connexió textual; en la prosa acadèmica, els vermells i els blaus clars assenyalen més coordinació sintagmàtica i més subordinació. Les xifres exactes són les següents³⁵¹:

³⁵⁰ A aquest cas s’hi aplica el mateix que acabo de comentar a la nota anterior.

³⁵¹ Una altra vegada he de dir que aquests dos fragments són representatius només de manera aproximada del conjunt del text de què formen part, ja que qualsevol exemple que posi tindrà el biaix de la meua tria i de la intenció de mostrar la presència o l’absència d’uns determinats trets lingüístics.

TAULA 140 *	Fragment de conversa	Fragment de prosa
Subordinades	8	15
<i>i, o, ni</i> sintagmàtiques ..	3	8
<i>i, o, ni</i> clausals	10	0
<i>i, o, ni</i> textuals	4	0
<i>i, o, ni</i> en expressions	2	1

(* Dades absolutes d'ocurrències)

Com hem vist ja en altres ocasions, aquests fragments mostren que la coordinació també segueix la llei, d'aplicació general fins ara, que relaciona la llengua oral amb un estil preferentment verbal i la llengua escrita amb un estil preferentment nominal. El rol de cada tipus de coordinació s'acorda amb aquestes dues funcions més generals i, així, hi ha més coordinació clausal i textual en els gèneres orals, per posar en relació el considerable nombre de verbs i la gran mobilitat de les clàusules. I trobem, en canvi, més coordinació sintagmàtica en la llengua escrita, com a recurs d'integració al voltant dels noms i dels adjectius, que hi són més abundants i que s'organitzen en sintagmes nominals més llargs i més compactes.

5.3.4- CONCLUSIONS DE L'APARTAT

Les xifres d'aparició de les conjuncions *i, o, ni* són diverses i es manifesten de maneres diferents segons la funció que estiguin desenvolupant. Així, quan coordinen sintagmes, aquests nexes són més presents en la prosa acadèmica i quan coordinen clàusules dins d'una oració, ho són en la conversa informal. La classe magistral s'aparella, en tots dos casos, amb la conversa i obté uns índexs similars. La tercera funció que poden exercir les conjuncions *i, o ni* és la connexió textual: aquests usos, que he delimitat amb dificultats atès el caràcter innovador del concepte i del camp de recerca en què

s'insereix, han resultat ser molt més presents en la conversa informal que en els altres dos gèneres.

Pel que fa a la freqüència de cada conjunció, la *i* ha destacat com la més usada, amb diferència, i la que ha decantat la balança en cadascuna de les distincions efectuades. Les altres dues conjuncions han tingut un comportament més fix: la conjunció *o* perquè apareix molt més en els usos sintagmàtics que en els clausals en tots tres gèneres, i la conjunció *ni* perquè, amb un nombre d'ocurrències sempre baix, coordina sintagmes o clàusules en la mateixa mesura, també en tots tres gèneres.

La relació de la coordinació amb la subordinació ha resultat de la manera següent: els dos gèneres orals (la conversa informal i la classe magistral) empren lleugerament més la coordinació que la prosa acadèmica, i els dos gèneres formals (la classe magistral i la prosa acadèmica) empren clarament més la subordinació que la conversa informal. En tots els casos, però, les clàusules subordinades són àmpliament més nombroses que les coordinades, tant en les xifres relatives al total de mots com en les relatives al nombre de clàusules.

El paper de la coordinació pot relacionar-se, encara, amb la construcció d'un estil nominal o d'un estil verbal en el discurs. Així, en la prosa acadèmica la coordinació preferent, la sintagmàtica, apleix la funció d'integrar un major nombre de noms i d'adjectius en sintagmes nominals més llargs i més informatius; en la conversa informal, en canvi, les coordinacions preferents són la clausal i la textual, tot apleixint la funció de relacionar entre si l'abundància de clàusules i de verbs. Una vegada més, doncs, el contrast entre l'estil nominal i el verbal resulta explicatiu del comportament dels trets lingüístics en els tres gèneres estudiats.

5.4- LA COMPOSICIÓ ORACIONAL (III): LES CONSTRUCCIONS D'INTERORDINACIÓ

5.4.1- FONAMENTACIÓ CONCEPTUAL I HIPÒTESIS

Les construccions d'interordinació, atesa la relativa novetat del concepte, no han estat tractades com a grup definit i independent per cap dels estudiosos de l'oposició llengua oral / llengua escrita. Alguns autors les han inclòs dins dels apartats de la coordinació i de la subordinació adverbial —segons la mena de construccions de què es tracti— i n'han ofert unes dades que, per tant, no resulten directament contrastables amb les del present treball. Uns altres les han presentat d'una manera més detallada, segons els tipus de clàusules, i aquests són els que permetran d'establir algunes comparacions. Es tracta de B. Kroll (1977), B. Altenberg (1984), G. Redeker (1984), D. Biber (1988) i H. Mederos (1988):

1– **B. Kroll (1977)**, en el seu contrast entre narracions orals i escrites, cerca les clàusules causals i les condicionals, i de totes dues en troba més en la llengua oral que en l'escrita:

TAULA 141 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Causal clauses</i>	35 %	15 %
<i>Conditional clauses</i>	14 %	5 %

(* Percentatges sobre el total de clàusules subordinades – Taula elaborada a partir de les dades de Kroll, 1977: 102)

2– **B. Altenberg (1984)** busca construccions causals en corpus orals i escrits, i resulten ser més habituals en els discursos orals:

TAULA 142 *	<i>Spoken</i>	<i>Written</i>
<i>Causal linking</i>	447	255

(* Dades absolutes d'ocurrències – Taula elaborada a partir de les dades d'Altenberg, 1984: 40-41)

Alhora, aquest autor s'adona que en la llengua escrita hi ha més varietat de nexes i, a més, una tendència a emprar sintagmes preposicionals —introduïts per *for* (-ing), *because of*, *on grounds of*, *on account of*, *for* + adj+ *reasons*, *as a result of*, *for the sake of*, *owing to* i *by reason of*— que en la llengua oral es resolen amb construccions clausals interordinades³⁵².

3– **G. Redeker (1984)**, entre els nombrosos trets de la seva llista, inclou les construccions amb la conjunció *but*. Les xifres que ofereix sobre aquest connector mostren una preferència d'ús en els gèneres orals per sobre dels escrits i, alhora, una sorprenent quasi igualtat entre la narració i l'exposició dins de cada mode:

³⁵² M.J. Schleppegrell (1996b), citant J.R. Martin (1989), insisteix en aquesta mateixa idea:

“In spoken language, conjunctions are more common, and reasoning is marked more often with conjunctions than with other syntactic or lexical devices. Martin (1989) discusses several grammatical means of indicating reasoning in English in addition to marking clause connections with conjunctions like *because*, for example, with verbs as *cause*, or with nouns in expressions like “there are many *reasons*...” [sic] According to Martin, spoken English most typically uses conjunctions, while written English uses prepositions, verbs, and nouns to make logical linkages and connect ideas.” (Schleppegrell, 1996b: 248)

Les paraules de B. Altenberg (1984) i de M.J. Schleppegrell (1996b) són, per tant, un argument més a favor del pes explicatiu de l'oposició entre estil nominal i estil verbal, que ja he destacat diverses vegades.

TAULA 143 *	<i>Spoken story</i>	<i>Spoken explanation</i>	<i>Written story</i>	<i>Written explanation</i>
<i>“but” clauses</i>	7.0 ‰	7.2 ‰	3.9 ‰	3.4 ‰

(*Tants per mil sobre el total de mots - Taula elaborada a partir de Redeker, 1984: 50)

4– D. Biber (1988) cerca les aparicions d’algunes conjuncions i locucions conjuntives i les classifica en quatre grups, el darrer dels quals és molt heterogeni, ja que hi col·loca tots els nexes i les construccions que no caben en els tres anteriors —ell mateix el titula “*other adverbial subordinators: (having multiple functions)*” (1988: 236)³⁵³. A continuació ofereixo les dades dels tres primers:

TAULA 144 *	<i>Face-to-face conversation</i>	<i>Prepared speeches</i>	<i>Academic prose</i>
<i>Causative</i>	3.5 ‰	1.6 ‰	0.3 ‰
<i>Concessive</i>	0.3 ‰	0.1 ‰	0.5 ‰
<i>Conditional</i>	3.9 ‰	2.4 ‰	2.1 ‰
<i>Total</i>	7.7 ‰	4.1 ‰	2.9 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Biber, 1988: 255, 265 i 269)

³⁵³ Els nexes que D. Biber col·loca a cada grup són els següents:

35. causative adverbial subordinators: *because*

36. concessive adverbial subordinators: *although, though*

37. conditional adverbial subordinators: *if, unless*

38. other adverbial subordinators: (having multiple functions): *since, while, whilst, whereupon, whereas, whereby, such that, so that, such that, inasmuch as, forasmuch as, insofar as, inasmuch as, as long as, as soon as.*” (Biber, 1988: 236)

Els resultats de D. Biber apunten en la mateixa direcció que els anteriors: les clàusules causals i les condicionals apareixen amb més freqüència a *face-to-face conversation*, a continuació a *prepared speeches* i, en darrer lloc, a *academic prose*. Només les concessives tenen un comportament diferent —que com veurem, també es produirà en les meves dades.

5– H. Mederos (1988), quan estudia els usos textuels dels connectius en espanyol, ofereix unes dades quantitatives sobre *pero* obtingudes a partir de textos escrits narratius i expositius (concretament, es tracta de fragments de R. Sánchez Ferlosio, *Industrias y andanzas de Alfanhuí*; J. Masterín, *La incompleta racionalidad* i J. Ortega y Gasset, *El hombre y la gente*), segons les quals són més habituals els usos cohesius que els usos oracionals d’aquesta conjunció:

TAULA 145 *	<i>Texto escrito</i>
<i>“pero” conjunción</i>	42 %
<i>“pero” cohesivo</i>	58 %

(* Percentatges sobre el total d’ocurrències de *pero* – Taula elaborada a partir de les dades de Mederos, 1988: 236)

Com es pot veure, tots els autors que he citat coincideixen a situar en la llengua oral la preferència per l’ús de construccions interordinades. B. Altenberg, a més, remarca que en la llengua escrita hi ha menys ocurrències però els nexes hi són més variats i H. Mederos destaca els valors cohesius de *pero*.

Aquesta darrera qüestió torna a ser crucial en aquest apartat. La majoria d’autors tracten les conjuncions únicament com a nexes clausals o intraoracionals, tot i que, especialment en la llengua oral però també en l’escrita, poden presentar usos cohesius més enllà del marc oracional. Si en l’apartat anterior era K. Beaman (1984) qui avisava d’aquest fet

sobre la conjunció *and*, aquí, com ja he anunciat, és M.J. Schleppegrell (1992) qui ho fa sobre *because*:

“The dual function of *because*, as a subordinator and as paratactic marker of explanation and elaboration, reflects a general ability of conjunctions in English to function both at sentence-internal and broader textual levels, due to their cohesive role in discourse. Using *because* as an indicator of linguistic complexity means that these two functions are not separated, and that clearly nonsubordinating uses are counted as complex use of language.” (Schleppegrell, 1992: 125)³⁵⁴.

En conseqüència, em veig en la necessitat de distingir també entre els usos oracionals i els textuais de les conjuncions d'interordinació, especialment de les dues que més acostumen a desenvolupar les dues funcions (*però*, *perquè*) i que ahora són els nexes quantitativament més freqüents.

D'acord amb els autors que he comentat, tot i que presentin dades només parcials, la hipòtesi per a aquest apartat és que els nexes d'interordinació apareixeran preferentment en la conversa informal i en la classe magistral, a diferència de la prosa acadèmica, que recolzarà menys en aquesta mena d'unitats. Ahora, i d'acord amb els resultats de *que* i de *i*, *o*, *ni* en els apartats anteriors, esperaré de trobar més usos textuais en els dos gèneres orals i més d'oracionals en el gènere escrit.

³⁵⁴ Aquest fragment de M.J. Schleppegrell, que té l'encert de fer veure que cal destriar els diversos usos de la conjunció *because*, conté la pressuposició, totalment discutible, que els usos discursius no poden ser comptats com a “*complex use of language*”. A parer meu, semblaria més aviat al contrari, ja que la funció dels marcadors discursius sol ser molt més complexa informativament i molt més rica en implicacions pragmàtiques que una simple relació de subordinació estructural. Fins i tot en els usos clars de *because* com a subordinant, és molt més elaborat i complex el valor que té de connector argumentatiu que no pas la mera funció de nexa d'inclusió sintàctica. En tot cas, es pot dir que un *because* cohesiu no contribueix a l'estructuració sintàctica, però sí a la pragmàtica o discursiva i no té per què constituir un ús més simple del llenguatge. D'altra banda, que es concebi com a més complexa una funció sintàctica que una de semàntica o de pragmàtica només pot entendre's en la tradició pròpia de la lingüística estructural i generativa, que rebutgen el significat en la definició de les unitats lingüístiques.

5.4.2- UNITATS, PROCEDIMENTS I CRITERIS DE CODIFICACIÓ

La interordinació és una relació de tipus intermedi entre la coordinació i la subordinació, que agrupa aquelles construccions que no són d'equivalència estructural i que tampoc no són de dependència o inclusió. Aquest grup permet de resoldre, en primer lloc, el problema de les subordinades adverbials no equivalents a adverbis de lloc, de temps i de manera, que es classificaven tradicionalment com a casos especials dins de la subordinació adverbial (em refereixo a les condicionals, les concessives, les causals, les consecutives contínues i les finals). En segon lloc, les interordinades inclouen les adversatives, que se separen de les oracions pròpiament coordinades (copulatives i disjuntives) i es veuen alliberades del compliment de les condicions de simetria i reversibilitat. I, en tercer lloc, s'eviten els problemes classificatoris tradicionals en casos com les causals, que uns gramàtics consideraven coordinades i altres subordinades — lògicament, ja que comparteixen característiques d'ambdós grups— i que ara es poden incloure en la interordinació sense aquests dubtes classificatoris³⁵⁵. En l'anàlisi de conjunt que en fa, M.J. Cuenca (1991a) conclou amb les paraules i l'esquema següents:

³⁵⁵ S.A. Thompson i R.E. Longacre (1985) són especialment clars en abordar aquesta problemàtica, a partir d'un estudi que abraça un bon nombre de llengües i que incorpora en alguns aspectes una perspectiva discursiva:

“The adverbial clauses which have been reported for languages around the world can be divided into twelve basic types, which are:

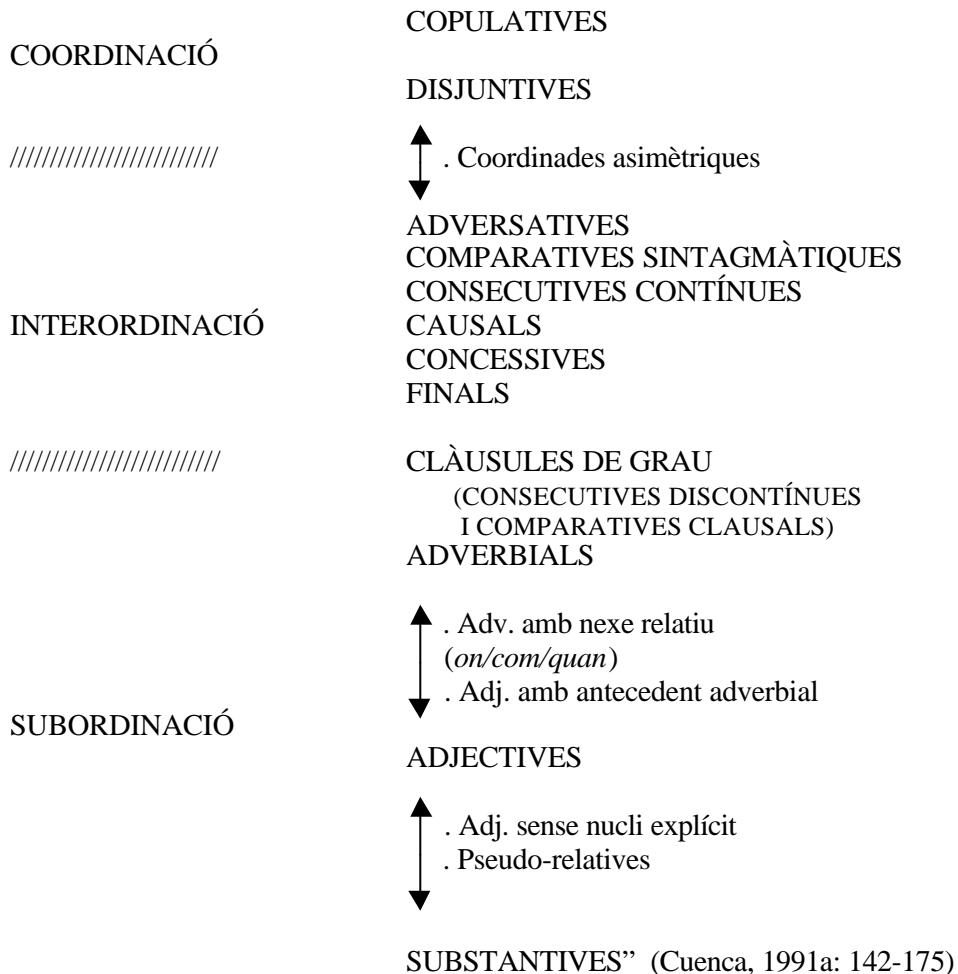
- (i) Clauses substitutable for by a single word: time, location, manner.
- (ii) Clauses not substitutable for by a single word: purpose, reason, circumstantial, simultaneous, conditional, concessive, substitutive, additive, absolute.

The distinction between group (i) and group (ii) is that, in general, languages have monomorphemic non-anaphoric adverbs expressing the time, location, and manner relationships, but do not have such adverbs expressing purpose, reason, concession, etc.” (Thompson i Longacre, 1985: 177)

Més enllà del punt de vista distribucional, C.E. Ford (1992) aporta també arguments a favor d'aquesta distinció en un estudi de tipus prosòdic. Així, aquesta autora analitza el comportament de l'entonació i de la puntuació en clàusules temporals, condicionals i causals, i hi troba patrons diferents segons la mena de clàusula:

“The results show consistency in the signalling of connectedness of different types of adverbial clauses in speaking and writing. Temporal clauses in both genres [conversational and written] are the most tightly bound to their main clauses. This suggests that there is a greater connectedness of temporal qualification to associated assertions both cognitively and communicatively. Conditional

“Amb aquestes dades, només tenim dues opcions: o dir que les adverbials no circumstancials constitueixen un tipus de subordinació molt especial i idiosincràtic, o dir que formen, amb les adversatives, una nova modalitat de composició oracional, la interordinació, tot tenint en compte que les interordinades es defineixen pel fet que comparteixen en proporció variable característiques de la coordinació (...) i de la subordinació (...). Com a resum final, proposem la següent representació escalar de la composició oracional:

Per elaborar una llista de les construccions d'interordinació he partit de les que consten en les obres d'A.M. Badia i Margarit (1962 i 1994) i M.J. Cuenca (1991a) i n'hi he

and especially causal clauses show a lower frequency of intonational and ortographic connectedness to their main clauses as compared with temporal clauses. Findings from cross-linguistic research as well as other studies of English support the notion of a continuum of connectedness as found in the present research, with temporal information most closely tied to its associated modified material and causal information characteristically more separate.” (Ford, 1992: 14)

afegit algunes que he trobat emprades en els textos de la mostra (les asenyaló amb un subratllat)³⁵⁶:

A/ Clàusules condicionals: com³⁵⁷, *en cas que*, *mentre (que)*, *només que*, *posat que*, *sempre que*, *si*, *sols que*.

B/ Clàusules concessives: *encara que*, *malgrat que*, mal que³⁵⁸, ni que³⁵⁹, *per* + adjectiu + *que*, (*per*) *bé que*, *per més que*, per molt que³⁶⁰, *si bé*, *tot i* + gerundi, tot i + infinitiu³⁶¹, tot i que³⁶².

³⁵⁶ Hi ha diverses construccions d'A.M. Badia i Margarit (1962: 231-284) que M.J. Cuenca (1991a) ja no recull i que tampoc no he inclòs a la llista perquè són formes molt literàries i, fins i tot, obsoletes, que no podien aparèixer en els textos. Vegem uns exemples d'aquests nexes descartats:

A/ Condició: *amb que, si doncs no*.

B/ Concessió: *jatsia (que), anc que*.

C/ Adversativitat: *mes, emperò, nogensmenys, ans*.

³⁵⁷ He interpretat amb un sentit condicional el *com* del fragment següent:

NAA: això sí que ho tinc clar eh/

HIL: jo sí que en vull fer\
lo que passa que vull fer una despedida_

NAA: jo vull una despedida_

i_

les meves amigues ho tenen claríssim que **com** no em facin algo guai_
al casament no vénen\”

(Conversa 4, pàg. 120, lín. 5704-5714)

³⁵⁸ El nexce concessiu *mal que* ha estat usat de la manera següent:

“En una paraula, l'empresa constructora moderna no havia obert els ulls al món barceloní a les acaballes de la centúria passada, **mal que** n'era plantat el germen.”

(Escrit individu A, pàg. 253, lín. 11907-11909)

³⁵⁹ El nexce concessiu *ni que* ha aparegut en el fragment següent:

“També s'ha de remarcar, en especial, el fet que aquest domini útil sobre la terra estigués en general disseminat entre nombrosos titulars. L'interès a aprofitar qualsevol oportunitat d'incrementar la renda, **ni que** fos poc, havia de ser aquí més fort i més eficaç que no en situacions en què estiguessin més polaritzats els ingressos agraris i la capacitat de decidir sobre l'aprofitament del sòl”

(Escrit individu B, pàg. 257, lín. 12027-12032)

³⁶⁰ El nexce concessiu *per molt que* ha estat usat de la manera següent:

“En mans de Qin, la llei, sobre la claredat i constància de la qual els textos insisteixen una vegada i una altra, es va convertir en un instrument eficaç per a la instauració de l'imperi. La mateixa duració d'aquestes lleis n'és la prova: **per molt que** els Han es presentessin com una reacció als Qin, i que els confucians, amb un pes en el govern com mai no havien tingut abans, protestessin contra

C/ Clàusules causals: *atès que*, *car*, *com que* (i el probable castellanisme *com*), *del moment que*³⁶³, *en + infinitiu (castellanisme)*³⁶⁴, *en tant que*³⁶⁵, *ja que*, *perquè*, *per tal com*, *puix (que)*, *que*, *vist que*.

el sistema legal dels Qin, el codi dels Han no va modificar gairebé gens el dels Qin i, tot i execrar els legistes, en va utilitzar fil per randa els instruments que els havien posat a les mans.”

(Escrit individu E, pàg. 290, lín. 13492-13499)

³⁶¹ La construcció concessiva *tot i + infinitiu* ha aparegut en el fragment següent (i també, com es pot veure, a la penúltima línia de l'exemple anterior):

“Li Si, que tenia una formació intel·lectual sòlida, diu el que pensa i pensa el que diu i els seus discursos, on argumenta amb lògica implacable a favor d'un nou model d'estat, són sovint, a diferència dels dels altres, d'una modernitat sorprenent. El mateix Sima Qian, **tot i fer-lo** directament responsable dels més grans crims de l'imperi —la crema dels llibres i la liquidació dels lletrats—, no amaga pas en la nota final l'admiració que li produeix.”

(Escrit individu E, pàg. 292, lín. 13559-13564)

³⁶² El nexce concessiu *tot i que* ha presentat diverses ocurrences, una de les quals mostro a continuació:

“I era tal la solidesa del model, que la varietat d'ideologies polítiques entre els mateixos mantenidors dels Jocs no sembla pas haver influït gaire en els continguts, **tot i que** podia introduir algunes distorsions en els discursos que s'hi pronunciaven i trencar momentàniament la plàcida harmonia de la festa, com ho denoten discursos com el de Robert Robert de l'any 1866, posem per cas.”

(Escrit individu D, pàg. 281, lín. 13096-13101)

³⁶³ El nexce causal *del moment que* ha estat usat de la manera següent:

“Per tot això, els promotors degueren pressionar per tal de reemplaçar les formes més tradicionals de convenir les obres —acords verbals, sense compromís d'executar-les per una determinada suma— per la via contractual amb un preu estipulat. El canvi hagué de comportar una millora en l'eficiència de la indústria, **del moment que** intensificà la competència entre els constructors.”

(Escrit individu A, pàg. 251, lín. 11805-11810)

³⁶⁴ Hi ha alguns usos de *en + infinitiu* que semblen adquirir un matís més causal que no l'estrictament temporal:

“Ultra això, l'organització centralitzada del procés edificatori menava a una rebaixa del preu final, **en augmentar** —com assenyalava— la competència entre els industrials.”

(Escrit individu A, pàg. 252, lín. 11819-11821)

³⁶⁵ El nexce causal *en tant que* ha aparegut en el fragment següent:

“Aquest intercanvi hauria estat impossible sense la major mobilitat social que caracteritza la dissolució de l'antic règim senyorial: el progrés creixent de les monarquies territorials, **en tant que** canviaven el caràcter de la guerra i arruinaven l'aristocràcia, donava també més llibertat de moviment a la petita noblesa empobrida que havia de fornir la majoria dels lletrats.”

(Escrit individu E, pàg. 287-288, lín. 13355-13359)

D/ Clàusules consecutives contínues: *així que, de forma que, de manera que, fins al punt que*³⁶⁶.

E/ Clàusules adversatives: *mentre que (i el castellanisme mentres que), però, sinó (que).*

F/ Clàusules finals: *a fi que / de, con tal de + infinitiu (castellanisme)*³⁶⁷, *per / per a + infinitiu*³⁶⁸, *perquè, per tal que / de.*

³⁶⁶ El nexa consecutiu continu *fins al punt que* ha estat usat de la manera següent:

“De fet, l'estructura de la indústria de l'edificació va romandre en l'estat d'absoluta dispersió que l'ha caracteritzada fins fa ben poques dècades. Les empreses no abandonaren el caràcter totalment personalista, **fins al punt que** era del tot desconeguda l'associació mercantil.”

(Escrit individu A, pàg. 253, lín. 11893-11896)

³⁶⁷ El nexa final *con tal de* (castellanisme) ha aparegut en el fragment següent:

“IMM: el rata és el pare\
MAR: el pare és el rata\
i li deia_
ja li diré al teu pare_
però no sé si li agradarà gaire_
això de regalar_
perquè_
ells_
con tal de treure la renta_
IMM: ah_”

(Conversa 1, pàg. 16, lín. 642-651)

³⁶⁸ La construcció d'interordinació final *per / per a + infinitiu* l'he haguda de distingir de la subordinada substantiva d'infinitiu precedida de la preposició *per*, que ja he esmentat com a recurs de complementació nominal i d'integració informativa, habitual sobretot en la prosa acadèmica, i de la qual he presentat diversos exemples en el punt 5.2.3. La diferenciació entre ambdues construccions és de tipus distribucional: si *per + infinitiu* depèn d'un nom o d'un adjectiu als quals complementa, es tracta d'una subordinada substantiva; si, per contra, depèn d'un verb o d'una clàusula sencera amb la qual es relaciona, aleshores l'he considerat una interordinada final. Vegem-ne uns exemples a continuació (assenyalo amb verd la interordinada final i amb vermell la subordinada d'infinitiu en funció de complement del nom o de l'adjectiu):

“MAR: escolta_
ja\
però nosaltres havíem de dormir_
els trens ens servien **per dormir** [interordinada final]”

(Conversa 1, pàg. 38, lín. 1780-1783)

“PPP: me'n deuen\
si em deuen mig mi--
mig milló de pessetes\
CME: i quan li pagaran\
PPP: jo què sé\
CME: i quan li pagaran\
PPP: jo què sé”

Com ja he anunciat, hi ha alguns nexes de la llista que poden exercir funcions discursives. De fet, al costat de la mera funció sintàctica, la majoria d'aquestes conjuncions i locucions conjuntives actuen semànticament i pragmàticament com a *connectors argumentatius*, i només això ja els dona un caràcter rellevant en l'organització del fil dels continguts en el discurs³⁶⁹. Amb una altra denominació, D. Schiffrin (1985b) destaca la mateixa idea:

“This view of discourse emerges because a particular feature can usually be seen to have more than one function in a discourse, and to contribute simultaneously to the structure, cohesion, and coherence of that text. Discourse markers such as *but*, *now*, *like* and *y'know*, for example, not only differentiate subordinate and coordinate parts of a text from each other; they help speakers express interactional alignments toward each other and enact conversational moves.” (Schiffrin, 1985b: 281)

no en té ni **per pagar** [interordinada final]\”

(Conversa 2, pàg. 67, lín. 3162-3167)

“bé_
dues coses_
hi ha base **per sostenir** [substantiva] això del miracle econòmic espanyol_”

(Classe individu A, pàg. 185, lín. 8806-8808)

“és simplement aquell que_
per consens dels altres ha estat escollit **per presidir** [interordinada final] l'oració col·lectiva_”

(Classe individu B, pàg. 195, lín. 9254-9255)

“El que ens hem acostumat a anomenar Renaixença va ser el resultat del procés de confrontació i de diferenciació a través del qual es va anar definint una autèntica tradició selectiva, que exclouia determinats temes, enfocaments, gèneres i modalitats literàries, per motivacions en general extraliteràries, combatent els grups que no acceptaven aquelles limitacions, en definitiva, el procés de definició d'un camp literari i simbòlic d'una gran coherència, que pugnà amb èxit **per situar-se** [interordinada final] en el centre de l'esfera pública catalana.”

(Escrit individu D, pàg. 276, lín. 12875-12882)

Com es pot veure, en casos com el primer —i, potser, el segon— no he filat tan prim com proposa M.J. Cuenca (1991a: 164), d'acord amb A. Viana (1987), que considera que alguns verbs com *servir*, *usar*, *utilitzar*, *maldar*, *bastar*, *mancar*, etc. subcategoritzen una clàusula introduïda per *per* (*a*), la qual deixa de ser pròpiament final per esdevenir subordinada substantiva de complement d'objecte preposicional (o de règim verbal).

³⁶⁹ Efectivament, connectors com *però*, *perquè*, *encara que*, etc. han estat estudiats amb profunditat per l'escola francesa de la *teoria de l'enunciació* o, també, *teoria de l'argumentació*, liderada per O. Ducrot (vg. J.-C. Anscombe i O. Ducrot, 1988 i M. Tricás, 1995). L'enfocament d'aquesta tesi, però, més variacionista i quantitatiu, no ha permès d'incorporar el punt de vista enunciatiu o argumentatiu.

Ara bé, més enllà d'aquest fet més general, hi ha alguns nexes que poden usar-se, depassant la seva funció prototípica d'interordinació, sense que s'estableixi una relació sintàctica entre els enunciats que enllacen i amb una major o menor variabilitat en el contingut semàntic que expressen. Aquests casos de connexió textual, que he volgut cercar en el meu treball, es concreten sobretot en *però* i *perquè*:

a/ La conjunció *però*

És, sens dubte, una de les conjuncions més estudiades des de molts punts de vista. M.J. Cuenca (1990a i 1991b) en defineix amb claredat la naturalesa textual i n'assenyala unes característiques que poden funcionar com a criteris per a la identificació —alguns, bastant similars als que he emprat per a la conjunció *i* a l'apartat anterior:

“(…) d'altra banda, en aquest nivell és palès que els connectors adversatius no només manifesten el contrast entre continguts proposicionals sinó també entre elements de l'enunciació i del discurs. Així, algun d'ells, i molt especialment *però*, són elements que poden indicar:

- . progressió temàtica (canvi de tòpic conversacional, retorn a un punt de la conversa),
- . distribució de torns de paraula,
- . l'actitud (d'oposició o desafiament) de l'emissor,
- . contrast funcional: marquen el límit entre el tema i el rema oracional i més concreta-ment destaquen la informació remàtica.” (Cuenca, 1991b: 256)

“(…) Van Dijk (1977) i Brown & Yule (1983) han comentat que els connectors textuais són utilitzats com a marcadors de límit de tòpic (*'topic boundaries markers'*), és a dir, indiquen el canvi de tòpic o tema conversacional en el text.

- (70) – Hortolà, bon hortolà, ¿no heu vist per ventura passar dos cavalls molt corredors muntats per un fadrí i una fadrina?
- No, no he vist ni he sentit ningú... **Però** vol una col? (OBR, 114)

El connector *però*, en casos com aquest, no oposa els continguts de les oracions que relaciona sinó que introdueix un canvi de tòpic. (...) En relació directa amb això, hi ha el fet que *però* pot ser també un marcant de la distribució de torns de paraula. Quan algun interlocutor vol agafar la paraula no és gens estrany que iniciï la seua intervenció amb aquest nexa i sobretot en el cas que vulga interrompre un altre interlocutor perquè no hi està d'acord.” (Cuenca, 1990a: 111)

La capacitat de *però* per introduir torns de parla que expressen desacord amb el que ha dit l'interlocutor anterior ha estat destacada també per D. Schiffrin (1987), que la relaciona amb la funció pragmàtica d'insistir en un aspecte determinat respecte del qual es reacciona:

“We went on to see that many uses of *but* (not only in question/answers and self repairs) could be interpreted as speakers' efforts to return to a prior concern of making a point. I suggested that the use of *but* in point-making has an expressive relevance, in that a repeated point displays a committed orientation toward a proposition, and an interactional corollary, in that stating one's point can take precedence over other interactional goals. Given these two relevances, it is not surprising that *but* is also used to issue disagreements. I grouped all such efforts together as contrastive actions —as speakers' efforts to make a point in reaction to interruptions, distractions, challenges and disagreements.”³⁷⁰ (Schiffrin, 1987: 177)

Per la meua part, he intentat de distingir, no sense dificultats, entre els usos oracionals i els textuals de *però*³⁷¹. A continuació n'ofereixo alguns exemples comentats als quals aplico els criteris que es desprenen de la descripció de M.J. Cuenca (1990a i 1991b), a més dels que ja he utilitzat per a la conjunció *i* (indico amb vermell els usos oracionals i amb blau els textuals)³⁷²:

³⁷⁰ Podrien afegir-se a aquestes citacions els estudis sobre el valor textual del *pero* castellà a H. Mederos (1988: 236-241), I. Jordan (1989: 376-377) i A. Briz (1998: 169 i sgs.), amb explicacions assimilables a les presentades.

³⁷¹ Voldria esmentar a favor meu una afirmació bastant rotunda de M.J. Cuenca (1991b) arran de la complicació i, fins i tot, de l'arbitrarietat d'aquesta distinció:

“b) Sovint és difícil o arbitrari dir si ens trobem davant d'una connexió textual o d'una connexió oracional de clàusules.” (Cuenca, 1991b: 230)

³⁷² Reprodueixo aquí una versió simplificada d'aquests criteris (vg. § 5.3.2) per facilitar el seguiment dels comentaris:

- 1- Aparèixer a **l'inici d'un torn de parla**.
- 2- Situar-se immediatament després d'un **signe de puntuació de rang superior o oracional**.
- 3- Introduir **una pregunta**.
- 4- Aparèixer en el moment d'un **canvi sobtat de tema** o de **represa d'un tema**.
- 5- Aparèixer després d'un **trencament sintàctic**.
- 6- Situar-se a **l'inici d'un incís o paràfrasi explicativa**.
- 7- Anar acompanyada d'un o de diversos **marcadors discursius, díctics discursius, interjeccions i/o omplidors**.

. Exemple 1:

“IMM: i hi ha una altre pis\
MAR: i a dalt hi ha_
és un pis_
més petit_
però [clausal] també molt bufó_
però [clausal] que està_
per exemple_
hi ha una cuina_
però [clausal] no està feta\
està lo que és la paret_
amb l'estómac_
de les coses_
però [clausal] no està fet perquè_
no està feta\”

(Conversa 1, pàg. 20, lín. 852-865)

He codificat com a clausals totes ocurrencies de *però* d'aquest fragment, per més que la segona i la quarta puguin fer dubtar. En la segona he considerat que s'expressa un contrast amb “*també molt bufó*” de naturalesa, per tant, intraoracional. En la quarta el *però* sembla deslligat perquè hi ha un incís (“*està lo que és la paret_ / amb l'estómac_ / de les coses_*”), però és en realitat una repetició del “*però no està feta*” anterior i ha de tenir, en conseqüència, el mateix caràcter clausal.

. Exemple 2:

“PPP: què fa ell què_
què fa\
MMM: clar_
CME: re no farà\
però [clausal]_
teòricament ha de fer_
buscar coses per preparar el Nadal amb els grups_
i fer coses d'aquestes\
però [clausal] no farà re\
m'entén\
PPP: és gran o és jove aquest noi\
CME: jove però [clausal] mai fa res\
PPP: no\
cony\
CME: i--
però [textual] no m'estranya que li hagin dit que sí\
vull dir que_
hagin confiat en ell_

perquè necessiten algú de dins\
per--
PPP: bueno bueno\
una cosa que no saps del cert tampoc es pot dir això\
CME: ah no\
però [textual] això sí que ho sé home\
i ja està”

(Conversa 2, pàg. 51-52, lín. 2373-2397)

Els tres primers *però* reflecteixen contrastos amb les clàusules o amb els sintagmes adjacents. El quart, en canvi, introdueix una modificació del tema de què es parla (criteri 4) i representa l’inici d’un trencament sintàctic (criteri 5) en què una conjunció *i*, de caràcter suposadament clausal, ha quedat en suspens i, amb ella, tota l’oració precedent. El cinquè, d’acord amb el que indica M.J. Cuenca (1991b), es veu com una actitud d’oposició cap a la intervenció de PPP, que queda encara més reforçada per l’expressió interjectiva prèvia *ah no* i la posterior *i ja està* (criteri 7).

. Exemple 3:

“ALL: han procurat conservà'ls-e una mica\
n'hi han molts que ja es veu que està molt tros afegit\
MAG: clar\
per això\
sí\
és clar\
ALL: no\
MAG: però [textual] vull dir que_
aquí\
VIE: home sí sí\
MAG: amb els pocs que hi devien haver-hi_
VIE: molt molts castells--
molts castells de per aquí_
a si si Catalunya o l'estat espanyol li hagu- --
SEP: ah\
VIE: li hagués interessat\
SEP: oh l'espanyol\
el que passa que aquí_
el que l'havia de conservar allavonses era l'espanyol_
VIE: o potser l'estat espanyol no\
SEP: però [textual] vull dir_
VIE: si sí\
haguessin volgut vendre una mica_
una mica el daixò al turisme_”

(Conversa 3, pàg. 76, lín. 3539-3562)

El *però* que introdueix la segona intervenció de MAG va precedit d'una bona colla d'interjeccions i de díctics (“*clar\ / per això\ / sí\ / és clar*”) i seguit d'un *vull dir que*³⁷³ (criteri 7). A més, una observació del discurs anterior permet de veure que les paraules de MAG contrasten amb les idees expressades pels altres interlocutors en diversos dels enunciats anteriors. El *però* de SEP es troba en posició inicial de torn de parla (criteri 1) i també s'acompanya de l'element connectiu *vull dir*.

. Exemple 4:

“RIA: oh aquesta és/
o aquesta\
quin- --
JON: no no no\
és aquesta\
és aquesta\
és aquesta\
ja la conec jo\
MAG: en Xevi us ajuda\
ALL: si voleu en Xevi us ho solucionarà_
us canvia per la seva si pot\
VIE: *però [textual]* la meva ja està\
jo ho tinc quasi solucionat\
SEP: és que la meva no feia llamarada_
i ara veig que en fa molta avui”

(Conversa 3, pàg. 83, lín. 3917-3931)

En aquest cas, VIE inicia la intervenció (criteri 1) amb un *però* que nega la necessitat de la proposta que li acaben de fer MAG i ALL. Com es pot veure, les paraules de VIE es produeixen molt lluny de cap intervenció seva anterior amb la qual es pugui relacionar sintàcticament.

. Exemple 5:

“ALL: sí\
ben lligada\
i tant\
clar\

³⁷³ Com es veurà més endavant, el connector *vull dir* perd part del valor connectiu quan va seguit per la conjunció *que* (vg. § 5.5.2). De totes maneres, crec que ja la simple presència, amb *que* o sense, ja pot comptar-se com pista o factor concomitant de l'ús textual de *però*.

els despatxos d'advocats la majoria fan aquest horari\
alguns_
pleguen més d'hora\
però [clausal]_
lo més segur és que al migdia--“

(Conversa 3, pàg. 92, lín. 4350-4358)

Aquest *però*, dins del discurs d'ALL, relaciona idees expressades pel mateix interlocutor en clàusules contigües i és, per tant, de mena clausal.

. Exemple 6:

“VIE: sí sí\
SEP: i et truquen a tres quarts_
ja l'has fotuda\
RIA: sí\
VIE: no no\
clar\
de dugues a--
ALL: marxo a les quatre\
no em ve d'un minut eh jo\
SEP: oh bueno però [textual]_
però [repetit] apures bastant\
VIE: t'has d'acostumar anar_
anar a l'hora\
SEP: la gent els hi has de dir mitja hora abans\
VIE: sí\
l'altre dia et va trucar algú_
també\
eren les quatre menos cinc\
SEP: per això\
MAG: clar\
si era l'hora de marxar_
RIA: però [textual] home\
VIE: clar\
RIA: jo si et truqués seria allà a les tres\
VIE: sí\
ALL: bueno\”

(Conversa 3, pàg. 93, lín. 4420-4445)

El *però* repetit de SEP introdueix un punt de vista diferent del que ha exposat just abans ALL (“*no em ve d'un minut eh jo*”), al costat de *oh bueno* (criteri 7) i, un cop més, a inici d'intervenció (criteri 1). Més avall, l'enunciat de RIA “*jo si et truqués seria allà a les tres*” s'introdueix amb un *però* que indica contrast amb tot un grup d'intervencions

anterior de diversos interlocutors i que s'acompanya amb la interjecció impròpia *home* (criteri 7).

. Exemple 7:

“el xiïtes iranians_
a Iran tota la població pràcticament són xiïtes d'aquest d'aquest corrent_
els ells es denominen a si mateixos com imamis_
creuen que hi ha a que l'imam existeix_
només que està amagat_
tot això pot semblar ara que estigui explicant coses purament rares_
la major part_
però [clausal] de seguida veureu quina importància té_
en el sentit del que he plantejat al començament de la classe_
aquests consideren que hi ha un imam ocult i aquests són la majoria dels xiïtes_
que són bastants_
n'hi ha força_
a Iran gairebé tota la població_
al Líban gairebé tots els musulmans_
a Irak la majoria de la població_
i aleshores minories a països com Pakistan Afganistan_
són nombrosos també_
a algunes parts d'Àsia són nombrosos_
al Magreb van desaparèixer_
al Magreb van desaparèixer fa segles_
però [textual] quina importància té això des del punt de vista de l'islam i la política”

(Classe individu B, pàg. 192, lín. 9111-9132)

Ja en la classe magistral i, per tant, sense canvis de torn de parla que puguin servir com a pista, trobem un primer *però* clarament clausal que posa en relació “*tot això pot semblar ara que estigui explicant coses purament rares_ / la major part_*” i “*de seguida veureu quina importància té_*”. Al final del fragment hi ha un segon *però* que ja no manté una relació estructural amb els enunciats anteriors, que pel contingut enllaça amb la idea exposada precisament a l'enunciat del primer *però* i que se situa a l'inici d'una pregunta retòrica (criteri 3) que trenca amb el fil temàtic i sintàctic anterior (criteris 4 i 5).

. Exemple 8:

“Les opcions ideològiques bàsiques, però [textual], anaven per un altre camí, i, un cop bastits els fonaments renaixentistes, la concreció dels gèneres, de les temàtiques i del camp d'expansió de la literatura a què aspiraven era tan sols una qüestió de temps. La

pràctica literària s'orientà bàsicament en tres direccions: la poesia, el teatre dramàtic i la historiografia o la recreació històrica, amb un ús descendent del català en cadascuna de les tres modalitats esmentades. De fet, va ser la poesia l'autèntica columna vertebral del moviment, de la recuperació de la llengua autòctona per a usos literaris cultes. Els temes que utilitzà la poesia i el tractament que els donà són els aspectes més reveladors de les limitacions i les pressions que la literatura renaixentista hagué de suportar. En la mesura en què els podia seleccionar i jerarquitzar amb menys dificultats que en altres gèneres (com en la novel·la o en l'assaig, per exemple), la poesia va convertir-se quasi per necessitat en el tronc central de tot el moviment renaixentista i en la pedra de toc de la recuperació del català com a instrument lingüístic apropiat. La poesia mantindria aquesta funció de pal de paller fins molt més enllà dels anys als quals ens referim. Però [textual] en les dècades d'afirmació de la Renaixença la força vertebradora de la poesia arrencava precisament de la seva capacitat per a adaptar-se mil·limètricament als límits ideològics impresos en el codi genètic del moviment, fent de l'opacitat i la poca representativitat de les tensions socials i morals, col·lectives o individuals, una virtut intrínseca. En la concepció dels literats que definien el model literari que s'imposaria a través dels Jocs, el valor simbòlic de la poesia que practicarien estava en una relació directament proporcional amb l'allunyament de les passions que contaminaven la vida social i moral dels seus contemporanis i, cal creure, d'ells mateixos. Però [textual] aquest allunyament implicà també una tensió, que aconseguiren de camuflar fins a generacions posteriors, però [clausal] que era latent en els moments clau de definició del model renaixentista. No podia ser d'altra manera, ja que, per exemple, entre la crisi vitalment sentida d'un Piferrer i el món de pagesos i pagesetes innocents, de donzelles i trobadors, que es consagrà en la poesia flouresca, hi ha una diferència notable, al marge ara de la qualitat del producte literari de l'un i dels altres. Però [textual] s'hi registra, també, com és lògic, un afluiament de la tensió inicial, que és paral·lel a l'estabilització burgesa de l'època isabelina i, sens dubte, relacionable amb ella. El tipus de poesia que finalment es consolidarà era un producte molt particular, com veurem, fruit d'unes opcions, que tant s'expressen en allò que s'escriu com, per exemple, en la manera com es representa: en l'ambient i en la simbologia dels Jocs, en la imatge gràfica de les seves publicacions.”

(Escrit individu D, pàg. 279-280, lín. 12999-13036)

Aquest és un exemple una mica llarg que no he volgut escapçar per poder mostrar un paràgraf sencer que s'organitza bàsicament per mitjà de la successió d'ocurrències de *però*, en un ús probablement massa repetitiu d'aquesta conjunció des del punt de vista estilístic. El primer *però*, posposat i entre comes —i que, per tant, ja no es tracta d'una conjunció sinó d'un marcador o connector parentètic (vg. § 5.5.2)—, se situa a l'inici del paràgraf (criteri 2). El segon podria fer dubtar en un primer cop d'ull, ja que admetria de ser l'enllaç amb l'oració anterior —i en aquest cas aniria darrere punt i seguit per efecte d'una puntuació massa estricta—, però una lectura atenta permet de veure que no contrasta només amb un enunciat sinó amb els quatre o cinc anteriors. El mateix ocorre amb les altres dues ocurrències de *però* que he marcat amb blau. El que he assenyalat amb vermell, en canvi, relaciona dues clàusules, interordinades amb *però* i, alhora,

subordinades adjectives del substantiu *tensió*: “*que aconseguiren de camuflar fins a generacions posteriors*” i “*que era latent en els moments clau de definició del moviment renaixentista*”.

b/ La conjunció *perquè*

Aquesta conjunció expressa la relació lògica potser més bàsica, la de causa-conseqüència, que és descrita per M.J. Cuenca (1991a) de la manera següent:

“Les clàusules causals marquen l’origen nocional —la causa— dels fets indicats a la clàusula no introduïda pel nexa (...), que esdevé així la destinació nocional, l’efecte, del contingut proposicional de l’altra clàusula (...).

(77) He vingut perquè m’ho has demanat.

Així, en l’exemple anterior “m’ho has demanat” és una causa que produeix un efecte “he vingut”. Aquesta estructura «causa real - efecte real», imposa, com en la resta d’oracions causatives, una restricció temporal: la clàusula introduïda pel nexa sempre ha de ser temporalment anterior a l’altra.” (Cuenca, 1991a: 143)

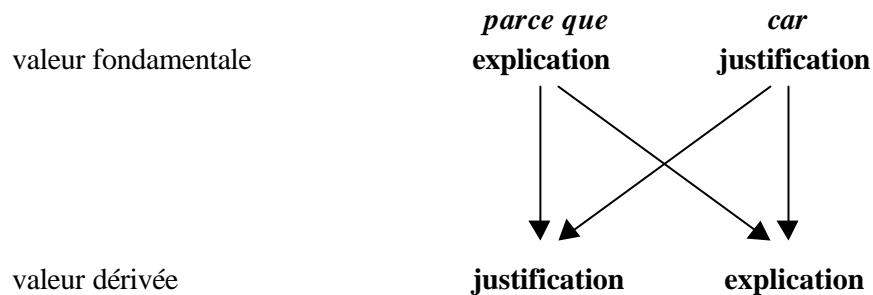
Ara bé, la conjunció *perquè* presenta diversos usos que suposen una aplicació diferent d’aquest esquema. En primer lloc, a vegades la relació causa-conseqüència no es dona en el món extern al text sinó en el metalingüístic de l’enunciació i, en segon lloc, el *perquè* pot exercir la funció de connector textual i pot, fins i tot, arribar a veure’s desproveït del valor causal que generalment el caracteritza.

El valor de causa-conseqüència en el món de l’enunciació, ha estat explicat sota terminologies diferents. Així, per exemple, Le groupe Ë-l (1975) parla d’usos *explicatius* i d’usos *justificatius*, i M.J. Cuenca (1991a) parla de causals *centrals* i *perifèriques*³⁷⁴:

“A l’inverse de ce que nous avons soutenu à propos de *parce que*, nous dirons que les énoncés du type *p car q* servent, en règle générale, à accomplir deux actes de parole

³⁷⁴ També M.J. Schleppegrell (1991: 325-327) per al *because* anglès, M. Orsolini (1993: 116) respecte del *perché* italià i A. Briz (1998: 170-171) en referència al *porque* castellà, donen unes bones definicions i exemples de conversa real d’aquests dos usos de *perquè*, que no reproduïxo per no excedir-me més en l’espai.

successifs. Le premier consiste à énoncer *p*, et le second, à fournir une justification du premier: l'énonciation de *q* se présente donc comme destinée à légitimer celle de *p*. (...) Dans tout ce qui précède nous avons donné pour fonction à *car* d'introduire la justification d'un acte d'énonciation. Cela nous permettait de le distinguer radicalement de *parce que* dont l'emploi fondamental, selon nous, est d'introduire une explication. Mais il faut bien reconnaître que *car* sert souvent aussi à indiquer la cause d'un fait (*Je vais chercher du pain, car il n'y en a plus*). (...) On pourrait représenter ce double mouvement par le schéma suivant:

On comprend sans peine, alors, pourquoi, dans de nombreuses situations, les deux conjonctions sont presque interchangeables.” (Le groupe È-I, 1975: 265-272)

“Tanmateix, la classificació més analitzada ha estat la que es basa en la distinció entre causals centrals i perifèriques (...). En les centrals, la relació «causa (*p*) - efecte (*q*)» s'estableix entre els respectius continguts proposicionals de les dues clàusules (*q perquè p*). En canvi, en les perifèriques, la relació causativa posa en relació la clàusula introduïda pel nexse (*p*) amb l'enunciació de l'altra clàusula (*E(q)*), de forma que podem parafrasejar l'oració de la manera següent: «el fet *p* és la causa que digui *q*» (*E(q) perquè p*).

(82) No ha vingut ningú, perquè no han deixat cap missatge.” (Cuenca, 1991a: 144)

Cal fer notar que, en relació amb el francès, la contigüitat en català dels usos explicatius o centrals i dels justificatius o perifèrics és encara més gran, ja que la distinció que s'estableix entre *car* i *parce que* es concentra en *perquè*. D'altra banda, tal com es pot deduir, és més fàcil que hi hagi connexió textual en els usos justificatius o perifèrics que en els explicatius o centrals.

Això duu a la qüestió dels usos textuais de *perquè*. Aquesta possibilitat, ben habitual en la conversa com es veurà, ha estat descrita per M.J. Schleppegrell en tres treballs successius (1991, 1992 i 1996a), dels quals abans ja he citat el segon i ara citaré el primer:

“Three paratactic uses of *because* in spoken discourse (...): as a discourse-reflexive textual link which introduces a reason for or explanation of a prior statement; as an expressive, non-causal link which introduces elaboration of a prior proposition; and as a discourse marker which indicates continuation and response in conversational interaction.” (Schleppegrell, 1991: 323)

Com es pot veure, M.J. Schleppegrell (1991) parla de tres usos no subordinants de *because*, el primer dels quals (“*discourse-reflexive*”) coincideix amb el que he anomenat justificatiu i perifèric. Els altres dos són usos textuais de *perquè* en què aquesta conjunció pot arribar a perdre el sentit causal per funcionar únicament com a marca o senyal del desenvolupament argumentatiu del discurs.

Els criteris per a la classificació d'aquests usos textuais de *perquè* han estat, a grans trets, els mateixos que per a *que*, *i* i *però*, amb la incorporació de la funció justificativa o perifèrica que han destacat diversos autors. A continuació ofereixo uns exemples de la manera com he procedit en aquesta codificació (de nou, els usos clausals apareixeran en vermell i els textuais en blau)³⁷⁵:

. Exemple 1:

“CME: i m'ha dit que_
les monges els--
però no ho digui a ningú\
a ningú\
ni a les--
a ningú de la parròquia\
ni a--
MMM: no\
si ja no s'hi estan aquí aquelles monges\
CME: ja però és igual\
a ningú\
eh\
MMM: clar\
CME: a ningú\
”

³⁷⁵ M.J. Cuenca (comunicació personal) discrepa de manera global de la consideració que he fet d'un ús textual de la conjunció *perquè*. Així, hi ha casos concrets que classifica com a clarament oracionals —com ara el “*si* / *perquè*...” de l'exemple 1—, i altres que no creu que es puguin analitzar com a textuais només perquè iniciïn un torn de parla i no tinguin una clàusula explícita de la qual depenguin. Amb caràcter general, argumenta que un *perquè* sempre apareix en una estructura d'oració composta i pressuposa una primera part que pot ser implícita o que pot recuperar-se en una estructura dialogada de pregunta-resposta.

MMM: bueno\
 CME: perquè [textual] no ho sap ningú\
 MMM: dels pares del cau ningú\
 PPP: allà l'has trobat/
 també\
 MMM: sí\
 CME: sí\
 perquè [textual] també s'havia anat a fer aquesta prova\
 que_
 que tanquen el cau segurament_
 perquè [clausal]_
 per la reforma escolar necessiten més local\
 MMM: clar\
 CME: ara és una excusa però bueno\
 MMM: no”

(Conversa 2, pàg. 49, lín. 2221-2249)

De les tres aparicions de *perquè* en aquest fragment, només la darrera és de fàcil classificació, ja que enllaça sens dubte dues clàusules en una oració composta. Les altres dues són més problemàtiques. La primera, de CME, podria haver-se considerat clausal pensant que depenia d'un enunciat anterior del mateix interlocutor tretze línies abans: “*però no ho digui a ningú*”. De totes maneres, entre els dos enunciats hi ha tres intervencions de MMM i dues de la mateixa CME, amb un incís (“*ja però és igual*”), que fan pensar que la possible connexió sintàctica seria massa distant i que, per tant, cal codificar aquest *perquè* com a textual. La segona aparició de *perquè* planteja un altre problema, el de l'encavalcament sintàctic entre les intervencions d'interlocutors diferents. Així, l'enunciat de CME “*perquè també s'havia anat a fer aquest prova*” es podria interpretar com la continuació sintàctica del de PPP “*allà l'has trobat*”, si aquest no acabés amb la barra entonativa que assenyala el final ascendent propi de les oracions interrogatives. Com que l'enunciat de CME és la resposta a una pregunta, aleshores s'ha de comptar entre els usos textuels. En tots dos casos, com a criteri complementari, el *perquè* se situa a l'inici d'un torn de parla (criteri 1)³⁷⁶.

. Exemple 2:

“MMM: i llavòrens jo_
 ai aquest bon home\

³⁷⁶ L. Payrató (comunicació personal) troba més rellevant la posició a inici de grup entonatiu.

no no se n'entera de les coses\
diu\
fa_
m
no sé si m'ha dit quatre o cinc dies que treballa aquí o una setmana\
no sé què m'ha dit\
PPP: ah\
perquè [textual] hi vam anar amb ta mare i encara hi era\
MMM: sí\
espera't\
PPP: hi vaig anar jo\”

(Conversa 2, pàg. 63, lín. 2974-2986)

La intervenció de PPP s'inicia amb un *perquè* que gairebé perd el sentit causal i adquireix un matís adversatiu. PPP sembla que digui “*t’havia d’haver dit que encara hi treballaria uns dies, perquè quan hi vam anar nosaltres, després d’anar-hi tu, encara hi era*” i, alhora, “*però no pot ser que plegués abans, perquè hi vam anar i encara hi era*”. En tot cas, és un *perquè* justificatiu, deslligat sintàcticament de cap clàusula anterior, inicial de torn de parla (criteri 1) i que s’acompanya amb la interjecció *ah* (criteri 7) — que també té un cert significat contrastiu.

. Exemple 3:

“VIE: ara sí\
són tots de l'estat els castells\
ALL: dels ajuntaments_
no\
però ho tenen ben muntat\
VIE: ho te- --
ho tenen ben muntat per atraure la gent\
i mentrestant--
ALL: sí perquè [textual]_
a tots s'ha de pagar eh per anar-hi\
JON: hombre\
SEP: no poc\
ALL: a l'hive- --
a ara a l'hivern a molts no pagàvem_
perquè [clausal] no hi havia--
VIE: i de catalans aquests dies_
aixís eh\
ALL: ah sí\”

(Conversa 3, pàg. 78, lín. 3661-3678)

El primer *perquè* introdueix el que sembla una reconducció del tema: ALL afirma “*ho tenen ben muntat*”, VIE interpreta “*ho tenen ben muntat per atraure la gent*” i ALL especifica “*ho tenen ben muntat perquè a tots s’ha de pagar per anar-hi*”. Aquest cas podria haver-se considerat un ús clausal si no hi hagués entremig la intervenció de VIE i la reconducció d’ALL. El segon *perquè* és clausal, ja que posa en relació “*ara a l’hivern a molts no pagàvem*” amb l’estroncat “*no hi havia--*”.

. Exemple 4:

“???: a\
IDA: oi\
SER: i ha de ser per Nadal\
IDA: t’has fet mal\
MSA: i Sant Esteve_
???: sí\
ai \
SER: és igual\
IDA: bueno\
sàpigues que allà a ca la Roser_
sàpiguís que a casa la Roser_
MSA: **perquè [clausal]** nosaltres_
per Reis_
quasi segur que ho farem a casa teva_
que és com sempre habitualment la teva àvia fa el dinar_
JJJ: a casa meva_
o a casa la meva àvia\
IDA: bueno\
però que ho fa d’aquesta manera\
MSA: no\
no\
l’any passat ja ho vem fer a casa teva_”

(Conversa 5, pàg. 166-167, lín. 7922-7943)

He codificat com a clausal aquest *perquè*, tot i que en una primera mirada la posició inicial de torn de parla, relativament lluny de la intervenció anterior de MSA, podria fer pensar que fóra textual. El cas és que hi ha un fil sintàctic entre la intervenció de SER, l’anterior de MSA i la que conté el *perquè*: “*ha de ser per Nadal\ / (...) i Sant Esteve_ / (...) perquè nosaltres per Reis_ / quasi segur que ho farem a casa teva_*”. En aquest cas, les intervencions intermèdies són d’altres interlocutors i, almenys en part, simultànies o

superposades en el temps, de manera que els enunciats de MSA s'encadenen sense trencament³⁷⁷.

. Exemple 5:

“eee la indústria dels anys la indústria espanyola dels anys cinquantes_
e no surt als mercats exteriors_
només hi col·loca un tres per cent de la seva producció_
que és un percentatge ee ee irrisori_
eh/
no surt als mercats exteriors perquè [clausal] no ee no és competitiva_”

(Classe individu A, pàg. 172, lín. 8173-8178)

Entrem en el terreny de la classe magistral i ho fem amb una construcció causal arquetípica, explicativa o central —no justificativa ni perifèrica—, en la qual la conjunció *perquè* enllaça sintàcticament i semànticament dues clàusules en una oració composta: “*la indústria espanyola dels anys cinquantes_ / e no surt als mercats exteriors_*” i “*la indústria espanyola no és competitiva_*”.

. Exemple 6:

“bé aquesta probablement va ser la mesura més important_
la mesura dins d'aquest programa de liberalització_
que es duu a terme al cinquanta-nou i en anys posteriors_
ee perquè [textual] es prenen mesures després del cinquanta-nou_
va ser probablement la mesura que va tenir ee ee més impacte_
eee en la transformació_
en la transformació de l'economia espanyola_”

(Classe individu A, pàg. 183, lín. 8734-8740)

Encara dins de la classe del mateix individu, hi ha un cas d'incís (criteri 6) en què un *perquè* justificatiu o perifèric representa l'inici d'un breu canvi de tema i de direcció sintàctica (criteris 4 i 5). La justificació de l'enunciació seria del tipus “*acabo de dir que*

³⁷⁷ En les transcripcions de les converses que ofereixo he prescindit de les indicacions sobre les superposicions entre interlocutors, perquè he cregut que compliquen bastant la presentació i dificulten la lectura. Tot i això, en casos com aquest hauria anat bé de tenir-les-hi, ja que haurien permès de determinar amb més precisió l'encadenament dels enunciats.

*es duu a terme també en anys posteriors, i ho he dit **perquè** hi ha mesures que es prenen després del cinquantanou —cosa que abans no havia especificat”.*

. Exemple 7:

“evidentment la justificació de eee el sotmetiment_
dels uns homes als altres_
pel fet que els altres són inferiors_
és una cosa coneguda de molt de temps\
perquè [textual] comencem eee és allò que permet de leg de legitimar l’esclavitud eh/
i penseu que l’esclavitud és universal\
eh/
és a dir l’esclavitud existeix des del neolític_
ha existit a tots els pobles de la terra_
excepte els aborígens australians\”

(Classe individu C, pàg. 206, lín. 9752-9761)

Aquest ús de *perquè* podria considerar-se similar a l’anterior, però aquí, més que un incís, la clàusula que encapçala la conjunció *perquè* és un aclariment o l’inici d’una afirmació que sintetitza o defineix millor el que s’ha dit —és tant “a l’inici” que va acompanyat de la paraula “*comencem*”.

. Exemple 8:

“si vosaltres recordeu un dels grans problemes_
que tenen els anglesos quan arriben a la Índia_
vull dir a la Índia_
a la Xina_
al segle al segle XVIII en les primeres ambaixades importants_
és que els anglesos es neguen a fer el koutou_
el koutou volia dir tocar agenollar-te i tocar amb el cap a terra tres vegades_
i els anglesos es neguen a fer-ho\
els anglesos tenien la seva motiu_
perquè [clausal] també anaven imbuïts del seu imperi de les seves històries_
i per tant això_
ara el que és sorprenent és que els xinesos ho consideressin_
una cosa tan absolutament fonamental com per enviar l’ambaixada de retorn eh/
no en van voler saber res_
perquè [clausal] si no feien el koutou doncs ni parlar-ne_
per què/
perquè [textual] aquest era el gest ritual_
de reconeixement de la sobirania de l’emperador\
això era essen central_

vull dir el problema del ritualisme és tal_
que l'essencial_
és que es reconegui el fet absolutament central de l'emperador_
i aleshores tots els demés es declarin vassalls al seu voltant\
així és com els xinesos concebeixen la seva la seva relació amb el món exterior\
(Classe individu E, pàg. 231-232, lín. 10923-10948)

Ja per acabar, dos exemplars de *perquè* clausal, que no demanen gaire comentari, i un de textual. Aquest darrer apareix en una posició que no havíem vist fins ara: encapçala la resposta a una pregunta, però no és la d'un altre interlocutor —cosa impossible en el monòleg— sinó una pregunta retòrica que s'ha fet el professor mateix dins del discurs.

Aquests són, per tant, els comentaris i les exemplificacions sobre la discriminació entre els usos clausals i els cohesius en les conjuncions *però* i *perquè*. En aquest punt ja només em falta esmentar el procediment de codificació emprat que ha estat, com en tots els apartats amb trets de tipus sintàctic, de caràcter totalment manual.

5.4.3- RESULTATS I DISCUSSIÓ

Les construccions d'interordinació que he trobat en els textos de la mostra han presentat les xifres globals següents:

TAULA 146 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Total nexes i construccions d'interordinació	31.2 ‰ (850)	13.4 ‰ (356)	9.8 ‰ (260)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

El resultat és l'arquetipic d'aquesta tesi, amb una progressió des de la conversa informal fins a la prosa acadèmica —en aquest cas, amb la classe magistral més decantada cap a aquesta darrera. Cal tenir en compte, però, que alguns dels nexes tenen un ús textual i, per tant, depassen la funció estrictament interordinant. Per tant, una mirada segons les funcions que desenvolupen ha de resultar més significativa:

TAULA 147 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Usos clausals	18.0 ‰ (491)	10.9 ‰ (289)	8.3 ‰ (219)
Usos textuais	13.2 ‰ (359)	2.5 ‰ (67)	1.5 ‰ (41)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 % a totes dues files)

Les dues taules, 146 i 147, porten a afirmar que l'expressió de les relacions de condició, de concessió, de causa, de consecució, d'adversativitat i de finalitat, per mitjà de construccions d'abast oracional o bé supraoracional, és molt més habitual en la conversa informal que en la classe magistral i en la prosa acadèmica. A més, s'observa com en la conversa informal els usos textuais gairebé igualen els clausals, mentre que en els altres dos gèneres en queden molt allunyats. La taula 147 mostra, doncs, la mateixa mena de progressió que la 146, però permet de calibrar el pes real de cadascun dels dos oficis principals dels nexes d'interordinació. D'altra banda, els resultats dels usos clausals són susceptibles de ser presentats, com en els apartats anteriors, respecte del nombre de clàusules de cada gènere:

TAULA 148 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
Interordinació clausal	10.3 % (491)	7.9 % (289)	8.8 % (219)

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

D'acord amb aquest altre denominador, els resultats són més igualats, de manera que tots tres gèneres empren la interordinació com a recurs per relacionar les clàusules entre si en una mesura similar, amb un lleuger avantatge per a la conversa informal.

Un cop presentades les dades generals, caldrà oferir els resultats segons els tipus d'interordinades, cosa que es pot veure a les taules següents, en xifres globals i en xifres de detall per a cada connector:

A/ Clàusules condicionals

TAULA 149 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)	TOTAL (80096 mots)
Clàusules condicionals	6.8 ‰ (185)	2.8 ‰ (73)	1.0 ‰ (26)	3.5 ‰ (284)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències - Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

Les clàusules condicionals —les segones més freqüents d'entre les interordinades en les xifres totals— presenten una distribució molt decantada cap a la conversa informal, que sembla ser el terreny més fèrtil per a aquest tipus de construccions. Pel que fa a l'ús dels nexes (taula 150), hi ha una majoria aclaparadora a favor de *si* i, curiosament, hi ha més

varietat de nexes en la conversa que en els altres dos gèneres, encara que sigui en unes quantitats ben minses:

TAULA 150 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>com</i>	1	0	0
<i>només que</i>	1	0	0
<i>sempre que</i>	0	0	1
<i>si</i>	183	73	25

(* Dades absolutes d'ocurrències - Els nexes *en cas que*, *mentre (que)*, *posat que* i *sols que* no han aparegut a cap dels tres gèneres)

B/ Clàusules concessives

TAULA 151*	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)	TOTAL (80096 mots)
Clàusules concessives	0.2 ‰ (6)	0.2 ‰ (7)	1.1 ‰ (29)	0.5 ‰ (42)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar del 0.0004 %)

Les concessives tenen un comportament ben particular. En primer lloc, són molt poc usades en general i, particularment, en els gèneres orals. En segon lloc, tenen una freqüència cinc vegades superior en la prosa acadèmica que en la conversa, al revés de la tendència general en les construccions d'interordinació.

I, en tercer lloc, per a unes xifres tan baixes, presenten una gran varietat de nexes en la llengua escrita³⁷⁸:

TAULA 152 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>encara que</i>	5	3	6
<i>malgrat que</i>	0	1	2
<i>mal que</i>	0	0	1
<i>ni que</i>	0	0	1
<i>per + adj + que</i>	0	0	1
<i>(per) bé que</i>	0	0	2
<i>per més que</i>	0	0	2
<i>per molt que</i>	0	0	2
<i>si bé</i>	0	2	4
<i>tot i + infinitiu</i>	0	0	2
<i>tot i que</i>	0	1	6

(* Dades absolutes d'ocurrències - La construcció *tot i + gerundi* no ha aparegut a cap dels tres gèneres)

C/ Clàusules causals

En el cas de les causals, que amb 253 ocurrències han ocupat el tercer lloc en xifres totals, la configuració global es correspon més a la del conjunt de la interordinació. Així, segueixen una progressió descendent de la conversa informal (5.3 ‰) a la prosa acadèmica (1.4 ‰), passant per la classe magistral (2.6 ‰):

³⁷⁸ Cal recordar que aquest resultat coincideix amb el de D. Biber (1988), el qual, enmig d'una tendència general de les interordinades a favor de *face-to-face conversation*, ha registrat també més ocurrències de clàusules concessives en la llengua escrita (vg. taula 144).

TAULA 153*	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)	TOTAL (80096 mots)
Clàusules causals	5.3 ‰ (145)	2.6 ‰ (69)	1.5 ‰ (39)	3.1 ‰ (253)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

TAULA 154 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>com que</i>	37	11	2
<i>del moment que</i>	0	0	1
<i>en + infinitiu</i>	0	0	1
<i>en tant que</i>	0	0	1
<i>ja que</i>	0	0	9
<i>perquè</i>	99	57	23
<i>que</i>	9	1	1

(* Dades absolutes d'ocurrències - Els nexes *atès que*, *car*, *per tal com*, *puix (que)* i *vist que* no han aparegut a cap dels tres gèneres)

En les construccions emprades, la selecció és més reduïda que en les concessives, la conjunció *perquè* hi ocupa el primer lloc i la prosa acadèmica hi ofereix més varietat de nexes. A més, cal destacar que la construcció temàtica amb *com que* presenta una gran desproporció entre la conversa informal i la prosa acadèmica a favor de la primera (de 19 és a 1), i que la locució *ja que*, al contrari, resulta ser absent dels dos gèneres orals i es dona només en els textos escrits. Els nexes causals més formals de la llista no han aparegut en cap dels tres gèneres.

Pel que fa als usos textuais de *perquè* —no inclosos en les xifres anteriors— en relació amb els clausals, es poden comparar a la taula següent:

TAULA 155 *	CONVERSA INFORMAL (201 oc. de <i>perquè</i>)	CLASSE MAGISTRAL (76 oc. de <i>perquè</i>)	PROSA ACADÈMICA (25 oc. de <i>perquè</i>)
<i>perquè</i> clausal	49.3 % (99)	75.0 % (57)	92.0 % (23)
<i>perquè</i> textual	50.7 % (102)	25.0 % (19)	8.0 % (2)

(* Percentatges sobre el nombre d'ocurrències de *perquè* a cada gènere i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 % a totes dues files)

Com es pot observar, el percentatge d'ocurrències de *perquè* amb valor cohesiu és del 50.7 % en la conversa, baixa al 25 % en la classe i es redueix fins al 8 % en la prosa acadèmica (amb només 2 ocurrències, en contrast amb les 102 de la conversa). L'ús de *perquè* com a connector textual es mostra, per tant, com una característica ben viva en la llengua oral i gairebé absent de l'escrita.

D/ Clàusules consecutives contínues

TAULA 156*	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)	TOTAL (80096 mots)
Clàusules consec. cont.	0.0 ‰ (0)	0.2 ‰ (7)	0.2 ‰ (5)	0.1 ‰ (12)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar del 3.4975 %)

Encara que el test χ^2 hagi donat —quasi miraculosament— un resultat dins dels límits establerts³⁷⁹, l'única conclusió que es pot extreure d'unes dades tan minses és que les clàusules consecutives contínues tenen un ús escassíssim en tots tres gèneres —i, probablement, en el conjunt de la llengua. Cal destacar, a més, que les 7 ocurrences de la classe magistral són totes del mateix individu i totes amb la locució *de manera que*. Aquest nexa ha estat, també, l'únic representant d'aquest grup en la prosa acadèmica.

E/ Clàusules adversatives

TAULA 157 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)	TOTAL (80096 mots)
Clàusules adversatives	4.5 ‰ (123)	3.8 ‰ (99)	3.0 ‰ (80)	3.8 ‰ (302)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrences – Test χ^2 : probabilitat d'atzar de l'1.8822 %)

TAULA 158 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>però</i>	120	71	56
<i>mentre que</i>	0	3	4
<i>sinó</i>	2	11	17
<i>sinó que</i>	1	14	3

(* Dades absolutes d'ocurrences)

³⁷⁹ Això és gràcies, sobretot, a la xifra 0 de la conversa informal, que fa molt extremat un dels tres resultats. Cal pensar que la simple col·locació d'un 1 en la mateixa posició ja dispararia el valor de χ^2 fins a un inadmissible 10.5758 %.

Amb un total de 302 ocurrences, les adversatives són les interordinades més freqüents i la distribució que presenten en els tres gèneres és més igualada que en les condicionals i en les causals, dins de la tendència global a presentar més ocurrences en la conversa informal. El nexa més usat és *però*, seguit de *sinó* i *sinó que*, si bé tots tres amb tendències oposades: *però* apareix més en la conversa, *sinó* en la prosa acadèmica i *sinó que* en la classe magistral. Els usos textuais de *però* són també ben significatius, com reflecteix la taula següent:

TAULA 159 *	CONVERSA INFORMAL (377 oc. de <i>però</i>)	CLASSE MAGISTRAL (119 oc. de <i>però</i>)	PROSA ACADÈMICA (95 oc. de <i>però</i>)
<i>però</i> clausal	31.8 % (120)	59.7 % (71)	58.9 % (56)
<i>però</i> textual	68.2 % (257)	40.3 % (48)	41.1 % (39)

(* Percentatges sobre el nombre d'ocurrences de *però* a cada gènere i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrences – Test χ^2 : probabilitat d'atzar del 0.0004 % per al *però* clausal i inferior al 0.0001 % per al *però* textual)

Com es pot veure, en la conversa informal l'ús de *però* com a connector textual és molt superior a l'ús clausal i, en canvi, en la classe magistral i en la prosa acadèmica es capgira la tendència. D'altra banda, en comparació amb la conjunció *perquè* (vg. taula 155), *però* es mostra com una conjunció més inclinada als usos textuais en tots tres gèneres³⁸⁰.

³⁸⁰ En els resultats d'H. Mederos (1988) ja es mostrava aquesta mateixa tendència (vg. taula 145), fins i tot més accentuada que aquí, tot i que aquest autor només treballi amb la llengua escrita.

F/ Clàusules finals

TAULA 160*	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)	TOTAL (80096 mots)
Clàusules finals	1.2 ‰ (32)	1.3 ‰ (34)	1.5 ‰ (40)	1.3 ‰ (106)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar del 55.1682 %)

TAULA 161 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>a fi que</i>	0	0	1
<i>con tal de</i>	1	0	0
<i>per / per a + infinitiu</i>	31	30	30
<i>perquè</i>	0	2	0
<i>per tal de / que</i>	0	2	9

(* Dades absolutes d'ocurrències)

No hi ha gaire cosa a comentar d'unes xifres amb una probabilitat d'atzar tan alta, fora de la quasi absoluta igualtat entre els tres gèneres, tant a la taula 160 amb les dades globals com a la 161 amb el detall forma per forma. De diferència, només una, en la locució *per tal de / que*, que ha estat més usada en el gènere escrit. Pel que fa a la construcció més freqüent de totes, ha estat *per / per a + infinitiu*.

Un cop analitzats els resultats quantitatius de cada mena d'interordinada, és important de saber el pes que té cadascuna respecte del total. Podem veure-ho a la taula següent:

TAULA 162 *	CONVERSA INFORMAL (491 interordinades)	CLASSE MAGISTRAL (289 interordinades)	PROSA ACADÈMICA (219 interordinades)
Condicionals	37.7 %	25.3 %	11.9 %
Concessives	1.2 %	2.4 %	13.2 %
Causals	29.5 %	23.9 %	17.8 %
Consecutives	0.0 %	2.4 %	2.3 %
Adversatives	25.1 %	34.3 %	36.5 %
Finals	6.5 %	11.7 %	18.3 %
Total	100.0 %	100.0 %	100.0 %

(* Percentatges sobre el total de clàusules interordinades a cada gènere)

La taula comparativa fa patent que en la conversa informal el pes es concentra només en tres tipus de clàusules (condicionals, causals i adversatives, per aquest ordre) i que a mesura que anem cap a la prosa acadèmica els percentatges s'equilibren més, amb l'única excepció de les consecutives. De manera progressiva, les condicionals i les causals perden pes relatiu, mentre que les concessives, les consecutives, les adversatives i les finals en guanyen. En el cas particular de les concessives, l'augment que tenen combinat amb el descens de les condicionals fa que en la prosa acadèmica superin aquestes darreres (concessives: 13.2 %; condicionals: 11.9 %), en contrast amb la relació de desproporció espectacular que mantenen en la conversa informal (concessives: 1.2 %; condicionals: 37.7 %).

A continuació correspon d'efectuar, com en tots els apartats fins ara, una anàlisi de la distribució dels resultats per textos i de l'agrupació en bandes. Ho plantejo, en aquest cas, amb les dades globals d'interordinació clausal:

TAULA 163 *	INTERORD. CLAUSALS	CONVERSA
CONVERSA 1	Interordinades clausals	20.0 ‰
CONVERSA 2	Interordinades clausals	19.0 ‰
CONVERSA 3	Interordinades clausals	18.8 ‰
CONVERSA 4	Interordinades clausals	16.0 ‰
CONVERSA 5	Interordinades clausals	13.6 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 164*	INTERORDINADES CLAUSALS	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
INDIVIDU A	Interordinades clausals	9.9 ‰	7.2 ‰
INDIVIDU B	Interordinades clausals	9.8 ‰	5.8 ‰
INDIVIDU C	Interordinades clausals	13.0 ‰	11.4 ‰
INDIVIDU D	Interordinades clausals	8.6 ‰	6.4 ‰
INDIVIDU E	Interordinades clausals	13.5 ‰	8.0 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 165 * - INTERORD. CLAUSALS (Dispersió de les dades)		
4	Escrit B	BANDA DE LA PROSA ACADÈMICA
6	Escrit D	
8	Escrit A Escrit E Classe D	BANDA D'INTERSECCIÓ I DE LA
10	Classe B Classe A	
12	Escrit C	
14	Classe C Classe E Conversa 5	CLASSE MAGISTRAL
16	Conversa 4	BANDA DE LA CONVERSA INFORMAL
18	Conversa 3 Conversa 2	
20	Conversa 1	
22		

(* Tants per mil sobre el total de mots)

La distribució de les clàusules interordinades per textos presenta una única superposició —l'escrit C, que, amb 11.4 % es col·loca enmig de les classes. Si la taula 165 mostra més zones d'intersecció és perquè no permet d'afinar més en les separacions i perquè els índexs, encara que no se sobrepassen, s'acosten molt entre si —p. ex., la classe que el té més alt, la de l'individu E amb un 13.5 %, frega la conversa que el té més baix, la número 5 amb un 13.6 %. Podríem parlar gairebé d'un *continuum*, trencat només per l'escrit C, amb unes tendències globals ben delimitades.

La naturalesa diversa de la interordinació fa que hi hagi alguns aspectes, com en apartats anteriors, que no hagi pogut incloure en les explicacions fetes fins ara. Per això, hi ha unes remarques sobre construccions concretes que exposaré a continuació³⁸¹:

³⁸¹ En aquest apartat no inclouré cap exemple final extens dels tres gèneres, perquè ja he donat força exemples parcials per a les principals construccions, tant en les llistes de construccions com en la determinació del valor clausal i textual de *però* i *perquè*, o ara en aquestes remarques sobre casuística.

1- Sobre els valors de *si*

La conjunció *si* en la immensa majoria de casos té el sentit condicional que li és propi i desenvolupa un funció sintàctica interordinant. Això ocorre també quan, com passa sovint, la clàusula amb *si* apareix a l'inici d'un torn de parla en la conversa o després de punt i seguit o de punt i a part en la prosa, ja que la posició anteposada a la clàusula principal és normal i lògica en l'expressió de la condicionalitat:

“amb la qual cosa **si** Espanya es marginava_
si la pesseta quedava marginada_
no entrava en en aquesta mena d'acords internacionals_
doncs e Espanya també quedaria marginalitzada amb els intercanvis exteriors_”
(Classe individu A, pàg. 178, lín. 8474-8477)

“**Si** obraren així, fou, segurament, perquè el reclam de les firmes productores de cases —
totes elles, com hem vist, petites empreses de caràcter personalista— resultava poc
atractiu, o àdhuc, inapreciable.”
(Escrit individu A, pàg. 248, lín. 11632-11635)

He trobat, però, algun ús —que tot i ser escadusser he reconegut com a habitual en la llengua quotidiana— en què la conjunció *si* sembla que incorpori un matís adversatiu, alhora que podria desenvolupar una certa funció textual. Vegem-ho en el fragment següent:

“CME: però pare\
vendran el mateix_
si [clausal] li porta un duro més_
que un duro menys\
PPP: **si** [textual?] no m'han preguntat el preu ningú\
CME: doncs_
PPP: només aquella\
CME: aquella tonta de cada any\
MMM: escolta\
vés un--
vés-me un dia a buscar el pa al forn_
per veure aquestes neules\
el desastre que són\
vull que les vegis\
PPP: **si** [clausal] els hi oferíssim\
poder no\
MMM: oh\

si [textual?] ara ja en té aquelles_
 deu ser aquella\
 CME: no li ofereixi si [clausal] ja té feina\
 no/”

(Conversa 2, pàg. 70, lín. 3307-3327)

El primer *si* de CME depèn de “*vendran el mateix_*” i és, per tant, clarament causal. En el de PPP, en canvi, és on es pot descobrir un matís adversatiu, que deu estar relacionat amb la presència del *no*: “*si no m’han preguntat el preu ningú*”. A més, en aquest enunciat costa de veure-hi la clàusula principal, encara que fos elidida. La mateixa problemàtica podria veure’s, si bé d’una manera que apareix menys clara, en el *si* de MMM “*si ara ja en té aquelles_*”³⁸². Els altres dos *si*, en canvi, no ofereixen cap característica particular.

2- Sobre la pèrdua de significat de *perquè*

Hi ha diverses construccions col·loquials en què la conjunció *perquè* pot veure’s desproveïda de bona part del significat causal, especialment, com ja hem vist, quan desenvolupa funcions cohesives. Hi ha, però, la possibilitat que la mateixa producció sobre la marxa del discurs oral provoqui un buit de la significació causal de *perquè*, sense que aquest nexa deixi d’exercir la funció sintàctica intraoracional que habitualment li pertoca. Això ha ocorregut en l’exemple següent, que ja he citat anteriorment amb una altra finalitat, en què el discurs improvisat fa acabar l’enunciat amb una mena de conclusió tautològica que ratlla l’absurd —i que, d’altra banda, és bastant freqüent en la parla col·loquial (p. ex. “*et dic que no, perquè no!*”) [L. Payrató, comunicació personal]:

“MAR: hi ha una cuina_
 però no està feta\
 està lo que és la paret_
 amb l’estómac_

³⁸² M.J. Cuenca (1991a: 158) parla de les *condicionals metadiscursives* i cita, al seu torn, el treball d’E. Montolí (1990), que dóna un exemple que es correspon exactament amb el cas que estem tractant i que anomena *condicional replicativa*: “e) Replicatives: (Pero) si estoy acabando la tesis.”. En general, sobre els valors pragmàtics de *si*, cal citar l’obra de S. Schwenter (1998), que també fa una anàlisi d’aquest fenomen.

de les coses_
però no està fet **perquè**_
no està feta\”

(Conversa 1, pàg. 20, lín. 853-865)

3- Sobre la conjunció *però*

Hi ha dues remarques a fer sobre aquesta conjunció. En primer lloc, com en el cas de *perquè*, es tracta d'un exemple de pèrdua del contingut semàntic habitual, que aquí no es decanta cap a la tautologia sinó cap a la intensificació. Vegem aquest *però* intensiu, que és una forma ben productiva en la llengua col·loquial:

“HIL: jo no sé quantes peles es pensa gastar\
NAA: me'l faré jo\
HIL: però jo_
NAA: jo o algú que me'l faci eh/
jo passo d'anar-me--
HIL: jo amb el traje em penso gastar lo mínim eh/
però lo mínim eh/”

(Conversa 4, pàg. 116, lín. 5503-5509)

El segon aspecte a destacar sobre el *però* és la facilitat que té per exercir com a connector textual, que el duu fins i tot a l'enllaç de paràgrafs en la llengua escrita, de manera que se'l pot trobar encapçalant-ne un i remetent a diverses oracions de l'anterior (cito només el final d'un paràgraf i l'inici del següent, perquè ja és suficient per veure el tipus d'enllaç que hi fa el *però*):

“(…) Però ara, amb el trasllat forçós de tots els nobles de l'imperi a la capital, es va omplir de palaus i jardins i de centenars de milers de persones per construir-los i fer-los rutllar. Al centre, la cort imperial imposava la seva litúrgia: per honorar el negre, color de la dinastia, negres eren els vestits, els grans barrets i les plomes que onejaven al vent. Si a tota aquesta gent hi afegim els milers de funcionaris, les desfilades de soldats i les rècules dels governadors regionals que anaven i venien amb tot el seu seguici, no és gens estrany que l'emperador acabés trobant que a Xianyang ja hi havia massa gent i decidís construir-se un nou palau a l'altra banda del riu, al parc de Shanglin, el palau d'Afang.

Però no tot eren pompes: la reorganització administrativa de l'imperi va ser immediata, amb la implantació de trenta-sis províncies i la liquidació, per tant, de l'antiga divisió territorial feudal. Poques mesures poden donar millor la idea del poder efectiu del nou imperi que aquesta: mentre els antics nobles eren traslladats a la gàbia daurada que havia

de ser per a ells Xianyang, les províncies quedaven sota administració d'un triumvirat format pel governador civil, el governador militar i l'inspector imperial. (...)”

(Escrit individu E, pàg. 293, lín. 13608-13624)

4- Sobre un possible ús textual (referència metalingüística) de la construcció final *per / per a* + infinitiu

Efectivament, *per / per a* + infinitiu amb valor final, que és una forma que té gairebé sempre un valor clausal clar, ocasionalment ha presentat un ús en què es fa difícil de veure-hi cap clàusula principal de la qual pugui dependre. Això ha coincidit amb l'expressió de la finalitat de l'enunciació, amb un valor pragmàtic pròxim al *perquè* justificatiu o perifèric³⁸³. A continuació ofereixo, per l'interès que tenen, les tres ocurrences que he trobat d'aquesta construcció³⁸⁴:

“MAR: vull dir_
independentment dels diners que ells tinguin_
que ara lo que tenen_
són diners dels que guanyen\
per dir-ho d'alguna manera_
la família_”

(Conversa 1, pàg. 13-14, lín. 515-520)

“I, per descomptat, l'aparició de grans firmes industrials en el sector, fruit de la intensificació dels canvis en la organització de la producció, continuà sense tenir lloc. El contrast amb Anglaterra —*per seguir* amb la comparació— és prou ostensible; allà, ja a mitjan segle, les firmes més importants tenien una envergadura (mà d'obra ocupada, capital social) bastant gran en comparació amb les empreses de les altres branques industrials.”

(Escrit individu A, pàg. 253, lín. 11909-11915)

“L'ideà la burgesia en ascens dels segles XVIII i XIX per justificar-se ella mateixa, per demostrar que el nou ordre econòmic i social que havia creat era millor per a tots que la barbàrie antiga o la subjecció feudal, havent estat capaç de crear aquesta universal opulència que s'estén fins a les més humils capes de la societat i fer “que l'habitatge d'un camperol europeu excedeixi el de molts reis africans, amos absoluts de la vida de deu mil salvatges nus”, *per dir-ho* amb les paraules mateixes de *La riquesa de les nacions*.”

(Escrit individu C, pàg. 272, lín. 12685-12692)

³⁸³ M.J. Cuenca (comunicació personal) considera que no es tracta d'un ús textual sinó metalingüístic de la construcció final, en què la clàusula depèn d'un verb de dicció implícit.

³⁸⁴ Tant en aquest cas com en el del *si* que acabo de comentar, he comptat tots els usos com a clausals, per no emprar com a criteri de codificació unes intuïcions que podrien ser més que discutibles.

5.4.4- CONCLUSIONS DE L'APARTAT

Les construccions d'interordinació han estat més habituals en la conversa informal que en la prosa acadèmica, amb la progressió habitual que deixa la classe magistral en una posició intermèdia, en aquesta ocasió molt decantada cap a la prosa. Si es mira segons la distinció entre els usos clausals i textuais, l'evolució és més moderada en els primers i més accentuada en els segons, que arriben a ser gairebé nou vegades més freqüents en la conversa informal que en la prosa acadèmica.

Segons el tipus d'interordinada, la distribució ha estat la següent: les condicionals i les causals han estat més habituals en la conversa i les concessives i les adversatives ho han estat en la prosa acadèmica. Pel que fa a les consecutives contínues i a les finals, han presentat un índex d'ocurrències tan baix en el cas de les primeres i un percentatge de probabilitat d'atzar tan alt en les segones, que no se'n pot extreure cap conclusió sòlida. Les bandes de dispersió del conjunt de les interordinades clausals han estat prou satisfactòries, ja que han presentat un sola superposició destacada en un dels escrits.

El comportament de la interordinació, en resum, ha resultat similar al de la coordinació, amb un lleuger predomini en la conversa informal pel que fa als usos clausals i una preferència molt acusada en el mateix gènere pels usos textuais. La llengua oral quotidiana es perfila, per tant, com el camp més abonat per a les relacions cohesives de connexió, més enllà de la composició estrictament oracional, qüestió que s'acabarà de veure precisament en els dos apartats que vénen a continuació.

5.5- LA CONNEXIÓ TEXTUAL (I) : LES CONJUNCIONS I ELS MARCADORS O CONNECTORS PARENTÈTICS EN USOS EXTRAORACIONALS

5.5.1- FONAMENTACIÓ CONCEPTUAL I HIPÒTESIS

Els connectors textuais són unes de les unitats de definició més complexa en l'estudi del llenguatge. De fet, responen a l'evidència que hi ha elements, sovint marginals en l'estructura sintàctica de les clàusules, que serveixen per marcar, assenyalar o organitzar el discurs i guiar el receptor en la tasca interpretativa. Els estudis clàssics sobre el tema són els de M.A.K. Halliday i R. Hasan (1976) en l'apartat "*Conjunction*", i el de D. Schiffrin (1987), *Discourse markers*, que tracta els mots i les expressions angleses *oh, well, and, but, or, so, because, now, then, I mean* i *y'know*. Aquesta darrera autora, però, com ja s'ha vist a la citació que n'he fet anteriorment (vg. § 5.4.2), ha analitzat la vessant pragmàtica d'aquests elements sense preocupar-se per l'adscripció oracional o textual.

En apartats anteriors també he citat les paraules de K. Beaman (1984) i de M.J. Schleppegrell (1992) (vg. § 5.3.1 i § 5.4.1, respectivament) apel·lant a la funció textual de molts elements generalment estudiats només en el nivell oracional. En els treballs sobre el contrast oral / escrit la tendència tradicional també s'ha imposat, de manera que els connectors textuais hi han aparegut diluïts, inclosos en les xifres totals de conjuncions, d'adverbis o de sintagmes preposicionals, sense que hagin disposat d'un apartat específic.

Un dels entrebancs principals per a la consideració d'aquestes unitats és la notable confusió conceptual i terminològica actual³⁸⁵. Afortunadament, dins de l'àmbit català, M.J. Cuenca (1990b, 2000a, 2000c, en premsa a i en premsa b) i M.J. Marín (1998) n'han fet un important i encertat esforç de sistematització. La seva proposta es basa en una ferma distinció entre categoria i funció, i en la consideració que poden exercir de connectors textuais tres tipus d'unitats: en primer lloc, les *conjuncions*, que actuen sobretot en el nivell oracional i, només algunes, en el textual; en segon lloc, unes unitats anomenades *matisadors* o *connectors parentètics*; i, en tercer lloc, algunes *interjeccions*³⁸⁶. El punt fort de la proposta són, lògicament, els matisadors o connectors parentètics, que M.J. Cuenca (en premsa a) caracteritza de la manera següent:

³⁸⁵ M.J. Marín (1988: 208-212) fa una anàlisi de la història recent d'aquest panorama complex, al qual crec haver contribuït amb alguns treballs en llengua catalana (Castellà, 1991 i 1992). Com és lògic, escapa de les meves possibilitats en aquesta tesi d'aspirar a cap clarificació conceptual ambiciosa. De fet, per a la comparació entre llengua oral i llengua escrita el que cal és, sobretot, triar una manera de fer amb una coherència suficient i mantenir-la al llarg de tota la recerca.

³⁸⁶ Hi hauria, naturalment, moltes altres distincions terminològiques de les quals partir en aquest camp. Per exemple, C. Bazzanella (1990: 630-631) diferencia els *phatic connectives* i els *pragmatic connectives*; B. Fraser (1990: 385-387), els *basic pragmatic markers*, els *commentary pragmatic markers* i els *parallel pragmatic markers*, tot incloent els *discourse markers* dins del segon grup; G. Redeker (1990: 372-374), els *ideational markers* i els *pragmatic markers*; J.R. Martin (1992: 178-184) i F.J. Fernández Polo (1999: 139-144), els *conectores internos* i els *conectores externos*; J. Portolés (1993: 144 i 1998: 25-26) i M.A. Martín Zorraquino i J. Portolés (1999: 4080-4082) defineixen els *marcadores del discurso*, amb la subdivisió interna entre els *estructuradores de la información*, els *conectores*, els *reformuladores*, els *operadores argumentativos* i els *marcadores conversacionales*; S.A. Schwenter (1996: 857-858) separa els *connective uses* dels *epistemic uses* dels *discourse markers*; A. Briz (1998: 165-229) els *conectores pragmáticos* dels *marcadores metadiscursivos*; A. Briz i A. Hidalgo (1998: 123-124) consideren els *marcadores del discurso* o *conectores pragmáticos*, subdividits en *conectores argumentativos* i *conectores metadiscursivos*; i, finalment, I. García Izquierdo (1997: 165-168) i C. Fuentes Rodríguez (1998: 17-24) estableixen una única categoria de *conectores* o *enlaces extraoracionales*, que subagrupen segons el significat (*ilativos*, *reformulativos*, etc.) —no cal dir que aquesta varietat denominativa i classificatòria resulta aclaparadora. D'aquest conjunt voldria destacar, perquè m'ha semblat especialment encertada, la definició de J. Portolés (1998):

“Los *marcadores del discurso* son unidades lingüísticas invariables, no ejercen una función sintáctica en el marco de la predicación oracional y poseen un cometido coincidente en el discurso: el de guiar, de acuerdo con sus distintas propiedades morfosintácticas, semánticas y pragmáticas, las inferencias que se realizan en la comunicación.” (Portolés, 1998: 25-26)

De totes maneres, l'opció pel plantejament dels diversos treballs de M.J. Cuenca es justifica no només per la necessitat de triar un camí entre tantes possibilitats, sinó perquè és l'enfocament que més delimita de manera sintàctica els usos textuais i els oracionals dels connectors, cosa del tot necessària per a aquesta tesi, en la qual es fa un recorregut ampli des del lèxic (noms, verbs, adjectius, etc.) fins al discurs, passant per la composició oracional. La majoria d'estudis sobre la connexió textual —amb l'excepció de M.A. Martín Zorraquino i J. Portolés (1999)—, en canvi, elaborats des d'un perspectiva més pròxima a l'anàlisi del discurs que a la gramàtica, es preocupen sobretot pel funcionament semàntic i pragmàtic dels connectors i no per fer-ne un assignació a les categories intra o supraoracionals.

“Formalment, els connectors parentètics constitueixen una classe heterogènia perquè deriven de la gramaticalització de constituents oracionals diversos: a) sintagmes preposicionals (*per cert, en canvi...*); b) estructures oracionals amb verbs conjugats (*és a dir, això és...*) i amb formes verbals no finites (*no obstant això...*); c) adverbis (*ara (bé), així, tanmateix...*). (...) En general, podem dir que, com a conseqüència del procés de gramaticalització que han experimentat, els connectors parentètics es diferencien dels constituents d’origen en els aspectes següents:

a) perden el significat literal, resultat de la suma dels significats dels diferents constituents en cas que sigui més d’una paraula, i assoleixen un significat unitari i més general, de caràcter connectiu;

b) queden fixats, de manera que no admeten modificacions estructurals com la que implica la inserció o la substitució d’algun complement; i

c) modifiquen el seu comportament sintàctic (deixen de realitzar una funció oracional com a complements) i passen a exercir una pura funció connectiva, perifèrica respecte de l’oració on apareixen.

Així doncs, encara que les formes d’origen són constituents amb un comportament sintàctic diferenciat (sintagmes preposicionals, estructures oracionals i adverbis), les formes gramaticalitzades, els connectors parentètics, funcionen d’una manera homogènia. En concret, tenen caràcter apositiu, es combinen amb les conjuncions i entre si, tenen mobilitat i poden ser usats com a connectors oracionals i textuais.” (Cuenca, en premsa a: 10-12)

El caràcter apositiu i la mobilitat són el que duu M.J. Cuenca a anomenar aquestes unitats *connectors parentètics*, en una evolució sobre els seus treballs anteriors, en què les denominava *matísadors*. Per part meua, com s’ha vist en el títol d’aquest apartat, he gosat d’utilitzar i de promoure com a nom per a aquesta categoria el de *marcador*, que podria adjectivar-se com a *marcador discursiu* quan desenvolupa una funció de connexió textual i *marcador oracional*, *marcador-matísador* o, simplement, *marcador*, quan matisa semànticament una conjunció i, per tant, actua dins dels límits de l’oració³⁸⁷.

³⁸⁷ M.J. Cuenca (1990a, 1990b, 1991b, 1993, 1996, etc.) prenia el terme *matísador*, tal com ella mateixa apuntava, del treball d’E. Franchini (1986). L’inconvenient del mot era, a part de l’estranyesa inherent a la novetat, que es referia sobretot a la propietat que tenen aquestes unitats, quan acompanyen conjuncions en usos clausals, de matisar-ne el significat (p. ex. *Plou i, per tant, no sortirem.*). Però quan, en l’ús que potser els és més propi, els matísadors apareixen sols en una funció de connexió textual, ja no “matisen” sinó que s’emporten el pes principal de l’orientació semàntica de la relació entre els enunciat. És a dir, el terme *matísador* designava aquestes unitats des d’una perspectiva molt més oracional que discursiva. D’altra banda, les denominacions *matísador* i *matísació* es podrien reservar, d’acord amb la distinció que

Veig a favor d'aquesta denominació el fet que ja està molt estesa en diversos corrents d'anàlisi del discurs i que remet a la tasca principal —encara que no exclusiva— d'aquestes unitats: el marcatge o organització textual. Per respecte, però, als treballs de M.J. Cuenca, dels quals incorporo la major part de l'aparell conceptual d'aquest apartat, m'hi referiré generalment amb la doble denominació *marcadors o connectors parentètics*.

Al marge de la qüestió de noms, la idea principal rau en la diferenciació entre forma i funció. Així, la categoria marcador o connector parentètic pot exercir la funció de connexió textual o oracional, i a l'inrevés, la funció de connexió textual no és desenvolupada només pels marcadors o connectors parentètics, sinó que també poden exercir-la algunes conjuncions —com ja he analitzat per a *que*, *i*, *però* i *perquè*— i les interjeccions —que tractaré en l'apartat següent. Vegem una mostra de tot plegat (exemples elaborats *ad hoc*):

1- *En Joan era atractiu, cepat i buscabregues. En resum, era un fatxenda.*

Categories: *i* = conjunció

en resum = marcador o connector parentètic

Funcions: *i* = composició sintagmàtica (coordinació)

en resum = connexió textual

2- *Hem estat al zoològic i, a més, hem anat al cinema.*

Categories: *i* = conjunció

a més = marcador o connector parentètic

Funcions: *i* = composició oracional (coordinació)

a més = matisació oracional

3- *Quan es casa la Maria? Perquè... la Maria es casa, oi?*

Categoria: *perquè* = conjunció

Funció: *perquè* = connexió textual

faig, per a una funció i no per a una categoria. A més, tampoc no seria forassenyat de dir-ne *marcador parentètic*, discursiu o oracional, i incorporar així aquesta característica posicional a la denominació de la categoria.

4- *La Maria no es casa perquè no vol.*

Categoria: *perquè* = conjunció

Funció: *perquè* = composició oracional (interordinació)

Aquesta complementarietat entre categories i funcions pot expressar-se gràficament amb el quadre següent:

		F U N C I O N S	
		Connexió oracional	Connexió textual
C A T E G O R I E S	Conjuncions i locucions conjuntives	Connecten sintàcticament i, algunes, semànticament les clàusules entre si.	Algunes connecten semànticament les oracions i organitzen el discurs.
	Marcadors o connectors parentètics	Matisen semànticament la connexió entre clàusules.	Connecten semànticament les oracions i/o organitzen el discurs.

Per tant, la funció de les conjuncions és sintàctica (p. ex., la conjunció *que* o el pronom relatiu *que*) o sintàctica i semàntica —i, fins i tot, pragmàtica— (p. ex., *si*, *però*, *quan*, *abans que*, etc.). La dels marcadors o connectors parentètics, en canvi, pot desenvolupar-se en el nivell clausal o en el textual, però no és mai sintàctica sinó semàntica i pragmàtica³⁸⁸ —tot i que, com veurem, alguns marcadors poden buidar-se progressivament de significat i arribar a esdevenir gairebé omplidors. Per aprofundir una mica més en la caracterització dels marcadors o connectors parentètics, continuaré amb M.J. Cuenca (en premsa a), que n'explica el funcionament de la manera següent:

“a) *Caràcter apositiu*. Els connectors parentètics es poden definir com a constituents apositius. Van típicament entre pauses, són elements molt perifèrics en l'estructura

³⁸⁸ M.A.K. Halliday i R. Hasan (1976) i M.A.K. Halliday (1985a) insisteixen que les relacions cohesives, per sobre dels límits oracionals, són semàntiques i no gramaticals (vg. § 5.1.1).

oracional i sempre prescindibles sintàcticament. Aquest caràcter apositiu o parentètic sol marcar-se amb diferents signes de puntuació. (...)

b) Combinabilitat. Els connectors parentètics poden acompanyar conjuncions de diversa mena, a condició que conjunció i connector parentètic siguin compatibles semànticament. Això els diferencia de les conjuncions, que mai no es combinen entre si. (...)

c) Mobilitat. Els connectors parentètics solen precedir directament el segon element connectat i se situen a la dreta de la conjunció, si n'hi ha cap, com hem vist en exemples anteriors. Tanmateix, la majoria tenen mobilitat posicional. (...)

d) Ús oracional i textual. A més de ser connectors textuais, els connectors parentètics poden ser utilitzats com a connectors oracionals, combinats o no amb una conjunció.” (Cuenca, en premsa a: 12-16)

D'acord amb aquests criteris, M.J. Cuenca presenta una llista classificada dels connectors textuais, que ofereixo i comento en el subapartat següent. Pel que fa a l'evolució diacrònica d'aquestes unitats, M.J. Cuenca (1993) i M.J. Marín i M.J. Cuenca (1998) argumenten que molts connectors textuais provenen de la gramaticalització de deíctics:

“Les dades que hem presentat mostren que en la llengua medieval hi ha un pas de deíctics a connectors, que seguiria les etapes següents:

- (29) · deíctic
 - deíctic textual
 - anafòric
 - catafòric
 - correlatiu d'una conjunció
 - separat (deíctic + ... + conjunció)
 - combinat (deíctic conjunció = locució conjuntiva)
 - nexa
 - secundari (matisador)
 - primari (conjunció) (...)

L'evolució dels deíctics (elements característics de la llengua parlada) cap a connectors (elements que apareixen en un estadi més evolucionat de la llengua i que, a més, s'associen amb l'escrit), a través del pas intermedi de deíctics textuais, pot emmarcar-se dins la teoria de la subjectificació de Traugott (1989). (...) És a dir, s'utilitzen elements que típicament assenyalen entitats de la situació descrita (món de l'enunciació) per

assenyalar elements del text (món del text), a partir de l'aplicació de la metàfora «el text és un espai».” (Marín i Cuenca, 1998: 396-397)³⁸⁹

Aquesta visió dels marcadors o connectors parentètics dins d'un procés de gramaticalització s'emmarca doncs, en les teories de la lingüística cognitiva, en les quals aquestes autores assenten les seves afirmacions³⁹⁰:

“L'anàlisi realitzada il·lustra també una altra de les teories fonamentals de la gramaticalització: la hipòtesi de la gramàtica emergent de Hopper (1987, 1991), segons la qual la gramàtica tendeix a fixar estructuralment allò que en origen ha estat una estratègia comunicativa. En un estadi de desenvolupament sintàctic on hi ha pocs connectors, la llengua recorre als deíctics, elements típics de l'oral, per marcar funcions que després correspondran a nexes. El desenvolupament de nous connectors fa sobrar alguns deíctics que realitzaven funció connectiva en la llengua antiga. Així, encara que alguns d'aquests elements s'han gramaticalitzat com a conjuncions (*així que*, *així com*) o com a matisadors (*ço és*, *així*), la majoria han deixat pas a altres construccions. L'ús de deíctics davant de relatiu s'ha fet menys freqüent. D'altra banda, *ço* ha anat perdent força deíctica fins a arribar a desaparèixer, com en el cas de les completives, o ha estat substituït per l'article determinat en les construccions substantivades de relatiu. Les locucions de què formava part s'han simplificat (*per ço que* > *perquè*) o s'han vist reemplaçades per altres

³⁸⁹ La dixi discursiva “resulta de considerar que el text que s'ha dit, o el que ha de venir, ja és present a l'entorn comunicatiu i susceptible, per tant, de ser assenyalat.” (Castellà, 1992: 163-164). La metàfora del text com a espai (p. ex., *com hem dit més amunt*) i, també, la del text com a temps (*com hem dit abans*, dins d'un text escrit), són tractades en relació amb l'oposició discurs oral / discurs escrit en el treball de S. Fleischman (1991).

³⁹⁰ M.J. Cuenca (1997a, 1997b i 2000d) i M.J. Cuenca i J. Hilferty (1999) són treballs basats en —i de divulgació de— la lingüística cognitiva. Sobre el procés de gramaticalització, que és el concepte explicatiu bàsic de l'evolució dels connectors, tant oracionals com textuals, assenyalen el següent:

“La gramaticalización no puede tratarse como un mero cambio sintáctico, sino que debe entenderse como el efecto de la fijación de estrategias discursivas concretas. Por ello Givón (1979: 209) defiende que el proceso se inicia en el discurso y acaba en el nivel morfofonológico o incluso con la desaparición de la forma gramaticalizada.

(8) Discurso Sintaxis Morfología Morfofonología Cero” (Cuenca i Hilferty, 1999: 161)

“The discourse perspective describes grammaticalization as the fixing of discourse strategies. Givón (1979: 209) assumes that “today's morphology is yesterday's syntax,” which can be extended in the following way “Today's syntax is yesterday's pragmatic discourse” (Heine, Claudi & Hunnemeyer 1991: 12). Both Givón (1979) and Hopper (1987) claim that grammaticalization is a process that tends to grammatically encode relations that were previously not encoded or were encoded in a different way. Hopper has insisted that grammar, as an emergent process, tends to fix structurally what originally could be understood as a communicative strategy.” (Cuenca, 1997a: 4)

conjuncions més variades i amb un significat més abstracte i alhora més precís.” (Marín i Cuenca, 1998: 399-400)

Un dels aspectes principals en la delimitació dels marcadors o connectors parentètics és la relació que mantenen amb la connexió lèxica. Efectivament, hi ha moltes agrupacions de mots que poden exercir una funció d’organització discursiva, però no per això han de considerar-se dins d’una categoria connectiva, sinó que guien el desenvolupament del discurs a través del significat lexical mateix. Així, segons M.J. Cuenca (1998), el connector parentètic *per exemple* té diferents formes relacionades com *a tall d’exemple*, *per esmentar un exemple*, *per posar un exemple*, *valgui com a exemple* (i, fins i tot, s’hi podria afegir fórmules més obertes com *per exemplificar aquests conceptes*, *per donar una mostra del que estem dient*, etc.). Aquestes agrupacions no tenen la fixació sintàctica del connector i no es poden considerar dins d’aquesta mena d’unitats, com demostra una simple prova distribucional d’adjunció de determinants:

per exemple **per un exemple*, **per exemples*
per posar un exemple *per posar dos exemples*

M.J. Cuenca explica aquesta distinció entre connexió textual i connexió lèxica sobre unes altres construccions conflictives, que constitueixen, també, alguns dels dubtes importants que assalten durant la codificació:

“(…) El cas dels marcats prototípics de reformulació —*és a dir*, *això és*, o *sigui*— és ben il·lustratiu. La primera i la segona forma estan directament relacionades: si partim en dos l’estructura *això és a dir*, obtenim aquestes dues variants, tant en català com en castellà. (...) D’altra banda, tant *és a dir* / *es decir* com *o sigui* / *o sea* poden anar seguits d’una completiva amb *que*, la qual cosa és mostra d’un estadi intermedi en el procés de gramaticalització on *dir* regeix un complement i, doncs, actua com a predicat:

(36) a. *Alguns d’aquests trets, però, són fàcilment comprensibles si tenim en compte que es tracta d’un dels primers textos amb fragments extensos en català, és a dir que la llengua romànica s’hi troba en un estat vacil·lant, poc habituada a l’ús escrit [...].* (EST, 38) (...)

Es tracta, en conseqüència, d’un punt intermedi en el camí que ens porta des d’una estructura predicativa, amb un deíctic i el verb *dir*, cap a una estructura totalment fixada de caràcter conjuntiu.” (Cuenca, 1998: 522-523)

En conseqüència, com veurem en el punt següent, només es consideren marcadors o connectors parentètics aquells grups que mostren una grau de fixació suficient. Hi ha, doncs, moltes expressions en el discurs que en “lliguen” les parts per mitjà del significat lexical ple, no gramaticalitzat, i no es poden incloure en una categoria connectiva.

Pel que fa a l'estudi de la connexió textual en el contrast llengua oral / llengua escrita, com ja he dit, no he trobat cap treball que m'hagi permès una comparació suficient³⁹¹. Únicament l'obra de F.J. Fernández Polo (1999) dona unes xifres comparatives castellà-anglès en articles de divulgació científica: “(...) *el número de conectores explícitos identificados en los originales en castellano es ligeramente inferior al de la muestra paralela de originales en inglés: 8,4 ‰ en estos últimos, frente a un 7,6 ‰ en los artículos en castellano.*” (1999: 179), que només es podran contrastar, lògicament, amb les dades que resultin en el gènere prosa acadèmica³⁹².

D'altra banda, hi ha unes afirmacions de J. Portolés (1998) que, sense oferir cap xifra, sí que indiquen una percepció quantitativa. Aquest autor, dins d'un capítol que titula “El uso de los marcadores”, assenyala que n'hi ha alguns de més freqüents en la llengua oral, però que són més els habituals en la llengua escrita que no apareixen mai en l'oral. Aquest fet, J. Portolés l'explica amb l'argument que la riquesa contextual de l'oralitat supleix una suposada “carència” de connectors. Vegem-ho en les paraules de l'autor mateix:

³⁹¹ En el punt 3.3.2 ja he esmentat dos treballs sobre aquest tema, que han resultat ser massa diferents del meu. D'una banda, hi ha el de D. Biber i B. Altenberg (1992) sobre la referència, que és un tret que no he estudiat i, a més, aquests autors no hi han distingit entre els elements de referència oracionals i els textuals. D'una altra, el de G.B. Sherman (1993) tracta els elements de cohesió segons la subdivisió de M.A.K. Halliday i R. Hasan (1976), però analitza els connectors de l'apartat “*Conjunction*” amb unes agrupacions i uns criteris —especialment, relatius al caràcter temàtic o remàtic— massa allunyats dels objectius de la meua tesi. A més, com ja he dit (vg. § 3.4.1), les dades d'aquesta autora es basen en textos d'un sol individu. D'altra banda, l'article recent de L. Cortés (1998), titulat “*Marcadores del discurso y análisis cuantitativo*”, no fa més que confirmar aquesta manca d'estudis: s'hi esmenten ben pocs treballs quantitativs i els pocs que hi ha estudien l'ús diatràtic dels marcadors —p. ex.: en un estudi de R. Williamson (1986) sobre el castellà de tres grups socials de México D.F. (marginats, obrers i classe mitjana), resulta que els marginats produeixen un 22% de *formas conectoras*, els obrers un 45 % i la classe mitjana un 34 %.

³⁹² La mostra de F.J. Fernández Polo (1999: 96-104) consisteix en quinze textos de la revista de divulgació científica *Scientific American* i de la seva traducció castellana *Investigación y Ciencia*, fins a un total d'uns 65000 mots.

“Los marcadores no tienen la misma distribución en los textos escritos y en las conversaciones. Unos pocos se prodigan más al hablar que al escribir. Son unidades como *bueno, claro, hombre, o sea, vamos* o el *pues* comentador. Pero en la mayoría de las ocasiones sucede lo contrario: marcadores que se hallan en cualquier texto escrito son poco habituales en el coloquio (v. gr., *ahora bien, por lo demás, por el contrario, en consecuencia, en suma*, etc.). Se trata, en realidad, de la mayor parte de estos signos.

Para explicar este hecho se ha de recordar que la comunicación consiste en una combinación entre lo dicho y lo inferido, y que las inferencias se consiguen a partir de la relación entre lo proferido y el contexto. En el coloquio, los hablantes gozan de la entonación como parte de lo lingüísticamente codificado, pero, además, se ven, se oyen y suelen compartir numerosas suposiciones comunes, por lo que el contexto es infinitamente más rico que en la lectura. Por consiguiente, en la balanza para obtener una comunicación óptima se podrá disminuir lo dicho, ya que el contexto suplirá esta carencia.

Por otra parte, la comunicación escrita trae consigo la ausencia de numerosas informaciones contextuales que se dan en la conversación. Escribimos para alguien que no ve ni escucha lo mismo que nosotros y, en muchas ocasiones, a quien ni siquiera conocemos. Para compensar estas ausencias debemos aumentar lo expresamente dicho. Así pues, muy posiblemente el mayor número de los marcadores que se dan en los textos escritos tiene relación con esta pobreza contextual. Se precisa guiar explícitamente las inferencias.” (Portolés, 1998: 126-127)

La direcció argumentativa d'aquests paràgrafs sembla ser que en la llengua escrita hi ha d'haver un nombre superior de marcadors —en varietat i en quantitat— que en la llengua oral³⁹³. Si aquesta interpretació és correcta, resulta que l'única referència d'aquesta mena que he trobat no puc assumir-la com a hipòtesi, perquè està en contradicció amb les dades observades fins ara. Efectivament, d'acord amb els resultats dels apartats anteriors pel que fa als usos textuais de les conjuncions *que, i, perquè* i

³⁹³ Quan ja tinc aquest capítol en un estat de redacció avançat, trobo el text de S. Luque i S. Alcoba (1999), on s'afirma el mateix que J. Portolés i ja sense ambigüitat de cap mena:

“Los elementos prosódicos (entonación, acento y pausas) funcionan en la lengua oral como organizadores del discurso, por eso es menor en ella el uso de conectores discursivos explícitos que pongan de manifiesto las relaciones semánticas o de sentido entre los enunciados. Sin embargo, la prosodia es un rasgo ausente en la escritura, por lo que ésta debe recurrir, además de a la puntuación, al uso de numerosos conectores y otros elementos léxicos para la organización coherente del discurso.” (Luque i Alcoba, 1999: 21).

però, he de suposar que els connectors textuais seran més habituals en la conversa informal, a continuació en la classe magistral i, en darrer lloc, en la prosa acadèmica.

5.5.2- UNITATS, PROCEDIMENTS I CRITERIS DE CODIFICACIÓ

Al punt anterior ja he esmentat la llista de connectors textuais —que inclou algunes conjuncions i els marcadors o connectors parentètics— de M.J. Cuenca (en premsa a), en la qual m’he basat per a la codificació³⁹⁴. A continuació l’ofereixo i hi indico subratllats, com de costum, els mots i les expressions que hi he incorporat posteriorment a l’anàlisi dels textos:

1- CONNECTORS ADDITIUS

. Connector additiu fonamental: i.

a/ Continuïtat: *a continuació, així, a més (i el castellanisme ademés), bé (i el castellanisme bueno), després, dic, doncs (i els castellanismes pues i pos), doncs bé, llavors / aleshores (i el castellanisme entonces).*

b/ Intensificació: *a més (a més), (i,) encara (més), més encara.*

c/ Distribució: *al seu torn, d’antuvi, d’altra banda / d’un altre costat, d’entrada, d’una banda / costat, en primer lloc, en segon lloc, finalment, per acabar, per altra banda³⁹⁵, per començar, per fi, per últim, per una banda / un costat^{id.}.*

d/ Digressió: *a propòsit, per cert.*

e/ Generalització: *en general, generalment.*

³⁹⁴ He pogut consultar, gràcies a la gentilesa de l’autora, dues versions de M.J. Cuenca (en premsa a), una de febrer del 1999 i una altra de març del 2000, amb algunes diferències en els mots que integren la llista. Aquí oferiré, com és lògic, la versió darrera. Hi ha, encara, una llista anterior, molt més reduïda, a M.J. Cuenca (1990b), que cal considerar molt primerenca.

³⁹⁵ La utilització de la preposició *per* a **per** altra banda i **per** una banda / un costat és considerada a vegades un castellanisme (en concret, apareix com a exemple al GDLC però no al DIEC).

f/ Especificació: *de fet, en concret, en especial, en particular, especialment, específicament, fet i fet, particularment, precisament.*

g/ Ampliació: *certament, efectivament, en efecte, per descomptat (i el castellanisme des de luego).*

h/ Equiparació: *així mateix, de la mateixa manera / forma, de manera semblant, igualment, paral·lelament.*

2- CONNECTORS DISJUNCTIUS

. Connector disjuntiu fonamental: *o.*

a/ Reformulació parafràstica: *això és, dit d'una altra manera / forma, (dit) en altres paraules (i variants), és a dir (i el possible castellanisme és dir i la fórmula abreviada dir), o sigui / siga / sia, vaja, vull dir (i la fórmula abreviada dir), total.*

b/ Reformulació no parafràstica: *més aviat, més ben dit, millor dit, (o) encara millor, (o,) millor, (o,) si voleu / si preferiu (i variants), vaja, vull dir (i la fórmula abreviada dir).*

c/ Exemplificació: *així (per exemple), a tall d'exemple, per exemple, posem per cas.*

d/ Resum: *comptat i debatut, en resum, en síntesi, en suma, ras i curt, total.*

3- CONNECTORS CONTRASTIUS

. Connector contrastiu fonamental: *però.*

a/ Opositius: *això sí, altrament, ara, (ara) bé (i el castellanisme bueno, sense combinació amb ara), en canvi, en cas contrari, en sentit contrari, si no, tanmateix.*

b/ Restrictius: *almenys, si més no.*

c/ Concessius: *al capdavall, (amb) tot i amb això, comptat i debatut / fet i debatut, de tota manera / de totes maneres, en qualsevol cas, en tot cas, malgrat tot, no obstant*

això, per això (per'xò), però (connector parentètic), si de cas, sigui com sigui / siga com siga, total, tot amb tot, tot i així, tot i això.

d/ Refutatiu: *(ans) al contrari, ben al contrari, contràriament, en contrapartida, inversament, per contra, tot al contrari.*

e/ Contrapositiu: *ben mirat, de fet, en principi, en realitat, fet i fet, si bé es mira.*

4- CONNECTORS CONSECUTIUS

a/ Consecutiu: *així, (així) doncs (i els castellanismes pues i pos), consegüentment, en / com a conseqüència, llavors / aleshores, per consegüent, per tant (i el castellanisme per lo tant).*

b/ Conclusiu: *al capdavant, al cap i a la fi, a fi de comptes, en conclusió, en definitiva, en fi, per tot plegat, total, tot plegat.*

Respecte d'aquesta nombrosa llista —incorpora més de 120 connectors i encara n'hi he afegit una vintena més— cal fer una bona colla de comentaris, tant sobre els elements que la integren com sobre els que no s'hi han inclòs. Aquest conjunt de remarques, a més, donaran una idea dels criteris per què m'he regit en la codificació:

1- Els marcadors *bé* i *bueno*

El marcador *bé* és, des dels estudis de D. Schiffrin (1985a i 1987), una de les peces fonamentals en aquest camp de recerca. En el cas del català, tal com assenyala M. González (1998), es dona una particularitat ben rellevant: hi ha el castellanisme *bueno*, que no es comporta com una simple traducció de *bé*, sinó que pot ser usat amb funcions específiques. De la llista considerable d'usos de *bé* i de *bueno* que dona M. González (1998: 255-257), m'he limitat a fer les distincions següents:

a- *bé* com a adverb de manera dins d'una estructura oracional (sentit propi del mot, exclusiu de *bé* i no aplicat a *bueno*).

b- *bé* o *bueno* com a marcadors o connectors parentètics additius (inici o introducció, canvi o represa de tema, continuïtat, aclariment, repetició, etc.)

c- *bé* o *bueno* com a marcadors o connectors parentètics contrastius (especialment a inici de torn de parla).

d- *bé* o *bueno* com a interjeccions expressives (amb el significat més pròxim al del punt *a*, però amb la funció interjectiva).

A continuació ofereixo uns exemples de *bé* i de *bueno* en cadascun d'aquests usos (assenyalo els usos additius amb vermell, els contrastius amb verd i els interjectius amb blau):

“IDA: la_
la dona del Daniel gran_
JJJ: ah coi\
clar\
és veritat\
sí home\
IDA: mira\
LIA: és cunyada_
IDA: ves per on ara\
JJJ: doncs ara no hi queia\
IDA: **bé [marcador additiu: de represa]**
doncs aquesta_
ens va dir\
que la menta_
era molt dolenta_
perquè feia pujar la pressió\”

(Conversa 5, pàg. 140, lín. 6583-6598)

“com veieu hi ha una certa_
estic amb un llarguíssim esprint_
he fet un canvi de ritme_
i **bé [marcador additiu: continuatiu]** de fet ens queden ens queden dos sessions_
sense comptar aquestes poqu aquests pocs minuts_
ee **bé [marcador additiu: d'inici]** entrem_
entrem en aquest període que és el període que va del cinquanta-nou_
del pla d'estabilització_
del que parlaré ara_”

(Classe individu A, pàg. 174-175, lín. 8281-8289)

“**bé [marcador additiu: d'inici]**_
toca començar a parlar de coses una mica més complexes_

cada vegada ho són una mica més_
ara en aquest cas és de les formes_
de les formes d'organització_
de les formes d'organització social\”

(Classe individu C, pàg. 201, lín. 9531-9536)

“IMM: tots els vells són iguals\
bueno [marcador contrastiu] no són tan vells_
però vull dir_
totes les persones grans_
són així\”

(Conversa 1, pàg. 17, lín. 680-684)

“MAR: clar_
que condueixen_
els dos_
i de tota la vida_
IMM: bueno [marcador contrastiu]_
sí\
però algun dia_
no podran\
MAR: però bueno [marcador contrastiu]_
segurament_
no podran_
quan tinguin_
vuitanta anys\
abans_”

(Conversa 1, pàg. 21, lín. 899-912)

“PPP: això no ho tindrien d'haver cobrat\
plegant\
MMM: bueno [interjecció o marcador?] mira\
PPP: bueno [interjecció o marcador?] mira\”

(Conversa 2, pàg. 50-51, lín. 2326-2329)

“ALL: sí\
perquè l'altre ja és abans de Nadal\
RIA: i any nou_
i Reis_
i ja està\
VIE: sí sí sí\
ALL: vale doncs\
RIA: eh\
ALL: molt bé [interjecció expressiva]
VIE: molt bé [interjecció expressiva]
ALL: doncs ho farem aixís\
VIE: ho farem aixís\
SEP: carai\
molt bé [interjecció expressiva]\”

(Conversa 3, pàg. 96-97, lín. 4597-4610)

2- L'adverbi *després*

Aquest adverbi fa plantejar el problema de la connexió textual temporal. Com es pot veure a la llista, no hi ha cap apartat dedicat a la temporalitat, cosa que M.J. Cuenca argumenta de la manera següent ³⁹⁶:

“La dificultat de delimitar el concepte de connector textual també es veu afavorida per construccions com (36), on la segona oració comença amb un constituent adverbial de caràcter parentètic molt semblant a un matisador:

- (36) a El cel està força ennuvolat sobre Barcelona, amb núvols de tipus baix però bastant gruixuts. *De sobte*, els núvols, com per art de màgia, es van fent més i més espessos [...] (*QUI*, 93)
b El dia 9 de matí, persones amb aquestes senyeres amb blau van provocar avalots durant la tradicional processó cívica.
Des d'aleshores els insults cap als polítics demòcrates, fonamentalment d'esquerreres, van ser una constant (*CAU*, 63)

Formalment, l'estructura dels exemples anteriors és semblant, si no idèntica, a certes connexions textuales; les semblances entre *de sobte* o *des d'aleshores* i alguns matisadors és remarcable. Fet i fet, molts autors, començant per Halliday i Hasan (1976), i basant-se en aquests Mederos (1988: cap. 6), parlen de connexió textual temporal, manifestada per aquesta mena d'elements. Amb tot, cal tenir en compte que *de sobte* i *des d'aleshores* realitzen una funció pròpiament adverbial, de complement circumstancial o adjunt que, traslladat a la posició inicial, emmarca temporalment tota l'oració; a més, mantenen el seu significat literal. Així doncs, no estan actuant pròpiament com a connector, atès que les conjuncions i els matisadors no fan cap més funció sintàctica que la connectiva.(...) Així doncs, basant-nos en aquestes idees, no considerarem que hi ha un grup de connectors temporals. La relació temporal entre oracions es manifesta en el text a través d'expressions temporals relatives (com *des d'aleshores* o *després*) o absolutes (com *de sobte*) i no mitjançant un mecanisme de connexió.” (Cuenca, en premsa a: 25-26)

De totes maneres, hi ha uns usos de *després*, que semblen quasi exclusius de la llengua oral, en què aquest adverbi perd el valor temporal i n'adquireix un d'il·latiu, referit al

³⁹⁶ El fragment que segueix és de la versió de febrer de 1999, no apareix a la de març del 2000 i suposo que tampoc no serà a la versió definitiva que aparegui impresa. A l'espera que es publiqui en algun altre lloc, per l'interès que té, el cito igualment com a provinent de M.J. Cuenca (en premsa a).

“temps del discurs” però sense ser dític, sinó més aviat un organitzador³⁹⁷. Vegem-ne uns exemples, el primer en la conversa informal i el segon en la classe magistral, amb una funció similar en tots dos casos:

MAR: tots són del pare_
de la T_
i de les seves germanes\
IMM: quina sort_
ja ho han traspasat\
ANT: la família deu ser_
usufructuària_
però_
IMM: ja_
ja\
pues això està molt bé_
ho ha sapigut fer\
MAR: sí\
després tenen altres cases_
com aquestes_
del passatge Mercader_
que aquestes aquestes cases_
clar_
són molt maques\”

(Conversa 1, pàg. 14, lín. 545-563)

“i aleshores existeixen unes una massa de eee graduacions ee molt gran\
existia esclavitud per deutes que podia ser temporal eh/
que podia ser temporal_
(...) molta esclavitud ee l’esclavitud per deutes pot ser temporal_
fins i tant que no s’ha cobert l’obligació econòmica que es té per exemple_
i després existeixen formes d’esclavitud que encara sobreviuen avui_
que són de fet les que tenen a veure amb el peonatge\
contractes eh/
contractes que fixen que tu no pots_
eemm recuperar la teva llibertat d’agafar un altre treball i anar-te’n_
més que quan has cobert una obligació econòmica_”

(Classe individu C, pàg. 208, lín. 9871-9873 i 9881-9891)

³⁹⁷ Diria que *després* deu ser un organitzador típic de la llengua col·loquial, ja que en la meua experiència docent en l’ensenyament de l’expressió oral expositiva he hagut de corregir moltes vegades l’ús per part dels alumnes d’un *després* reiteratiu, que cal substituir per altres marcadors més adequats a una situació formal com *en primer lloc*, *d’altra banda*, *finalment*, *en conclusió*, etc.

3- Alguns usos (d'algunes formes) del verb *dir*

El verb *dir* té —com és lògic, perquè es refereix a l'acte mateix de parlar—, un paper important en la connexió textual. Dos dels principals marcadors, *és a dir* i *vull dir*, així ho confirmen. A més, es poden trobar usos textuais de la primera persona del present d'indicatiu, *dic*. Aquesta forma és habitual en el discurs oral, al costat de *diu*, per anar introduint els fragments citats en discurs directe, com pot veure's a l'exemple 1 (assenyalo el *dic* de discurs directe amb vermell i les altres persones del verb *dir* amb verd). En aquest cas, *dic* ja té una funció d'organització discursiva, tot i que potser cal atribuir-la més al significat lexical que li és propi que no pas a un caràcter realment connectiu. Hi ha altres usos, però, en què *dic* no introdueix discurs directe sinó que adopta valors en què sembla candidat a marcador o connector parentètic (els assenyalo amb porpra). Així, a l'exemple 2, JON intenta d'introduir-se a la conversa —amb ben poc èxit, ja que ALL i RIA continuen al seu aire— i ho fa usant dues vegades *dic*, una *anava a dir* i una *volia dir*. A l'exemple 3, FAN sembla que se citi ell mateix i, alhora, que lluiti per conduir la conversa cap al seu tema, cosa que, malgrat la interposició de HIL, acaba aconseguint. I, per fi, a l'exemple 4, de la classe de l'individu A, el *dic* pot tenir una funció de represa o d'aclariment de les seves mateixes paraules. Com es pot veure, en aquest fragment l'individu A fa un autèntic desplegament d'expressions que contenen el verb *dir*³⁹⁸:

. Exemple 1:

“MMM: sí\
i jo li **dic**_
vaig anar a acompanyar no fa gaires dies la meva mare_
a l'Aliança\
dic\
i si hi visitava\
diu_
oh sí_
diu_
però_

³⁹⁸ Cal remarcar, també, que aquest *dic*, en alguns casos, acaba convertint-se en una mena de crossa en el discurs de l'individu A, que és l'únic dels cinc que ha utilitzat aquesta forma.

díu que es ju--
se es se jubila el metge que ell hi treballava\”

(Conversa 2, pàg. 64, lín. 3014-3025)

. Exemple 2:

“ALL: alguns_
pleguen més d'hora\
però_
lo més segur és que al migdia--
JON: anava a dir_
dic\
ALL: més d'un dia marxi a les nou a les deu o_
JON: dic_
ah\
volia dir_
i al vespre poder que encara algun dia només--
RIA: aixís con hi ets a casa teu\
perquè si un dia et vull trucar què\”

(Conversa 3, pàg. 92, lín. 4355-4367)

. Exemple 3:

“FAN: jo l'altre dia pensava_
dic\
HIL: un casament a El Puig m'agradaria també\
FAN: dic_
en lloc de gasta'ns-e cent mil peles pel traje de nu- de nuvis_
NAA: ah\
és que jo no me les gastaré cent mil\
FAN: vale\”

(Conversa 4, pàg. 115, lín. 5445-5452)

. Exemple 4:

“per tant_
s'entra en s'entra en la era del multilateralisme_
en què eee el eemm **diguem**_
aquell comerç controlat per l'estat_
si no queda eliminat per si no queda eliminat del tot_
queda minimitzat queda minimitzat_
eh/
dic queda reduït queda molt clarament reduït_
el comerç directament controlat per l'estat_
i s'acaba amb ee els contingents i cupos_

és a dir les restriccions quantitatives les restriccions quantitatives a les importacions_
 ee desapareixen desapareixen\
 això vol dir això vol dir_
 que eee es restableix una situació eee_
 com la que trobàvem abans de la guerra_”

(Classe individu A, pàg. 182, lín. 8675-8690)

4- Els adverbis en *-ment*

Atesa la gran mobilitat que tenen dins de l’oració, aquests adverbis poden semblar fàcilment marcadors o connectors parentètics. M.J. Cuenca (en premsa a) inclou a la seva llista els següents: *altrament*, *certament*, *consegüentment*, *efectivament*, *especialment*, *específicament*, *finalment*, *generalment*, *paral·lelament*, *igualment*.

En els textos de la mostra he trobat molts adverbis en *-ment* que, en un moment o en un altre, sembla que actuïn com a connectors textuais. Això ocorre especialment quan apareixen a l’inici absolut d’una oració ben llarga, d’un torn de parla o d’un paràgraf, i sobretot si no es refereixen a l’enunciat sinó a l’enunciació, en adverbis com *bàsicament*, *clarament*, *comprensiblement*, *curiosament*, *essencialment*, *evidentment*³⁹⁹, *fonamentalment*, *justament*, *lògicament*, *naturalment*, *paradoxalment*, *senzillament*, *simplement*. Aquests adverbis no els he afegit a la llista perquè no he sabut ben bé quin seria el criteri per fer-ho —qualsevol adverbi en *-ment*, aleshores, podria figurar-hi? De fet, la inclusió d’alguns adverbis en *-ment* dins de la categoria dels marcadors o connectors parentètics es podria discutir, perquè no canvien de significat i, a més, ja són parentètics per la mateixa naturalesa de complements oracionals. Malgrat això, i ja que a la llista de M.J. Cuenca n’hi figuren deu, n’hi he afegit quatre que m’ha semblat de tota lògica que hi constessin: *particularment* perquè equival a *en particular*, que ja hi és; *contràriament* perquè equival a *al contrari*, que també hi és; i *precisament* i *inversament* perquè tenen el sentit just dels dos apartats de la classificació on els he col·locat.

³⁹⁹ L’adverbi *evidentment*, per exemple, és ben típic d’inici d’intervenció i pot ser utilitzat fins i tot com una manera de reclamar el torn de parla.

5- Les expressions *si de cas*, *en contrapartida* i *per tot plegat*

L'expressió concessiva *si de cas*, la refutativa *en contrapartida* i la conclusiva *per tot plegat* —aquesta potser només com una variant de *tot plegat*—, les he trobat usades en situacions que m'ha semblat que reuneixen les condicions requerides per formar part de la llista de marcadors:

“VIE: serà- --
 serà un any abans de jubilar-se\
 i mira\
 és aixís\
ALL: serà un_
VIE: un any\
 si de cas\
ALL: un any\
VIE: segurament\”

(Conversa 3, pàg. 89, lín. 4220-4228)

“MAG: mhm\
SEP: el dia que matem els ànecs\
VIE: vaia\
 i m'hi cabran amb el Renault 5\
 si de cas li portaria amb un sol dia\”

(Conversa 3, pàg. 104, lín. 5003-5007)

“En definitiva, però, el que ara convé de subratllar és que Milà, Bofarull o Aguiló, i al darrere seu tota la tradició etnològica interessada en la poesia popular, que Llorenç Prats ha descrit recentment, havien optat per una poesia popular molt determinada i n'havien rebutjat una altra. Havien optat, lògicament, per aquella que encaixava amb els supòsits de la seva pròpia opció literària, la qual els permetia legitimar la poesia de tall medievalitzant o historicista, que els proporcionava una imatge del món rural semblant a la que ells intentaven de recrear. *En contrapartida*, desconfiaven de manera radical de les manifestacions incontrolades de la cultura popular o pseudopopular.”

(Escrit individu D, pàg. 277-278, lín. 12931-12940)

“És bastant enigmàtica, en aquest context, la referència d'Illas i Vidal al viratge espanyolista de Sol i Padrís passada la Jamància, d'un home que abans s'havia atrevit a relacionar l'heroisme dels almogàvers medievals amb la defensa dels catalans de la indústria en el segle XIX, en uns termes d'abrandat industrialisme i antinostàlgics. L'acceptació del marc espanyol amb les seves limitacions i la virada cap a l'historicisme medievalitzant semblen, en aquest cas, parts del viratge de què parlava Illas. *Per tot plegat*, és bastant sorprenent que, anys després, Joan Sardà es mostrés tan condescendent amb la tasca d'aquells homes i que els presentés com l'única generació realment patriòtica, en el pròleg a les poesies de Blanch.”

(Escrit individu D, pàg. 281, lín. 13110-13120)

6- L'expressió *en principi*

Aquesta expressió col·loquial compleix el requisit del canvi de significat, ja que no vol dir 'al principi' sinó, més o menys, 'això serà així si la cosa no canvia'. Pragmàticament, denota un grau baix de compromís amb el que s'està dient o mostra una reserva sobre una certitud completa. En la conversa quotidiana i en els monòlegs orals, fora de la mostra d'aquest estudi, he observat que *en principi* també s'usa, a vegades d'una manera reiterativa, com una fórmula per començar a parlar, especialment sobre una qüestió delicada respecte de la qual es vol mostrar una certa distància. El que costa de veure'n és l'abast textual o oracional, i finalment m'he inclinat per considerar-la textual en casos com els dos primers exemples i oracional, en casos com el tercer:

“IDA: que el dia de Nadal_
com que suposo que vosaltres anireu a Girona\
que la teva àvia aquest any--
JJJ: no\
bueno\
en principi (textual) vem dir que igual el Nadal el passaríem aquí”
(Conversa 5, pàg. 159, lín. 7527-7532)

“eee entre aquesta definició i la d'un home lliure existeixen molts matisos eh/
existeixen moltes formes d'esclavitud_
existeixen molts graus de dependència_
alguns dels quals no han desaparegut_
en principi (textual) jo diria que un esclau és un home_
damunt de les llibertats del qual_
un altre té individualment drets de coacció eh”
(Classe individu C, pàg. 207-208, lín. 9851-9857)

“El motiu és senzill. Perquè no impliqués riscos elevats, calia que els arquitectes o mestres d'obres fossin eficients en la pressupostació del cost de les obres, cosa que *en principi (oracional)* no succeïa.”
(Escrit individu A, pàg. 252, lín. 11824-11826)

7- Els pronoms i adjectius demostratius

No s'inclouen a la llista els pronoms i adjectius demostratius *aquest/a/s/es*, *aquell/a/s/es*, *això* i *allò*, sovint precedits de preposició, en funció de díctics discursius (de referència

anafòrica). M.J. Cuenca estableix clarament la important distinció entre els elements connectors i els anafòrics:

“*Per això* és un bon candidat a matisador, per la forma que té, paral·lela a *per tant*, *no obstant això*, etc., i perquè semànticament indica una relació causal entre dues oracions contigües. Ara bé, *això* substitueix un antecedent, tota l’oració anterior (...) i, consegüentment, el pronom no ha perdut la capacitat referencial i actua de manera semblant a com ho fa *això* sol (...). El caràcter referencial d’*això* o *així* queda molt més esvaït en els matisadors que contenen díctics, com *no obstant això*, *tot i això*, *així i tot*, etc., que s’han gramaticalitzat completament.

Un cas semblant és el que s’obté amb sintagmes que contenen un demostratiu seguit d’un mot general, com *en aquest punt*, *en aquest sentit*, *en aquest cas*, etc., on l’efecte anafòric d’aquests dos elements referencials (el díctic textual i el mot general com a marca de cohesió lèxica) es pot confondre fàcilment amb la funció connectiva que manifesta un matisador. (...) Amb tot, la naturalesa referencial (de substitut d’un element lèxic anterior) es manté i, per tant, no es pot parlar pròpiament de connexió.” (Cuenca, en premsa a: 23-24)⁴⁰⁰

8- El marcador col·loquial *per’xò*

En el punt anterior acabo d’excloure el sintagma preposicional *per això* quan té valor díctic. Però hi ha un altre *per això*, amb la força díctica diluïda i sovint amb la reducció fonètica *per’xò*, que ha de ser considerat marcador o connector parentètic i que ha estat inclòs a la llista:

VIE: que passa que no ens ha nevat_
i no du- --
i_
i dubto que hagi nevat\
per allà on estàvem no ha nevat cap dia\
el que passa que al--
que a les vores de la carretera sí que hi havia neu\
ALL: clar\
a les zones més altes\
VIE: però molt maco **per això** home\”

(Conversa 3, pàg. 74, lín. 3446-3455)

⁴⁰⁰ De nou, el fragment que cito correspon a la primera versió de M.J. Cuenca (en premsa a) i ja no apareix a la segona.

“MAG: sí\
 VIE: també\
 ALL: i clar\
 VIE: clar\
 ALL: han procurat conservà'ls-e una mica\
 n'hi han molts que ja es veu que està molt tros afegit\
 MAG: clar\
 per això\
 sí\
 és clar\”

(Conversa 3, pàg. 76, lín. 3535-3544)

9- L’adverbi *ara*

L’adverbi *ara*, que habitualment té un ús dític, ha evolucionat també cap a marcador o connector parentètic amb valor contrastiu, com assenyala M.J. Marín (1998: 228-229), encara que, probablement per un oblit, no figuri a la llista de M.J. Cuenca (en premsa a). Vegem-ne un exemple:

“CME: i ja està\
 PPP: sí que sóc guapo\
 no sóc lleig no\
 CME: no no\
 PPP: llàstima\
 CME: ara\
 no ho digui més això d'aquest noi eh de les neules\
 perquè me'n vaig enrecordar de vostè a classe l'altre dia\
 PPP: però_
 què haig de dir doncs\”

(Conversa 2, pàg. 61-62, lín. 2886-2895)

10- Expressions diverses descartades

Hi ha, encara, una bona colla d’expressions que tenen usos que fan pensar en una funció textual i que no són a la llista perquè o bé no estan prou gramaticalitzades, o bé són sintagmes preposicionals que demanen un sintagma nominal. Es tracta de *al meu parer*, *a més de*, *d’alguna manera / forma*, *de sobte*, *en el sentit (de) que*, *en poques paraules*, *en una paraula*, *ni de bon tros*, *per definició*, *sense dubte* i *sobretot*.

Tampoc no hi he inclòs *el cas és que, el cert és que, pel que fa a, quant a i respecte a/de*, agrupacions que m'ha costat especialment de descartar perquè són fórmules amb un caràcter molt fixat i amb un paper textual clar. Malgrat això, aquestes expressions acaben amb una conjunció o una preposició que les integra indiscutiblement en una estructura sintagmàtica o oracional.

D'altra banda, hi ha els casos de *també* i *tampoc*, mots que sens dubte exerceixen una funció cohesiva, però que no sembla que puguin considerar-se connectors⁴⁰¹.

11- Les expressions *és a dir, o sigui, vull dir* i *és clar*

Les tres primeres expressions, *és a dir, o sigui* i *vull dir*, són marcadors o connectors parentètics i la darrera, *és clar*, una interjecció (vg. § 5.6.2), sempre que hagin aparegut sense una continuïtat sintàctica. En canvi, si en depèn una clàusula subordinada substantiva (*és a dir que...*, *o sigui que...*, *vull dir que...* i *és clar que...*) perden la seva condició connectiva o interjectiva, respectivament (Cuenca, 1998: 522-523, fragment ja citat en aquest mateix subapartat).

12- Els adverbis *llavors* i *aleshores*

Aquests adverbis són uns exemples excel·lents de la complexitat en el món de la connexió textual. Per començar, citaré les paraules d'A. Ali Bouacha (1981) sobre l'*alors* francès del discurs pedagògic oral i les d'A. Oller (1998) sobre els usos col·loquials del *llavors* català:

“Les logiciens comme les linguistes ont suffisamment insisté sur la non-homologation des opérateurs logiques et des connecteurs linguistiques pour qu'il soit nécessaire de revenir

⁴⁰¹ J. Portolés (1993) els anomena *marcadores de inferencias paralelas* i per descriure'ls esmenta, al seu torn, D. Blakemore (1992):

“D. Blakemore (1992, pp 142-143) considera que la funció de adverbios del inglés como *too* i *also* es la de indicar que el enunciado en el que aparecen debe ser procesado de tal forma que persistan el mismo tipo de efectos contextuales derivados que en el enunciado previo.” (Portolés, 1993: 154)

une fois de plus là-dessus. C'est pourquoi ce n'est pas tant le *alors* de l'implication qui correspond au symbole mathématique qui nous intéresse ici (il est d'ailleurs d'un emploi rare dans le corpus retenu) que le *alors* qui, avec *eh bien*, semble être la trace de méta-opérations organisatrices de la «schématisation» à l'œuvre dans le discours pédagogique. (...) *Alors* est un mot qui, très fréquent à l'oral, assure en combinaison avec d'autres éléments discursifs, une fonction d'articulation, fonction sans laquelle le discours oral serait incohérent." (Ali Bouacha, 1981: 43-51)

"L'ús general de *llavors* té un matís més temporal, monologat i narratiu que no pas consecutiu, dialogat i argumentatiu. Tanmateix, l'ús connectiu de *llavors* és més consecutiu que no pas temporal, i més argumentatiu que no pas narratiu." (Oller, 1998: 115)

A. Ali Bouacha destaca, per tant, la vessant d'*alors* com a marcador metadiscursiu per davant del significat estrictament consecutiu. A. Oller, per la seva banda, en contrasta els valors temporal i consecutiu. A partir de les anàlisis d'ambdós i del que s'observa en els textos, he optat per considerar en la codificació de *llavors* les quatre funcions següents:

A- Complement circumstancial de temps, dins de l'estructura de l'oració, funció en la qual no actua com a marcador o connector parentètic, encara que constitueixi un element important en la successió narrativa.

B- Marcador o connector parentètic amb contingut semàntic consecutiu, que correspon, amb major o menor exactitud, al símbol lògicomatemàtic esmentat per A. Ali Bouacha (1981) i que es relaciona indiscutiblement amb l'anterior, per la implicació temporal que hi ha en tota significació consecutiva⁴⁰².

C- Marcador o connector parentètic amb una funció continuativa o il·lativa, a vegades amb una referència dítica endofòrica al temps del discurs i, en altres ocasions,

⁴⁰² La distinció entre el significat temporal i el consecutiu no és sempre fàcil de determinar, ja que la idea de conseqüència va indistricablement lligada a la de posterioritat. L. Cortés (1991) remarca aquesta dificultat:

"c) Hemos hallado en *entonces* un valor intermedio de difícil delimitación entre lo temporal y conclusivo." (Cortés, 1991: 120)

amb una certa pèrdua del significat temporal o consecutiu, dins del procés de gramaticalització propi d'aquestes unitats.

D- Marcador en usos reiteratius, amb pèrdua total o gairebé total del significat, en evolució cap a omplidor.

D'aquestes quatre funcions, l'adverbi *aleshores* compartiria amb *llavors* almenys les tres primeres —això sí, en registres més formals. En els següents exemples comentats es poden veure ambdós en funcionament, sovint amb l'adverbi en transició entre els diversos significats, cosa que en dificulta la codificació:

. Exemple 1:

“MAR: i llavors [temporal-continuatiu]_
com que ja eren tres cases independents_
perquè un bon dia_
les van fer independents\
IMM: les van partir\
MAR: pues les va comprar un senyor_
i llavors [temporal-continuatiu] aquest senyor_
era de una immobiliària\
bueno d'una immobiliària_
no ho sé_
però es dedica a comprar terrenys_
i a fer pisos_
i a vendre'ls\
IMM: sí\
ANT: sí_
sì\
MAR: i llavors [temporal-continuatiu] quan_
una altra de les germanes no sé qui_
també va voler vendre la casa_
va comprar l'altra casa_
i aquest senyor ja tenia dos cases de bueno que era aquell terreny\
(Conversa 1, pàg. 4, lín. 1-21)

Es tracta de tres ocurrències de *llavors* en la narració d'un mateix interlocutor, amb un valor temporal i, alhora, continuatiu. La reiteració, al costat de la conjunció *i*, li dóna un cert caràcter de tic. Pot ser considerat un ús oracional, per raó del significat temporal que té, o textual, pel valor continuatiu —sembla difícil d'escatir-ne l'abast.

. Exemple 2:

“NAA: perquè_
el cos_
era com una brusa\
era així_
com una brusa_
tot d'allòs_
amb aquesta màniga així_
a mi aquesta màniga m'agrada\
aquesta que fa així com una cassola_
i aquí tenia pedreria_
i llavons [continuatiu]_
la faldilla era llarga i estreta\
i llavons [continuatiu] a darrera portava un llaç_
amb una mica de cua\”

(Conversa 4, pàg. 118, lín. 5607-5620)

En aquest cas, *llavons*, també darrere *i*, apareix en una descripció. El valor temporal, com és lògic, ha desaparegut, i *llavons* té la mera funció d'assenyalar un nou apartat de la descripció. Ha esdevingut ja, amb claredat, un connector textual.

. Exemple 3:

“Ara bé, aquestes condicions també es donaven a Barcelona, tot i que en menor intensitat. *Llavors [consecutiu]*, ¿quina fou la força que contrarestà l'efecte de les dues anteriors? Probablement, la mateixa que engendrà el minifundisme de l'activitat de promoció immobiliària.”

(Escrit individu A, pàg. 254, lín. 11927-11931)

Aquest *llavors* de l'escrit de l'individu A té el valor consecutiu típic de la lògica, tant que permet de fer una pregunta retòrica a continuació. És un marcador textual, desvinculat de la sintaxi de cap oració, que introdueix un raonament deductiu dins d'una argumentació.

. Exemple 4:

“*aleshores [continuatiu-quasi omplidor]* recuperem la història_
des del començament\
hi havien els Xiongnu\

els Xiongnu estaven al nord\
aquests Xiongnu havien creat un imperi al nord de la gran muralla eh/
estaven establerts en aquesta zona del nord_
si agafeu el el el dossier_
així si tenim un mapa al damunt ens aclarirem una mica més_
encara que no sigui un mapa que afecti en el sud\
és a la pàgina cinquanta-u\
aleshores [continuatiu-quasi omplidor]_
imagineu-vos que aquí hi havia_
tota la zona_
tot tota la zona del nord_”

(Classe individu E, pàg. 233-234, lín. 11048-11061)

L’adverbi *aleshores* adopta en aquest passatge de la classe de l’individu E una funció que ja no és ni temporal ni consecutiva: marca o assenyala que el discurs va avançant i gairebé ja mostra la reiteració d’un omplidor.

. Exemple 5:

“PPP: ves\
m’ha despertat quan baixava la la la a el llit\
brum\
MMM: xuc\
sí\
jo també ho he sentit\
PPP: cony\
què és això\
CME: doncs jo he dormit_
PPP: llavons [continuatiu-quasi omplidor] sí que--
CME: oh\
PPP: jo sí que m’he despertat llavons [quasi omplidor]\
amb això del llit\
i llavons [quasi omplidor] no podia dormir\
cagondena\
i llavons [quasi omplidor] tinc els peus que em cremen”

(Conversa 2, pàg. 56-57, lín. 2624-2639)

El mot *llavons*, un altre cop dins d’una narració, es mostra en un grau encara més desenvolupat en l’evolució cap a omplidor: apareix quatre vegades en molt poc espai i,

excepte en el primer cas, que es podria considerar continuatiu, resulta tan poc significatiu que seria del tot prescindible⁴⁰³.

Els usos de *llavors*⁴⁰⁴ i *aleshores* són, per tant, diversos i plantegen alguns problemes d'adscripció. En general, he optat per codificar com a connector textual qualsevol ocurrència que no sigui clarament temporal, especialment si alhora marca l'inici d'una intervenció o d'un grup de clàusules.

13- Les dues funcions de *però*

A la llista s'esmenta dues vegades el mot *però*: en la primera és una conjunció que exerceix de connector contrastiu fonamental i en l'altra funciona com a marcador o connector parentètic. La distinció entre aquests dos *però* és, d'una banda, en el significat, més adversatiu el primer i més concessiu el segon i, de l'altra, en la posició parentètica, enmig de la clàusula, que caracteritza el segon. La diferència és evident en la llengua escrita, perquè el *però* marcador hi apareix sempre entre comes, i també es pot apreciar en la llengua oral per la posició no inicial i per l'entonació parentètica. Ambdós

⁴⁰³ En una interpretació totalment diferent —que no es pot decidir sense valorar l'entonació i, potser, veure l'expressió de la cara del parlant— aquest ús reiteratiu de *llavors* podria tenir una funció intensiva, semblant a la que en literatura es considera una figura retòrica —*polisíndeton* si el mot repetit és una conjunció i *anáfora* si se situa a principi d'oració.

⁴⁰⁴ Com ja s'ha vist, les realitzacions de *llavors* són múltiples (*llavors*, *allavors*, *llavons*, *allavons*, *allavonsets*, *llavòrens*, *allavòrens* i *llavò*). Es dona la particularitat que diverses d'aquestes formes poden aparèixer dins la conversa d'una mateixa família i, fins i tot, en enunciats successius d'un mateix parlant:

- “MAR: i **llavons** quan_
una altra de les germanes no sé qui_
també va voler vendre la casa_
va comprar l'altra casa_
i aquest senyor ja tenia dos cases de bueno que era aquell terreny\
IMM: aque_
sí\
aquesta finca\
MAR: amb lo qual_
i eren veïns\
i **llavòrens** un bon dia_
aquest senyor_
els hi va oferir_
de compra'ls-hi la casa”

(Conversa 1, pàg. 4, lín. 17-30)

poden tenir usos oracionals i textuais (assenyalo amb vermell la conjunció i amb verd el marcador o connector parentètic):

“Aquest règim imposava càrregues oneroses al domini útil i d’aquesta manera assegurava als senyors (laics i eclesiàstics) una participació substancial en el producte agrari **però** [conjunció: ús oracional] força desigual segons les contrades. Allà on implicava parts de fruits feixugues a més de censos i prestacions de diversa mena, poca cosa s’esmunyia entre l’ingrés del senyor (o dels senyors) i la subsistència dels qui treballaven la terra. **Però** [conjunció: ús textual] les situacions així no eren les predominants i ho havien de ser cada cop menys.”

(Escrit individu B, pàg. 256, lín. 11997-12003)

“MAR: jo com que_
perquè no hi entenc_
però em sembla_
que tenen coses bastant bones_
i quadros bons_
i coses_
tampoc masses_
però [marcador o connector parentètic: ús oracional]_
ANT: home_
si són riquets_
o tenien alguns diners_
doncs_
és clar\”

(Conversa 1, pàg. 13, lín. 471-483)

“És possible que en aparèixer un grup de constructors amb recursos suficients per disputar als tècnics les contractes generals de les obres, aquests es repleguessin a les funcions pròpies del seu ofici. És el que passà en altres llocs. En el nostre cas, **però** [marcador o connector parentètic: ús textual], l’evidència és molt dèbil, almenys fins als darrers anys de la dècada de 1880.”

(Escrit individu A, pàg. 252, lín. 11847-11852)

14- Usos no gramaticalitzats d’algunes expressions

En la codificació dels marcadors o connectors parentètics cal estar alerta perquè, com que es tracta d’elements lèxics gramaticalitzats, en algunes ocasions poden aparèixer usats amb el valor sintàctic o lexical ple. És el cas de les agrupacions *vull dir* i *en realitat* dels fragments següents, que, lògicament, no he codificat com a connectors textuais:

“com sabeu el mateix color ros del cabell és absència de color_
i les senyores no es tenyeixen de ros_
es destenyeixen del seu color_
perquè apareixi el ros que és l’absència de color eh/
què **vull dir** amb això?”

(Classe individu C, pàg. 205, lín. 9703-9707)

“(…) acaba convençut d’haver demostrat que políticament, el món espanyol funcionava com una construcció intel·lectual, després d’haver-nos explicat intel·lectualment, sense mostrar el menor coneixement del que passava **en realitat**, la història d’una Amèrica colonial on la població ni minva ni creix, on no hi ha mines —ni, naturalment, indígenes treballant-hi per força—, ni *haciendas*, ni *obrajes*, ni esclaus negres.”

(Escrit individu C, pàg. 269, lín. 12556-12562)

15- Usos oracionals o textuels dels marcadors o connectors parentètics

Com ja he comentat, els marcadors o connectors parentètics poden exercir una funció merament oracional, com a matisadors semàntics de les relacions ja establertes per les conjuncions, o bé contribuir a la cohesió del discurs al nivell supraoracional, com a connectors textuels. En la codificació he hagut de diferenciar, lògicament, entre aquestes dues funcions, de cara a establir el nombre precís d’elements que conformen la connexió textual. Vegem, com a mostra, uns exemples d’aquesta codificació (assenyalo amb vermell els marcadors oracionals i amb blau els textuels):

. Exemple 1:

“i qui qui la portava aquesta espurna de divinitat/
qui en virtut d’aquesta espurna de divinitat_
era infal·lible_
és a dir [clausal] a l’hora d’interpretar l’alcorà l’escriptura_
tenia una opinió infal·lible_
qui podia qui era **a més a més [clausal]** impecable_
en el sentit literal **és a dir [clausal]** que no podia fer pecat_
en el sentit que allò que feia no podia ser pecat_”

(Classe individu B, pàg. 191, lín. 9046-9053)

. Exemple 2:

“**total [textual]** que es va decidir tornar a la mà dura_
i en temps de Han Wudi es va tornar a la mà dura_
i es va fer **doncs [clausal]** una altra vegada_
una política de de de lluitar contra contra els Xiongnu_

d'enviar grans expedicions_
recordeu que aquella carta que vam dir de Sima Qian a Ren An_
doncs [textual] el gran problema que té Sima Qian_
li ve precisament perquè un amic d'ell que es deia Linin_
havia anat a lluitar contra els Xiongnu_
i i el que havia fet no havia agradat en a la cort en a la cort imperial”
(Classe individu E, pàg. 233, lín. 10999-11008)

. Exemple 3:

Passant a través d'aquest engraellat de drets, l'expansió de la població catalana durant el setcents donà lloc a una multiplicació controlada de les explotacions agràries i a la mobilització màxima de treball productiu (d'excedent); a un creixement que, **certament [clausal]**, no podia transcendir les limitacions del vell sistema agrari però que tampoc no l'empenyia cegament a la dolorosa topada amb el conegut sostre malthusià, sinó que **més aviat [clausal]** l'impulsava a obrir-se cap a d'altres àmbits. Això és fonamental, perquè la capacitat del sistema agrari per a absorbir el fort augment de la població durant el segle XVIII no pot explicar-se només a partir d'una afortunada combinació de drets i d'usos que regien l'accés a la terra i l'apropiació dels seus fruits. Cal tenir en compte els altres àmbits d'una economia que ja era molt complexa i, **en particular [clausal]**, cal referir-se a les transformacions del sector agrari mateix en resposta a estímuls que venien de fora.
(Escrit individu B, pàg. 258, lín. 12061-12073)

. Exemple 4:

“La literatura de la Renaixença es consolidà des d'un bon començament com a expressió d'una franca hostilitat envers la literatura de l'època en castellà, la qual satisfieia la demanda en expansió del públic burgès, i, paradoxalment, contra la literatura popular o semipopular escrita tant en castellà com en català. No era, **per tant [textual]**, un conflicte estrictament lingüístic, com veurem amb deteniment. El conflicte amb la literatura en castellà, dels vessants més historicistes i conservadors, de la qual la literatura renaixentista en català era, **de fet [clausal]**, la radicalització, el tractarem amb certa atenció més endavant. Cal, **però [textual]**, referir-se abans al conflicte amb la literatura popular escrita. La pugna amb la literatura popular escrita, també amb la que s'escrivia en català, que sol ser silenciada, en part per l'èxit del mateix moviment renaixentista de presentar-se a si mateix com la continuació, la imitació i, **més encara [clausal]**, com el mecanisme de protecció i recuperació de la musa popular, a la qual tantes vegades es referiran. La cosa no era tan senzilla ni tan innocent. **En efecte [textual]**, ja Rubió i Balaguer observà, i Josep Fontana hi ha insistit recentment, que la literatura culta renaixentista s'establí sobre un terreny que no era pas verge, sinó que l'ocupava una encara important literatura de tall popular en llengua catalana, heretada d'un passat sovint força remot.”
(Escrit individu D; pàg. 276-277, lín. 12883-12900)

De fet, la distinció no té secret: es tracta “només” —com deia M.J. Cuenca en el fragment citat al punt 5.1.1 — d'establir on comença i on acaba una clàusula complexa o oració. En els textos escrits, la puntuació, evidentment, hi ajuda, i així en els exemples 3 i 4 no hi ha hagut dubtes de codificació. Un pèl més difícil pot ser, a l'exemple 1, la

consideració del primer *és a dir* com a clausal, que potser podria haver estat textual: l'he interpretat, però, com un simple comentari o ampliació de “*era infal·lible*”. I també arriscada és la codificació, a l'exemple 2, del segon *doncs* com a textual —m'hi he decantat perquè l'enunciat anterior m'ha semblat una pregunta sense l'entonació final ascendent.

Després d'aquest munt de remarques només em cal dir, per resumir, que en aquest apartat he cercat els marcadors o connectors parentètics, als quals s'haurà de sumar les xifres obtingudes en els apartats anteriors per a *que, i, o, però i perquè* en els usos textuais i, més endavant, les que resultin del còmput de les interjeccions connectives. D'altra banda, la codificació i el recompte han estat aquí també totalment manuals. A continuació, per tant, oferiré els resultats d'aquesta part de la recerca.

5.5.3- RESULTATS I DISCUSSIÓ

Els connectors textuais (marcadors o connectors parentètics i conjuncions en usos supraoracionals) han tingut, tant globalment com en les xifres més detallades que aniré presentant en les taules successives, una freqüència significativament més alta en la conversa informal que en els altres dos gèneres. Vegem, en primer lloc, les dades més generals:

TAULA 166 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Connectors textuais (marcadors i conjuncions)	40.7 ‰ (1109)	16.1 ‰ (424)	7.4 ‰ (195)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

A la taula 166 es pot observar que la xifra total de connectors textuais —sense comptar-hi les interjeccions— en la conversa informal és 2.5 vegades més alta que en la classe magistral i 5.5 vegades més que en la prosa acadèmica. Sembla clar, doncs, que la connexió textual és un fenomen quantitativament més important en la llengua oral informal que en l'oral formal, i, sobretot, que en l'escrita. Així, al contrari del que afirmaven J. Portolés (1998) i S. Luque i S. Alcoba (1999), en el sentit que *“en el coloquio, (...) se podrá disminuir lo dicho, ya que el contexto suplirá esta carencia”*, en la llengua oral i, en concret, en la conversa col·loquial, és precisament on *“lo dicho”*, pel que fa als connectors textuais, es veu augmentat. D'altra banda, els resultats en la prosa acadèmica (7.4 ‰) s'acorden en gran mesura amb els que F.J. Fernández Polo (1999) aporta tant per a l'anglès com per al castellà (8.4 ‰ i 7.6 ‰, respectivament), coincidència que reforça la validesa tant del seu estudi com del present i que permet d'aparellar els gèneres *prosa acadèmica* i *article de divulgació científica*, almenys en la mena de textos que cadascú ha emprat en la seva mostra.

En segon lloc, cal veure el paper que tenen cadascuna de les categories que intervenen en les xifres de la taula anterior:

TAULA 167 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Conjuncions en usos textuais	20.7 ‰ (563)	4.2 ‰ (111)	2.2 ‰ (57)
Marcadors en usos textuais	20.0 ‰ (546)	11.9 ‰ (313)	5.2 ‰ (138)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 ‰)

Com s'aprecia a la taula 167, les conjuncions i els marcadors o connectors parentètics usats com a connectors textuais són equivalents en nombre en la conversa informal, però les conjuncions són menys habituals en els altres dos gèneres. Per tant, el gran augment que experimenten els connectots textuais en la conversa informal, que en part es deu al comportament dels marcadors o connectors parentètics, es beneficia sobretot de l'increment dels usos textuais de les conjuncions.

Pel que fa a la utilització dels marcadors o connectors parentètics en general, s'ha de tenir en compte les dues funcions que desenvolupen, com a matisadors oracionals o com a connectors textuais. Es pot veure el pes de cada funció a les taules següents (168 i 169):

TAULA 168 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Marcadors en usos oracionals	2.3 ‰ (62)	7.4 ‰ (196)	3.7 ‰ (98)
Marcadors en usos textuais	20.0 ‰ (546)	11.9 ‰ (313)	5.2 ‰ (138)
Total marcadors o conn. parentètics	22.3 ‰ (608)	19.3 ‰ (509)	8.9 ‰ (236)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

Així, finalment, en el nombre total de marcadors o connectors parentètics no és tan diferent la conversa informal de la classe magistral, a causa de l'avantatge que té aquesta darrera en l'ús dels marcadors com a connectors oracionals. En aquesta funció, hi ha hagut mots com *doncs*, *per exemple* i *per tant* que, amb un nombre elevat d'ocurrències en la classe magistral (66, 21 i 15, respectivament) han fet d'aquest gènere un terreny

especialment abonats per a la matisació oracional. Al mateix temps, si s'observa la taula 169, el percentatge d'usos oracionals és molt baix en la conversa (10.2 %) i augmenta progressivament en direcció a la prosa (fins al 41.5 %). En conclusió, els marcadors o connectors parentètics són molt més habituals en la conversa informal en els usos textuals, i la proporció amb els usos oracionals es va equilibrant en els altres dos gèneres⁴⁰⁵.

TAULA 169 *	CONVERSA INFORMAL (608 marcadors)	CLASSE MAGISTRAL (509 marcadors)	PROSA ACADÈMICA (236 marcadors)
Marcadors en usos oracionals	10.2 % (62)	38.5 % (196)	41.5 % (98)
Marcadors en usos textuals	89.8 % (546)	61.5 % (313)	58.5 % (138)

(* Percentatges sobre el total de marcadors o connectors parentètics)

Pel que fa al conjunt dels connectors textuals, cal oferir-ne també les dades segons la classificació semàntica de la llista de M.J. Cuenca (en premsa a), de la qual he partit en aquest treball. A continuació les presento agrupades en els cinc blocs principals a la taula comparativa 170, que mostra un predomini dels connectors additius i dels contrastius en tots tres gèneres, encara que en quantitats lògicament diferents. Destaquen el cas dels disjuntius, que són gairebé tants en la classe magistral (2.7 ‰) com en la conversa informal (2.8 ‰), i el dels consecutius, que són fins i tot més (1.8 ‰ en la classe magistral per 1.6 ‰ en la conversa informal), probablement a causa de l'ús sovintejat de *per tant* en les classes. També cal fixar-se en l'apartat "Altres connectors", que han estat molt freqüents en la conversa informal i gairebé absents en la prosa acadèmica.

⁴⁰⁵ Un motiu probable perquè els usos intraoracionals es donin poc en la conversa informal és la limitada longitud que hi tenen les clàusules, de manera que hi ha menys espai per encabir-hi els marcadors-matisadors.

TAULA 170 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Connectors additius	14.0 ‰ (383)	6.3 ‰ (166)	4.0 ‰ (107)
Connectors disjuntius	2.8 ‰ (77)	2.7 ‰ (70)	0.2 ‰ (5)
Connectors contrastius	16.0 ‰ (436)	4.0 ‰ (108)	2.5 ‰ (67)
Connectors consecutius	1.6 ‰ (44)	1.8 ‰ (47)	0.5 ‰ (14)
Altres connectors ⁴⁰⁶	6.2 ‰ (169)	1.3 ‰ (33)	0.1 ‰ (2)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar del 0.0085 % en els connectors consecutius i inferior al 0.0001 % en la resta)

Els connectors textuais de la llista han presentat una gran disparitat entre si en el nombre d'ocurrències, des de les 266 de la conjunció *i* en la conversa informal fins a molts que no n'han tingut cap. Per veure quin ha estat el comportament dels connectors més destacats, he seleccionat els que han aparegut més de cinc vegades en algun dels tres gèneres i els he agrupat en tres taules amb diferents ordenacions, amb la columna corresponent destacada, en cada cas, amb negreta i subratllat: a la 171, segons els més freqüents de la conversa informal; a la 172, segons els de la classe magistral, i a la 173, segons els de la prosa acadèmica. Les xifres que hi apareixen corresponen únicament als usos en funció de connector textual i acumulen les ocurrències que hagi pogut tenir un mateix connector en apartats diferents de la llista segons el significat (p. ex., la xifra de *doncs* inclou tant les ocurrències amb valor continuatiu com les que ha tingut amb valor consecutiu):

⁴⁰⁶ Col·loco sota aquest rètol els usos textuais de les conjuncions *que* i *perquè*, que no poden incloure's dins de l'abast semàntic de cap dels altres grups.

TAULA 171 *	<u>CONVERSA</u> <u>INFORMAL</u>	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
<i>i</i>	<u>266</u>	59	28
<i>però</i>	<u>251</u>	47	25
<i>bueno</i>	<u>183</u>	16	0
<i>doncs</i>	<u>120</u>	37	7
<i>vull dir</i>	<u>41</u>	16	0
<i>si no</i>	<u>24</u>	2	0
<i>llavors (i entonces)</i>	<u>19</u>	2	3
<i>o sigui / sia / siga</i>	<u>13</u>	1	0
<i>a més (i además)</i>	<u>11</u>	3	4
<i>o</i>	<u>11</u>	0	1
<i>per això (per'xò)</i>	<u>11</u>	0	0
<i>per exemple</i>	<u>9</u>	15	3
<i>dic</i>	<u>8</u>	5	0
<i>en principi</i>	<u>6</u>	2	0
<i>però (parentètic)</i>	<u>6</u>	1	14

(* Dades absolutes d'ocurrències)

Al marge de les lògiques coincidències en els connectors més usats (*i* i *però*), les taules 171, 172 i 173 (vg. pàgina següent) mostren un comportament ben definit pel que fa a les xifres d'aparició a cada gènere. O, dit a l'inrevés, cada gènere es caracteritza d'una manera idiosincràtica en la preferència per uns connectors textuais que sembla que li són propis.

Així, per exemple, el marcador *doncs*, que ocupa el quart i el tercer lloc en les llistes de la conversa informal i de la classe magistral, és dels darrers en la prosa acadèmica, i *vull dir*, que és el cinquè de la conversa, se situa més endarrerit en la classe i ja no apareix en el quadre de la prosa acadèmica, gènere en què presenta la xifra zero.

TAULA 172 *	CONVERSA INFORMAL	<u>CLASSE MAGISTRAL</u>	PROSA ACADÈMICA
<i>i</i>	266	<u>59</u>	28
<i>però</i>	251	<u>47</u>	25
<i>doncs</i>	120	<u>37</u>	7
<i>és a dir (i és dir)</i>	0	<u>36</u>	2
<i>bé</i>	4	<u>30</u>	0
<i>per tant (i per lo tant)</i>	0	<u>26</u>	5
<i>bueno</i>	183	<u>16</u>	0
<i>de fet</i>	2	<u>16</u>	7
<i>vull dir</i>	41	<u>16</u>	0
<i>per exemple</i>	9	<u>15</u>	3
<i>ara</i>	4	<u>14</u>	0
<i>aleshores</i>	0	<u>9</u>	0
<i>en tot cas</i>	0	<u>6</u>	3
<i>per altra banda</i>	0	<u>6</u>	1

(* Dades absolutes d'ocurrències)

TAULA 173 *	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	<u>PROSA ACADÈMICA</u>
<i>i</i>	266	59	<u>28</u>
<i>però</i>	251	47	<u>25</u>
<i>però (parentètic)</i>	6	1	<u>14</u>
<i>d'altra banda</i>	0	1	<u>14</u>
<i>en efecte</i>	0	0	<u>9</u>
<i>de fet</i>	2	16	<u>7</u>
<i>doncs</i>	120	37	<u>7</u>
<i>així</i>	2	0	<u>6</u>

(* Dades absolutes d'ocurrències)

Per la seva part, *bueno* és tercer, amb 183 ocurrences, en la conversa informal, en té només 16 en la classe magistral i, com és lògic, cap en la prosa acadèmica, i *bé* en té només 4 en la conversa informal, s'enfila a 30 en la classe magistral i tampoc no en té cap en la prosa acadèmica —en conseqüència, tant *bueno* com *bé* són propis de la llengua oral, però en la conversa es prefereix el primer i en les classes el segon⁴⁰⁷.

Els marcadors *si no*, *o sigui* i *per això* (i *per'xò*) són uns altres casos extrems: han aparegut 24, 13 i 11 vegades, respectivament, en la conversa informal i entre 2 i cap en la prosa acadèmica. També són espectaculars els marcadors *és a dir*, amb 36 ocurrences en la classe magistral per cap en la conversa informal i *per tant*, amb 26 en la classe i tampoc cap en la conversa —ambdues unitats mostren així una tendència marcadament expositiva i formal. Pel que fa a la prosa acadèmica, hi ha el cas esperable de *d'altra banda*, i els més remarcables de *però* (marcador) i de *en efecte*.

En conjunt, aquesta recerca permet de veure unes tendències ben diverses en l'ús dels connectors textuais a cada gènere. Fins i tot en el cas de la classe magistral i de la prosa acadèmica que, pel caràcter expositiu i formal d'ambdues semblaria que haurien d'haver compartit molts connectors, els resultats han estat prou dispars. Així, *és a dir*, *bé*, *per tant*, *de fet*, *ara*, etc. poden considerar-se marcadors típics de la classe magistral i, en canvi, *d'altra banda* o *en efecte* ho són de la prosa acadèmica. I, per la seva part, *bueno*, *vull dir*, *si no*, *llavors* (i *entonces*), etc. són els típics de la conversa informal⁴⁰⁸. Fora d'aquestes xifres més altes, hi ha hagut una bona colla de connectors textuais que han aparegut a la mostra entre 1 i 5 vegades⁴⁰⁹, i molts altres que no hi han tingut cap ocurrencia⁴¹⁰.

⁴⁰⁷ Més endavant pot trobar-se informació més detallada sobre l'especialització de funcions d'aquests dos marcadors.

⁴⁰⁸ Aquestes tendències caldria confirmar-les, és clar, amb un corpus més ampli de textos.

⁴⁰⁹ Es tracta de *a continuació*, *a fi de comptes*, *això és*, *això sí*, *al cap i a la fi*, *al seu torn*, *(ans) al contrari*, *certament*, *d'entrada*, *després*, *de tota manera / de totes maneres*, *d'una banda*, *efectivament*, *en canvi*, *en concret*, *en contrapartida*, *en definitiva*, *en especial*, *en fi*, *en general*, *en particular*, *en primer lloc*, *en qualsevol cas*, *en realitat*, *en resum*, *en segon lloc*, *finalment*, *igualment*, *inversament*, *no obstant*

Un altre aspecte interessant per analitzar en aquest apartat és el de la varietat que presenten els connectors textuais en els tres gèneres. En aquest punt, les dades són ben concloents:

TAULA 174	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
<i>Type</i> (total connectors)	36	53	55
<i>Token</i> (tot. ocurrències)	1109	424	195
<i>Type / Token</i> (variació)	0.032	0.125	0.282
<i>Token / Type</i> (repetició)	30.8	8.0	3.5

Com es pot veure, el nombre de connectors textuais va augmentant en direcció a la prosa acadèmica (36 en la conversa informal, 53 en la classe magistral i 55 en la prosa acadèmica), encara que el nombre d'ocurrències vagi disminuint espectacularment

això, per cert, per començar, per descomptat (i des de luego), per una banda / costat, per contra, precisament, si de cas, si més no, tanmateix, total i tot i això.

⁴¹⁰ Els ofereixo en dues llistes, segons si han presentat usos oracionals o no:

a/ Marcadors o connectors parentètics que no s'han usat textualment però sí oracionalment: *en / com a conseqüència, especialment, més aviat, més ben dit, més encara, particularment, per fi i posem per cas.*

b/ Marcadors o connectors parentètics que no han tingut cap ocurrència, ni textual ni oracional, en els textos de la mostra: *així mateix, (així) per exemple, al capdavant, almenys, altrament, (amb) tot i amb això, a propòsit, a tall d'exemple, ben al contrari, ben mirat, consegüentment, contràriament, comptat i debatut, d'antuvi, de la mateixa manera / forma, de manera semblant, dit d'una altra manera / forma, (dit) en altres paraules (i variants), doncs bé, d'un altre costat, d'un costat, en cas contrari, en conclusió, en sentit contrari, en síntesi, en suma, específicament, fet i debatut, fet i fet, generalment, (i,) encara (més), malgrat tot, millor dit, (o) encara millor, (o,) millor, (o,) si voleu / si preferiu (i variants), paral·lelament, per acabar, per consegüent, per tot plegat, per últim, ras i curt, si bé es mira, sigui com sigui / siga com siga, tot amb tot, tot i així, tot plegat, vaja.*

(1109, 424 i 195, respectivament). La conseqüència ineludible és que els índexs de variació (*type / token*) i de repetició (*token / type*) apareixen molt distanciat entre si: en la prosa acadèmica els connectors s'han repetit una mitjana de 3.5 vegades, mentre que en la conversa informal s'han repetit 30.8 vegades (proporció d'1 és a 9 entre ambdós gèneres). L'opinió de J. Portolés (1988), quan afirma que els connectors textuais han de presentar una varietat més gran en la llengua escrita, resulta, per tant, ben justificada.

Com a tots els apartats, he analitzat també la distribució i la dispersió dels resultats de cada text. Aquest és el contingut de les taules 175, 176 i 177 (vg. aquesta pàgina i la següent), que presenten les dades del conjunt dels connectors textuais de cada fragment. En aquestes taules, la gran diferència entre les xifres de la conversa informal i les dels altres dos gèneres s'ha reflectit en una banda molt ben delimitada per a la conversa informal, a tanta distància de les altres dues que en el gràfic he hagut de recórrer als punts suspensius. Pel que fa a la classe magistral i a la prosa acadèmica, també es dibuixen unes tendències prou definides, encara que hi ha una classe, la de l'individu D, que s'escapa del seu grup i es col·loca en la part baixa de la banda de la prosa.

TAULA 175 *	CONNECTORS TEXTUALS	CONVERSA
CONVERSA 1	Connectors textuais	46.2 ‰
CONVERSA 2	Connectors textuais	42.5 ‰
CONVERSA 3	Connectors textuais	39.5 ‰
CONVERSA 4	Connectors textuais	37.7 ‰
CONVERSA 5	Connectors textuais	37.3 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 176*	CONNECTORS TEXTUALS	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
INDIVIDU A	Connectors textuels	18.8 ‰	7.4 ‰
INDIVIDU B	Connectors textuels	19.2 ‰	10.4 ‰
INDIVIDU C	Connectors textuels	14.7 ‰	4.7 ‰
INDIVIDU D	Connectors textuels	9.0 ‰	6.2 ‰
INDIVIDU E	Connectors textuels	18.7 ‰	8.2 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 177 * - CONNECTORS TEXTUALS (Dispersió de les dades)		
4	Escrit C	BANDA DE LA PROSA ACADÈMICA
7	Escrit D Escrit A Escrit E	
10	Classe D Escrit B	
13		BANDA DE LA CLASSE MAGISTRAL
16	Classe C	
19	Classe E Classe A Classe B	
21		
34		
36	Conversa 5 Conversa 4	BANDA DE LA CONVERSA INFORMAL
39	Conversa 3	
42	Conversa 2	
45	Conversa 1	
48		

(* Tants per mil sobre el total de mots)

Per acabar, sobre els resultats que acabo d'oferir em cal fer unes remarques per a uns casos concrets, amb algunes informacions sobre els connectors textuais que es deriven directament de l'anàlisi dels textos. Això és el que es pot llegir en els sis punts següents:

1- Les funcions de *bé* i de *bueno*

Ja he comentat anteriorment que *bé* i *bueno*, encara que aparentment l'un sigui la traducció de l'altre, poden desenvolupar funcions diferents en el discurs en català. Així, en els textos hi ha hagut una especialització, quantitativament ben remarcable, de cadascun d'aquests dos marcadors:

TAULA 178 *	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
<i>bé</i> additiu	3	28	0
<i>bueno</i> additiu	18	2	0
<i>bé</i> contrastiu	1	2	0
<i>bueno</i> contrastiu	165	14	0

(* Dades absolutes d'ocurrències)

D'acord amb la taula 178, en la conversa informal *bueno* ha estat més freqüent que *bé* en les dues funcions destacades. En la classe magistral, en canvi, hi ha hagut una inversió de les xifres en els usos additius i ha estat *bé* el més usat, mentre que en el significat contrastiu ha tornat a ser *bueno*, encara que en una quantitat molt menor, el més habitual. Així, *bé* i *bueno* s'han repartit l'espai de l'addició d'una manera inversament proporcional segons el gènere: en la conversa és *bueno* el més habitual i en la classe ha abundat més *bé* per a aquest significat. Podria pensar-se que aquesta preferència fóra

motivada per un major control normatiu i de formalitat en la classe magistral, però la hipòtesi queda desmentida per les dades en el significat contrastiu, en el qual *bueno* ha predominat també en la classe magistral. En la prosa acadèmica, com ja he comentat abans, ni l'un ni l'altre no han tingut cap ocurrència.

2- Les funcions de *llavors* i d'*aleshores*

Els connectors *llavors* i *aleshores* també els he presentat anteriorment com a portadors de diversos significats. A continuació se'n poden veure les xifres d'aparició:

TAULA 179 *	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
<i>llavors</i> additiu	15	1	2
<i>aleshores</i> additiu	0	9	1
<i>llavors</i> consecutiu	4	1	1
<i>aleshores</i> consecutiu	0	4	0

(* Dades absolutes d'ocurrències)

Com es pot observar, en aquests connectors hi ha una inversió entre els dos gèneres orals: tant en els usos additius com en els consecutius, *llavors* abunda més en la conversa informal i *aleshores* en la classe magistral —ara sí que és el caràcter formal d'*aleshores* en català central el que pot explicar el fenomen. En la prosa acadèmica, en canvi, cap dels dos no ha tingut una presència significativa. D'altra banda, per a tots dos connectors, els usos additius han estat més freqüents que els consecutius⁴¹¹.

⁴¹¹ Cal recordar que en aquestes xifres no hi he comptat els usos estrictament temporals, encara que sovint sigui difícil destriar-los dels consecutius.

3- Però marcador o connector parentètic

Abans ja he explicat la diferència entre la conjunció *però* i el marcador homònim. Aquí destacaré les xifres de les ocurrences de cadascun, que de fet ja havia presentat a les taules 171 i 173, però que, camuflades entre la resta, podien haver passat per alt:

TAULA 180 *	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
<i>però</i> conjunció (ús textual)	251	47	25
<i>però</i> marcador (ús textual)	6	1	14

(* Dades absolutes d'ocurrences)

El comportament dels dos *però* ha estat, doncs, ben diferent. En primer lloc, el *però* conjunció amb funció de connexió textual ha estat, amb una gran diferència, el més usat en la conversa i en la classe magistral, i només en la prosa acadèmica ha baixat a uns nivells més pròxims al *però* marcador (25 ocurrences a 14). I, en segon lloc, el *però* conjunció ha presentat una progressió decreixent des de la conversa fins a la prosa, mentre que el *però* marcador ha trencat aquesta tendència i, dins de la modèstia del nombre d'aparicions que té, ha remuntat fins a ser més habitual en la prosa acadèmica que en cap altre gènere.

4- Les formes *dic* i *diu* com a estructuradores dels diàlegs relatats en la conversa

Més amunt, també, he esmentat la forma *dic* que, al costat de *diu*, va indicant els canvis d'interlocutor en la narració en discurs directe d'una conversa dins d'una altra conversa. Aquests usos, per més que no els hagi comptat com de connexió textual, crec que tenen un paper important en l'organització discursiva dels passatges de conversa on apareixen.

La distribució d'aquestes dues formes del verb *dir* ha estat, lògicament, del tot decantada cap a la conversa informal, amb un clar avantatge per *diu* que, en introduir les paraules de les segones persones dels diàlegs reportats, té encara més probabilitats d'aparèixer que *dic*:

TAULA 181*	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
<i>dic</i> (estructurador del diàleg reportat)	15	0	0
<i>diu</i> (estructurador del diàleg reportat)	54	2	0

(* Dades absolutes d'ocurrències)

5- El connector *doncs*

El mot *doncs* ha estat tradicionalment considerat una conjunció consecutiva malgrat que no uneix sintàcticament dues clàusules. Per això, ha estat classificat com a connector parentètic per M.J. Cuenca (1988: 147 i en premsa a: 25-36). En la llista de connectors textuais *doncs* apareix amb dos significats: l'additiu continuatiu i el consecutiu. Tot i això, *doncs* pot tenir altres valors que, encara que no els he considerat en la codificació, no voldria deixar de destacar.

De fet, pel que fa al *pues* castellà, que es correspon en part amb el *doncs*, diversos autors n'han assenyalat la multiplicitat de funcions. Així, H. Mederos (1988: 243) parla d'un *pues* consecutiu, d'un de causal —que en català es dóna només com a castellanisme—, d'un *pues* inferencial i d'un *pues* “*continuativo, vagamente cohesivo*”; J. Portolés (1988: 129-133) remarca, a més, un *pues* adversatiu que inicia torn de parla de rèplica parcial o total; i finalment, A Briz (1998: 165-229), atent també a la diversitat de *pues*, el col·loca

ahora en els dos grans grups en què divideix la connexió textual, és a dir, tant entre els *conectores pragmáticos* com entre els *marcadores metadiscursivos*.

Per la meua part, he observat un grup important d'ocurrències de *doncs* a inici del torn de parla en la conversa, que he anomenat genèricament "*doncs*" *contrastiu de resposta* (vg., a continuació, exemple 2) i que, lògicament, no ha aparegut en els altres dos gèneres⁴¹². A la taula següent poden veure's les proporcions d'aquest *doncs* i dels altres dos que ja constaven a la llista⁴¹³:

TAULA 182*	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
<i>doncs</i> continuatiu	47	84	5
<i>doncs</i> consecutiu	50	19	2
<i>doncs</i> contrastiu de resposta	23	0	0

(* Dades absolutes d'ocurrències)

A part de la presència del *doncs* de resposta, la taula 182 aporta un contrast interessant entre els usos continuatius i els consecutius en la conversa informal i en la classe magistral. Així, si en la conversa hi ha un nombre similar d'ocurrències en els dos significats (47 i 50), en la classe n'hi ha molt més del continuatiu, en uns usos que, com es veurà en els exemples, s'aproximen molt a la funció d'omplidor o mot-crossa. En

⁴¹² M.J. Cuenca (comunicació personal) considera aquest sentit contrastiu com un derivat del significat continuatiu, per efecte del contrast entre els continguts proposicionals que uneix i no per un valor intrínsec del connector. El mateix s'aplicaria, d'acord amb aquest criteri, al significat contrastiu de les interjeccions *oh* i *ah*, que presento més avall, al punt 5.6.2.

⁴¹³ Les xifres d'aquesta taula no coincideixen amb les de la núm. 171, perquè aquí hi he inclòs també els usos de *doncs* com a matisador oracional.

general, *doncs* s'ha emprat en la conversa informal amb un valor més interactiu i argumentatiu, i en la classe magistral amb un valor més continuatiu i, sovint, semànticament i pragmàticament més diluït⁴¹⁴. A continuació es poden veure diversos exemples comentats del que acabo d'assenyalar:

. Exemple 1:

“PPP: ai\
ai\
MMM: ai t'haig d'explicar una altra cosa_
PPP: bonica\
MMM: espera't\
PPP: què\
CME: *doncs [consecutiu]* vingui\
expliqui”

(Conversa 2, pàg. 59, lín. 2754-2761)

Es tracta d'un ús arquetípic de *doncs* com a marcador de significat consecutiu en el diàleg, que seria intercanviable per *per tant*.

. Exemple 2:

“IDA: i està sempre ple de peregrins\
diu_
creients i no creients\
JJJ: quan vem anar-hi_
en canvi no hi havia ningú\
IDA: *doncs [contrastiu de resposta]* diu que sempre està ple\
home\
plovía”

(Conversa 5, pàg. 156-157, lín. 7412-7419)

⁴¹⁴ El buidat de contingut semàntic i de funció pragmàtica ja s'apuntava en les paraules d'H. Mederos (1988) esmentades fa poc, en què parlava del *pues vagamente cohesivo*. D'altra banda, L. Cortés (1991), en un comentari sobre els connectors que anomena *expletivos*, remarca amb caràcter general la tendència d'alguns marcadors a evolucionar cap a omplidors:

“En algunas ocasiones estos expletivos pueden llegar a convertirse en muletilla; este hecho se da en determinados hablantes cuando hacen un empleo abundantísimo e inconsciente de uno de estos expletivos; por ejemplo, la fórmula *no sé* aparece como tal, en distintas ocasiones, entre un buen número de nuestros informantes; cuando dicho empleo (...) se hace tan frecuente (52 ocasiones) como irreflexivamente, estamos ante una muletilla.” (Cortés, 1991: 29)

Aquest és l'ús adversatiu o contrastiu assenyalat per J. Portolés (1993). El parlant comença la resposta a un altre interlocutor amb un *doncs* que no indica conseqüència ni continuïtat, no substituïble per *per tant* sinó, més aviat, per *però* —encara que no tinguin exactament el mateix significat. I, així com el consecutiu pot situar-se en una posició interior de torn de parla, aquest només el trobem a l'inici d'una resposta.

. Exemple 3:

“NAA: no ho crec eh\
els m- e- --
bueno\
depèn_
per exemple el que portava l'Antònia era molt maco de vestit\
FAN: **pos [contrastiu de resposta]** a mi no m'agradava”
(Conversa 4, pàg. 118, lín. 5596-5601)

Equivalent al *doncs* que acabem de veure a l'exemple anterior, aquest *pos* introdueix una resposta discordant amb el que ha expressat l'altre interlocutor.

. Exemple 4:

“NAA: uh\
la mare de la Carrasqueta/
però si aquella dona és molt quica\
HIL: **doncs [ponderatiu]** imagina't com devia ser el vestit”
(Conversa 4, pàg. 119, lín. 5668-5671)

Aquest és un ús particular de *doncs* que podria veure's com a consecutiu, però amb el matís de la ponderació. Es tracta d'un significat afegit que dóna la mesura de la diversitat de valors que pot adoptar aquest marcador.

. Exemple 5:

“l'Església no s'hi oposa a l'esclavitud_
a les cartes de Sant Pau hi ha textos_
que diu allò **doncs [continuatiu atenuat]** l'esclau ha de ser sotmès al seu amo eh/
hi ha un text de Sant Agustí a la Ciutat de Déu_
que legitima la situació dient que bé_
que en realitat **doncs [continuatiu atenuat]** el l'home ha estat esclavitzat pels seus pecats_

i Déu que és infinitament just ha decidit això eh/”

(Classe individu C, pàg. 207, lín. 9820-9826)

La classe magistral ofereix, com ja he dit, moltes més ocurrencies de *doncs* continuatiu. Sovint, aquests *doncs* apareixen en enuncisats en els quals serien prescindibles, però sense que sembli que hagin perdut completament el significat (l’he anomenat *ús continuatiu atenuat*). En aquests exemples, a més, es dóna el cas del discurs directe: l’individu C està citant els mots de Sant Pau i de Sant Agustí, personatges del discurs que, imaginàriament, començarien les seves intervencions amb *doncs*, com en una conversa. Per aquest motiu, sembla que els dos *doncs* del fragment mantenen almenys part de la funció continuativa.

. Exemple 6:

“i és l’únic en el qual hi ha figures semblants_
a tot això que en les religions *doncs* [continuatiu atenuat-omplidor] cristianes_
i en particular en el cristianisme ro romà_
és el papa bisbes i sota els bisbes *doncs* [continuatiu atenuat-omplidor] arxiprestos i
després rectors_”

(Classe individu B, pàg. 194, lín. 9187-9190)

Aquí el *doncs* continuatiu s’ha buidat més de contingut i de funció i és merament un acompanyant dels altres mots del discurs, en una posició en què sembla ben prescindible i en què es limita, potser, a aportar algun sentit il·latiu.

. Exemple 7:

“si les exportacions es mantenen estables_
quan el pib està augmentant e fortament_
això el que vol dir és *doncs* [continuatiu] que la propensió a exportar de l’economia
espanyola_
doncs [omplidor] declina_
i que de fet *doncs* [omplidor] el que vol dir *doncs* [omplidor] és que la capacitat exportadora
espanyola_
doncs [consecutiu-omplidor?] ee és ee és molt reduïda\”

(Classe individu A, pàg. 172, lín. 8135-8142)

En un pas més cap a la vaga funció d’omplidor, l’individu A ha farcit de *doncs* aquest fragment de la seva classe. Seria imaginable que un d’aquests *doncs* tingués un significat

continuatiu —potser el primer—, i un altre podria tenir-lo consecutiu, acompanyant el conjunt del raonament —podria ser el darrer, com he assenyalat, o potser un altre—, però tota la resta serien reiteratius. El marcador *doncs* s’hi ha repetit tant que ha esdevingut una mena de tic, un mer acompanyant (quasi fonètic) en la successió dels enunciats.

6- Les formes *vull dir* / *vull dir que* i *és a dir* / *és a dir que*

He comptat, per veure quina importància quantitativa podien tenir, els connectors com *vull dir* i *és a dir* (i *és dir*) quan duen a continuació una clàusula subordinada substantiva encapçalada per *que* i, per tant, perden el valor connectiu. Els resultats han estat aquests:

TAULA 183*	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
<i>vull dir</i> (connexió textual)	41	16	0
<i>vull dir que...</i>	12	7	0
<i>és (a) dir</i> (connexió textual)	0	36	2
<i>és (a) dir que...</i>	0	18	1

(* Dades absolutes d’ocurrències)

La taula 183 resulta ben reveladora del pes de les construccions amb la conjunció respecte de les corresponents de connexió textual: *vull dir que...* i *és a dir que...* han tingut arreu menys de la meitat d’ocurrències que les mateixes formes sense cap subordinada que en depengui. El paper d’aquestes construccions és, doncs, menor que el dels connectors corresponents, però, alhora, no resulta gens menyspreable. D’altra banda, en tots dos casos la construcció amb *que* ha tingut un comportament per gèneres

idèntic al del connector: *vull dir* i *vull dir que...* amb més ocurrències en la conversa informal i sense tenir-ne cap en la prosa acadèmica; *és a dir* i *és a dir que...* amb més ocurrències en la classe magistral i sense cap en la conversa informal.

Un cop repassats aquests sis punts de casuística, només em resta dir que l'exemple extens dels textos de cada gènere que he acostumat a oferir al final de cada apartat, en aquest cas el posposo fins al punt 5.7.7, en el qual es podrà veure una panoràmica més de conjunt de la composició oracional i de la connexió textual. (A més, al llarg d'aquest apartat, més que a cap altre, he anat fornint el lector amb nombrosos exemples parcials per a cada connector comentat.)

5.5.4- CONCLUSIONS DE L'APARTAT

Els connectors textuais han estat en general molt més abundants en la conversa informal que en la classe magistral, i en aquesta més que en la prosa acadèmica. Aquesta gradació s'ha produït tant en els marcadors o connectors parentètics com, de manera encara més accentuada, en els usos textuais de les conjuncions. Els marcadors o connectors parentètics que han actuat com a matisadors en l'àmbit oracional, en canvi, han resultat més freqüents en la prosa acadèmica i en la classe magistral, i han estat proporcionalment escassos en la conversa informal. Pel que fa al significat, els connectors textuais més habituals són els additius i els contrastius. D'altra banda, molts connectors han mostrat unes preferències ben clares per l'aparició en un gènere o en un altre, de manera que la conversa informal, la classe magistral i la prosa acadèmica han mostrat unes tendències idiosincràtiques en l'ús prioritari d'uns determinats connectors.

Respecte a la variació o la repetició dels connectors textuais, aquest ha estat un apartat especialment significatiu: en la conversa informal s'ha utilitzat un nombre menor de connectors en més ocasions i en la prosa acadèmica un nombre major de connectors en moltes menys ocasions, fins a establir-se una relació de 9 a 1 en les xifres de repetició lèxica d'aquests dos gèneres —la classe, mentrestant, ha ocupat l'habitual espai intermedi, en aquest cas lleugerament més pròxima a la prosa. Aquesta dada clarifica les

afirmacions de J. Portolés (1998) i el panorama de la variació dels connectors en els tres gèneres d'aquest estudi: la llengua escrita té “més” connectors textuais en el sentit que en té més varietat, mentre que la llengua oral també en té “més” —i molts més— perquè en té més quantitat.

Les bandes de dispersió del conjunt dels connectors textuais han estat molt ben delimitades en el cas de la conversa i han sofert una única superposició entre la classe i la prosa acadèmica. Globalment, els connectors textuais s'han mostrat com l'apartat més difícil, complex, ric i, alhora, insegur de la recerca que he efectuat. Probablement algunes de les xifres i de les conclusions a què he arribat s'han de tenir per provisionals, però sembla que les tendències generals dels resultats obtinguts es poden considerar prou significatives.

5.6- LA CONNEXIÓ TEXTUAL (II): LES INTERJECCIONS CONNECTIVES I ELS OMPLIDORS

5.6.1- FONAMENTACIÓ CONCEPTUAL I HIPÒTESIS

Amb aquest darrer apartat arriba el torn de les interjeccions i els omplidors, dues menes de mots que tenen un caràcter molt perifèric en la gramàtica de la llengua, encara que, en la conversa quotidiana, lluny de ser perifèrics, demostren tenir-hi un paper bastant destacat.

El tractament tradicional que s'ha fet de la interjecció ha estat sovint superficial o nul⁴¹⁵. C. de Luna (1996) en critica l'oblit i, sobretot, el fet que se les equipari amb els sons afectius:

“Uno de los problemas más frecuentes estudiados en las investigaciones sobre las interjecciones es el de su identificación con los sonidos afectivos, los gritos, suspiros, etc. No obstante, si esto fuera verdad, las interjecciones deberían tener carácter universal y sin embargo lo cierto es que hay que aprenderlas específicamente para cada idioma. (...) Por ejemplo el *Diccionario de las lenguas de España* (1985) da como correspondientes de las interjecciones *ea, eh, hala y chitón* del castellano, *au o apa, ep, apa y moixoní* para el catalán, *ei, ei, hala y chitón* para el gallego y *ea o ia, hepa, hots o txo, ia o ea y ixo o iso* para el vasco respectivamente [sic⁴¹⁶]. Existen además otras muchas razones, ya apuntadas por el lingüista alemán N. Fries (1990: 5), por las cuales las interjecciones se diferencian de los sonidos afectivos:

⁴¹⁵ Les interjeccions no són esmentades ni per P. Fabra (1956) ni per A. Badia i Margarit (1962). En parla, per exemple, G. Gili (1961), però no les considera una part de l'oració i J. Alcina i J. M. Blecuà (1975: 494 i 817) les inclouen entre les categories gramaticals, però insisteixen en la seva naturalesa diferenciada.

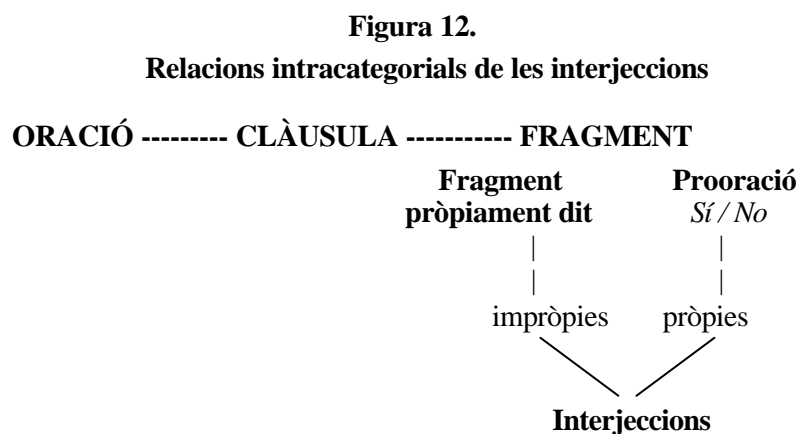
⁴¹⁶ Si es repassa amb atenció aquesta llista d'interjeccions, s'observa que el basc, tal com estan posades les comes, en té una més que les altres llengües i, per tant, la correspondència que semblaria indicar l'adverbi “*respectivamente*” es fa impossible.

1. Están sometidas a evoluciones fonológicas, semanto-pragmáticas [sic] y a veces incluso gramaticales.
2. Poseen cualidades gramaticales y semánticas determinadas.
3. Están dotadas de distinciones tonales especiales que determinan totalmente su significado.” (Luna, 1996: 95)

C. de Luna analitza en el seu article els usos de les interjeccions castellanes *ah*, *eh*, *hombre* i *vaya*, i determina que poden exercir diverses funcions semàntiques i pragmàtiques en la conversa, entre les quals esmenta l’organització discursiva. També M.J. Cuenca (1996, 2000e i en premsa a), en un tractament molt més extens del que s’ha acostumat a donar a aquesta unitat, en reivindica el caràcter gramatical i, a més, en clarifica l’adscripció sintàctica:

“Podem reafirmar, en conseqüència, que [les interjeccions] són estructures oracionals no prototípiques, pel fet que freturen del tret sintàctic que determina que les oracions tenen un subjecte i un predicat, però són construccions amb una unitat prosòdica, semàntica i comunicativa igual com l’oració, i distribucionalment també són autònomes.

Hi hauria, per tant, una relació de semblança de família que podríem explicar amb l’esquema següent (...):

Les interjeccions impròpies són més semblants als fragments pròpiament dits (com *Taxi!*, *Un vaixell!*, etc.), en el sentit que són gramaticalitzacions de categories i sintagmes de diferent classe (sintagma verbal: *Vinga!*, *Va!*, *Mira!*; sintagma nominal: *Jesús!*, *Silenci!*; sintagma adjectival: *Bo!*, *Perfecte!*; sintagma adverbial: *Fora!*); les interjeccions pròpies, pel grau de fixació i pel fet que manifesten només la modalització, són associables amb les denominades prooracions (*sí/no*). Fet i fet, el límit entre els fragments i les prooracions,

d'una banda, i les interjeccions, de l'altra, queda esborrat en el moment que hi apliquem una entonació de caràcter emfàtic, exclamativa o interrogativa.” (Cuenca, 1996: 235-236)

Les interjeccions són, per a M.J. Cuenca, “*evidenciadors, marcadors explícits de la modalitat*”, que també “*poden tenir altres funcions textuais, com són la d'operador escalar i la de marcador discursiu*” (1996: 244)⁴¹⁷. Aquesta funció de connexió textual és la que més hauré de destacar en aquest apartat. Pel que fa a la naturalesa sintàctica, “*pertanyen a la supracategoria oracional i, en concret, són un tipus de fragment*” i “*són construccions gramaticals (interjeccions pròpies) o gramaticalitzades (interjeccions impròpies)*” (1996: 245). Així, una vegada més, la noció de gramaticalització és el camí més satisfactori per explicar diacrònicament —i, per tant, per entendre millor sincrònicament— uns elements relacionats amb la connexió textual. M.J. Cuenca i M.J. Marín (en premsa) analitzen des d'aquest punt de vista els connectors procedents de verbs de percepció en català i en castellà (*a veure, aviam/viam, mira/miri, escolta/escolti i vamos a ver, a ver, mira/mire, oye/oiga, escucha/escuche*) i arriben a les conclusions següents:

“Las formas que hemos analizado corresponden a verbos que se han convertido en conectores a partir de un proceso de gramaticalización relacionado con la subjetivación. Se produce una “pragmatización” del significado de los verbos, es decir, un paso del significado literal de percepción a un significado subjetivo, vinculado a la modalización (actitud del hablante respecto al desarrollo de la conversación) y a la construcción del discurso. En este proceso se activa la metáfora EL DISCURSO COMO OBJETO PERCEPTIBLE, que nos permite desplazarnos del dominio del contenido al dominio de los actos de habla. (...) El proceso de cambio lingüístico se manifiesta, además, en modificaciones funcionales y formales:

a) La función sintáctica originaria se modifica como resultado de la convencionalización de una estrategia discursiva, y se produce un cambio categorial (reanálisis), de modo que ciertos elementos que antes pertenecían a la categoría gramatical verbo realizan ahora una función conectiva. En concreto, su comportamiento gramatical se identifica con el de las

⁴¹⁷ Amb l'expressió *operador escalar* M.J. Cuenca es refereix al paper d'interjeccions com *oi?*, *eh?*, *tat?*, *veritat?*, etc., en preguntes confirmatòries (Castellà i Cuenca, 1993, Cuenca i Castellà, 1995 i Cuenca, 1997a).

interjecciones impropias que funcionan como marcadores del discurso (cf. Cuenca: 1997)⁴¹⁸.

b) El reanálisis implica una distinta distribución de estos elementos, tanto en su posición (inicial respecto a una oración siguiente) como en su combinación con otros conectores.

c) Las formas tienden a convertirse en invariables desde el punto de vista morfológico.

d) Algunas de ellas, además, manifiestan una tendencia a la reducción fonética.” (Cuenca i Marín, en premsa: 16-17)

Complementàriament, M. Josep Cuenca (en premsa a) fa una classificació pragmàtica de les interjeccions en cinc grups inspirats en les conegudes funcions del llenguatge de R. Jakobson (1960): *expressives*, *conatives*, *fàtiques* —que inclouen les *faticometalingüístiques*, a mig camí entre aquest grup i el següent—, *metalingüístiques* pròpiament dites i *representatives*. L’adscripció de cada interjecció a un grup o a un altre no és exclusiva ja que, segons l’entonació i el context, n’hi ha que poden desenvolupar més d’una funció. A més, tal com assenyala l’autora, la distinció entre les funcions mateixes també és de caràcter gradual:

“En segon lloc, cal tenir en compte que sovint és impossible destriar completament unes funcions de les altres: quan el parlant expressa un sentiment amb una interjecció (funció expressiva), sovint vol provocar un efecte en l’oient (funció conativa). Alhora, s’estableix un continu entre el valor conatiu (adreçat a l’oient), el fàtic (de contacte parlant-oient) i el metalingüístic (d’organització dels torns de parla entre els interlocutors).” (Cuenca, en premsa a: 66)

No hi ha dades quantitatives sobre l’ús de les interjeccions en corpus orals a cap dels estudis que he consultat. Sí que n’ofereix, sobre la llengua escrita, M.J. Cuenca (en premsa a: 85), que les obté a partir del *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana Contemporània* (el nombre d’ocurrències consta entre parèntesis al costat de cada interjecció):

⁴¹⁸ M.J. Cuenca i M.J. Marín es refereixen a una comunicació de M.J. Cuenca en un congrés de 1997, que a la bibliografia he referenciat com a M.J. Cuenca (2000e), ja que finalment s’ha publicat com a article de revista.

<i>oh</i> (12886)	<i>eh</i> (2042)	<i>vinga</i> (844)	<i>vejam</i> (585)
<i>ai</i> (8233)	<i>apa</i> (1272)	<i>hola</i> (833)	<i>ui</i> (581)
<i>ah</i> (7585)	<i>ha</i> (998)	<i>amén</i> (744)	<i>vamos</i> (531)
<i>vaja</i> (2699)	<i>ca</i> (968)	<i>bah</i> (645)	<i>va</i> (493)
<i>oi</i> (2531)	<i>au</i> (886)	<i>ei</i> (585)	<i>hala</i> (443)

Aquestes són les 20 més freqüents d'un total de 1200 formes interjectives diferents que hi han aparegut. Com es pot veure, les més nombroses són interjeccions pròpies i la majoria, segons afirma M.J. Cuenca, són expressives:

“És fàcil notar, doncs, que les interjeccions més nombroses són les pròpies, i dins d'aquestes les expressives. Després es troben les conatives i, en darrer lloc, fàtiques, metalingüístiques i representatives. Aquest fet sembla estar vinculat al caràcter modalitzador de les interjeccions (...): la seva funció primària és donar forma lingüística a l'estat subjectiu de l'emissor, que, en primer lloc, es manifesta respecte d'ell mateix (funció expressiva), després respecte al receptor (funció conativa) i, per últim, respecte al món discursiu (funcions fàtica i metalingüística) i al món extralingüístic (funció representativa). (...) Tot amb tot, cal no oblidar que les dades de freqüència que hem transcrit han de considerar-se d'una forma relativa: la menor presència de formes fàtiques i metalingüístiques també es pot atribuir a l'origen escrit d'aquest corpus.” (Cuenca, en premsa a: 86-87)

Aquesta darrera afirmació és una de les qüestions que pot trobar una primera resposta en els resultats que donaré més avall. A més, les xifres del *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana Contemporània*, a banda de basar-se en la llengua escrita —de fet, en la representació gràfica de diàlegs orals imaginaris inserits en narracions escrites—, poden presentar problemes de sincronia, ja que el *Corpus* abraça des de 1833 fins a 1988, i la part oral de la meva mostra és enterament de l'any 1993 (les converses) i de 1995 (les classes).

Pel que fa a la segona mena de mots d'aquest apartat, els omplidors, *fillers*, mots-crossa, *muletillas* o tics de la llengua oral, són sens dubte la unitat més vaga de totes les que he tractat en aquesta recerca⁴¹⁹. G. Brown (1978), K. Beaman (1984) i J. Christl (1996) en

⁴¹⁹ La mateixa denominació de la unitat ja és difícil. L'expressió *mot-crossa* suggereix la idea de «recolzament», però sembla molt calcada del castellà *muletilla*, que indica més aviat la idea de tic

parlen destacant la necessitat que té el parlant en el discurs espontani de superar les vacil·lacions i d'omplir el silenci:

“The interactive factors of holding the channel open while planning in the here and now lead to the very dense use of *fillers* in spontaneous speech —chunks of speech which contain very little if any cognitive content and which appear to operate as prefabs which the speaker may utter while planning what he really wants to say.” (Brown, 1978: 275)

“This greater use of filler words and the characteristic of chaining numerous clauses together with *and* can be attributed to speakers’ lack of tolerance for silence. The tendency in speech is to fill up empty space and not leave time for an awkward silence to build up.” (Beaman, 1984:61)

“El hablante, al formular su discurso, carece de una suficiente elaboración mental previa, lo que propicia un estado de inseguridad expresiva. El uso de las muletillas *digamos, qué sé yo y así* obedece a la necesidad de llenar vacíos y ganar más tiempo para la organización del discurso.” (Christl, 1996: 121)

Així, els omplidors semblen respondre a la necessitat del parlant d’evitar el silenci, per amagar una indecisió o per disposar de temps per preparar el que dirà a continuació. A més, hi ha casos en què alguns connectors textuais perden una part o la totalitat de la funció que els correspon i esdevenen omplidors, com hem vist amb *doncs* i altres (vg. § 5.5.3). Aquesta proximitat entre els connectors i els omplidors és potser el que porta a J. Christl a plantejar dues categories: les *muletillas de función expletiva*, merament omplidors, i les *muletillas de función comunicativa*, que són elements repetits que exerceixen alguna funció connectiva —en la terminologia que empro en aquest treball i que és la més habitual en el nostre àmbit, l’enfocament seria el contrari: es tracta de connectors textuais que s’han usat amb reiteració i amb molta proximitat entre si. El mateix J. Christl, per resoldre la situació, acaba considerant que només cal anomenar *muletillas* els elements expletius (1996: 139). Però el *continuum* que hi ha entre els uns i

(“*Muletilla*: Voz o frase que se repite mucho por hábito”, DRAE: 1415; “*Muletilla*: Bordón en la conversación”, “*Bordón*: Voz o frase que por hábito vicioso repite una persona en la conversación”, DMILE: 1038 i 232). L’anglicisme *omplidor*, provinent de *filler*, destaca en canvi la funció d’omplir un espai de silenci. I, en darrer lloc, *tic* es refereix només a un mot-crossa o omplidor que resulti molt repetitiu en un mateix individu. En resum, cap de les tres denominacions resulta prou general per al fenomen designat. He triat, finalment, el mot *omplidor*, perquè sembla que té més entitat i que no dóna tant la idea d’«element accessori» com *mot-crossa*.

els altres segueix existint i l'establiment de fronteres precises entre aquestes unitats és una qüestió difícil de resoldre.

L. Smith (1994) és l'únic autor que dóna xifres sobre omplidors, tot i que, com ocorre en general en el seu treball, no indica quins elements ha inclòs en el còmput:

TAULA 184 *	<i>Informal conversation</i>	<i>Formal interview</i>	<i>Written essay</i>
<i>Fillers</i>	12.5 ‰	24.3 ‰	0.0 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots – Taula elaborada a partir de les dades de Smith, 1994: 58)

Els resultats de L. Smith són altament significatius, ja que troba més omplidors en la llengua oral formal (24.3 ‰) que en la conversa espontània (12.5 ‰). Això coincideix amb la idea de M.A.K. Halliday (1987: 68) quan defensa d'una manera general que la conversa té menys vacil·lacions, falsos inicis, anacoluts, etc., que la llengua oral formal (vg. § 5.2.3). És lògic pensar que en el monòleg el parlant té més necessitat d'omplir el silenci per pensar què dirà a continuació, però també ho és esperar que en el diàleg els interlocutors hagin d'utilitzar omplidors com un recurs per mantenir el torn de parla, especialment en els debats, formals o informals, en què es lluita per prendre'l i per no perdre'l⁴²⁰.

En resum, les hipòtesis de recerca en aquest apartat han de ser, lògicament, que l'ús de les interjeccions es produirà amb més freqüència en la conversa informal que en la classe magistral, i que serà probablement inexistent en la prosa acadèmica. I, pel que fa als omplidors, que apareixeran, encara amb més raó, només en la llengua oral, amb el dubte de si seran més presents en la conversa informal pel caràcter dialogat i espontani o en la classe magistral, precisament a causa del caràcter monologat i formal.

⁴²⁰ L. Payrató, comunicació personal.

5.6.2- UNITATS, PROCEDIMENTS I CRITERIS DE CODIFICACIÓ

Una vegada més, la llista de referència per a la recerca és la de M.J. Cuenca (en premsa a). Aquesta autora fa una relació —que, encara que ella la consideri provisional, és ja bastant extensa— de les interjeccions catalanes i, com he dit abans, les classifica en cinc grups:

A/ Interjeccions *expressives*

B/ Interjeccions *conatives*

C/ Interjeccions *fàtiques*

D/ Interjeccions *metalingüístiques*

E/ Interjeccions *representatives: les onomatopeies*

El grup C apareix dividit entre les interjeccions *fàtiques* pròpiament dites, referides a l'acte de parla, i les *faticometalingüístiques*, vinculades més aviat amb el desenvolupament discursiu i relacionades, lògicament, amb el grup D. A la vista d'aquesta classificació, ja apareix una primera distinció rellevant per a la present recerca: hi ha unes interjeccions de valors més modalitzadors (les expressives, les conatives i les fàtiques pròpiament dites), sobre les quals faré un còmput més general, i hi ha unes altres interjeccions més inclinades a la funció de connexió textual (les faticommetalingüístiques i les metalingüístiques pròpiament dites), de les quals efectuaré una recerca més detallada.

Al costat, però, d'aquesta distinció segons el significat que pot vehicular la interjecció, hi ha un altre factor que, al meu parer, esdevé decisiu per avaluar-ne el valor discursiu en la conversa: la situació dins del torn de parla. Segons aquest criteri, una interjecció pot aparèixer en les quatre posicions següents:

1- Posició inicial de torn de parla: la interjecció apareix a l'inici i no té al davant cap mot lexical (pot tenir-hi una o més interjeccions, connectors textuais o omplidors).

2- Posició medial en el torn de parla: la interjecció apareix precedida i seguida de mots lexicals.

3- Posició final del torn de parla: la interjecció no té al darrere cap mot lexical.

4- Posició absoluta: la interjecció no va acompanyada per cap mot lexical i, per tant, constitueix la totalitat del torn de parla (pot haver-hi una o més interjeccions, connectors textuais i omplidors).

D'aquestes quatre posicions n'hi ha dues en què la interjecció no pot tenir funció connectiva: la medial, en la qual la interjecció perd la força delimitadora, i l'absoluta, en la qual la interjecció no pot marcar el discurs perquè *és* el discurs mateix — l'únic discurs que el parlant pronuncia. La posició inicial i la final, en canvi, són les dues que vehiculen amb més facilitat el valor connectiu. De fet, aquestes dues posicions hi són tan propenses que fins i tot les interjeccions expressives o les conatives mostren una tendència a la delimitació textual quan es col·loquen al començament o al final del torn de parla⁴²¹.

Del que he comentat fins aquí es dedueix que les interjeccions que hauré de comptar com a connectors textuais seran les faticometalingüístiques i les metalingüístiques, amb la restricció, en la conversa informal, que hauran d'aparèixer-hi en posició inicial o final de torn de parla⁴²². A continuació ofereixo la llista de les interjeccions dels dos grups que he seleccionat, amb alguns afegitons extrets de l'anàlisi que, com de costum, presento subratllats:

⁴²¹ Hi ha un altre factor essencial, l'entonació, que no he tingut en compte i que, com assenyala M.J. Cuenca (1996: 245), és fonamental a l'hora de determinar amb exactitud el significat i la possible funció discursiva de les interjeccions.

⁴²² En aquesta ocasió i a diferència del criteri que he adoptat en casos anteriors (preposicions, conjuncions i marcadors o connectors parentètics), les repeticions contigües d'una mateixa interjecció les inclouré en el càlcul total, ja que he considerat que el fet de repetir-se una o diverses vegades forma part de la naturalesa mateixa de les interjeccions i descomptar-ne la repetició seria, en part, desvirtuar-les.

1. INTERJECCIONS FATICOMETALINGÜÍSTIQUES

a/ Assentiment: *(és) clar (que sí)(i els castellanismes està clar i claro), i tant, oi tant / tal, tu diràs, veges (tu), vet-ho aquí.*

b/ Negació: *ah no, d'això res, de cap manera, ni parlar-ne, ni pensar-hi / pensar-ho, oh.*

c/ Acord: *bo, d'acord, entesos, home (i el castellanisme hombre) / dona (acord parcial), (molt) bé.*

d/ Desacord⁴²³: *calla; de debò?; de veres?; de veritat?; home (i el castellanisme hombre) / dona (amb entonació descendent); què dius (ara)?; sí? (amb allargament vocàlic i entonació descendent); sí, espera't; sí, home; sí, sí; vols dir?.*

e/ Petició d'acord: *comprends?, d'acord?, eh?, entens?, entesos?, (ho) veus?, m'entén?, m'entens?, m'explico?, mh?, mhm?, no?, saps?, sí? (amb entonació ascendent).*

f/ Petició de confirmació: *eh?, oi?, no?, veritat? (i variants).*

g/Continuació o aclariment: diem / diguem / diguéssim (i diguéssim) / diríem.

2. INTERJECCIONS METALINGÜÍSTIQUES

a/ Expressió de comprensió i acord respecte a la possessió de torn de parla (*backchanneling*): *ah, ja, mm / mhm, sí.*

b/ Interrupció per incomprensió: *eh?, com?, què?.*

c/ Interrupció del torn de parla: *a veure / avere / aviam / mem / veiam / vejам / viam (i altres variants), escolta / escolti, mira / miri.*

d/ Inici de torn de parla o d'explicació: *a veure (i variants), mira / miri.*

⁴²³ L. Payrató (comunicació personal) em fa notar que algunes de les interjeccions consignades en aquest apartat poden indicar també admiració, sorpresa, petició de confirmació, etc.

e/ Inici o canvi de tema: *ah, escolta / escolti, (molt) bé, veuràs / veurà.*

f/ Pausa: *a veure (i variants), eh.*

g/ Dubte: *bé, eh, ehem, hum, mmm.*

h/ Conclusió: *(i) ja està, i punt (i el castellanisme i punto).*

Al costat d'aquestes interjeccions hi ha el cas dels mots *sí* i *no*⁴²⁴, considerats tradicionalment adverbis i que ja s'ha vist que M.J. Cuenca col·loca, com a prooracions, ben a prop de les interjeccions pròpies. De totes maneres, encara que n'he comptat les ocurrències i que n'oferiré el nombre en el subapartat dels resultats, no he inclòs aquestes peces dins del grup dels connectors textuais.

Com és costum en aquests darrers apartats, cal fer uns comentaris a alguns dels elements que apareixen a la llista, que ajudaran a entendre millor els criteris de la codificació:

1- La interjecció *oh* amb valor negatiu o contrastiu

Aquesta interjecció, que té un significat expressiu quan indica dolor, desgrat, por, lament, sorpresa, alegria, etc. (Cuenca, en premsa a: 68), s'usa també, a inici de torn de parla, amb una funció més connectiva, matisant o negant el que ha dit l'interlocutor anterior, com és típic en els connectors contrastius⁴²⁵. En altres posicions, en canvi, no té aquest valor. Podem veure-ho a continuació en alguns exemples (assenyalo amb verd l'ús expressiu de *oh*, amb vermell l'ús contrastiu de la mateixa interjecció i amb blau les conjuncions, marcadors i interjeccions que l'acompanyen):

⁴²⁴ Em refereixo, naturalment, a les aparicions sintàcticament perifèriques de *no*, i no pas a aquelles en què acompanya el verb com a indicador de modalitat negativa.

⁴²⁵ Com ja he indicat en nota al punt 5.5.3, M.J. Cuenca considera que el valor contrastiu no és intrínsec d'aquesta interjecció. El mateix s'hauria d'aplicar, tres pàgines més avall, a la interjecció *ah*.

. Exemple 1:

“JON: els guies\
els guies hi foten uns rotllos_
hi ha vegades\
ALL: aquell era tan pesat\
i jo m'estava fotent de fred\
i anar-se enrotllant\
oh [expressiu] quin_
pesat\”

(Conversa 3, pàg. 79, lín. 3714-3721)

. Exemple 2:

“MAR: ella va estar_
tres dies_
ai_
ara no podré conduir_
quina angoixa_
no sé què\
IMM: oh [contrastiu]_
és clar_
perquè si no pot conduir_
allà no_”

(Conversa 1, pàg. 22, lín. 924-933)

. Exemple 3:

“PPP: s'ha de treure aquella pasta del de la nevera\
MMM: de la nevera\
PPP: no sé si en pastot igual o menos\
poder que en pasti menos\
MMM: oh [contrastiu]_
allà n'hi ha bastanta eh/”

(Conversa 2, pàg. 54-55, lín. 2532-2537)

. Exemple 4:

“SEP: i et truquen a tres quarts_
ja l'has fotuda\
RIA: sí\
VIE: no no\
clar\
de dugues a--
ALL: marxo a les quatre\
no em ve d'un minut eh jo\
SEP: oh [contrastiu] bueno però_
però apures bastant\”

(Conversa 3, pàg. 93, 4421-4430)

En el primer exemple, la interjecció *oh*, en posició intermèdia del torn de parla, té un caràcter expressiu clar. En el segon, en canvi, *oh* —al costat de *és clar*— adquireix un valor contrastiu: IMM troba lògic que la persona de la narració de MAR estigui angoixada per no poder conduir i MAR sembla que ho hagi trivialitzat. En l'exemple 3, MMM també assenyala contrastivament a PPP que '*h'hi ha bastanta [de pasta]*', malgrat que PPP digui "*poder que en pastis menys*". I, en l'exemple 4, *oh* apareix amb *bueno* i en la proximitat de *però* (repetit), acompanyants que encara n'aclareixen més el significat en la direcció contrastiva.

2- Les interjeccions equivalents a *eh*?

Al grup "Petició d'acord" hi he incorporat diverses formes equivalents a *eh*?: *m'entén?*, *m'entens?*, *m'explico?*, *mh?*, *mhm?* i *no?*. A continuació presento dos exemples en què el mateix parlant alterna *eh?* i algunes d'aquestes altres interjeccions en enuncisats successius:

"en el mateix moment que a Portugal_
també està començant una revolució liberal de veritat en aquest cas\
eh [petició d'acord]/
una revolució liberal sembla molt semblant també a la que passa a Espanya també en
aquests mateixos moments després de la mort de Ferran VII etcètera_
mh [petició d'acord]"

(Classe individu D, pàg. 221, lín. 10509-10514)

"en e en els anys en què l'economia espanyola creix menys_
creix una taxa del quatre per cent_
és a dir mai inferior al quatre per cent_
i en alguns anys en alguns anys se situa en el vuit per cent_
eh [petició d'acord]/
en alguns anys se situa en el vuit per cent_
bé ee_
per tant és un creixement és un creixement veritablement espectacular_
mhm [petició d'acord]"

(Classe individu A, pàg. 185, lín. 8821-8829)

El cas de *mhm?*, més habitual en la classe magistral, és diferent de *mhm*, que apareix en les converses com a expressió de comprensió i d'assentiment (*backchanneling*: grup a/

de les interjeccions metalingüístiques), normalment en posició absoluta, i que és equivalent a la forma *sí*, amb la qual alterna en el darrer exemple:

“MAR: i al garatge_
de baix_
hi caben molts cotxes\
IMM: amb aquesta amplura_
que és la casa_
MAR: mhm [backchanneling)\
IMM: si la casa és tan grossa.”

(Conversa 1, pàg. 27, lín. 1190-1196)

“MAR: jo vaig anar_
de Barcelona a París_
una nit\
dormint_
a més a més\
RUT: sí [backchanneling]\

MAR: de París_
a Berlín dormint\
RUT: mhm [backchanneling]\

MAR: vaig estar_
una nit\
a Berlín ja_
tot va ser viatges així_
no/
tontos\

(Conversa 1, pàg. 39, lín. 1798-1812)

3- La interjecció *ah*

Aquesta interjecció, una de les més plurifuncionals, que apareix a la llista com a expressió d'assentiment i *backchanneling*, i que té, a més, usos expressius clars (dolor, desgrat, por, admiració, sorpresa, etc., Cuenca, en premsa a: 67-68), l'he trobada també com a introductora d'enunciats amb un valor que pot ser continuatiu, a vegades potser en transició cap a contrastiu, si bé no tan clar com el que he comentat per a *oh*. Vegem-ne uns exemples:

“IDA: aquest em convindria pel diumenge que ve a mi\
ELE: i saps de quina botiga és/
de la Natura\
d'allà\

SER: ah [continuatiu] sí\
és maca eh/”

(Conversa 5, pàg. 145, lín. 6842-6847)

“MAR: i llavòrens la_
cosina_
va dir_
ah [continuatiu-contrastiu]_
pues mira_
la meva_
tal_
que viu aquí_
tal_
i totes les robes són d'aquí\”

(Conversa 1, pàg. 10, lín. 316-325)

“PPP: ha tocat tres vegades\
MMM: vols dir que no l'he sentit i t'he donat un cop/
PPP: no\
no\
no ho crec\
no\
MMM: ah [contrastiu]\
jo diria que sí\
PPP: no t'he pas sentit jo a tu\
MMM: ah [contrastiu]\
doncs jo t'he donat un cop Joan\”

(Conversa 2, pàg. 55, lín. 2551-2561)

“FAN: però això teòricament ho ha--
ho ha de muntar el nuvi o els companys_
ho ha d'organitzar_
SUS: el padrí\
NAA: ah [contrastiu]\
a mi que m'ho organitzin les meves amigues\”

(Conversa 4, pàg. 121, lín. 5763-5768)

4- Les interjeccions *diem*, *diguem*, *diguéssim/diguéssem* i *diríem*

Aquestes quatre formes del verb *dir* —que ja s’ha vist anteriorment que té un paper ben actiu en la connexió textual (vg. § 5.5.2 i 5.5.3)— es manifesten com a interjeccions fàtiques de funció modalitzadora i, alhora, de funció metalingüística amb caràcter continuatiu i, fins i tot, reformulador, a vegades en transició cap a omplidors. El comportament que tenen és ben diferent del que he presentat abans per a *dic* i *díu*.

Vegem-ne els exemples següents, més de bon trobar en la classe magistral, però també presents en la conversa informal:

“ELE: és on
 hi ha--
JJJ: és l'església_
 diguem_
SER: la típica\
JJJ: la típica que va a veure tothom\
 hombre\”

(Conversa 5, pàg. 154, lín. 7282-7288)

“només hi han dos opcions\
una opció és la de ee fer un marxa enrere en la història\
diguem\
eee una opció de per tant de restringir_
de restringir durament les importacions_”

(Classe individu A, pàg. 177, lín. 8389-8393)

“almenys un cop a la vida_
si és possible_
cal complir amb aquest ritual_
és un ritual molt antic_
pre-islàmic diguem_”

(Classe individu B, pàg. 188, lín. 8934-8938)

“un és el problema evidentment de la relació Portugal Brasil_
que aquest no_
tardarà molts anys en pair-se_
20 o 25 anys o 30 anys fins després_
aquest problema no quedarà clar_
és a dir no està clar si aquest rei_
diem què pesa més en els interessos d'aquest estat_
si els interessos del del país que governa aquest monarca_
o els interessos de una de una reconstitució de l'hegemonia portuguesa_”

(Classe individu D, pàg. 216, lín. 10254-10262)

5- Les interjeccions (*i*) *ja està* i *i punt*

Totes dues són d'un caràcter conclusiu ben obvi, pel seu mateix significat, com es pot observar en els fragments de conversa següents:

“SER: no\
 ???: sí\
 SER: no sé\
 el que passa és que jo_
 el local sol doncs_
 jo no hi aniria ni per comprar\
 vull dir_
 vas mirant el local **i punt**”

(Conversa 5, pàg. 150, lín. 7098-7105)

“ALL: vale\
 VIE: a dissa- --
 divendres_
 la truquem\
 ALL: eh/
 JON: al vespre truqueu\
i ja està home”

(Conversa 3, pàg. 96, lín. 4569-4575)

“PPP: bueno bueno\
 una cosa que no saps del cert tampoc es pot dir això\
 CME: ah no\
 però això sí que ho sé home\
i ja està”

(Conversa 2, pàg. 52, lín. 2393-2397)

Pel que fa als omplidors, ja hem vist en el punt anterior que no tothom entén el mateix per termes com *filler* o *muletilla*. El gran problema en la codificació d’aquestes unitats és la relació gradual que mantenen amb altres categories, de manera que hi ha un bon nombre de mots i expressions que, repetits suficientment en el discurs, podrien considerar-se formes evolucionades cap a omplidors. I traçar una línia divisòria exacta no sembla una tasca gens fàcil. Per aquest motiu, he adoptat el criteri de comptar com a omplidors només els pseudomots o formes fonètiques dilatòries transcrits amb les representacions ortogràfiques *e*, *ee*, *eee*, *eeee*, *em*, *eem*, *eeem*, *emm*, *eemm*, *mh*, *mmh*, *mm* i *mmm*⁴²⁶.

⁴²⁶ Ja s’ha vist abans que he classificat com a interjeccions les formes *mhm* i *mhm/*. També he distingit entre *mh*, que he col·locat aquí, i *mh/*, que ha anat amb les interjeccions de petició d’acord equivalents a *eh/*. D’altra banda, he diferenciat la *e* que omple o indica vacil·lació de la *e* epentètica de les combinacions pronominals, com a *ens* e *la portaran* —només he comptat com a omplidor, lògicament, la primera.

Amb aquest criteri, els omplidors d'aquesta recerca desenvolupen sens dubte funcions textuals (donar suport a l'expressió, omplir el silenci, donar temps per pensar el següent enunciat, mantenir la possessió del torn de parla, etc.), però no la de connexió.

Pel que fa al procediment de codificació en aquest apartat, com s'ha fet habitual en tota la part sintàctica i discursiva, ha estat totalment manual cas per cas, amb repassades successives sobre els mateixos fragments de text.

5.6.3- RESULTATS I DISCUSSIÓ

Les interjeccions i els omplidors són les darreres unitats de la present recerca. Els resultats i l'anàlisi que en pugui fer seran, com és lògic, molt més amplis en el cas de les primeres i més breus per als segons.

De les interjeccions, com ja he assenyalat en el punt anterior, n'he fet el còmput a dos nivells: en primer lloc, la presència d'interjeccions en general; en segon lloc, amb una observació més detallada, la de les interjeccions que poden considerar-se connectives. En les taules següents es poden veure les dades corresponents a tots dos aspectes:

TAULA 185 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Interjeccions en general	50.7 ‰ (1381)	15.6 ‰ (411)	0.2 ‰ (4)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

Els resultats de la taula 185 són ben bé els esperables per a la unitat estudiada. El nombre d'interjeccions és molt més alt en la conversa informal (50.7 ‰) que en la classe magistral (15.6 ‰), i és gairebé nul en la prosa acadèmica —hi ha només 4 ocurrències,

totes de la mateixa interjecció (*és clar*, entre comes) i totes en el mateix text (escrit de l'individu B).

Les interjeccions concretes que he trobat són les que ofereixo en llista a continuació (cal afegir-hi, però, les dels dos grups, faticometalingüístiques i metalingüístiques, que presentaré més endavant). Hi assenyalo subratllades, com de costum, les que no són a la llista de M.J. Cuenca (en premsa a)⁴²⁷:

adéu, *adéu-siau*, *ahà* (castellanisme?), *ai*, *anda* (castellanisme), *apa*, *àpala*, *arrea* (castellanisme), *atenció*, *au*, *bah*, *brum* (onomatopeia), *buf*, *cagoncoi*, *cagondena*, *carai*, *coi* (eufemisme per *cony*), *collons*, *compte*, *conxo* (també eufemisme per *cony*), *cony*, *cuidado* (castellanisme per *compte*), *déu-n'hi-do*, *és igual*, *exacte*, *goita*, *gràcies*, *hola*, *hosti*, *hòstia*, *i tal* (moda urbana recent, ¿castellanisme?), *jolín* (castellanisme), *jo què sé*, *jup* (onomatopeia), *llàstima*, *mare de déu*, *nenà*, *noi*, *noia*, *ntx*, *oita* (per *goita*), *ojalà* (castellanisme), *ostra*, *ostres*, *perdó*, *perdona*, *pss*, *pst*, *què tal*, *què va*, *si déu vol*, *sisplau*, *som-hi*, *sort*, *tururut*, *uf*, *uh*, *ui*, *va*, *val* (castellanisme), *vale* (íd.), *vamos* (íd.), *ves*, *ves per on*, *vés*, *vés a saber* (i *vés a sapiguer*), *xuc* (onomatopeia).

Les interjeccions amb caràcter connectiu, com ja he dit, són les faticometalingüístiques i les metalingüístiques, que en la conversa tenen, a més, la restricció d'haver d'aparèixer a l'inici o al final del torn de parla. Les dades obtingudes d'acord amb aquests criteris són les següents:

TAULA 186 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Interjeccions connectives	16.1 ‰ (438)	12.9 ‰ (340)	0.1 ‰ (3)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

⁴²⁷ Com és lògic, dispo de exemples de cadascuna, que no donaré aquí per evitar d'allargar innecessàriament aquest apartat.

Si a la taula anterior els resultats s'acordaven amb la hipòtesi més versemblant, en aquesta, en canvi, sorprèn de veure que la xifra de la classe magistral s'aproxima molt a la xifra de la conversa informal, de manera que la proporció entre ambdós gèneres pel que fa a la connexió textual per mitjà d'interjeccions resulta molt més ajustada. El tant per mil obtingut en la classe magistral troba l'explicació en la notabilíssima presència d'interjeccions faticometalingüístiques del tipus “Petició d'acord” que s'hi ha produït i, especialment, en l'alta xifra assolida per la interjecció *eh?*, que ha estat la més usada de tota la mostra, com es pot veure a la taula següent:

TAULA 187 *	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	TOTAL
<i>eh?</i>	85	215	300
<i>ah</i>	79	1	80
<i>(és) clar (i claro)</i>	44	14	58
<i>home (i hombre)</i>	41	0	41
<i>oh</i>	38	0	38
<i>no?</i>	19	17	36
<i>mira</i>	21	2	23
<i>saps?</i>	17	0	17
<i>ja</i>	15	0	15
<i>(i) ja està</i>	14	1	15
<i>a veure (i variants)</i>	10	4	14
<i>mh?</i>	0	14	14
<i>oi?</i>	11	2	13
<i>mh</i>	13	0	13

(* Dades absolutes d'ocurrències)⁴²⁸

⁴²⁸ He posat a la taula 187 les interjeccions que han superat la xifra de 10 ocurrències. Les altres de la llista que han quedat per sota de 10 o bé que no han aparegut cap vegada, són les següents:

a/ Interjeccions connectives que han presentat d'1 a 10 ocurrències: *calla; d'acord; de veritat?; entens?; escolta; i punt; m'explico?, (molt) bé; què dius ara?; sí, home; sí, sí.*

b/ Interjeccions connectives que no han tingut cap ocurrència (en posició inicial o final de torn de parla): *ah no, bo, com?, comprens?, d'això res, de cap manera, de debò?, de veres?, ehem, entesos, (ho)*

L'observació de la taula 187 ens mostra que la majoria de les interjeccions que tenen un nombre d'aparicions alt en la conversa informal el tenen molt baix o nul en la classe magistral. Aquesta línia només es trenca amb les 215 ocurrences de *eh?*, amb les interjeccions *no?* i *mh?* —que són precisament les equivalents a *eh?*— i amb *(és) clar*. Això indica, a més, que la tendència global de les interjeccions de la classe magistral és que estiguin adreçades a la petició d'acord i a assegurar la comprensió del missatge per part del receptor, com es correspon amb un text de naturalesa pedagògica.

Algunes de les interjeccions més usades, d'altra banda, han coincidit amb les que obtenia M.J. Cuenca (en premsa a) a partir del *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana Contemporània*. En concret n'hi ha tres de la taula 187 (*eh?*, *ah* i *oh*) que coincideixen a situar-se també entre les sis més freqüents del *Corpus*, i això que en les xifres d'aquest hi ha tota mena d'interjeccions i no només les connectives. També s'han confirmat les observacions de M.J. Cuenca en el sentit que les interjeccions pròpies són més freqüents que les impròpies. A més, d'acord amb les taules 185 i 186, s'ha vist que les fàtiques i les metalingüístiques apareixen menys que les expressives i les conatives, no només en els textos escrits del *Corpus*, sinó també en textos orals conversacionals.

Els mots *sí* i *no*, que no he inclòs en les xifres de les interjeccions, però que tenen un indubtable paper en l'articulació del discurs en la conversa, han presentat les xifres que s'indiquen a la taula 188 (vg. pàgina següent). Com és lògic, *sí* i *no*, que indiquen bàsicament acord i desacord amb els continguts expressats per l'interlocutor —encara que puguin tenir també altres valors, com comentaré més endavant—, són molt més freqüents en la conversa informal que en els altres dos gèneres, que queden agrupats en una mateixa tendència. Evidentment, en aquest cas, la distinció que pesa més és l'oposició text dialogat / text monologat.

veus?, *hum*, i *tant*, *ni parlar-ne*, *ni pensar-hi* / *pensar-ho*, *oi tant* / *tal*, *sí?* (amb allargament vocàlic i entonació descendent), *tu diràs*, *vet-ho aquí*, *vols dir?*.

TAULA 188 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
<i>sí</i>	19.6 ‰ (535)	0.8 ‰ (21)	0.1 ‰ (2)
<i>no</i>	12.6 ‰ (343)	0.1 ‰ (3)	0.0 ‰ (0)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

Pel que fa als omplidors, el dubte que plantejava a les hipòtesis s'ha resolt de manera contundent a favor de la classe magistral, d'acord amb les dades de L. Smith (1994) i, encara, amb una distància entre els dos gèneres orals més gran que la que presentava aquest autor. Només en la classe els omplidors han demostrat ser significatius, tant pel nombre com per la varietat, com es pot veure a les taules 189 i 190 (vg. aquesta pàgina i la següent). D'acord amb la taula 190, els omplidors preferits han estat els suports vocàlics *ee* i *eee*, realitzats per mitjà de formes més o menys allargades de la vocal neutra típica del català oriental. Els altres, consistents en un so bilabial oclusiu nasal també més o menys llarg (*mm*, *mmm*), a voltes acabat amb un reforç velar (*mh*, *mmh*), o bé per la combinació dels dos sons, nasal i vocal neutra (*em*, *eem*, *eeem*, *emm* i *eemm*), han estat molt menys utilitzats. En conjunt, un 14.2 ‰ —és a dir, un 1.4 %— dels mots de la classe magistral han estat omplidors —xifra, per tant, gens menyspreable.

TAULA 189 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Omplidors	0.2 ‰ (5)	14.2 ‰ (375)	0.0 ‰ (0)

(* Tants per mil sobre el total de mots i, entre parèntesis, dades absolutes d'ocurrències – Test χ^2 : probabilitat d'atzar inferior al 0.0001 %)

TAULA 190 *	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL
<i>e</i>	2	11
<i>ee</i>	0	178
<i>eee</i>	0	150
<i>eeee</i>	0	1
<i>em</i>	2	8
<i>eem</i>	0	3
<i>eeem</i>	0	5
<i>emm</i>	0	3
<i>eemm</i>	0	2
<i>mh</i>	1	3
<i>mmh</i>	0	10
<i>mm</i>	0	4
<i>mmm</i>	0	1

(* Dades absolutes d'ocurrències)

Tant en el cas de les interjeccions com en el dels omplidors, ha estat quantitativament diferent l'ús que n'han fet els diversos individus, de manera que la distribució de les dades pot resultar aquí especialment rellevant. Es pot observar a les taules 191, 192, 193 i 194 (vg. pàgines següents). A la taula 191 hi ha una gran similitud en el nombre d'interjeccions de les converses, amb l'única excepció de la núm. 3, que amb un 72.3 ‰ sobresurt i es distancia bastant de les altres. En la classe magistral (taula 192), en canvi, encara que tots els índexs se situïn molt per sota dels de la conversa, hi ha hagut grans diferències individuals: l'individu C ha estat el més propens a l'ús d'interjeccions, amb un 24.5 ‰, mentre que els individus E (9.5 ‰) i, sobretot, el B (3.9 ‰) hi han estat ben poc inclinats i s'han mostrat molt propers a l'índex 0 de la prosa acadèmica. Les bandes s'han delimitat perfectament, malgrat aquesta proximitat d'algunes classes als escrits.

TAULA 191 *	INTERJECCIONS	CONVERSA INFORMAL
CONVERSA 1	Interjeccions	43.2 ‰
CONVERSA 2	Interjeccions	47.8 ‰
CONVERSA 3	Interjeccions	72.3 ‰
CONVERSA 4	Interjeccions	42.8 ‰
CONVERSA 5	Interjeccions	43.9 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 192 *	INTERJECCIONS	CLASSE MAGISTRAL
INDIVIDU A	Interjeccions	18.0 ‰
INDIVIDU B	Interjeccions	3.9 ‰
INDIVIDU C	Interjeccions	24.5 ‰
INDIVIDU D	Interjeccions	17.2 ‰
INDIVIDU E	Interjeccions	9.5 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 193 *	OMPLIDORS	CLASSE MAGISTRAL
INDIVIDU A	Omplidors	37.8 ‰
INDIVIDU B	Omplidors	5.4 ‰
INDIVIDU C	Omplidors	12.1 ‰
INDIVIDU D	Omplidors	8.8 ‰
INDIVIDU E	Omplidors	7.8 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 194 * - INTERJECCIONS (Dispersió de les dades)						
0	Escrit A	Escrit C	Escrit D	Escrit E	Escrit B	BANDA PROSA ACADÈMICA
5			Classe B			BANDA DE LA CLASSE MAGISTRAL
10			Classe E			
15						
20		Classe D	Classe A			
25			Classe C			
30						BANDA DE LA CONVERSA INFORMAL
35						
40						
45	Conversa 4	Conversa 1	Conversa 5			
50		Conversa 2				
55						
60						
65						
70		Conversa 3				
75						

(* Tants per mil sobre el total de mots)

Per als omplidors, no ha calgut una taula de bandes de distribució, ja que les diferències entre els gèneres són ben clares i els resultats són pràcticament exclusius de la classe magistral. D'altra banda, la tendència a la individualitat també s'hi ha notat, ja que han estat molt més freqüents en el text de l'individu A (37.8 ‰) que en els altres (el més pròxim és l'individu C, amb un 12.1 ‰). I aquí, com en les interjeccions, l'individu B ha estat qui ha emprat menys aquest recurs (només un 5.4 ‰).

De les observacions fetes durant l'anàlisi, n'he extret les següents remarques sobre el funcionament d'algunes interjeccions i omplidors:

1- La interjecció *eh?* i altres d'equivalents

Indubtablement, el grup de les interjeccions *eh?*, *mh?*, *mhm?*, *no?*, etc. (Petició d'acord) ha estat el més destacat. Es pot dir que, amb diferències de grau segons els individus, aquesta mena d'interjeccions s'ha constituït en un element distintiu del gènere classe magistral —ho són respecte dels altres dos gèneres de la recerca i probablement també ho deuen ser respecte de molts altres gèneres. En conjunt, les interjeccions d'aquest grup s'han presentat usades amb les característiques següents:

a- Hi han estat molt més habituals les **interjeccions pròpies** (*eh?*, *mh?*, *mhm?*) que les impròpies (*comprends?*, *m'explico?*, *d'acord?*, etc.).

b- S'han mostrat com formes amb **poca entitat fonètica** i amb una **certa inestabilitat articulatòria** —a vegades s'han pronunciat amb un volum tan baix de veu que han quedat reduïdes a la mínima expressió, gairebé com un respir mínimament articulat.

c- Han aparegut sistemàticament al **final del grup entonatiu** i gairebé sempre a final de clàusula complexa.

d- Han anat **sempre seguides d'una pausa**, a vegades d'una llargària considerable.

e- S'han mostrat, al costat de l'entonació, com **un mitjà destacat de l'organització discursiva** en el monòleg didàctic.

f- Han presentat, al costat del **valor discursiu** o metalingüístic, un de **fàtic**, centrat en l'interès per la comprensió del missatge, i un de **conatiu**, adreçat al receptor del monòleg, com una crida a l'audiència.

A continuació ofereixo un exemple dels textos en què aquestes interjeccions han estat més freqüents (classes dels individus A i C). En aquests passatges es pot veure perfectament com les interjeccions *eh?*, *mh?*, *no?*, etc. —que assenyalo amb vermell—, en combinació amb altres connectors textuais —que assenyalo amb verd—, s'han erigit en peces destacades de l'articulació del discurs:

“**ara** què és el que passa/
eee les inversions estrangeres estan vetades_
eh/
forma part del dispositiu atàr autàrquic_
que el que buscava era alliberar el país deia_
deia el discurs autàtic autàrquic de la dependència estrangera_
eh/
era vist com una cosa terrible que el capital estranger_
doncs tingués una presència important en l'economia espanyola\
per tant_
la possibilitat de recórrer a importar ee a importar capitals exteriors per compensar aquest
dèficit de la balança comercial_
estava descartada\
és clar mentre van arribar els dòlars transferits per els Estats Units_
directament o indirectament_
mentre va aj arribar el ajut econòmic nordamericà_
no hi va haver problema\
és a dir aquest ajut nordamericà ja ho he dit abans_
cobria_
es pot dir que cobria totalment el dèficit comercial\
mh/
és en el capítol de les transferències_
eh/
no en el de les inversions de capital a llarg_
sinó en el de les transferències\”

(Classe individu A, pàg. 173, lín. 8207- 8231)

“en principi jo diria que un esclau és un home_
 damunt de les llibertats del qual_
 un altre té individualment drets de coacció eh/
 l’altre té individualment_
 no em refereixo ara lògicament tots som en certa mesura esclaus de l’estat_
 que decideix a quina edat hem d’anar a fer el servei militar_
 a quina edat etcètera etcètera\
 no/
 no em refereixo amb aquesta amb aquesta cosa_
 que és una forma de coacció col·lectiva i se suposa que acceptada mh/
 ee no el bategen a un a dintre aquesta mena d’església com a l’altra_
 ni no li demanen permís per si vol estar a dintre o no_
 però se suposa que és acceptada col·lectivament\
 ara eee em refereixo a els límits_
 que la llibertat d’un home pot tenir d’un altre eh/
 els drets que pot assumir sobre aquesta llibertat\
 i aleshores existeixen unes una massa de eee graduacions ee molt gran\
 existia esclavitud per deutes que podia ser temporal eh/
 que podia ser temporal_
 per exemple hi ha un hi ha un fet mmh_
 que marca l’esclavitud mh molt_
 de manera molt important_
 en l’esclavitud sobre una dona ee_
 el fet si aquesta dona té o no té llibertat de ventres\
 és a dir si és ella esclava i també ho és el fruit del seu ventre_
 o si no és aixís i el fill pot emancipar-se eh/

(Classe individu C, pàg. 208, lín. 9855-9880)

2- Acumulacions d’interjeccions

Les interjeccions, conjuntades amb les formes *sí* i *no*, els marcadors o connectors parentètics i algunes conjuncions, es poden arribar a acumular considerablement en la intervenció d’un sol individu, tant que costi de veure’n la funció textual, que hi pot quedar molt diluïda. Vegem a continuació un parell d’exemples d’aquests apilotaments (indico les interjeccions amb vermell i els altres elements amb verd):

“VIE: hem vigilat\
 però_
 és bastant car tot eh/
 en proporció que hi ha de tot a Europa\
 clar\
 abans el franc estava dinou o vint pessetes_
 ara està a vint-i-sis- --
 a vint-i-quatre eh/
 i clar\

JON: són quatre pessetes més per per franc\
 sí sí\
 VIE: i vulguis no vulguis_
 compris el que compris ho notes\
 JON: *sí sí*\
no no\
és clar\
oh i tant\
 ja us en aneu/
 RIA: sí”

(Conversa 3, pàg. 81-82, lín. 3826-3844)

“PPP: està bé\
 CME: ja li pagaré jo si vol\
 vull dir\
 que si fa falta jo li pago\
 PPP: als altres també quatre paquets_
 CME: *no*\
bueno\
*no sé*⁴²⁹\
clar\
 si fas un\
però vull dir\
 lo que em digui l'Anna Mari jo no li cobrari--
 l'Anna Mari em va dir que me n'encarregaria\
 em sembla que quatre paquets o cinc\
 pues lo que--
 a l'Anna Mari no li cobrem”

(Conversa 2, pàg. 72, lín. 3411-3426)

3- Una possible funció interjectiva del pronom *tu*

El pronom personal *tu* apareix en la conversa en un ús —a vegades considerat molest o de mala educació— d’apel·lació directa, intensament dític, que, *ahora*, distribucionalment, equival a interjeccions conatives com *escolta!*, *ei!*, *ep!*, etc. Podem veure-ho en el fragment següent, en el qual, a més, hi ha uns magnífics exemples dels usos connectius que he comentat anteriorment de *ah* i de *oh* —en concret, d’aquesta interjecció hi ha dues aparicions en la darrera intervenció, la de MAG, que difereixen

⁴²⁹ He assenyalat amb verd la forma *no sé* d’aquest apilotament, encara que no sigui a la llista dels marcadors o connectors parentètics ni a la de les interjeccions —ni l’hagi inclòs, per tant, en el còmput de cap d’aquestes categories. Aquesta expressió, al costat de la més genuïna i menys habitual *no ho sé*, presenta en la conversa l’ús absolut semigramaticalitzat que es pot veure a l’exemple, molt diferent del sentit ple (p.ex., “*no ho sé pas, això*”), que la pot fer una bona candidata a interjecció.

entre si, ja que la primera és clarament contrastiva i, per tant, connectiva, i la segona és potser més expressiva (no sembla possible de dir-ho sense sentir-ne l'entonació):

“SEP: va bé té\
aixís quina és la teva\
aquella/
RIA: oh ja la tinc_
la tinc al bolso\
ara no me la facis pas palpar\
SEP: totes estan fotudes igual\
RIA: sí\
totes són de la mateixa casa\
MAG: tu\
i els deutes que et tinc què\
RIA: ja els trobarem\
SEP: ah\
però encara no has pagat/
MAG: oh i tant que ho trobarem\
oh\
coi\”

(Conversa 3, pàg. 84, lín. 3960-3976)

4- Les prooracions *sí* i *no*

Els mots *sí* i *no* són pròxims a les interjeccions en molts aspectes, tant per la situació respecte del nucli oracional (vg. Cuenca, 1996: 235-236, que he citat anteriorment) com per la posició que adopten en la successió dels torns de parla. En les converses analitzades, *sí* i *no* han demostrat que tenen un paper important en l'estructuració de l'intercanvi comunicatiu. Així, a l'exemple següent, es poden veure algunes ocurrències de *sí* inicial d'intervenció i en posició absoluta —en vermell—, que alternen amb diverses interjeccions i marcadors o connectors parentètics en la mateixes posicions —en verd—, amb els quals a voltes sembla que comparteixin la mateixa funció:

CME: a la seva filla tampoc no_
però la seva filla ha estat un any intentant fer s- --
e- --
ensajar per selectiv itat\
i tot això eh/
MMM: sí\
i_
i li he dit lo que pagàvem\
al dir una cosa--

dic de matrícula noranta-cinc mil pessetes_
noranta-cinc mil\
PPP: **sí**\
MMM: **dic** i cada mes vint-i-cinc mil\
diu això val a la la Ramon Llull/
diu doncs_
que--
és de les barates_
sent privada\
PPP: **collons**\
MMM: **apa**\
PPP: **aí**\
se m'ha escapat\
MMM: de ser_
de les privades és bon- --
la barata\
diu perquè_
PPP: **sí**\
MMM: a la no sé qui val trenta-quatre mil_
cada mes\
PPP: **buf**\
MMM: ni sé quina m'ha dit\
PPP: no hi ha dret\
però hi ha dret amb això/

(Conversa 2, pàg. 68-69, lín. 3199-3231)

D'altra banda, cal destacar els usos de *no* en la conversa amb múltiples valors, més enllà de l'estrictament negatiu. Per exemple, *no* pot aparèixer en contextos en què no respon cap pregunta i on, fins i tot, costa d'escatir ben bé què està negant, si el que es diu o unes pressuposicions o uns implícits que l'analista no sempre sabia aclarir. Vegem-ne uns exemples —en el segon, en concret, hi ha una bona colla d'ocurrències de *no*— com a acompanyant del verb i com a interjecció (en verd), i a més una que he destacat perquè no sembla que negui res (en vermell):

“IDA: amb els respectius marits i_
mullers i_
JJJ: **sí**/
IDA: família_
no hi sereu a casa\
eh/
anireu a casa de les sogres\
SER: jo crec que no\
si ve el Roger_
IDA: bueno\
no\

ho dic per aclarir-ho una miqueta jo amb la_
tia i amb la iaia”

(Conversa 5, pàg. 139, lín. 6521-6533)

“MAG: ah sí\
aquestes últimes eren tan seques\
ALL: és seca\
JON: diga-m'ho a mi\
RIA: seca\
JON: amb els meus_
MAG: es van assecar una mica massa\
JON: amb els meus dallonses\
els meus palafancs\
no\
ALL: no_
no baixa\
JON: no baixa\
MAG: sí\
sí és molt seca\
JON: no sí_
no hi ha manera eh”

(Conversa 3, pàg. 99, lín. 4711-4727)

5- Els omplidors en la classe i en la conversa

La pràctica totalitat dels omplidors han aparegut en la classe magistral. Tot i això, n’hi ha hagut cinc en la conversa informal. A continuació presento tres d’aquestes cinc ocurrències i, a més, un fragment de la classe de l’individu A, que és qui ha emprat un nombre més elevat d’aquestes unitats:

“MAR: jo_
no vaig fer_
la volta_
al món\
IMM: sí_
apa\
RUT: home_
París_
MAR: jo vaig anar_
RUT: Alemanya_
em_
mh_
Txecoslovàquia_
MAR: Txecoslovàquia\
RUT: em Àustria_”

(Conversa 1, pàg. 28, lín. 1252-1266)

“hi ha una anècdota que és una anècdota prou expressiva_
 i molt coneguda_
 en la que ee en Franco va costar molt de convènce'l de que no hi havia més remei_
 que eee_
 no havia més remei que prendre les mesures que estava propugnant el fons monetari
 internacional_
 només se'l va convèncer quan se li va dir_
 escolti'm_
 és que no tenim dòlars per pagar la benzina que hem d'importar el mes que ve_
 i si i si no fem alguna cosa_
 no podem importar benzina_
 eh/
 eem vull dir van haver-hi unes resistències molt fortes_
 i de fet va ser una passa que es va que van prendre_
 ee que va prendre el règim clarament a contracor_
 vull dir_
 els repugnava els repugnava eee_
 reconèixer el fracàs que havia representat l'autarquia_
 el model autàrquic_
 i el haver de eee eee reinserir-se en el ordre econòmic capitalista_
 renunciant a tota la retòrica ee falangista de ee_
 que havia doncs_
 que havia presidit ee la política econòmica durant les dues primeres dècades\
 va costar molt\
 eh/”

(Classe individu A, pàg. 179, lín. 8505-8531)

Un cop vistos aquests comentaris a aspectes específics, ja es pot considerar completa
 l'exposició dels resultats. Al mateix temps que he exemplificat aquest cinc punts de
 casuística, he anat donant uns fragments que poden ser suficients per il·lustrar l'apartat
 de les interjeccions i els omplidors. Per a uns exemples més extensos remeto al punt
 5.7.7, dins de la visió de conjunt, on presentaré aquestes unitats al costat de les altres del
 capítol (els nexes i les construccions de subordinació, de coordinació i d'interordinació i
 els marcadors o connectors parentètics).

5.6.4- CONCLUSIONS DE L'APARTAT

Les interjeccions en conjunt han resultat, com es podia suposar, més habituals en la
 conversa informal que en la classe magistral i han estat gairebé absents en la prosa
 acadèmica. Pel que fa a les interjeccions faticometalingüístiques i a les metalingüís-

tiques, ha sorprès de veure que les xifres s'han equilibrat més entre els dos gèneres orals, sobretot a causa del gran nombre d'ocurrències en la classe magistral de la interjecció *eh?* i similars en la funció pragmàtica "Petició d'acord", en virtut del caràcter de monòleg pedagògic que té aquest gènere. La interjecció *eh?* ha estat tan habitual en les classes que encapçala la llista de les interjeccions més usades de tota la mostra. El comportament de la majoria d'interjeccions, en canvi, ha estat el contrari, ja que han aparegut sobretot —o exclusivament— en la conversa informal.

Els mots *sí* i *no*, que no he inclòs en el còmput de les interjeccions ni en els connectors textuais, han mostrat, tanmateix, un comportament posicional similar a aquestes unitats. Pel que fa a la freqüència d'aparició, han estat clarament més habituals en la conversa informal. Els omplidors, en canvi, han aparegut quasi exclusivament en la classe magistral i han demostrat, així, que la funció bàsica que desenvolupen és omplir els buits en el monòleg i permetre una dilació perquè l'emissor pugui pensar el que dirà a continuació.

Per fi, en la classe magistral, tant les interjeccions com els omplidors han estat, pel que fa a la seva freqüència d'ús, molt sensibles a les diferències individuals. Les interjeccions de la conversa informal, per contra, s'han repartit de manera més uniforme en els textos. En conjunt, les bandes de dispersió en els tres gèneres s'han definit amb una gran nitidesa.

5.7- LA COMPOSICIÓ ORACIONAL I LA CONNEXIÓ TEXTUAL: VISIÓ DE CONJUNT

Com en el capítol 4, aquest apartat darrer està dedicat a reunir les diverses dades que han aparegut en taules i en exemples allunyats entre si, amb la finalitat de relacionar-les i de permetre'n una interpretació més acurada. En aquest cas, a més, la situació al final, un cop ja s'han presentat tots els resultats de la tesi, permetrà d'afegir a les dades sintàctiques i discursives d'aquest capítol les lèxiques del capítol anterior i oferir així una autèntica visió conjunta de la recerca efectuada. D'acord amb aquest objectiu, els aspectes que tractaré en aquest apartat són els següents:

5.7.1- Estil nominal i estil verbal: dades i interpretació globals

5.7.2- Composició oracional i connexió textual: dades i interpretació globals

5.7.3- Comparació català-anglès

5.7.4- Resum dels trets característics de cada gènere

5.7.5- Posició relativa de la classe magistral

5.7.6- Distribució dels resultats: bandes i correspondències

5.7.7- Composició oracional i connexió textual: exemples de textos

5.7.8- Conclusions de l'apartat

5.7.1- ESTIL NOMINAL I ESTIL VERBAL: DADES I INTERPRETACIÓ GLOBALS

Els elements lingüístics que intervenen en la conformació d'aquests dos estils són principalment els de tipus lèxic que ja s'han vist a les taules 76A i 76B (vg. § 4.10.2). Aquí cal, però, afegir-hi les categories relatives a la composició oracional que apareixen a les taules 112 i 113 (vg. § 5.2.3): les clàusules subordinades substantives de

complement del nom i de l'adjectiu i les subordinades adjectives per a l'estil nominal; les subordinades substantives de subjecte i de complement del verb i les subordinades adverbials per a l'estil verbal. Tot plegat està reunit a les taules 195 i 196 (vg. aquesta pàgina i la següent):

TAULA 195 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Noms	13.4 %	19.9 %	24.5 %
Adjectius atributius	0.8 %	4.7 %	9.2 %
Sintagmes preposicionals complements nom i adjectiu	2.5 %	7.3 %	10.8 %
Subordinades substantives complements nom i adjectiu	0.2 %	0.6 %	0.8 %
Subordinades adjectives	0.9 %	2.6 %	2.3 %
Total estil nominal	17.8 %	35.1 %	47.6 %

(* Percentatges sobre el total de mots)

L'adjunció de les dades que sorgeixen de la composició oracional no podia alterar gaire les tendències que ja es veien en el capítol lexical, ja que es tracta de xifres quantitativament menors. Sí que serveixen, però, per afermar-les i, alhora, per disposar d'una visió més completa de l'oposició entre els estils nominal i verbal⁴³⁰. A més, la poca magnitud dels percentatges no dona compte de l'impacte notable que té en el to del text la utilització de recursos sintàctics com la subordinació substantiva o l'adjectiva.

⁴³⁰ És una visió més completa, però no exhaustiva, perquè un panorama integral demanaria de comptar-hi també les aposicions nominals, per a la funció complement del nom, i els sintagmes preposicionals introduïts per preposicions fortes, els pronoms febles, els sintagmes nominals complements directes sense preposició i les diverses formes que pot revestir l'atribut, per a la funció complement del verb. Tot i això, les xifres que ofereixo es poden considerar ben representatives.

TAULA 196 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Verbs	17.5 %	13.9 %	9.4 %
Adjectius predicatius	2.2 %	1.1 %	0.9 %
Sintagmes preposicionals complements del verb	5.2 %	5.5 %	4.8 %
Sub. substant. de subjecte	0.4 %	0.3 %	0.3 %
Subordinades substantives complements del verb	2.5 %	2.2 %	1.3 %
Subordinades adverbials	0.7 %	1.0 %	1.1 %
Total estil verbal	28.5 %	24.0 %	17.8 %

(* Percentatges sobre el total de mots)

Les xifres corresponents a la subordinació substantiva de complement del nom i les de complement del verb són les úniques d'aquestes dues taules que segueixen la progressió global dels estils respectius. Les subordinades adjectives, en canvi, donen un petit avantatge a la classe magistral, les subordinades substantives de subjecte presenten una quasiigualtat i les subordinades adverbials progressen en direcció contrària.

Els resultats de conjunt, però, confirmen encara més el que ja havia quedat establert en el capítol 4. Els recursos propis de l'estil nominal es donen molt més en la prosa acadèmica que en la conversa informal i les construccions típiques de l'estil verbal presenten la distribució inversa. L'afirmació de M.A.K. Halliday en aquest sentit ha quedat, doncs, totalment validada per a la llengua catalana en els gèneres estudiats. I el contrast entre aquests dos estils pot ser, encara, un instrument per comprendre el comportament de diverses unitats sintàctiques, com veurem en el punt següent.

5.7.2- COMPOSICIÓ ORACIONAL I CONNEXIÓ TEXTUAL: DADES I INTERPRETACIÓ GLOBALS

Aquest apartat és el més general de tot el capítol 5, ja que hi presento algunes taules unificades que permetran d'arribar a conclusions més àmplies sobre els fenòmens estudiats. En primer lloc, a les taules 197 i 198 hi ha les xifres corresponents a tota la composició oracional, a la primera en tants per mil respecte del total de mots i a la segona en tants per cent respecte del total de clàusules:

TAULA 197 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Subordinació	49.1 ‰	67.5 ‰	58.2 ‰
Coordinació	16.5 ‰	15.2 ‰	6.7 ‰
Interordinació	18.0 ‰	10.9 ‰	8.3 ‰
Total composició oracional	83.6 ‰	93.6 ‰	73.2 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

TAULA 198 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
Subordinació	28.0 %	48.6 %	61.9 %
Coordinació	9.4 %	10.9 %	7.1 %
Interordinació	10.3 %	7.9 %	8.8 %
Total composició oracional	47.7 %	67.4 %	77.8 %

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

Els resultats d'aquestes dues taules, aparentment contradictoris entre si, presenten d'una manera completa el fenomen que ja he comentat en els primers apartats d'aquest capítol. Des del punt de vista del nombre d'ocurrències sobre el total de mots (taula 197), els dos gèneres orals acumulen més construccions de composició oracional que el gènere escrit. La primera posició, corresponent a la classe magistral amb un 93.6 ‰, confirma les expectatives de D. Biber i altres autors (vg. § 5.2.1), segons les quals l'esforç de la producció *on-line* del discurs expositiu i formal —que es vol amb una aparença sintàctica que es percebi similar a la llengua escrita, encara que, com hem vist àmpliament, no ho sigui pas—, hi provoca un ús més elevat de clàusules subordinades, coordinades i interordinades que en la llengua escrita —curiosament, és tant l'interès per assemblar-s'hi, que se n'hi usen més.

La segona posició, que és per a la conversa informal amb un 83.6 ‰, rebut les idees tradicionals de “pobresa” i de “simplicitat” de recursos sintàctics de la llengua oral espontània, que supera en nombre els de la prosa acadèmica i que no ho fa només perquè recolzi en la coordinació (16.5 ‰), com sovint s'ha dit, sinó perquè s'hi empra també més la interordinació (18.0 ‰) —en bona part, la “subordinació adverbial” de molts autors— i perquè té una magnitud ben considerable, i no gaire distant de la xifra de la llengua escrita, de subordinació (49.1 ‰ davant del 58.2 ‰ de la prosa acadèmica)⁴³¹.

Globalment, el major ús de les conjuncions i locucions conjuntives de subordinació, de coordinació i d'interordinació en els dos gèneres orals respon al caràcter més verbal que tenen, com ja apuntava M.J. Schleppegrell (vg. § 5.4.1). Així, si en la conversa i en la classe hi ha més verbs, lògicament hi calen també més recursos gramaticals per relacionar-los entre si, mentre que en la prosa acadèmica, amb menys verbs, en calen

⁴³¹ De fet, per confirmar o contradir les afirmacions tradicionals sobre la subordinació en la llengua oral encara seria més interessant d'agrupar sota aquest rètol els elements diversos que generalment s'hi inclouen i que aquí he presentat en apartats diferents. Amb aquesta finalitat, caldria sumar a les xifres estrictes de subordinació les d'interordinació, sense descomptar-hi els usos textuais d'algunes conjuncions, però deixant de banda les construccions adversatives que es classificaven dins de la coordinació. Les dades resultants seguint aquest criteri serien d'una subordinació del 66.3 ‰ per a la conversa informal, del 75.3 ‰ per a la classe magistral i del 63.6 per a la prosa acadèmica. D'acord amb aquest altre còmput, agrupant les construccions de subordinació a la manera tradicional, la tendència de la llengua oral a tenir més clàusules subordinades respecte del total de mots seria, per tant, encara més accentuada i la prosa acadèmica ocuparia, aquesta vegada, el darrer lloc, superada fins i tot per la conversa informal.

menys. L'oposició estil nominal / estil verbal serveix, doncs, també en aquest capítol, per explicar una part del comportament de les unitats lingüístiques. D'acord amb aquesta taula 197, per tant, cal considerar encertades les afirmacions de M.A.K. Halliday i altres autors en favor de la complexitat sintàctica i de l'explotació dels recursos gramaticals per part de la llengua oral.

Una altra cosa és si mirem les xifres consignades a la taula 198. Aquí, en relació amb el nombre total de clàusules, que és, de fet, un denominador més adequat per a un còmput de tipus sintàctic —d'acord amb les recomanacions de C.N. Ball (1994) i del mateix M.A.K. Halliday (vg. § 3.6.4)— la perspectiva és ben diferent. La prosa acadèmica, amb un 77.8 % de les clàusules subordinades, coordinades o interordinades, ocupa una claríssima primera posició en l'ús dels mitjans sintàctics per a l'estructuració oracional. La segueix a poca distància la classe magistral (67.4 %) i, ja bastant allunyada, la conversa informal (47.7 %). La prosa acadèmica havia quedat en darrer lloc a la taula 197, però amb un total de clàusules més reduït (només 2488 davant de les 3666 de la classe i de les 4769 de la conversa), les construccions que té són suficients per abastar-ne la majoria. D'altra banda, l'índex responsable d'aquest predomini de la composició oracional en la prosa acadèmica és el que correspon a la subordinació (61.9 %), que dispara la suma total encara que els altres dos índexs siguin bastant més baixos i inferiors als de la conversa informal. Des d'aquesta perspectiva, doncs, la subordinació és una característica determinant en la prosa acadèmica.

La conseqüència de les xifres de la taula 198, llegides al revés, és que en la prosa acadèmica hi ha poquíssimes clàusules independents, no relacionades per mitjans sintàctics (no subordinades, interordinades ni coordinades), fet que pot trobar-se traduït numèricament a la taula 199 (vg. pàgina següent). La prosa acadèmica és, segons aquesta taula, el gènere en què més s'ha emprat la sintaxi oracional i menys s'ha recorregut a la juxtaposició. En la conversa informal, en canvi, hi ha més clàusules independents, que per formar part d'un mateix discurs coherent s'hauran d'haver relacionat a través dels connectors textuais, com es veurà a continuació, o, simplement, per mitjà de la progressió tema-remà.

TAULA 199 *	CONVERSA INFORMAL (4769 clàusules)	CLASSE MAGISTRAL (3666 clàusules)	PROSA ACADÈMICA (2488 clàusules)
Clàusules independents (no sub., inter. ni coord.)⁴³²	52.3 % (2494)	32.6 % (1195)	22.2 % (552)

(* Percentatges sobre el total de clàusules)

Des de la perspectiva del nombre total de clàusules (taules 198 i 199), per tant, la prosa acadèmica compleix les expectatives derivades dels estudis de W. Chafe i dels altres autors que he presentat anteriorment (vg. § 2.3.1 i 2.3.2), i de tota la tradició lingüística que assigna a la llengua escrita el predomini de les construccions de tipus gramatical i, especialment, l'ús de la subordinació com a recurs bàsic d'estructuració oracional.

La combinació dels resultats de les tres darreres taules dóna la resposta, pel que fa a la llengua catalana i als gèneres estudiats, a un dels principals interrogants plantejats en aquesta tesi: la subordinació és l'eina més important per a la construcció de les oracions de la llengua escrita, però no és pas un recurs poc habitual en la llengua oral, en la qual la gran quantitat de verbs i de clàusules demana un bon nombre de formes gramaticals per relacionar-los entre si, i encara més en la llengua oral expositiva i formal, per l'esforç de produir un discurs més regular sintàcticament en unes condicions de producció en temps real —més en concret, la conversa informal destaca pel nombre elevat de subordinades substantives i d'interordinades, i la classe magistral pel de subordinades adjectives. L'aparent contradicció entre les dues perspectives enfrontades ha resultat, doncs, a la fi plena de sentit: és el que es pot anomenar la *paradoxa de la complexitat*. En conseqüència, l'afirmació tradicional segons la qual la llengua escrita s'associa amb la subordinació i la llengua oral amb la coordinació i la juxtaposició és en

⁴³² Cal anar alerta amb la consideració de les magnituds expressades en aquest quadre ja que són xifres mitjanes i, per tant, no se'ls pot donar un valor absolut. Així, per exemple, el còmput a part de la coordinació de dues oracions subordinades, que es dóna en els textos de la mostra i que no he calculat, faria que augmentés el nombre de clàusules independents, sobretot en la llengua escrita. I també, com és lògic, es donen casos de coordinació de tres o quatre clàusules, de subordinades dins de subordinades, etc., que si es tinguessin en compte també farien canviar aquests percentatges.

part certa, però ha de ser matisada, segons el punt de vista o la unitat emprada com a denominador per a l'anàlisi.

Pel que fa a l'altre gran apartat d'aquest capítol, la connexió textual, cal també presentar-ne les dades de conjunt:

TAULA 200 *	CONVERSA INFORMAL (27254 mots)	CLASSE MAGISTRAL (26374 mots)	PROSA ACADÈMICA (26468 mots)
Conjuncions en usos de connexió textual	20.7 ‰	4.2 ‰	2.2 ‰
Marcadors parentètics en usos de conn. textual	20.0 ‰	11.9 ‰	5.2 ‰
Interjeccions en usos de connexió textual	16.1 ‰	12.9 ‰	0.1 ‰
Total connexió textual	56.8 ‰	29.0 ‰	7.5 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots)

En aquest cas l'adjunció de les xifres de les interjeccions connectives a la taula 167 (vg. § 5.5.3) no ha fet més que accentuar les tendències que ja s'hi observaven per separat: la conversa informal fa un ús molt més abundant d'aquesta mena d'unitats (56.8 ‰) que la prosa acadèmica (7.6 ‰) i la classe se situa en una posició gairebé equidistant entre ambdues (29.0 ‰). Es pot interpretar, així, que en la llengua oral la connexió textual es combina amb la composició oracional per interrelacionar els enunciats i construir el discurs, mentre que la llengua escrita recolza proporcionalment molt més en la composició oracional. Per concretar aquesta idea, podem veure les xifres de contrast de les taules següents:

TAULA 201 *	CONVERSA INFORMAL (3826 “elements connectius”) ⁴³³	CLASSE MAGISTRAL (3234 “elements connectius”)	PROSA ACADÈMICA (2138 “elements connectius”)
Construccions de composició oracional	59.6 %	76.3 %	90.6 %
Connectors textuais	40.4 %	23.7 %	9.4 %

(* Percentatges sobre el total d'«elements connectius»: construccions de composició oracional i connectors textuais)

TAULA 202	CONVERSA INFORMAL (2494 clàusules independents)	CLASSE MAGISTRAL (1195 clàusules independents)	PROSA ACADÈMICA (552 clàusules independents)
Connectors textuais per clàusula independent	0.62	0.64	0.36

La taula 201 permet d'observar el pes que tenen la composició oracional i la connexió textual a cada gènere i mostra, amb la gradació habitual, que en la conversa informal el paper dels connectors textuais és quatre vegades superior al que tenen en la prosa acadèmica i, alhora, que en aquesta darrera les construccions sintàctiques adquireixen un protagonisme del 90.6 %.

⁴³³ Cal remarcar la relativitat de les xifres presentades en aquesta taula i la següent. Així, a la taula 201, les unitats que hi apareixen sumades per emprar-les com a denominador comú presenten força disparitat: els 3826, 3234 i 2138 “elements connectius” de cada gènere reuneixen en un mateix sac les construccions de composició oracional (amb nexes i altres formes, com infinitius, gerundis, etc.) i els connectors textuais. La presentació conjunta que en faig s'ha d'interpretar, per tant, com a merament circumstancial i encaminada únicament a l'obtenció d'unes tendències indicatives. Pel que fa a la taula 202, cal precisar que ja no hi he expressat les xifres amb percentatges, perquè pot haver-hi dos o més connectors textuais encapçalant la mateixa clàusula independent. Malgrat això, atès que els connectors textuais poden posar en relació dues o més clàusules independents, unes ratios com les de la conversa informal (0.62) i la classe magistral (0.64) impliquen que la gran majoria de les clàusules independents d'aquests dos gèneres estan relacionades per mitjà de la connexió textual.

La taula 202, per la seva part, ofereix les xifres en relació amb el denominador que resulta més lògic en aquest cas, el nombre de clàusules independents (vg. taula 199), ja que la funció essencial dels connectors textuais és introduir i/o posar en relació semànticament els enunciats que no es poden relacionar sintàcticament perquè han arribat al límit estructural. D'acord amb aquesta taula, els dos gèneres orals s'inclinen d'una manera similar per l'ús dels connectors textuais (0.62 i 0.64 per clàusula independent, respectivament), mentre que la prosa acadèmica es queda gairebé a la meitat (0.36). Sembla, doncs, que es pot associar un nombre més elevat de connectors textuais amb la producció del discurs improvisat de la conversa informal i de la classe magistral.

Per acabar ja el resum i la interpretació de les dades globals d'aquest capítol, posaré en relació la suma d'elements connectius que he emprat com a total a la taula 201 —malgrat les reserves que he especificat a peu de pàgina— amb el nombre total de clàusules, cosa que permetrà de veure la proporció de recursos connectius en general (oracionals i textuais) implicats en l'estructuració lingüística i discursiva a cada gènere:

TAULA 203	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
Nombre d'elements connectius (A)	3826	3234	2137
Nombre de clàusules (B)	4769	3666	2488
Proporció A/B	0.80	0.88	0.86

La darrera taula d'aquest punt, en què he relacionat les dades més generals i englobadores dels aspectes sintàctics i textuais tractats, aporta les següents conclusions:

a/ La proporció entre el nombre de clàusules i d'elements connectius és similar en tots tres gèneres.

b/ En tots tres gèneres el nombre de clàusules no connectades ni oracionalment ni textualment ha de ser ben minso —especialment si es pensa que la majoria d'aquests connectors relacionen dues clàusules.

c/ La composició oracional i la connexió textual, que han tingut uns comportaments ben diferents a cada gènere, es compensen fins a arribar a una proporció total similar d'elements connectius per nombre de clàusules a cada gènere.

La conclusió més general és, doncs, que la necessitat de relacionar a través de connectors, sintàctics o semàntics, oracionals o textuals, els diversos enunciats d'un discurs deu ser la mateixa en tots tres gèneres, ja que el nombre de mitjans que s'hi despleguen per satisfer-la és també similar. La llengua oral col·loquial, la llengua oral formal i la llengua escrita es conformen, en definitiva, com el resultat d'estratègies diverses de construcció discursiva, adaptades a condicions contextuais també diverses, cap de les quals hauria de considerar-se més complexa o més completa, sinó, simplement, exponents de camins alternatius per a un mateix objectiu comunicatiu: construir el discurs cohesionadament per facilitar-ne la comprensió.

5.7.3- COMPARACIÓ CATALÀ-ANGLÈS

Com abans per als trets lèxics, cal posar de costat les dades aportades en els diversos estudis efectuats sobre l'anglès i les que he obtingut en aquesta recerca. La comparació estarà limitada, però, pel tipus d'unitats i per les mesures de referència emprades a cada treball i a cada llengua. A més, en el terreny de la connexió textual, per la mateixa novetat que comporta, no he trobat dades publicades sobre l'anglès i, per tant, el contrast quantitatiu esdevé impossible. A continuació oferiré, doncs, les magnituds de cada llengua en els apartats de la subordinació, la coordinació, la interordinació i els omplidors.

A- Subordinació

De les clàusules subordinades he pogut oferir dades de diversos autors. Alguns, però, treballen amb uns paràmetres que no poden equiparar-se als de la present recerca. És el cas de R. O'Donnell (1974), que dóna les xifres en relació amb el nombre de *T-units* del text (vg. taula 89, § 5.2.1); de M.E. Poole i T.W. Field (1976), que ho fan respecte del nombre de verbs en forma personal (vg. taula 90); de B. Kroll (1977) i L. Cortés (1986a), que les compten sobre el total de clàusules coordinades i subordinades (vg. taules 90 i 95, respectivament), i de S. Greenbaum i G. Nelson (1995), que donen les dades relatives al nombre de *clusters* del text (vg. taula 99). Els treballs de W. Chafe (1982) i L.W. Smith (1994) tampoc no permeten la comparació, però no per la mesura de referència sinó per les agrupacions de les unitats lingüístiques, ja que empen els termes *Relative clauses* i *Relative*, respectivament, i cal suposar que hi inclouen tant les construccions de relatiu adjectives com les substantives, sense distingir-les entre si. Finalment, K. Beaman (1984) i D. Biber (1988) són útils per a aquest punt, encara que la primera treballi amb uns gèneres molt particulars —fet que es manifesta en els resultats— i que, a més, calgui limitar l'acarament a les construccions nominals i a les adjectivals, perquè en el cas de les adverbials aquests autors no han posat a part les interordinades i donen les xifres d'ambdues categories alhora:

TAULA 204 *	A	B	C
Sub. substantives - Beaman (1984)	28.4 ‰	—	34.2 ‰
Sub. substantives - Biber (1988)	19.2 ‰	24.0 ‰	16.7 ‰
Sub. substantives - Castellà (2001)	33.4 ‰	32.8 ‰	24.3 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: *Spoken / Face-to-face conversation* / Conversa informal, B: *Prepared speeches* / Classe magistral, C: *Written / Academic prose* / Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 93, 96 i 102)

TAULA 205 *	A	B	C
Sub. adjectives - Beaman (1984)	11.7 ‰	—	6.9 ‰
Sub. adjectives - Biber (1988)	2.7 ‰	6.0 ‰	5.9 ‰
Sub. adjectives - Castellà (2001)	8.8 ‰	24.5 ‰	22.6 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: *Spoken / Face-to-face conversation* / Conversa informal, B: *Prepared speeches* / Classe magistral, C: *Written / Academic prose* / Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 93, 96 i 104)

La tendència, a totes dues taules, i especialment respecte de les dades de D. Biber, ha estat d'unes xifres més altes en llengua catalana, que sembla que fa un ús més ampli de la subordinació que l'anglès⁴³⁴.

B- Coordinació

Les dades que es poden comparar en aquest cas són les de la majoria d'autors que he presentat en l'apartat corresponent, organitzades en dues taules, la primera per a la coordinació sintagmàtica (taula 206) i la segona per a la coordinació clausal (taula 207):

⁴³⁴ S.A. Thompson (1984), a partir de M. Mithun (1984), manté que les diverses llengües poden fer usos diferents de la subordinació en la llengua oral, tant en els percentatges d'ús com en l'extensió de la llista de nexes i construccions. S.A. Thompson relaciona aquests índexs amb el fet que les llengües disposin d'una tradició escrita sòlida:

“Chafe (1984) has suggested that written and spoken language differ in terms of the percentage of adverbial subordinate clauses they contain. Mithun (1984) has also shown that languages differ in terms of the percentage of ‘subordinate’ clauses they contain in informal spoken discourse analysis samples, with English topping the list at roughly 34 %, while Mohawk and Kathlamet, two indigenous American languages, had only about 6 %, and Gungwinggu, an indigenous language of Australia showed only about 2%. (...) Obviously, the list would be quite different for other languages; indeed, one of the points of Mithun (1984) was that for many languages (perhaps in particular those without long written traditions) such a list might be much shorter, and its devices employed much less frequently.” (Thompson, 1984: 85-88)

Més enllà, però, d'aquestes afirmacions, l'explicació de les diferències en els índexs de dues llengües com el català i l'anglès, amb unes tradicions escrites d'antiguitats similars, hauria de basar-se, potser, en arguments de tipus més estructural.

TAULA 206 *	A	B	C
Coord. sintagmàtica - Chafe i Danielewicz (1987)	8.0 ‰	12.0 ‰	24.0 ‰
Coord. sintagmàtica - Biber (1988)	1.3 ‰	1.1 ‰	4.2 ‰
Coord. sintagmàtica - Lazaraton (1992)	16.0 ‰	–	21.1 ‰
Coord. sintagmàtica - Smith (1994)	4.5 ‰	6.5 ‰	20.0 ‰
Coord. sintagmàtica - Castellà (2001)	9.3 ‰	9.7 ‰	20.6 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: *Conversations / Face-to-face conversation / Spoken / Informal conversation* / Conversa informal, B: *Lectures / Prepared speeches / Formal interview* / Classe magistral, C: *Academic papers / Academic prose / Written / Written essay* / Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 119, 120, 121, 122 i 127)

TAULA 207 *	A	B	C
Coordinació clausal - Chafe i Danielewicz (1987)	34.0 ‰	21.0 ‰	4.0 ‰
Coord. clausal - Biber (1988)	9.5 ‰	8.6 ‰	1.9 ‰
Coord. clausal - Lazaraton (1992)	35.7 ‰	–	6.7 ‰
Coord. clausal - Smith (1994)	39.8 ‰	35.1 ‰	8.6 ‰
Coord. clausal - Castellà (2001)	16.5 ‰	15.2 ‰	6.7 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: *Conversations / Face-to-face conversation / Spoken / Informal conversation* / Conversa informal, B: *Lectures / Prepared speeches / Formal interview* / Classe magistral, C: *Academic papers / Academic prose / Written / Written essay* / Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 119, 120, 121, 122 i 128)

A la taula 206, les xifres de coordinació sintagmàtica són bastant similars, sobretot a la columna C, a les de totes les recerques excepte la de D. Biber, que s'aparta bastant de la

resta⁴³⁵. Pel que fa a la coordinació clausal de la taula 207, les xifres són en general més diverses, i també respecte del català. Cal tenir en compte, però, que la majoria dels estudis sobre l'anglès —excepció feta, també, del de D. Biber— inclouen totes les ocurrències de les conjuncions de coordinació, mentre que en aquesta tesi he distingit entre els usos clausals i els textuals, i a més he segregat les clàusules adversatives en l'apartat de les interordinades. Si es tinguessin en compte aquests dos factors, la distància entre les dades del català i de l'anglès es reduiria notablement, com es pot observar a la taula següent:

TAULA 208 *	A	B	C
Coordinació clausal - Castellà (2001)	16.5 ‰	15.2 ‰	6.7 ‰
Coordinació textual - Castellà (2001)	10.2 ‰	2.2 ‰	1.1 ‰
Clàus. adversatives - Castellà (2001)	4.5 ‰	3.8 ‰	3.0 ‰
Total “coordinació” - Castellà (2001)	31.2 ‰	21.2 ‰	10.8 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: Conversa informal, B: Classe magistral, C: Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 128, 129 i 157)

C- Interordinació

Per a les construccions d'interordinació, la comparació català-anglès s'haurà de limitar al treball de D. Biber (1988), ja que les dades de B. Kroll (1977) s'han calculat sobre el total de clàusules subordinades del text, les que ofereix B. Altenberg (1984) són únicament dades absolutes i les de G. Redeker inclouen un únic connector, la conjunció

⁴³⁵ D. Biber (1988) assenyala que només té en compte unes construccions concretes en la seva codificació automàtica, i això podria explicar, almenys en part, que les xifres que presenta siguin més baixes que les dels altres:

“The algorithms used in the present study identify only those uses of *and* that are clearly phrasal or clausal connectives.” (Biber, 1988: 245)

adversativa *but*. D. Biber tampoc no abraça tota la interordinació, sinó només les clàusules condicionals, les concessives i les causals:

TAULA 209 *	A	B	C
Clàusules condicionals - Biber (1988)	3.9 ‰	2.4 ‰	2.1 ‰
Clàusules condicionals - Castellà (2001)	6.8 ‰	2.8 ‰	1.0 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: *Face-to-face conversation* / Conversa informal, B: *Prepared speeches* / Classe magistral, C: *Academic prose* / Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 144 i 149)

TAULA 210 *	A	B	C
Clàusules concessives - Biber (1988)	0.3 ‰	0.1 ‰	0.5 ‰
Clàusules concessives - Castellà (2001)	0.2 ‰	0.2 ‰	1.1 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: *Face-to-face conversation* / Conversa informal, B: *Prepared speeches* / Classe magistral, C: *Academic prose* / Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 144 i 151)

TAULA 211 *	A	B	C
Clàusules causals - Biber (1988)	3.5 ‰	1.6 ‰	0.3 ‰
Clàusules causals - Castellà (2001)	5.3 ‰	2.6 ‰	1.5 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: *Face-to-face conversation* / Conversa informal, B: *Prepared speeches* / Classe magistral, C: *Academic prose* / Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 144 i 149)

Les xifres han resultat en general semblants, molt en les concessives i bastant en les condicionals i les causals. Tot i això, la tendència, especialment en la conversa informal i en la classe magistral, és a un lleuger avantatge per al català, que encara s'accentuaria

més a la taula 211 si s'hi afegís l'índex corresponent als usos textuais de *perquè* (3.7 ‰ en la conversa i 0.7 ‰ en la classe magistral).

D- Omplidors

L'únic autor que dóna dades numèriques sobre els omplidors és L.W. Smith (1994). Vegem-les a continuació al costat de les que he obtingut per al català:

TAULA 212 *	A	B	C
Omplidors - Smith (1994)	12.5 ‰	24.3 ‰	0.0 ‰
Omplidors - Castellà (2001)	0.2 ‰	14.2 ‰	0.0 ‰

(* Tants per mil sobre el total de mots - A: *Informal conversation* / Conversa informal, B: *Formal interview* / Classe magistral, C: *Written essay* / Prosa acadèmica - Dades provinents de les taules 184 i 189)

Les diferències que s'observen a la taula 212 són tan pronunciades, sobretot a la columna de la conversa informal, que sembla més fàcil que siguin causades per les característiques de constitució de les mostres respectives que no pas per la naturalesa de cada llengua. No obstant això, caldria comprovar amb estudis més amplis la tendència dels parlants i dels oradors a un ús més gran o més reduït dels omplidors en català i en anglès —i també en altres llengües.

En resum, amb la reserva que puguin demanar els desajustaments entre les diverses mostres, sembla que en llengua catalana s'empren amb una freqüència superior que en llengua anglesa les clàusules subordinades, especialment les adjectives, i, amb menys diferència, les clàusules interordinades. En les coordinades, en canvi, hi ha equivalència en les xifres, i en els omplidors podria ser que en anglès se'n fes un ús preferent, malgrat que les dades resultin tan dispars que facin sospitar que hi ha hagut d'intervenir algun altre factor. En conjunt, la comparació en els trets lèxics del capítol anterior i en els

sintàctics i textuais d'aquest, situa el català en unes xifres en general més altes i en una progressió més accentuada entre gèneres que les dels mateixos trets lingüístics en anglès.

5.7.4- RESUM DELS TRETS CARACTERÍSTICS DE CADA GÈNERE

Els trets sintàctics i textuais que caracteritzen els gèneres d'aquesta tesi, els presento agrupats a les taules següents. A la primera (taula 213), ofereixo la posició relativa dels 65 trets a cadascun dels gèneres. A la segona (taula 214), dono el contrast entre la conversa informal i la prosa acadèmica, que adopten les posicions més polaritzades del conjunt de la mostra i que són, a més, les representants arquetípiques del conjunt de la llengua oral i, en menor mesura, de la llengua escrita, respectivament. A la tercera i a la quarta, destaco els trets en què la classe magistral ha deixat la típica posició central i s'ha situat en un lloc de més preeminència, respecte de la conversa informal (taula 215) o respecte de la prosa acadèmica (taula 216). A la taula 214, a més, hi he afegit els trets que ja havia destacat en el capítol lèxic (taula 84), de manera que acumula un total de 90 trets lingüístics que resumeixen el conjunt de la recerca⁴³⁶.

La taula 213 mostra, com ja havia ocorregut a la taula 85 amb els trets lexicals, la tendència de la classe magistral a acumular la combinació de signes +/- (els té en 42 ocasions del total de 65 trets). Malgrat això, i a diferència d'aquella taula, hi ha 23 trets en què la classe ocupa una posició extrema, fet que ha estat el motiu per elaborar la taula ja anunciada sobre el contrast entre aquest gènere i la prosa acadèmica. Encara dins de la taula 213, s'observa la tendència de la conversa informal a tenir força signes negatius en l'apartat de la subordinació (tretos 1-19) i la de la prosa acadèmica a tenir-ne en la coordinació, la interordinació i la connexió textual (tretos 20-65).

⁴³⁶ Com es pot veure, els 58 trets que presentava en el capítol metodològic (vg. § 3.3.1) s'han convertit en molts més. És lògic que al llarg d'un procés d'investigació les unitats que s'estudien es vegin més complexes, amb més detalls i amb més aspectes per analitzar. De fet, aquesta multiplicació espontània dels fenòmens investigats m'ha portat, en moltes ocasions, a haver de reprimir la curiositat en la resposta de més i més interrogants —i subinterrogants, etc.— que sorgien per totes bandes i que amenaçaven de fer la tesi infinita, inabastable.

TAULA 213	CONVERSA INFORMAL	CLASSE MAGISTRAL	PROSA ACADÈMICA
1. Subordinació (total)	—	+	+/-
2. Subordinació (per clàusula)	—	+/-	+
3. Subordinació substantiva (total)	+	+/-	—
4. Subordinació substantiva (per cl.) ...	—	+/-	+
5. Conjunció <i>que</i> (sub. subst.)	+	+/-	—
6. Infinitiu (sub. subst.)	—	+	+/-
7. Relatius substantivats (sub. subst.) ...	+/-	+	—
8. Mots interrogatius (sub. subst.)	+	+/-	—
9. Subordinació adjectiva (total)	—	+	+/-
10. Subordinació adjectiva (per cl.)	—	+/-	+
11. Pronom relatiu <i>que</i> (sub. adj.)	—	+	+/-
12. Altres relatius adjectius (sub. adj.) .	—	+/-	+
13. Subordinació adverbial (total)	—	+/-	+
14. Subordinació adverbial (per cl.)	—	+/-	+
15. Sub. adverbial de temps	+	+/-	—
16. Sub. adverbial de manera	—	+/-	+
17. Expressions sub. estereotipades	+	+/-	—
18. Subordinació estil nominal	—	+	+/-
19. Subordinació estil verbal	+	+/-	—
20. Conjuncions <i>i, o, ni</i> (global)	+	—	+/-
21. Coordinació sintagmàtica	—	+/-	+
22. Coordinació clausal (total)	+	+/-	—
23. Coordinació clausal (per clàusula) ..	+/-	+	—
24. Conjuncions <i>i, o, ni</i> textuais	+	+/-	—
25. Interordinació (total)	+	+/-	—
26. Interordinació (per clàusula)	+	—	+/-
27. Clàusules condicionals	+	+/-	—
28. Clàusules concessives	—	+/-	+
29. Clàusules causals	+	+/-	—
30. Clàusules adversatives	+	+/-	—
31. Nexes d'interordinació en ús text. ..	+	+/-	—
32. Conjunció <i>perquè</i> en ús textual	+	+/-	—

33. Conjunció <i>però</i> en ús clausal	+	+/-	-
34. Conjunció <i>però</i> en ús textual	+	-	+/-
35. Conjunció <i>sinó</i>	-	+/-	+
36. Composició oracional (total)	+/-	+	-
37. Composició oracional (per cl.)	-	+/-	+
38. Connexió textual	+	+/-	-
39. Connectors textuais additius	+	+/-	-
40. Connectors textuais disjuntius	+	+/-	-
41. Connectors textuais contrastius	+	+/-	-
42. Connectots textuais consecutius	+/-	+	-
43. Connectors textuais (altres)	+	+/-	-
44. Conjuncions en ús textual	+	+/-	-
45. Marcadors parentètics en ús text. ...	+	+/-	-
46. Marcadors parent. en ús oracional ..	-	+	+/-
47. Connectors textuais <i>i, però, bueno, doncs, vull dir i si no</i>	+	+/-	-
48. Connect. text. <i>és a dir, bé i per tant</i>	-	+	+/-
49. Connector <i>bé</i> additiu	+/-	+	-
50. Connector <i>bueno</i> contrastiu	+	+/-	-
51. Connector <i>llavors</i> additiu	+	-	+/-
52. Connector <i>doncs</i> continuatiu	+/-	+	-
53. Connector <i>doncs</i> consecutiu	+	+/-	-
54. Connector <i>doncs</i> contrastiu de resp.	+	-	-
55. Marcador parentètic <i>però</i>	+/-	-	+
56. Repetició en els connectors text.	+	+/-	-
57. Interjeccions en general	+	+/-	-
58. Interjeccions connectives	+	+/-	-
59. Interjecció connectiva <i>eh?</i>	+/-	+	-
60. Interjecció connectiva <i>ah</i>	+	+/-	-
61. Prooracions <i>sí/no</i>	+	+/-	-
62. Omplidors	+/-	+	-
63. Clàusules independents	+	+/-	-
64. Connectors textuais per clàusula independent	+/-	+	-
65. Proporció total elements connectius / nombre de clàusules	-	+	+/-

TAULA 214	
CONVERSA INFORMAL (Llengua oral)	PROSA ACADÈMICA (Llengua escrita)
<p>Més noms de freqüència alta Més pronom personal forts Més demostratiu neutre <i>això</i> Més verbs Més verbs de freqüència alta Més verbs copulatiu</p> <p>Més adjectius de freqüència alta Més adjectius predicatius</p> <p>Més mots gramaticals</p> <p>Més sintagmes prep. complement del SV</p> <p>Més repetició lèxica</p> <p>Més estil verbal</p> <p>Més subordinació substantiva (total) Més conjunció <i>que</i> (sub. subst.)</p> <p>Més relatius substantivats (sub. subst.) Més mots interrogatius (sub. subst.)</p> <p>Més subordinades adverbials de temps Més expressions sub. estereotipades Més subordinació estil verbal</p>	<p>Més noms</p> <p>Més verbs predicatius Més mots per clàusula Més adjectius Més adjectius atributius Més adverbis en <i>-ment</i> Més mots lexicals Més preposicions febles Més sintagmes prep. complements del SN Més sintagmes preposicionals per clàusula Més nominalitzacions Més variació lèxica Més longitud de mot Més estil nominal Més subordinació (total i per clàusula) Més subordinació substantiva (per cl.)</p> <p>Més infinitius (sub. subst.)</p> <p>Més subord. adjectiva (total i per cl.) Més pronom relatiu <i>que</i> (sub. adj.) Més altres relatius adject. (sub. adj.) Més subordinació adverbial (total i per cl.) Més subordinades adverbials de manera</p> <p>Més subordinació estil nominal</p>

<p>Més conjuncions <i>i, o, ni</i> (global)</p> <p>Més coordinació clausal (total i per cl.)</p> <p>Més conjuncions <i>i, o, ni</i> textuais</p> <p>Més interordinació (total i per cl.)</p> <p>Més clàusules condicionals</p> <p>Més clàusules causals</p> <p>Més clàusules adversatives</p> <p>Més nexes d'interord. en ús textual</p> <p>Més conjunció <i>perquè</i> en ús textual</p> <p>Més conjunció <i>però</i> en ús clausal</p> <p>Més conjunció <i>però</i> en ús textual</p> <p>Més composició oracional (total)</p> <p>Més connexió textual</p> <p>Més connectors textuais additius</p> <p>Més connectors textuais disjuntius</p> <p>Més connectors textuais contrastius</p> <p>Més connectors textuais consecutius</p> <p>Més connectors textuais (altres)</p> <p>Més conjuncions en ús textual</p> <p>Més marcadors parentètics en ús textual</p> <p>Més connectors textuais <i>i, però, bueno, doncs, vull dir i si no</i></p> <p>Més connector <i>bé</i> additiu</p> <p>Més connector <i>bueno</i> contrastiu</p> <p>Més connector <i>llavors</i> additiu</p> <p>Més connector <i>doncs</i> continuatiu</p> <p>Més connector <i>doncs</i> consecutiu</p> <p>Més conn. <i>doncs</i> contrastiu de resposta</p> <p>Més repetició en els connectors textuais</p> <p>Més interjeccions en general</p> <p>Més interjeccions connectives</p> <p>Més interjecció connectiva <i>eh?</i></p> <p>Més interjecció connectiva <i>ah</i></p> <p>Més prooracions <i>sí/no</i></p> <p>Més omplidors</p> <p>Més clàusules independents</p> <p>Més connectors textuais per clàusula independent</p>	<p>Més coordinació sintagmàtica</p> <p>Més clàusules concessives</p> <p>Més conjunció <i>sinó</i></p> <p>Més composició oracional (per clàusula)</p> <p>Més marcadors parentètics en ús oracional</p> <p>Més connectors textuais <i>és a dir, bé i per tant</i></p> <p>Més marcador parentètic <i>però</i></p> <p>Més proporció total elements connectius / nombre de clàusules</p>
--	---

TAULA 215
TRETS ESPECÍFICS DE LA CLASSE MAGISTRAL (respecte de la conversa informal)
Més verbs copulatius Més relatius substantivats (subordinació substantiva) Més coordinació clausal (per clàusula) Més composició oracional (total) Més connectors textuais consecutius Més connector <i>bé</i> additiu Més connector <i>doncs</i> continuatiu Més interjecció connectiva <i>eh?</i> Més connectors textuais per clàusula independent

TAULA 216
TRETS ESPECÍFICS DE LA CLASSE MAGISTRAL (respecte de la prosa acadèmica)
Més adverbis en <i>-ment</i> Més subordinació (total) Més infinitius (subordinació substantiva) Més subordinació adjectiva (total) Més pronom relatiu <i>que</i> (subordinació adjectiva) Més subordinació estil nominal Més marcadors parentètics en ús oracional Més connectors textuais <i>és a dir</i> , <i>bé</i> i <i>per tant</i> Més proporció total elements connectius/nombre de clàusules

El mateix fenomen es veu reflectit, lògicament, a la taula 214, aquesta vegada en la distribució dels espais en blanc del quadre, que mostra la inclinació de la prosa

acadèmica a omplir més la primera meitat de la seva columna, corresponent al lèxic i a la subordinació, i la tendència de la conversa informal a omplir-la més en la segona meitat, corresponent a la coordinació, la interordinació i la connexió textual.

Les taules 215 i 216, per la seva banda, registren els casos en què la classe magistral ha destacat més que els altres dos gèneres, és a dir, els 2 casos de la taula 85 i els 16 de la taula 213 en els quals té un signe +. A la taula 215 hi ha els nou trets lingüístics en què la classe magistral ha tingut el signe + i la conversa informal la combinació +/–, de manera que en aquests trets la classe va fins i tot més enllà que la conversa en el contrast, ja assenyalat a la taula 214, amb la prosa acadèmica. I a la taula 216, més rellevant encara, hi ha els altres nou trets en què la classe ha tingut el signe + i la prosa acadèmica +/–, de manera que en aquests trets la classe es col·loca a l'altre extrem del comportament reflectit a la taula 214 per a la conversa informal.

Els trets consignats en aquestes taules representen, doncs, allò que, al marge de la centralitat, la classe magistral aporta de més idiosincràtic com a representant de la llengua oral expositiva. A més, en els nou trets en què abandona la posició comuna dels gèneres orals i destaca respecte de la prosa acadèmica, mostra la comparació, proposada en els objectius inicials de la tesi, entre la llengua oral i l'escrita amb un gran control de variables. L'adjunció d'aquests trets als que té la conversa informal a la taula 214 ens donaria la llista total d'aquest contrast especial en què intervé una forma d'oralitat molt influïda per l'escriptura⁴³⁷.

En conjunt, les característiques lingüístiques d'ambdues columnes mostren la clara inclinació, ja comentada amb anterioritat, que té la llengua oral formal expositiva de fer un gran ús de la subordinació, de la composició oracional en general i de diversos connectors textuais, tendències que provoquen que, en conjunt, tingui la proporció total

⁴³⁷ No presento “físicament” aquest acarament perquè representaria repetir amb només alguns canvis les llistes de la taula 214. En tot cas, aquesta llista total del contrast classe magistral / prosa acadèmica accentuaria encara més la tendència que ja es mostra a la taula 214 de tenir plena la columna esquerra i en blanc la dreta, a partir de l'inici dels trets sintàctics.

d'elements connectius per nombre de clàusules més alta que els altres dos gèneres de l'estudi.

5.7.5- POSICIÓ RELATIVA DE LA CLASSE MAGISTRAL

Si en el punt anterior hem vist com, encara que en menys ocasions, la classe magistral es tornava a situar en la posició intermèdia entre els altres dos gèneres, a la taula 217 (vg. pàgina següent) es concreta la mesura en què s'inclina cap a la conversa informal o cap a la prosa acadèmica, prenent com a punts de referència els 40 trets més generals de la taula 213⁴³⁸.

Curiosament, la coincidència de la mitjana d'aquests 40 trets sobre la composició oracional i la connexió textual amb la dels 25 trets lexicals de la taula 86 és gairebé total. Així, si abans havia resultat com a índex conjunt el 0.54, la mitjana en aquesta ocasió ha estat del 0.56⁴³⁹. La classe magistral generalment s'ha decantat amb claredat cap a una banda o cap a l'altra: en concret, 23 vegades cap a la prosa acadèmica, 11 vegades cap a la conversa informal i només 6 vegades ha quedat en una posició més central, entre 0.40 i 0.60. Però malgrat aquesta definició en la tendència de la majoria de trets i malgrat que s'inclini més vegades cap a la prosa acadèmica, les xifres es presenten de tal manera que les unes queden contrarestades per les altres i l'índex final resulta molt centrat.

⁴³⁸ He exclòs d'aquesta taula la majoria dels trets que es refereixen a connectors concrets, ja que seria inadequat donar-los el mateix pes que als trets de conjunt. Els 25 elements descartats són els següents: 5. Conjunció *que* (sub. subst.), 6. Infinitiu (sub. subst.), 7. Relatius substantivats (sub. subst.), 8. Mots interrogatius (sub. subst.), 11. Pronom relatiu *que* (sub. adj.), 12. Altres relatius adjectius (sub. adj.), 15. Subordinació adverbial de temps, 16. Subordinació adverbial de manera, 17. Expressions subordinades estereotipades, 32. Conjunció *perquè* en ús textual, 33. Conjunció *però* en ús clausal, 34. Conjunció *però* en ús textual, 35. Conjunció *sinó*, 47. Connectors textuais *i*, *però*, *bueno*, *doncs*, *vull dir* i *si no*, 48. Connectors textuais *és a dir*, *bé* i *per tant*, 49. Connector *bé* additiu, 50. Connector *bueno* contrastiu, 51. Connector *llavors* additiu, 52. Connector *doncs* continuatiu, 53. Connector *doncs* consecutiu, 54. Connector *doncs* contrastiu de resposta, 55. Marcador parentètic *però*, 59. Interjecció connectiva *eh?*, 60. Interjecció connectiva *ah*, 61. Prooracions *sí/no*.

⁴³⁹ El procediment aritmètic per a l'obtenció de l'índex de cada tret, a partir del qual es calcula la mitjana, ja ha estat explicat en el punt 4.10.5.

TAULA 217	ÍNDEX	GÈNERE MÉS PROPER
1. Subordinació (total)	0.49	Conversa
2. Subordinació (per clàusula)	0.61	Prosa
3. Subordinació substantiva (total)	0.06	Conversa
4. Subordinació substantiva (per cl.)	0.67	Prosa
9. Subordinació adjectiva (total)	0.88	Prosa
10. Subordinació adjectiva (per cl.)	0.66	Prosa
13. Subordinació adverbial (total)	0.75	Prosa
14. Subordinació adverbial (per cl.)	0.42	Conversa
18. Subordinació estil nominal	0.96	Prosa
19. Subordinació estil verbal	0.11	Conversa
20. Conjuncions <i>i, o, ni</i> (global)	0.89	Prosa
21. Coordinació sintagmàtica	0.03	Conversa
22. Coordinació clausal (total)	0.13	Conversa
23. Coordinació clausal (per clàusula)	0.39	Conversa
24. Conjuncions <i>i, o, ni</i> textuais	0.88	Prosa
25. Interordinació (total)	0.83	Prosa
26. Interordinació (per clàusula)	0.63	Prosa
27. Clàusules condicionals	0.78	Prosa
28. Clàusules concessives	0.05	Conversa
29. Clàusules causals	0.71	Prosa
30. Clàusules adversatives	0.47	Conversa
31. Nexes d'interordinació en ús textual..	0.91	Prosa
36. Composició oracional (total)	0.32	Conversa
37. Composició oracional (per cl.)	0.69	Prosa
38. Connexió textual	0.57	Prosa
39. Connectors textuais additius	0.77	Prosa
40. Connectors textuais disjuntius	0.04	Conversa
41. Connectors textuais contrastius	0.89	Prosa
42. Connectors textuais consecutius	0.15	Conversa
43. Connectors textuais (altres)	0.80	Prosa
44. Conjuncions en ús textual	0.89	Prosa
45. Marcadors parentètics en ús textual ..	0.55	Prosa
46. Marcadors parent. en ús oracional	0.73	Prosa
56. Repetició en els connectors textual ...	0.83	Prosa

57. Interjeccions en general	0.70	Prosa
58. Interjeccions connectives	0.20	Conversa
62. Omplidors	0.48	Conversa
63. Clàusules independents	0.65	Prosa
64. Connectors textuais per clàusula independent	0.07	Conversa
65. Proporció total elements connectius / nombre de clàusules	0.75	Prosa
MITJANA	0.56	PROSA

Els trets de la taula 217 en què la classe magistral s'ha alineat, per poc o per molt, amb la conversa informal són els 15 següents:

- . Subordinació (total)
- . Subordinació substantiva (total)
- . Subordinació adverbial (per clàusula)
- . Subordinació estil verbal
- . Coordinació sintagmàtica
- . Coordinació clausal (total i per clàusula)
- . Clàusules concessives
- . Clàusules adversatives
- . Composició oracional (total)
- . Connectors textuais disjuntius
- . Connectors textuais consecutius
- . Interjeccions connectives
- . Omplidors
- . Connectors textuais per clàusula independent

I els 25 trets en què s'ha inclinat cap a la prosa acadèmica són els següents:

- . Subordinació (per clàusula)
- . Subordinació substantiva (per clàusula)
- . Subordinació adjectiva (total i per clàusula)
- . Subordinació adverbial (total)
- . Subordinació estil nominal
- . Conjuncions *i, o, ni* (global)
- . Conjuncions *i, o, ni* textuais
- . Interordinació (total i per clàusula)
- . Clàusules condicionals
- . Clàusules causals
- . Nexes d'interordinació en ús textual
- . Composició oracional (per clàusula)
- . Connexió textual
- . Connectors textuais additius
- . Connectors textuais contrastius
- . Connectors textuais (altres)
- . Conjuncions en ús textual
- . Marcadors parentètics en ús textual
- . Marcadors parentètics en ús oracional
- . Repetició en els connectors textuais
- . Interjeccions en general
- . Clàusules independents
- . Proporció total d'elements connectius / nombre de clàusules

Com es pot observar, no es veuen uns criteris sistemàtics d'agrupació dels trets lingüístics segons la inclinació de la classe magistral cap a un dels altres dos gèneres. Com ja havia ocorregut a les llistes equivalents del punt 4.10.5, la classe magistral es regeix ara per la naturalesa oral i mitjanament improvisada que l'aproxima a la conversa informal, ara pel caràcter expositiu i formal que l'acosta a la prosa acadèmica, sense fer-

ho de manera organitzada en grups de trets que permetin d'extreure'n unes conclusions més explicatives.

5.7.6- DISTRIBUCIÓ DELS RESULTATS: BANDES I CORRESPONDÈNCIES

L'agrupació de les bandes de resultats per a cada gènere que hem vist a la taula 87 per als trets lexicals té aquí menys rellevància, ja que les taules de bandes de dispersió que he presentat en aquest capítol han estat per a uns trets molt concrets i no són, doncs, tan representatives com a l'anterior. De totes maneres, les presento a la taula 218, per treure'n les conclusions que siguin possibles:

TAULA 218	Pronom <i>que</i>	Conjunció <i>i</i> clausal	Interord. clausals	Connect. textuals	Interjec- cions
Banda de la prosa acadèmica	D B E C A	A B D C E	B D A E C	C D A E B	A B C D E
Banda de la classe magistral	E D C A B	A C D B E	D B A C E	D C E A B	B E D A C
Banda de la conversa informal	1 4 2 5 3	3 5 2 1 4	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	1 4 5 2 3

De les correspondències d'aquesta taula es poden destil·lar les tendències següents:

- Les posicions de cada text a la primera columna i a la segona, especialment de la classe magistral i de la conversa informal, són gairebé invertides, com correspon al fet que els dos trets en qüestió, el pronom relatiu *que* i la conjunció *i* clausal, hagin tingut un caràcter oposat.
- Les posicions a la banda de la conversa en el tercer i quart tret (interordinades clausals i connectors textuais) són idèntiques.
- Les converses 5 i 4 s'han situat generalment a la zona alta de la seva banda. La conversa 2 ha ocupat generalment una posició central. La conversa 1, en canvi, ha tingut un comportament molt contrastat.
- A la banda de la classe magistral, la situació dels textos ha estat menys definida. La classe de l'individu D tendeix a ser central o alta i la de l'individu A baixa, tot i que amb una excepció notable.
- L'escrit de l'individu C apareix a la zona baixa de la seva banda, amb una única excepció. L'escrit de l'individu E se situa sempre en zona mitjana o baixa.

Pel que fa a la delimitació de les bandes, hi ha hagut superposicions proporcionalment en més casos que en el capítol 4. Però, com s'ha pogut veure a cadascuna de les taules de distribució, els resultats han estat en general prou definits com per confirmar la validesa del treball —per descomptat, molt més que en les bandes amplíssimes i difuses de D. Biber (1988), d'acord amb el que ja he argumentat en el punt 4.10.6.

5.7.7- COMPOSICIÓ ORACIONAL I CONNEXIÓ TEXTUAL: EXEMPLES DE TEXTOS

Com a mostra final dels trets sintàctics i connectius presento els següents fragments de conversa informal (400 mots), de classe magistral (400 mots) i de prosa acadèmica (401

mots). Hi he assenyalat els nexes i construccions de subordinació amb vermell, els de coordinació clausal amb verd, els d'interordinació amb blau i els connectors textuais amb porpra. A continuació dels textos hi ha una taula amb la distribució quantitativa dels elements assenyalats a cada fragment:

“ANT: ah⁴⁴⁰_
 IMM: el país_
 necessita divises\
 MAR: i el tràvel_
 el canviaríem_
 amb moneda polonesa\
 ANT: sí\
 IMM: clar⁴⁴¹\
 MAR: i ells_
 lo que volien_
 era que portéssim divises\
 IMM: o divises_
 o visat\
 una de dos\
 RUT: perquè_
 jo tinc un amic_
 que hi va anar_
 ANT: ah_
 jo havia interpretat_
 IMM: si portes divises_
 no necessites_
 el visat\
 perquè el país no té divises\
 RUT: que va anar a Polònia_
 i va entrar\
 i no portava pas visat\
 MAR: però devia tenir_
 devia portar divises\
 IMM: però devia portar_
 dòlars_
 a la butxaca_
 o marcs\
 MAR: devia portar diner en metàl·lic\
 IMM: o marcs\
 i ja està\
 MAR: i nosaltres_
 no portàvem_
 diners_
 en metàl·lic_

⁴⁴⁰ Ús no comptabilitzat com a connector textual de la interjecció *ah*, en posició absoluta.

⁴⁴¹ Íd. nota anterior, interjecció *clar*.

mai\
 IMM: no\
 MAR: només_
 IMM: ja\
 MAR: **quan** estàvem en un país_
 però_
 com que havíem d'anar a tants llocs_
 i no sabíem **a on** havíem d'anar_
 IMM: **però** dòlars se n'ha de portar_
 MAR: canviàvem_
 lo que necessitàvem\
 i punt\
 IMM: en aquests països de l'est_
 s'han de portar_
 sempre_
 dòlars
 MAR: **i quan** vem anar_
 cap a Polònia_
 portàvem algun marc_
 suelto_
 que ens havia sort_
 sobrat_
 però_
 IMM: sí\
 MAR: no_
 portàvem re_
 de diners_
 per anar_
 a Polònia_
 perquè volíem marcs\
 pues_
 volien_
 marcs\
 IMM: sí\
 marcs o dòlars_
 MAR: sí\
 si havien de ser_
 no sé quants marcs_
 el visat_
 o dòlars_
 però no podia ser_
 ni_
 si haguéssim portat_
 moneda_
 polonesa tampoc_
 IMM: tampoc no hauríeu entrat_
 perquè necessitàveu el visat_
 allavòrens\
 MAR: sí\
 IMM: **claro**\
 és així\

MAR: al final_
 IMM: el país_
 no en té_
 de divises\
 MAR: i per això vem anar_
 a_
 Colònia\
 perquè_
 ens van deixar tirades_
 a l'estació de Frankfurt_
 de un Frankfurt de_
 l'este_
 eh/
 que no és_
 el Frankfurt_
 l'altre\
 IMM: ja\
 MAR: tirades_
 a les onze i mitja de la nit\
 no hi havia ningú_
 en aquella estació\
 ningú_
 eh/
 IMM: sí\
 MAR: i nosaltres_
 pensant_
 bueno_
 i ara_
 dormim aquí\
 no/
 però clar_
 una estació més rara_
 una ciutat més rara_
 IMM: sense ningú\
 MAR: llavòrens vem mirar_
 les_
 dallonsis dels trens_
 i passava_
 un tren_
 amb direcció_
 a Colònia_
 que arribava a Colònia_
 a les set del dematí_
 IMM: bueno_
 però podíeu dormir\
 MAR: exacte⁴⁴²\
 IMM: al tren\
 MAR: i vem pensar_

⁴⁴² Ús no comptabilitzat com a connector textual de la interjecció *exacte*, en posició absoluta.

IMM: pos agafem aquest tren\
 veus/
 lo que_
 per lo que va bé_
 aquest bitllet/
 RUT: ja_
 ja\
 MAR: a mi m'importa un xurro_
 que em deixi a Colònia_
 demà_
 ja ens n'anirem cap a Praga\
 ANT: i llavons_
 amb aquest_
 amb el terrail_
 no cal_
 que passeu_
 per la taquilla/
 IMM: no_
 no_
 no\
 MAR: ntx\
 ANT: que pràctic\
 oi⁴⁴³/
 que és això\
 IMM: et fots_
 a dalt_
 del tren_
 i ja està”

(Conversa 1, pàg. 31-34, lín. 1410-1575)

“aquesta esclavitud domèstica_
 ho podeu entendre perfectament_
 quan veieu aquestes coses sobre les les plantacions del sud dels Estats Units_
 allò des de *gone with the wind* el que vulgueu_
 sempre teniu la doble imatge_
 una cosa són els negres que treballen al camp_
 i una altra cosa són aquests altres negres de la casa no/
 la dida la cuinera el criat aquell que s'estima tant els amos_
 allò aquella imatge edulcorada de l'esclavitud que s'acostuma a donar_
 bé l'esclavitud aquesta que es dona a l'Europa medieval a les ciutats_
 medieval i posterior_
 perquè en tenim aquí en tenim fins al segle XIX eh/
 a casa nostra\
 aquesta és la domèstica eh/
 és la domèstica\
 què vol dir/
 que són esclaus o que es fan treballar a les cases_
 o una altra forma_
 o que se'ls té perquè treballin pel seu compte_

⁴⁴³ Ús no comptabilitzat com a connector textual de la interjecció *oi*, en posició medial.

això és una cosa **que** era freqüent_
 per exemple ⁴⁴⁴ doncs ⁴⁴⁵ a la Sevilla del segle XVI o XVII_
 tu podies tenir un esclau_
 sobretot **si** t'havies comprat un esclau **que** tenia un ofici_
que és una cosa **que** va bé_
 li deies mira noi tu **si** vols pots viure pel teu compte dormir pel teu compte i tal_
 treballes **i** a mi em portes cada setmana tant **del que** guanyes **eh/**
 és una forma **que** es tenia un esclau_
i era una forma una forma eee adequada se suposava **de fer** una inversió\
 al principi aquests esclaus són en bona mesura_
 ee d'aquests **que** es venen sobretot_
com us deia l'altre dia a aquells ports del mar Negre_
on hi ha les colònies de venecians i de genovesos_
 són qualificats d'eslaus_
 d'aquí **que** es comenci **a difondre** el nom esclaus **eh/**
que ve d'això_
que ve d'aquesta imatge esclau esclau_
 no és **que** tots fossin esclaus_
 molts eren en realitat del Càucàs_
o eren turcomongols **eh/**
però des dels segles XIV i XV comencen **a abundar** a les ciutats europees_
 molt els esclaus negres africans\
 abunden en tot el mediterrani_
 abunden al nord d'Àfrica_
 al nord d'Àfrica són tants_
que els europeus arriben **a creure's**_
 això_
que els moros són negres **eh/**
i si us fixeu en el cas de Shakespeare_
 fa d'Otel·lo_
que és un moro_
 el fa un negre **eh/**
perquè per Shakespeare un moro és un negre **eh/**
 és la s és la seva imatge_
 l'Otel·lo moro de Venècia resulta **que** és un negre **eh/**”

(Classe individu C, pàg. 210-211, lín. 9968-10023)

“L'embranchida de l'activitat industrial **que** hi havia al darrere d'aquesta expansió humana
 no estava deslligada de les transformacions **que** el creixement de la població i
 l'especialització de l'agricultura anaven provocant en l'economia rural. **De fet**, en gran part
 n'era un resultat. Per a les indústries **en les quals** més forta era l'embranchida, indústries **que**
 fabricaven gèneres senzills, l'impuls inicial havia de procedir per força de la demanda
 interior: és a dir ⁴⁴⁶, de les àrees rurals, **en les quals** vivia una proporció molt alta dels

⁴⁴⁴ Ús oracional, no comptabilitzat com a connector textual, del marcador o connector parentètic *per exemple*.

⁴⁴⁵ Íd. nota anterior, marcador o connector parentètic *doncs*.

⁴⁴⁶ Íd. nota anterior, marcador o connector parentètic *és a dir*.

consumidors potencials. **Tot i que** Catalunya tenia un grau d'urbanització superior a la mitjana europea, només un de cada vuit catalans vivia, el 1718, en poblacions de més de cinc mil habitants. **D'altra banda**, la genealogia de la producció de la major part dels manufacturats s'arrelava profundament en el món rural. D'allí procedien moltes de les seves primeres matèries **i** hi manllevava molts dels seus treballadors, **per ocupar-los**, estacionalment o a temps parcial, en feines casolanes: també hi obtenia l'energia necessària per a molt diversos processos productius. Fixem-nos **a continuació** en aquestes dues formes de condicionament agrari de l'activitat industrial, **concretant-les** en el context de la Catalunya del set-cents.

En primer lloc, el canvi agrari repercutia sobre la producció industrial des de l'oferta; molt especialment⁴⁴⁷ **perquè** modificava la disponibilitat i en definitiva⁴⁴⁸ el cost del treball **que** les ubíquies indústries rurals podien obtenir de les famílies pageses.

L'expansió de la viticultura, **en concret**, alterava les pautes temporals de l'ocupació purament agrícola d'aquestes famílies: la vinya no creixia només a costa dels altres conreus, **sinó que** sovint s'hi intercalava, **o** s'hi afegia **tot estenent-se** per terres abans menys aprofitades. Representava, **doncs**, una intensificació del conreu, **que** demanava més feina **i que** també la diversificava **i** la repartia més al llarg de l'any. Atenuava, **per tant**, l'estacionalitat de la feina purament agrícola **i** d'aquesta manera afectava, **reduint-la**, la disponibilitat de les famílies pageses **per a comprometre's** en activitats diferents.

Això, **és clar**⁴⁴⁹, en un grau **que** depenia també d'altres factors, sobretot de les condicions d'accés a la terra d'aquests pagesos: **en general**, **com** més estable fos la relació **que** tinguessin amb la terra, més es devia reduir la disponibilitat per a ocupacions industrials **que** eren, per definició, més precàries. **D'altra banda**, una accentuada especialització vitícola creava també feines noves relacionades amb l'elaboració i l'envasament dels vins i dels aiguardents, i amb el consegüent increment del transport i dels intercanvis.“

(Escrit individu B, pàg. 263, lín. 12298-12334)

Els tres fragments llargs i les dades de la taula 219 (vg. pàgina següent) fan paleses de manera definitiva les característiques sintàctiques i textuais analitzades a cada gènere. La conversa informal, amb unes unitats entonatives breus, amb la majoria de clàusules ben curtes, amb molts verbs i amb un dinamisme constant en la construcció del discurs entre els diversos interlocutors, té la xifra total d'elements connectius més alta (61 ocurrències), dels quals gairebé la meitat són connectors textuais (exactament 30).

⁴⁴⁷ Íd. nota anterior, marcador o connector parentètic *especialment*.

⁴⁴⁸ Íd. nota anterior, marcador o connector parentètic *en definitiva*.

⁴⁴⁹ Aquest és una de les quatre úniques ocurrències d'una interjecció en la prosa acadèmica, que, com ja he dit (vg. § 5.6.3), ha estat en tots quatre casos la interjecció *és clar* i sempre en l'escrit de l'individu B.

TAULA 219 *	Fragment de conversa informal	Fragment de classe magistral	Fragment de prosa acadèmica
Construccions de subordinació	16	31	16
Construccions de coordinació clausal	5	7	5
Construccions d'interordinació	10	7	4
Connectors textuais	30	12	10
Total	61	57	35

(* Dades absolutes d'ocurrències)

A la classe magistral, amb un nombre d'elements connectius només un pèl més baix (57), les unitats entonatives s'allarguen, les clàusules també es dilaten i es fan més complexes, els connectors textuais es redueixen en nombre (només en són 12, entre els quals hi ha 9 ocurrències de la interjecció *eh/*) i hi adquireixen un gran protagonisme les construccions de subordinació (en són 31 i abracen més de la meitat dels elements connectius), que són fruit de l'intent de produir el discurs més lligat i més regular sintàcticament —en definitiva, més semblant a la llengua escrita.

La prosa acadèmica, finalment, té la xifra total d'elements connectius més baixa de tots tres fragments (només 35), a causa de la poca presència de connectors textuais (només 10) i de formes d'interordinació (només 4), i d'un nombre de subordinades molt menor que la classe magistral (16 construccions de subordinació, com en la conversa informal). Malgrat això, el tipus d'arquitectura sintàctica de la llengua escrita, basada en l'acumulació de mots en sintagmes nominals llargs i complexos, i en una menor presència de verbs i, per tant, de clàusules, conforma un conjunt integrat i compacte en el qual un nombre limitat d'elements connectius resulta suficient per a l'estructuració oracional i discursiva.

Cadascun dels tres gèneres mostra, doncs, les característiques idiosincràtiques i desplega en diferent mesura els recursos lingüístics de cada tipus per aconseguir un mateix objectiu: la producció d'un discurs cohesionat i adequat a les respectives condicions de producció i de recepció. La conversa informal, la classe magistral i la prosa acadèmica no són, per tant, formes de llenguatge més o menys complexes sinó, simplement, diferents.

5.7.8- CONCLUSIONS DE L'APARTAT

La importància de la distinció entre estil nominal / estil verbal en el contrast entre llengua oral i llengua escrita ha quedat confirmada. L'adjunció de les dades de la composició oracional, menors des del punt de vista quantitatiu però importants des del qualitatiu, ha reforçat la tendència de la conversa informal al predomini d'un estil verbal i de la prosa acadèmica a la conformació dels discurs amb un estil nominal. Aquesta associació oralitat sintagma verbal i escriptura sintagma nominal es constitueix, doncs, en l'eix bàsic de la variació en l'estructuració lingüística dins del mode del registre.

Les dades globals de composició oracional i de connexió textual mostren l'aparent contradicció que he anomenat *la paradoxa de la complexitat*: en els dos gèneres orals es posa en joc un nombre més elevat de recursos estructurals per a la interrelació dels enunciats, però hi ha més clàusules sintàcticament independents; en el gènere escrit se n'empra un nombre menor, però el percentatge de clàusules connectades gramaticalment, especialment per mitjà de la subordinació, és molt superior. Si s'hi afegixen els connectors textuais, més nombrosos en la llengua oral, la proporció d'«elements connectius» (construccions oracionals + connectors textuais) sobre el nombre total de clàusules de cada gènere és similar. La llengua oral i l'escrita recorren, per tant, als diversos mitjans en proporcions diferents i amb estils diferents, per aconseguir una mateixa finalitat: l'estructuració d'un discurs cohesionat i entenedor per al receptor.

La comparació entre les dades de l'anglès i les d'aquesta recerca, en el capítol anterior (lèxic) i, en una mesura menor, en aquest (composició i connexió), semblen mostrar una tendència del català a uns contrastos més accentuats entre els tres gèneres en la majoria dels trets estudiats.

Els resums de trets forneixen unes llistes extenses que poden servir per caracteritzar, si no exhaustivament, sí de manera ben representativa, les preferències de cada gènere en la selecció lèxica, la composició oracional i la connexió textual. Les posicions polars, en la majoria de casos, corresponen a la conversa informal i a la prosa acadèmica, i la classe magistral hi sol ocupar el lloc intermedi, tot i que en alguns trets ben rellevants l'abandoni i se situï en posició destacada. Pel que fa a la inclinació de la classe magistral cap a un dels altres dos gèneres, s'ha definit en més ocasions cap a la prosa acadèmica, però quan ho ha fet en direcció a la conversa informal ha estat de manera més accentuada. Com a conseqüència, la combinació de les xifres han situat la classe en un lloc molt central, només lleugerament decantada cap a la prosa acadèmica.

Finalment, l'anàlisi d'uns exemples llargs de textos ha permès de palesar sobre discurs real —encara que no pugui ser, lògicament, amb una correspondència exacta amb les xifres generals— les tendències que les dades numèriques anteriors ja havien indicat.

6- CONCLUSIONS DE LA RECERCA

Després de dos capítols, ben extensos, de presentació i discussió dels resultats de la recerca, ara és el moment de recapitular i d'oferir unes reflexions de tipus més general. La majoria de les conclusions ja les he anat presentant en els apartats corresponents i, a més, les he agrupades en les taules recopilatòries de l'apartat 5.7. Aquí, d'una manera més resumida, oferiré de nou les grans línies que s'han dibuixat en aquesta tesi:

a/ La llengua oral té un estil verbal, amb un nombre més elevat de verbs i de complements verbals. La llengua escrita, per contra, adopta un estil nominal, amb predomini dels noms i dels complements nominals.

b/ La llengua escrita, com a conseqüència del punt anterior, presenta una major densitat i variació lèxiques i una manera d'organitzar la informació basada en la integració o l'empaquetatge al voltant dels noms, en estructures sintagmàtiques i clausals llargues i molt jerarquitzaes. En la llengua oral, en canvi, les idees flueixen amb més mobilitat i flexibilitat, amb més repetició i amb una estructuració en sintagmes i en clàusules més breus.

c/ La llengua oral i la llengua escrita empen un nombre similar de construccions de subordinació, fins i tot amb un cert avantatge per als gèneres orals i, sobretot, per a la llengua oral formal expositiva. Des del punt de vista del total de clàusules, però, és la llengua escrita la que, de manera indiscutible, fa un ús preferent de la subordinació.

d/ La llengua oral presenta un nombre superior de nexes de coordinació i d'interordinació, apartats en els quals no es veu superada per la llengua escrita ni en xifres relatives al total de mots ni respecte al total de clàusules.

e/ La llengua escrita opta clarament per la composició oracional com a eina bàsica d'interrelació entre els enunciat, mentre que la llengua oral recolza proporcionalment més en els lligams extraoracionals, més enllà de la jerarquitització sintàctica, per mitjà de la connexió textual.

Les hipòtesis plantejades al punt 3.1.4 s'han complert en la major part, probablement perquè en molts casos partien de les conclusions majoritàries entre els estudiosos d'aquest camp i perquè, a més, es basaven en un treball previ efectuat com a prova pilot sobre una petita part de la mostra (Castellà, 1996c)⁴⁵⁰. N'hi ha hagut tres, però, de ben rellevants, que no han resistit l'acarament amb les dades resultants de la recerca. Es tracta, en primer lloc, de la número 3 de les hipòtesis generals, que preveia que la classe magistral ocuparia la posició intermèdia entre els altres dos gèneres, i que ha de ser matisada a la vista de part dels resultats. La segona és la número 10 de les hipòtesis de detall, en què se suposava que els dos gèneres orals presentarien un nombre més alt de subordinades substantives i que la prosa acadèmica en tindria més d'adjectives, mentre que la realitat ha demostrat que la classe magistral és el gènere amb més subordinació adjectiva. A més, s'hi deia que, en xifres relatives al total de clàusules, els resultats de subordinació serien similars en tots tres gèneres i, en canvi, han estat espectacularment decantats cap a la prosa acadèmica. I la tercera hipòtesi no confirmada és la número 14, en la qual es predeia que els dos gèneres orals presentarien una tendència més gran a unir els enunciat per mitjans explícits de connexió i no ha estat així, ja que la proporció entre els elements de connexió i el nombre de clàusules a cada gènere ha estat semblant i, en tot cas, lleugerament superior en la prosa acadèmica que en la conversa informal, encara que la classe magistral hi hagi ocupat la primera posició.

La qüestió principal que he abordat és la contradicció entre els diversos autors sobre la complexitat gramatical de la llengua oral i de la llengua escrita, perquè és la més

⁴⁵⁰ Els resultats en aquesta recerca preliminar varen ser similars als presents en molts aspectes quantitatius i de detall, però no en la qüestió més important, la de la subordinació i la complexitat lingüística a cada mode, ja que la mostra que hi vaig emprar era molt breu —comprenia únicament un fragment de classe magistral i un de prosa acadèmica, en concret, la classe i l'escrit de l'individu A— i deixava de banda la conversa informal. Per tant, algunes de les conclusions que hi vaig exposar s'han de considerar, vistes des d'aquí, provisionals i inexactes.

polèmica i perquè és la que va motivar el meu interès inicial per aquest tema de recerca. Com ja he assenyalat, la conclusió és que la raó ha quedat repartida entre les dues opcions enfrontades. D'una banda, la visió de M.A.K. Halliday sobre l'oposició estil nominal / estil verbal ha resultat màximament descriptiva. Així, la llengua oral basa l'estructuració gramatical en l'articulació al voltant dels verbs i la llengua escrita, al voltant dels noms. I aquest fet arrossega la resta: en la llengua escrita calen més preposicions, més coordinació sintagmàtica i més clàusules subordinades de complementació nominal per acumular els mots al voltant dels noms, i en la llengua oral s'usen més sintagmes preposicionals i clàusules subordinades complementació verbal, més conjuncions i més connectors textuais per relacionar els verbs entre si i amb els noms que els acompanyen. La densitat i la variació lèxica s'encarreguen de completar el panorama d'una llengua escrita basada en la integració sintàctica i informativa i d'una llengua oral caracteritzada per la lleugeresa lèxica i per la mobilitat estructural. En aquest aspecte, cal dir que la majoria d'investigadors han coincidit amb M.A.K. Halliday, però cap com ell no ho ha presentat d'una manera tan clara i tan explicativa.

D'altra banda, les posicions encontrades en la qüestió de la subordinació i de l'explotació dels recursos gramaticals de la llengua s'han resolt en el que he anomenat *la paradoxa de la complexitat*: els dos gèneres orals han tingut, en xifres relatives al total de mots, més nexes de composició oracional i, en el cas de la classe magistral, fins i tot més nexes de subordinació que la prosa acadèmica; aquesta, en canvi, presenta un percentatge més alt de totes dues categories respecte del nombre de clàusules. En resum: la llengua oral té més nexes de composició oracional, però la llengua escrita els empra proporcionalment més en l'estructuració dels enunciat. Des d'aquest punt de vista, els resultats de moltes de les recerques que he ressenyat es poden analitzar amb nova llum i podrien ser certificats, encara que, a partir de dades igualment vàlides molts autors hagin arribat a conclusions diferents. En conseqüència, no es pot seguir mantenint ni la posició estricta de M.A.K. Halliday i dels seus seguidors, de la qual es desprendria que en els discursos orals hi hauria d'haver un nombre més elevat de clàusules subordinades, ni la de la majoria de tractadistes que mantenen que la llengua oral es caracteritza per l'escassetesa de subordinació i de composició oracional en general. La qüestió ha demostrat ser prou més complexa i necessita ser explicada amb més matisos.

En una perspectiva més àmplia, com ja he assenyalat en el seu moment, l’afirmació de M.A.K. Halliday en el sentit que és en la llengua oral on s’exploten al màxim els recursos gramaticals de la llengua, només pot ser considerada errònia si per *gramatical* s’entén *sintàctic* —interpretació restrictiva que, com s’ha vist, han fet investigadors com K. Beaman, D. Biber, S. Greenbaum i G. Nelson, etc.—, però no si es valora la dimensió completa que té el mot per a aquest autor, sintàctica i semàntica alhora. De fet, les conclusions d’aquesta tesi, encara que no en sigui la comesa principal, també avalen la idea que l’estudi de la llengua oral i de les unitats de tipus textual només podrà abordar-se amb una teoria lingüística que interrelacioni els aspectes sintàctics, semàntics, pragmàtics i cognitius que són presents conjuntament en la construcció i en la interpretació dels enunciats lingüístics.

Al costat de la composició oracional, la connexió textual també contribueix a una caracterització més ajustada de l’estructuració i la complexitat lingüístiques. Allà on la llengua oral opera amb una combinació d’entonació, connexió textual i composició oracional, la llengua escrita ha necessitat desenvolupar més aquesta darrera, amb un sistema més variat i precís de construccions de tipus sintàctic, i és per aquest motiu que es deuen haver produït molts dels processos de gramaticalització de nexes en les llengües amb una tradició escrita consolidada. Aquesta és la direcció explicativa i no, com a vegades s’ha pogut sentir, en una visió grafocèntrica —i evolutivament errònia—, que la llengua oral hagi hagut de “suplir” amb l’entonació la “manca” d’elaboració o de regularitat sintàctica.

Tal com s’ha vist al llarg d’aquesta recerca, en els gèneres orals es tendeix a manejar un nombre més reduït d’elements lingüístics que, lògicament, resulten ser més polivalents. Hi ha menys varietat de connectors, però cadascun té més varietat d’usos. En un símil naipesc, en la llengua escrita la majoria de les cartes segueixen unes regles determinades amb més exactitud, mentre que la llengua oral és un joc amb molts comodins. Efectivament, els connectors textuais són unitats amb un funcionament més flexible, múltiple i, fins i tot, vague que els nexes oracionals, característiques necessàries si es vol facilitar la construcció d’un discurs fluid i adaptable sobre la marxa a situacions reals d’interacció. Amb comodins el joc es fa, lògicament, més “còmode” per al jugador, però

no pas menys complex: de fet, esdevé molt més incòmode per a l'analista. Els connectors-comodí poden ser peces estructuralment simples, però un joc amb moltes unitats d'aquesta mena és, sens dubte, ben subtil i ben ric en possibilitats combinatòries⁴⁵¹. Com ja he dit diverses vegades al llarg d'aquest treball, oralitat i escriptura no són formes de llengua més o menys complexes, sinó que cadascuna manifesta la complexitat, és a dir, la seva manera particular d'adequar-se a la situació comunicativa, per camins diferents⁴⁵².

Per aquestes raons, l'oposició *simple / complex* no es pot considerar adequada per descriure les relacions en el mode del registre, sinó que hauria de ser substituïda per altres que han demostrat ser més idònies com *estil nominal / estil verbal*, *alta densitat / baixa densitat lèxica o informativa*, *preferència per la composició oracional / preferència per la connexió textual*, o per termes que podrien encunyar-se i difondre's en el futur —p. ex., *gramàtica bàsica* (la de l'oral) / *gramàtica expansionada* (la de l'escrit). Hi ha moltes denominacions aplicades normalment a la relació entre llengua oral i llengua escrita, com *codi restringit vs. codi elaborat*, *esborrany vs. text definitiu*, *estil fragmentari vs. estil integrat*, *estructura simple vs. estructura complexa*, *estil segmentat vs. estil cohesionat*, etc., en què s'està partint de la idea que l'escriptura és la forma «normal» de llenguatge i que, per tant, l'oralitat té alguna cosa d'«incompleta». Els professionals de la llengua hauríem de començar a parlar d'aquest tema en termes menys valoratius i així la resta de la societat també podria fer-ho⁴⁵³.

⁴⁵¹ És, a parer meu, com el cas de la polisèmia: no sabria dir si seria més “rica” la llengua que tingués molts mots o la que en tingués menys però que fossin molt polisèmics (amb un nombre total de significats hipotèticament igual a totes dues llengües). La primera seria, lògicament, més apta per a la precisió, però la segona tindria moltes més possibilitats per al joc amb les paraules.

⁴⁵² Una altra bona comparació, a més de les que associen l'oralitat amb el riu o la dansa i l'escrit amb l'estructura cristal·lina i fixada del gel, seria la que relacionaria la llengua oral amb els ocells o els insectes i l'escrita amb aparells mecànics com l'avió o l'helicòpter. Així, els ginys voladors són, com l'escriptura, una creació voluntària i conscient dels humans, que atenyen una velocitat i una altura de vol que cap bèstia vivent no pot assolir. L'ocell i l'abella, però, volen amb una naturalitat i amb una flexibilitat també inigualables per cap màquina, i ho fan, com nosaltres parlar, de manera innata i inconscient. Els humans hem estat capaços de crear i de regular la llengua escrita, però cap filòleg no hauria pogut inventar la llengua oral (o el món leg interior), perquè seria com haver-nos inventat a nosaltres mateixos.

⁴⁵³ Fora de l'àmbit estricte dels aspectes gramaticals tractats en aquesta tesi, hi hauria els arguments de tipus psicolingüístic a favor de la complexitat de l'escriptura, ja que a/ demana un aprenentatge acadèmic, b/ permet d'ordenar el pensament d'una manera lògica i abstracta (Luria, 1975), c/ les primeres estratègies

Pel que fa a la descripció dels tres gèneres de la mostra, cal remarcar que el caràcter polar de la conversa informal i de la prosa acadèmica, i l'intermedi de la classe magistral s'han confirmat en la majoria de trets lingüístics, però que, alhora, la classe s'ha mostrat amb especificitat com a llengua oral formal expositiva i, en alguns trets clau (p. ex., la subordinació adjectiva i el total de subordinades), s'ha allunyat de la conversa per contrastar directament, destacada en posició extrema, amb la prosa acadèmica. Una altra conclusió d'aquesta tesi —previsible, però no per això menys fonamental— és que, de fet, la llengua oral no és una sinó diverses, i que una de les característiques essencials que té, la producció *on-line*, pot manifestar-se fins i tot més decisiva en un gènere habitualment intermedi que en un d'arquetípic, ja que aquest paràmetre contextual sembla ser el responsable de l'abundància de nexes de composició oracional en la classe magistral.

En resum, els objectius —tant el general com els específics— fixats en el capítol metodològic s'han assolit, a parer meu, de manera completa. He estudiat un gruix important de bibliografia relativa a aquesta tema i he transcrit, codificat, comptat, analitzat i exemplificat els textos d'una mostra ben considerable. Fruit d'aquestes tasques puc posar a disposició de la comunitat científica un nombre extens de dades, quantitatives i qualitatives, sobre els gèneres discursius i els trets lingüístics estudiats, aspecte especialment interessant si es té en compte que en català no existien anteriorment i que, a més, alguns d'aquests trets consisteixen en unitats de definició recent, complexa i encara incompleta en la majoria de llengües. I, en darrer lloc, he arribat a conclusions —que el temps, implacable, s'encarregarà de validar o de refutar— sobre les qüestions principals plantejades en iniciar la recerca.

que aprenen els infants són les pròpies de la llengua oral (Keenan / Ochs, 1977), d'els individus afàsics utilitzen més recursos típics de la llengua oral que de l'escrita (Kukkonen, 1995), etc. De fet, que la llengua escrita sigui el vehicle per a l'expressió de pensaments més complexos no ha d'implacar automàticament que sigui una forma de llenguatge més complexa. Si aprenem a parlar, i no a llegir, espontàniament i sense esforç és perquè els humans estem programats cognitivament —és a dir, genèticament— per desenvolupar amb facilitat una capacitat que és constitutiva de la nostra espècie (vg. § 2.1.3 i 2.3.4).

En conjunt, aquesta tesi ha pretès ser una aportació a l'estudi del contrast entre l'oralitat i l'escriptura, tant pel que fa a la lingüística catalana, com a la recerca internacional sobre el tema. En l'àmbit català, he volgut penetrar en uns terrenys fins ara poc explorats, que podran a partir d'aquest treball ser recorreguts amb més facilitat. En l'internacional, espero que la recerca efectuada pugui constituir una aportació original al debat sobre la complexitat en el mode del registre. El grau i l'adequació en la consecució d'aquestes fites ja no pertoca a aquest doctorand de valorar-les, sinó als conspicus membres del tribunal que en tenen la responsabilitat i, posteriorment, als especialistes que reprenguin la qüestió i que —tant de bo!— puguin emprar la tasca realitzada com a punt de partida.

L'elaboració d'aquesta tesi ha estat un camí llarg, dur i apassionant, que m'ha permès d'aprendre moltíssim més del que havia calculat, tant en la vessant científica com, sobretot, per les vicissituds que duu la vida mateixa, en la vessant humana. Desitjo que els pacients lectors hi hagin trobat una font de plaer i de coneixement, i, alhora, espero de la seva experta avaluació el mestratge imprescindible perquè el treball que presento, necessàriament imperfecte, millorat amb les seves observacions i comentaris, pugui representar un pas, per modest que sigui, cap al nostre objectiu científic comú: aprofundir en el coneixement del llenguatge per ampliar la nostra comprensió de la naturalesa humana.

7- BIBLIOGRAFIA

ADAM, Jean Michel (1985): "Quels types de textes?", *Le français dans le monde*, núm. 192, pp. 39-43.

ADAM, Jean-Michel (1992): *Les textes: types et prototypes. Récit, description, argumentation, explication et dialogue*, París, Éditions Nathan.

AKINNASO, F. Niyi (1982): "On the Differences between Spoken and Written Language", *Language and Speech*, núm. 25:2, pàg. 97-125.

AKINNASO, F. Niyi (1985): "On the Similarities between Spoken and Written Language", *Language and Speech*, núm. 28:4, pàg. 323-359.

ALCINA, Juan i BLECUA, José Manuel (1975): *Gramática española*, Barcelona, Ariel.

ALCOBA, Santiago (coord.) (1999): *La oralización*, Barcelona, Ariel.

ALI BOUACHA, Abdelmadjid (1981): "«Alors» dans le discours pédagogique: épiphénomène ou trace d'opérations discursives?", *Langue française*, núm. 50, pàg. 39-52.

ALLERTON, D.J. (1991): "The Greater Precision of Spoken Language: Four Examples from English", *English Studies: A Journal of English Language and Literature*, núm. 72:5, pàg. 470-478.

ALTENBERG, Bengt (1984): "Causal Linking in Spoken and Written English", *Studia Linguistica*, núm. 38, pàg. 20-69.

ALTURO, Núria (1998): “Registres i semàntica verbal: l’ús de les formes de perfet i de present perfet”, dins Lluís Payrató (ed.), *Oralment. Estudis de variació funcional*, pàg. 91-114, Barcelona, Publicacions de l’Abadia de Montserrat.

ALTURO, Núria i TURELL, M. Teresa (1990): “Linguistic Change in El Pont de Suert: The Study of Variation of / /”, *Language Variation and Change*, núm. 2:1, pàg. 19-30.

ANSCOMBRE, Jean-Claude i DUCROT, Oswald (1988): *La argumentación en la lengua*, Madrid, Gredos, 1994. (Original: *L’argumentation dans la langue*, Liège, Pierre Mardaga Éditeur, 1988.)

ARACIL, Lluís V. (1978): “Remarques al projecte «Manual de llengua catalana»”, dins Lluís V. Aracil, *Papers de sociolingüística*, Barcelona, Edicions de la Magrana, 1982.

ARISTÒTIL (c. 335 aC): *Retòrica*, dins *Retòrica. Poètica*, traducció de Joan Leita, Barcelona, Laia, 1985.

BADIA i MARGARIT, Antoni M. (1952): “Els orígens de la frase catalana”, dins *La llengua catalana ahir i avui*, pàg. 11-28, Barcelona, Curial, 1973. (Primera publicació: *Anuari de l’Institut d’Estudis Catalans - 1952*, pàg. 43-54.)

BADIA i MARGARIT, Antoni M. (1962): *Gramática catalana*, Madrid, Gredos.

BADIA i MARGARIT, Antoni M. (1994): *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Barcelona, Edicions Proa.

BALL, Catherine N. (1994): “Automated Text Analysis: Cautionary Tales”, *Literary and Linguistic Computing*, núm. 9:4, pàg. 295-302.

BATTANER, Paz; ATIENZA, Encarna; LÓPEZ, Carmen i PUJOL, Mario (1997): “Característiques lingüístiques i discursives del text expositiu”, *ARTICLES de didàctica de la llengua i la literatura*, núm. 13, pàg. 11-30.

BAZZANELLA, Carla (1990): “Phatic Connectives as Interactional Cues in Contemporary Spoken Italian”, *Journal of Pragmatics: An Interdisciplinary Monthly of Language Studies*, núm. 14, pàg. 629-647.

BEAMAN, Karen (1984): "Coordination and Subordination Revisited: Syntactic Complexity in Spoken and Written Narrative Discourse", dins Deborah Tannen i Roy Freedle (eds.), *Coherence in Spoken and Written Discourse*, pàg. 45-80, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

BEAUGRANDE, Robert de (1984): *Text Production: Toward a Science of Composition*, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

BELLO, Andrés (1847): *Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos*, Madrid, Arco-Libros, 1988.

BENVENISTE, Émile (1966): *Problemas de lingüística general I*, Mèxic D.F., Siglo XXI Editores, 1971 (Original: *Problèmes de linguistique générale I*, París, Gallimard, 1966).

BERNÁRDEZ, Enrique (1982): *Introducción a la lingüística del texto*, Madrid, Espasa-Calpe.

BERNSTEIN, Basil (1962a): "Linguistic Codes, Hesitation Phenomena and Intelligence", dins Basil Bernstein, *Class, Codes and Control*, vol.1, *Theoretical Studies towards a Sociology of Language*, pàg. 76-94, Londres-Nova York, Routledge & Kegan Paul, 1971. (Primera publicació: *Language and Speech*, núm. 5, pàg. 31-46, 1962.)

BERNSTEIN, Basil (1962b): "Social Class, Linguistic Codes and Grammatical Elements" dins Basil Bernstein, *Class, Codes and Control*, vol.1, *Theoretical Studies towards a Sociology of Language*, pàg. 95-117, Londres-Nova York, Routledge & Kegan Paul, 1971. (Primera publicació: *Language and Speech*, núm. 5, pàg. 221-240, 1962.)

BERNSTEIN, Basil (1965): "A Socio-linguistic Approach to Social Learning", dins Basil Bernstein, *Class, Codes and Control*, vol.1, *Theoretical Studies towards a Sociology of Language*, pàg. 118-139, Londres-Nova York, Routledge & Kegan Paul, 1971. (Primera publicació dins J. Gould (ed.), *Penguin Survey of the Social Sciences*, Londres, Penguin, 1965.)

BESTGEN, Yves (1998): "Segmentation Markers as Trace and Signal of Discourse Structure", *Journal of Pragmatics: An Interdisciplinary Monthly of Language Studies*, núm. 29, pàg. 753-763.

BIBER, Douglas (1985): "Investigating Macroscopic Textual Variation through Multi-feature / Multi-dimensional Analyses", *Linguistics*, núm. 23, pàg. 337-360.

BIBER, Douglas (1986a): "Spoken and Written Textual Dimensions in English: Resolving the Contradictory Findings", *Language*, núm. 62, pp. 384-414.

BIBER, Douglas (1986b): "On the Investigation of Spoken/Written Differences", *Studia Linguistica*, núm. 40, pàg. 1-21.

BIBER, Douglas (1988): *Variation across Speech and Writing*, Cambridge, Cambridge University Press.

BIBER, Douglas (1989): "A Typology of English Texts", *Linguistics*, núm. 27, pàg. 3-43.

BIBER, Douglas (1990): "Methodological Issues Regarding Corpus-based Analyses of Linguistic Variation", *Literary and Linguistic Computing*, vol. 5:4, pàg. 257-269.

BIBER, Douglas (1992): "On the Complexity of Discourse Complexity: A Multidimensional Analysis", *Discourse Processes*, núm. 15, pàg. 133-163.

BIBER, Douglas (1993): "Representativeness in Corpus Design", *Literary and Linguistic Computing*, núm. 8:4, pàg. 243-257.

BIBER, Douglas (1994): "An Analytical Framework for Register Studies", dins Douglas Biber i Edward Finegan (eds.), *Sociolinguistic Perspectives on Register*, pàg. 31-56, Nova York-Oxford, Oxford University Press.

BIBER, Douglas (1995a): *Dimensions of Register Variation. A Cross-linguistic Comparison*, Cambridge, Cambridge University Press.

BIBER, Douglas (1995b): "Cross-linguistic Evidence Concerning the Linguistic Correlates of Literacy", dins Brita Warvik, Sanna-Kaisa Tanskanen i Risto Hiltunen (eds.),

Organization in Discourse. Proceedings from the Turku Conference. 1995, pàg. 1-13, Turku (Finlàndia), University of Turku.

BIBER, Douglas i ALTENBERG, Bengt (1992): "Using Computer-Based Text Corpora to Analyze the Referential Strategies of Spoken and Written Texts", dins Jan Svartvik i Sture Allen (eds.), *Directions in Corpus Linguistics*, pàg. 213-255, Berlín, Mouton de Gruyter.

BIBER, Douglas; CONRAD, Susan i REPPEN, Randi (1998): *Corpus Linguistics. Investigating Language Structure and Use*, Cambridge, Cambridge University Press.

BIBER, Douglas i FINEGAN, Edward (1986): "An Initial Typology of English Texts Types", dins J. Aarts i W. Meijs (eds.), *Corpus Linguistics II, New Studies in the Analysis and Exploitation of Computer Corpora*, pàg. 19-46, Amsterdam, Rodopi.

BIBER, Douglas i FINEGAN, Edward (eds.) (1994): *Sociolinguistic Perspectives on Register*, Nova York-Oxford, Oxford University Press.

BIBER, Douglas i HARED, Mohamed (1994): "Linguistic Correlates of the Transition to Literacy in Somali: Language Adaptation in Six Press Registers", dins Douglas Biber i Edward Finegan (eds.), *Sociolinguistic Perspectives on Register*, pàg. 182-216, Nova York-Oxford, Oxford University Press.

BLAKEMORE, D. (1992): *Understanding Utterances. An Introduction to Pragmatics*, Oxford, Blackwell.

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1983): "Examen de la notion de subordination", *Recherches sur le français parlé*, núm. 4, pàg. 71-115.

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1985): "Algunas características de la oralidad", dins Claire Blanche-Benveniste, *Estudios lingüísticos sobre la relación entre oralidad y escritura*, pàg. 19-28, Barcelona, Gedisa, 1998. (Original: "Quelques caractères de l'oralité", *Boletim de Filologia*, núm. 30, pàg. 87-95, 1985.)

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1991): "Analyses grammaticales dans l'étude de la langue parlée", dins Gay-Ulrich Dausendschon, Elisabeth Gülich i Ulrich Krafft (eds.),

Linguistische Interaktionsanalysen: beitrage zum 2o. Romanistentag 1987, pàg. 1-18, Tübingen, Niemeyer.

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1993): "Repetitions de lexique et glissement vers la gauche", *Recherches sur le français parlé*, núm. 12, pàg. 9-34.

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1994): "The Construct of Oral and Written Language", dins Ludo Verhoeven (ed.), *Functional Literacy: Theoretical Issues and Educational Implications*, pàg. 61-74, Amsterdam-Filadèlfia, Benjamins.

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1995a): "De la rareté de certains phénomènes syntaxiques en français parlé", *Journal of French Language Studies*, núm. 5:1, pàg. 17-29.

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1995b): "Relaciones entre oral y escrito en la enseñanza", dins Claire Blanche-Benveniste, *Estudios lingüísticos sobre la relación entre oralidad y escritura*, pàg. 151-162, Barcelona, Gedisa, 1998. (Original: "La problématique du français parlé et son application dans l'enseignement professionnel", dins *Actes du Colloque International*, París-Nanterre, 1995.)

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1997a): "La notion de variation syntaxique dans la langue parlée", *Langue française*, núm. 115, pàg. 19-29.

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1997b): "Lo hablado y lo escrito", dins Claire Blanche-Benveniste, *Estudios lingüísticos sobre la relación entre oralidad y escritura*, pàg. 29-64, Barcelona, Gedisa, 1998. (Original: *Le parlé et l'écrit. Approches de la langue parlée en français*, París, Ophtys, 1997.)

BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1998): *Estudios lingüísticos sobre la relación entre oralidad y escritura*, Barcelona, Gedisa.

BLANCHE-BENVENISTE, Claire; BILGER, Mireille; ROUGET, Christine i EYNDE, Karel van den (eds.) (1990): *Le français parlé. Études grammaticales*, París, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique.

BLANKENSHIP, Jane (1962): "A Linguistic Analysis of Oral and Written Style", *Quarterly Journal of Speech*, núm. 48, pàg. 419-422.

BLOOMFIELD, Leonard (1933): *Language*, Nova York, Holt, Rinehart and Winston.

BOBES, M. del Carmen (1992): *El diálogo. Estudio pragmático, lingüístico y literario*, Madrid, Gredos.

BONET, Sebastià i SOLÀ, Joan (1986): *Sintaxi generativa catalana*, Barcelona, Enciclopèdia catalana.

BRIZ, Antonio (coord.) (1995): *La conversación coloquial (Materiales para su estudio)*. Grupo Val.Es.Co, Annex núm. XVI de *Cuadernos de Filología*, València, Universitat de València.

BRIZ, Antonio (1998): *El español coloquial en la conversación. Esbozo de pragmagramática*, Barcelona, Ariel.

BRIZ, Antonio, CUENCA, M. Josep i SERRA, Enric (eds.) (1997): *Sobre l'oral i l'escrit*, València, Universitat de València.

BRIZ, Antonio i HIDALGO, Antonio (1998): "Conectores pragmáticos y estructura de la conversación", dins M.A. Martín Zorraquino i E. Montolí, *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*, pàg. 121-142, Madrid, Arco-Libros.

BRIZ, Antonio i SERRA, Enric (1997): "De lo oral y lo escrito y entre lo oral y lo escrito", dins Antonio Briz, M. Josep Cuenca i Enric Serra (eds.), *Sobre l'oral i l'escrit*, pàg. 1-6, València, Universitat de València.

BRONCKART, Jean-Paul (1985): *Le fonctionnement des discours. Un modèle psychologique et une méthode d'analyse*, Neuchâtel-París, Delachaux & Niestlé.

BROWN, Gillian (1978): "Understanding Spoken Language", *Tesol Quarterly*, núm. 12, pàg. 271-283.

BROWN, Gillian i YULE, George (1983a): *Análisis del discurso*, Madrid, Visor, 1993. (Original: *Discourse Analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, 1983.)

BROWN, Gillian i YULE, George (1983b): *Teaching the Spoken Language*, Cambridge, Cambridge University Press.

BUSTOS, José Jesús de (1997): "Organización textual y oralidad", dins Antonio Briz, M. Josep Cuenca i Enric Serra (eds.), *Sobre l'oral i l'escrit*, pàg. 7-24, València, Universitat de València.

BUTLER, Christopher S. (1992): "A Corpus-Based Approach to Relative Clauses in the Spoken Spanish of Madrid", *Hispanic Linguistics*, núm. 5:1-2, pàg. 1-42.

CABRÉ, M. Teresa (1977): *Anàlisi de discurs. Llenguatges especialitzats: el discurs parlamentari*, Tesi doctoral, Barcelona, Universitat de Barcelona.

CABRÉ, M. Teresa i RIGAU, Gemma (1986): *Lexicologia i semàntica*, Barcelona, Enciclopèdia catalana.

CALSAMIGLIA, Helena (1990): "Reflexions sobre l'escrit", dins Anna Camps, Helena Calsamiglia, Xavier Luna, Marta Milian, Maria Campillo, Helena Usandizaga i Oriol Guasch, *Text i ensenyament. Una aproximació interdisciplinària*, pàg. 31-48, Barcelona, Barcanova.

CALSAMIGLIA, Helena i TUSÓN, Amparo (1991): "Sociolingüística i pragmàtica", *Treballs de sociolingüística catalana*, núm. 9, pàg. 21-29.

CALSAMIGLIA, Helena i TUSÓN, Amparo (1999): *Las cosas del decir. Manual de análisis del discurso*, Barcelona, Ariel.

CARTER, Ronald i MCCARTHY, Michael (1995): "Grammar and the Spoken Language", *Applied Linguistics*, núm. 16:2, pàg. 141-158.

CASSANY, Daniel (1987): *Descriure escriure. Com s'aprèn a escriure*, Barcelona, Empúries.

CASTELLÀ, Josep M. (1991): "Els connectors", dins *A l'entorn de la gramàtica textual, Suplement COM*, núm. 8, pàg. 59-65.

CASTELLÀ, Josep M. (1992): *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*, Barcelona, Empúries.

CASTELLÀ, Josep M. (1994): "Les tipologies textuais", dins M. Josep Cuenca (ed.), *Lingüística i ensenyament de llengües*, pàg. 109-126, València, Universitat de València.

CASTELLÀ, Josep M. (1995): "Diversitat discursiva i gramàtica. Avantatges i mites de la tipologia textual", *ARTICLES de didàctica de la llengua i la literatura*, núm. 4, pàg. 73-82.

CASTELLÀ, Josep M. (1996a): "Per una descripció de la llengua oral: els discursos orals no col·loquials", dins *Actes del X Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Frankfurt, 18-25 de setembre de 1994*, pàg. 259-273, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

CASTELLÀ, Josep M. (1996b): "Las tipologías textuales y la enseñanza de la lengua. Sobre la diversidad, los límites y algunas perversiones", *TEXTOS de didáctica de la lengua y la literatura*, núm. 10, pàg. 23-31.

CASTELLÀ, Josep M. (1996c): *Oralitat i escriptura en el discurs acadèmic. La complexitat lingüística en el discurs oral i escrit*, Treball de doctorat, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.

CASTELLÀ, Josep M. i CUENCA, M. Josep (1993): "La gramàtica no ho és tot, oi?", *COM ensenyar català als adults*, núm. 28, pàg. 27-29.

CHAFE, Wallace (1980): "The Deployment of Consciousness in the Production of a Narrative", dins Wallace Chafe (ed.), *The Pear Stories*, pàg. 9-50, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

CHAFE, Wallace (1982): "Integration and Involvement in Speaking, Writing, and Oral Literature", dins Deborah Tannen i Roy Freedle (eds.), *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*, pàg. 35-53, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

CHAFE, Wallace (1984): "How People Use Adverbial Clauses", dins Claudia Brugman i Monica Macaulay, *Proceedings of the Tenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, Berkeley (California), Berkeley Linguistics Society.

CHAFE, Wallace (1985): "Linguistic Differences Produced by Differences Between Speaking and Writing", dins D.R. Olson, N. Torrance i A. Hildyard (eds.), *Literacy, Language, and Learning: The Nature and Consequences of Reading and Writing*, pàg. 105-123, Cambridge, Cambridge University Press.

CHAFE, Wallace (1992): "Information Flow in Speaking and Writing", dins Pamela Downing, Susan Lima i Michael Noonan (eds.), *The Linguistics of Literacy*, pàg. 17-29, Amsterdam-Filadèlfia, Benjamins.

CHAFE, Wallace i DANIELEWICZ, Jane (1987): "Properties of Spoken and Written Language", dins Rosalind Horowitz i S. Jay Samuels (eds.), *Comprehending Oral and Written Language*, pàg. 83-113, San Diego, Academic Press.

CHOMSKY, Noam (1965): *Aspectos de la teoría de la sintaxis*, Madrid, Aguilar, 1970. (Original: *Aspects of the Theory of Syntax*, Massachusetts Institute of Technology Press, 1965.)

CHRISTL, Joachim (1996): "Muletillas en el español hablado", dins Thomas Kotschi, Wulf Oesterreicher i Klaus Zimmermann (1996), *El español hablado y la cultura oral en España e Hispanoamérica*, pàg. 117-143, Frankfurt-Madrid, Vervuet Verlag-Iberoamericana.

CHURCH, K. (1991): "Review of Aarts and Meijs (eds) 1990, *Theory and Practice in Corpus Linguistics*", *Computational Linguistics*, núm. 17, pàg. 99-103.

CLUA, Esteve (1996a): "Les preposicions febles *a* i *en* en els complements locatius i direccionals: justificacions des de la fonologia generativa no lineal", dins *Actes del X Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Frankfurt 18-25 de setembre de 1994*, pàg. 157-168, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

CLUA, Esteve (1996b): “Weak Prepositions in Tortosan Catalan: Alternation of Prepositions, Allomorphy or Phonological Process”, *CatWPL*, núm. 5:1, pàg. 29-66.

COMBETTES, Bernard (1983): *Pour une grammaire textuelle. La progression thématique*, Brussel·les-París, De Boeck-Duculot.

CONTE, Maria-Elisabeth (1988): "Coesione testuale: recenti ricerche italiane", dins Maria-Elisabeth Conte (ed.), *La linguistica testuale*, Milà, Feltrinelli, 1977 (edició ampliada de 1988).

CORTÉS, Luis (1986a): *Sintaxis del coloquio. Aproximación sociolingüística*, Salamanca, Ediciones de la Universidad de Salamanca.

CORTÉS, Luis (1986b): “Alternancia de los relativos *donde:que/el que:el cual* en el español hablado”, dins Luis Cortés, *Estudios de español hablado. (Aspectos teóricos y sintáctico-cuantitativos)*, pàg. 119-134, Almeria, Instituto de Estudios Almerienses, 1992. (Primera publicació: *Revista Española de Lingüística Aplicada*, núm. 2, pàg. 9-22, 1986.)

CORTÉS, Luis (1990a): “Los relativos *cual, quien, cuyo, cuando y como* en el español hablado: un ejemplo de discordancia en la enseñanza del español”, dins Luis Cortés, *Estudios de español hablado. (Aspectos teóricos y sintáctico-cuantitativos)*, pàg. 161-172, Almeria, Instituto de Estudios Almerienses, 1992. (Primera publicació dins *Actas del Primer Congreso Nacional de ASELE*, pàgs. 79-87, Granada, Universidad de Granada, 1990.)

CORTÉS, Luis (1990b): “Usos anómalos del relativo en el español hablado”, dins Luis Cortés, *Estudios de español hablado. (Aspectos teóricos y sintáctico-cuantitativos)*, pàg. 173-188, Almeria, Instituto de Estudios Almerienses, 1992. (Primera publicació: *Revista Española de Lingüística*, núm. 20:2, pàg. 431-446, 1990.)

CORTÉS, Luis (1991): *Sobre conectores, expletivos y muletillas en el español hablado*, Málaga, Ágora.

CORTÉS, Luis (1992): *Estudios de español hablado. (Aspectos teóricos y sintáctico-cuantitativos)*, Almeria, Instituto de Estudios Almerienses.

CORTÉS, Luis (ed.) (1995): *El español coloquial. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral*, Almería, 23-25 de noviembre de 1994, Almería, Universidad de Almería.

CORTÉS, Luis (1998): “Marcadores del discurso y análisis cuantitativo”, dins M.A. Martín Zorraquino i E. Montolío, *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*, pàg. 143-160, Madrid, Arco-Libros.

CORTÉS, Luis i BAÑÓN, Antonio M. (1997): *Comentario lingüístico de textos orales. I. Teoría y práctica (La tertulia)*, Madrid, Arco-Libros.

COSTA, Joan (1998): “*I què?*: notes sobre la conjunció *i* en dos textos orals”, dins Lluís Payrató (ed.), *Oralment. Estudis de variació funcional*, pàg. 223-239, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

COTS, Josep M.; NUSSBAUM, Luci; PAYRATÓ, Lluís i TUSÓN, Amparo (1990): “Conversa(r)”, *Caplletra. Revista de Filologia*, núm. 7, pàg. 51-72.

CROOKES, Graham (1990): “The Utterance, and other Basic Units for Second Language Discourse Analysis”, *Applied Linguistics*, núm. 11:2, pàg. 183-199.

CROOKES, Graham i RULON, K. (1985): *Incorporation of Corrective Feedback in Native Speaker / Non-native Speaker Conversation*, Honolulu, Center for Second Language Classroom Research, Social Science Research Institute, University of Hawaii.

CROS, Anna (1995): “El discurso académico como un discurso argumentativo. El argumento de autoridad en la primera clase de un curso académico”, *Comunicación, Lenguaje y Educación*, núm. 25, pàg. 95-106.

CROS, Anna (1999): *Aspectes del discurs acadèmic oral: estratègies comunicatives de la primera classe d'un curs*, Tesi doctoral, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

CRYSTAL, David (1980): "Neglected Grammatical Factors in Conversational English", dins Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech i Jan Svartvik (eds.), *Studies in English Linguistics for Randolph Quirk*, pàg. 153-166, Londres-Nova York, Longman.

CRYSTAL, David (1987): *The Cambridge Encyclopaedia of Language*, Cambridge, Cambridge University Press.

CUENCA, M. Josep (1988): *L'oració composta (I): la coordinació*, València, Universitat de València.

CUENCA, M. Josep (1990a): "La connexió textual: l'adversativitat en el nivell textual", *Caplletra. Revista de Filologia*, núm. 7, pàg. 93-116.

CUENCA, M. Josep (1990b): "Els matisadors: connectors oracionals i textuais", *Caplletra. Revista de Filologia*, núm. 8, pàg. 149-167.

CUENCA, M. Josep (1991a): *L'oració composta (II): la subordinació*, València, Universitat de València.

CUENCA, M. Josep (1991b): *Les oracions adversatives*, València-Barcelona, Institut Universitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

CUENCA, M. Josep (1993): "Sobre l'evolució dels nexes conjuntius en català", *Llengua & Literatura. Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura*, núm. 5 (1992-93), pàg. 171-213.

CUENCA, M. Josep (1996): *Sintaxi fonamental*, Barcelona, Empúries.

CUENCA, M. Josep (1997a): "Form-Use Mappings for Tag Questions", dins Wolf-Andreas Liebert, Gisela Redeker i Linda Waugh (eds.), *Discourse and Perspective in Cognitive Linguistics*, pàg. 3-19, Amsterdam-Filadèlfia, Benjamins.

CUENCA, M. Josep (1997b): "La gramaticalització com a teoria de la variació morfosintàctica", *CLUB-5, Variació i diversitat lingüístiques*, Universitat de Barcelona.

CUENCA, M. Josep (1998): “Sobre la interrelació del lèxic i la gramàtica: el concepte de connexió lèxica”, dins José Cifuentes (ed.), *Estudios de Lingüística Cognitiva - II*, pàg. 507-526, Alacant, Universitat d’Alacant.

CUENCA, M. Josep (1999): “La connexió i la construcció del text”, *ARTICLES de didàctica de la llengua i la literatura*, núm. 17, pàg. 77-90.

CUENCA, M. Josep (2000a): “Definició i delimitació del concepte de connector”, dins Jaume Macià i Joan Solà (eds.), *La terminologia lingüística en l’ensenyament secundari. Propostes pràctiques*, pàg. 77-90, Barcelona, Graó.

CUENCA, M. Josep (2000b): “Estudi estilístic i contrastiu de l’arquitectura de l’oració. Estil segmentat vs. estil cohesionat”, *Caplletra. Revista de Filologia*, núm. 29, pàg. 105-120.

CUENCA, M. Josep (2000c): “L’estudi dels connectors en el marc de la lingüística cognitiva”, dins M. Teresa Cabré i Cristina Gelpí (eds.), *Lèxic, corpus i diccionaris. Cicle de conferències i seminaris 97-98*, pàg. 201-223, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Barcelona, Publicacions de la Universitat Pompeu Fabra.

CUENCA, M. Josep (2000d): “La lingüística cognitiva com a paradigma emergent”, dins M. Teresa Cabré i Cristina Gelpí (eds.), *Lèxic, corpus i diccionaris. Cicle de conferències i seminaris 97-98*, pàg. 225-237, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Barcelona, Publicacions de la Universitat Pompeu Fabra.

CUENCA, M. Josep (2000e): “Defining the indefinable? Interjections”, *Syntaxis*, núm. 3, pàg. 29-44. [Comunicació presentada a 5th *Cognitive Linguistics Conference*, Amsterdam, 14-19 de juliol de 1997.]

CUENCA, M. Josep (en premsa a): “Els connectors textuais i les interjeccions”, dins Joan Solà (ed.), *Gramàtica del català contemporani*, cap. 31, Barcelona, Empúries (segona versió: març del 2000).

CUENCA, M. Josep (en premsa b): “Los conectores parentéticos como categoría gramatical”, *Lingüística Española Actual*.

CUENCA, M. Josep i CASTELLÀ, Josep M. (1995): "Una aproximació cognitiva a les preguntes confirmatòries (question tags)", *Caplletra. Revista de Filologia*, núm. 18, pàg. 65-84.

CUENCA, M. Josep i HILFERTY, Joseph (1999): *Introducción a la lingüística cognitiva*, Barcelona, Ariel.

CUENCA, M. Josep i MARÍN, M. Josep (1997): "On the Boundaries of Grammar: Linking Words and Grammaticalization Theory", dins *Proceedings of the 16th International Congress of Linguists*, Oxford, Pergamon.

CUENCA, M. Josep i MARÍN, M. Josep (en premsa): "Verbos de percepción gramaticalizados como conectores. Análisis contrastivo español-catalán", dins Ricardo Maldonado (ed.), *Estudios cognoscitivos del español*, Mèxic D.F., Universidad Autónoma de México.

CUENCA, M. Josep i TORRES, Marta (en premsa): "Usos de *hombre/home* y *mujer/dona* como marcadores del discurso", *Signo y seña*, Buenos Aires.

CULIOLI, Antoine (1983): "Pourquoi le français parlé est-il si peu étudié?", *Recherches sur le français parlé*, núm. 5, pàg. 291-300.

CULLER, Jonathan (1982): "Literature and Linguistics", dins Jean-Pierre Barricelli i Joseph Gibaldi (eds.), *Interrelations of Literature*, pàg. 1-24, Nova York, Modern Language Association of America.

CULLER, Jonathan (1987): "Hacia una lingüística de la escritura", dins Nigel Fabb, Derek Attridge, Alan Durant i Colin MacCabe (eds.), *Lingüística de la escritura. Debates entre lengua i literatura*, pàg. 181-192, Madrid, Visor, 1989. (Original: "Towards a Linguistics of Writing", dins Nigel Fabb, Derek Attridge, Alan Durant i Colin MacCabe (eds.), *The Linguistics of Writing: Arguments between Language and Literature*, pàg. 173-184, Nova York, Methuen, 1987.)

DEEC, *Diccionari etimològic*, de Jordi Bruguera i Talleda (amb la col·laboració d'Assumpta Fluvià i Figueras), Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1996.

DEULOFEU, José (1986): "Syntaxe de *que* en français parlé et le problème de la subordination", *Recherches sur le français parlé*, núm. 8, pàg. 79-104.

DEVITO, Joseph (1967): "Levels of Abstraction in Spoken and Written Language", *Journal of Communication*, núm. 17, pàg. 354-361.

DIEC, *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1995 (Primera edició).

DIJK, Teun A. van (1977): *Text and context*, Londres-Nova York, Longman.

DIJK, Teun A. van (1978): *La ciencia del texto. Un enfoque interdisciplinario*, Barcelona, Paidós, 1983 (Original: *Tekstwetenschap. Een interdisciplinaire inleiding*, Het Spectrum).

DMILE, *Diccionario Manual e Ilustrado de la Lengua Española*, Real Academia Española de la Lengua, Madrid, Espasa-Calpe, 1977.

DOWNING, Pamela; LIMA, Susan D. i NOONAN, Michael (1992): *The Linguistics of Literacy*, Amsterdam-Filadèlfia, Benjamins.

DRAE, *Diccionario de la Lengua Española*, Vigésima primera edición, Real Academia Española de la Lengua, Madrid, Espasa-Calpe, 1992.

DRIEMAN, G.H.J. (1962): "Differences between Written and Spoken Language. An Exploratory Study", *Acta Psychologica*, núm. 20, pàg. 36-58 i 79-100.

DU BARTELL, Deborah (1995): "Discourse Features of Computer-mediated Communication: «Spoken-like» and «Written-like»", dins Brita Warvik, Sanna-Kaisa Tanskanen i Risto Hiltunen (eds.), *Organization in Discourse. Proceedings from the Turku Conference. 1995*, pàg. 231-239, Turku (Finlàndia), University of Turku.

EDMONSON, Willis (1981): *Spoken Discourse. A Model for Analysis*, Londres-Nova York, Longman.

FABRA, Pompeu (1956): *Gramàtica catalana*, Barcelona, Teide.

FERGUSON, Charles A. (1994): "Dialect, Register, and Genre: Working Assumptions about Conventionalization", dins Douglas Biber i Edward Finegan (eds.), *Sociolinguistic Perspectives on Register*, pàg. 15-30, Nova York-Oxford, Oxford University Press.

FERNÁNDEZ POLO, Francisco Javier (1999): *Traducción y retórica contrastiva. A propósito de la traducción de textos de divulgación científica del inglés al español*, Annex núm. 6 de *Moenia. Revista Lucense de Lingüística & Literatura*, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela.

FERRATER, Gabriel (1981): "Sobre les funcions adverbials", dins Gabriel Ferrater, *Sobre el llenguatge* (edició a cura de Joan Ferraté), pàg. 107-115, Barcelona, Quaderns Crema.

FERREIRA, Fernanda; HENDERSON, John M.; ANES, Michael D.; WEEKS Jr., Phillip A. i McFARLANE, David K. (1996): "Effects of Lexical Frequency and Syntactic Complexity in Spoken Language Comprehension: Evidence from the Auditory Moving-Window Technique", *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, núm. 22:2, pàg. 324-335.

FILLMORE, Charles (1981): "Pragmatics and the Description of Discourse", dins Peter Cole (ed.), *Radical Pragmatics*, pàg. 143-166, Nova York, Academic Press.

FLEISCHMAN, Suzanne (1991): "Discourse as Space / Discourse as Time: Reflections on the Metalanguage of Spoken and Written Discourse", *Journal of Pragmatics: An Interdisciplinary Monthly of Language Studies*, núm. 16:4, pàg. 291-306.

FORD, Cecilia E. (1992): "Variation in the Intonation and Punctuation of Different Adverbial Clause Types in Spoken and Written English", dins Pamela Downing, Susan Lima i Michael Noonan (eds.), *The Linguistics of Literacy*, Amsterdam-Filadèlfia, Benjamins.

FOX, Barbara A. i THOMPSON, Sandra A. (1990): "A Discourse Explanation of the Grammar of Relative Clauses in English Conversation", *Language*, núm. 66:2, pàg. 297-316.

FRAISSE, Paul i BREYTON, Madeleine (1959): "Comparaisons entre les langages oral et écrit", *L'Année Psychologique*, núm. 1, pàg. 61-71.

FRANCHINI, Enzo (1986): *Las condiciones gramaticales de la coordinación copulativa en español*, Berna, Francke Verlag.

FRANCIS, W. Nelson i KUÈERA, Henry (1982): *Frequency Analysis of English Usage: Lexicon and Grammar*, Boston, Houghton Mifflin.

FRASER, Bruce (1990): “An Approach to Discourse Markers”, *Journal of Pragmatics: An Interdisciplinary Monthly of Language Studies*, núm. 14, pàg. 383-395.

FREIXA, Judit (1998): “A propòsit de la repetició en el discurs”, dins Lluís Payrató (ed.), *Oralment. Estudis de variació funcional*, pàg. 195-222, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

FRIES, Norbert (1990): *Interjektionen*, Tubinga, Niemeyer.

FUENTES RODRÍGUEZ, Catalina (1998): *La sintaxis de los relacionantes supraoracionales*, Madrid, Arco-Libros.

GARCÍA IZQUIERDO, Isabel (1997): “El funcionamiento de los conectores ilativos y su papel en los encadenamientos discursivos”, dins Antonio Briz, M. Josep Cuenca i Enric Serra (eds.), *Sobre l'oral i l'escrit*, pàg. 165-182, València, Universitat de València.

GARDNER, R. (1984): “Discourse Analysis: Implications for Language Teaching, with Particular Reference to Casual Conversation”, *Language Teaching*, núm. 17:2, pàg. 102-117.

GDLC, *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998 (Primera edició).

GELPÍ, Cristina (1998): “Anàlisi de freqüències lèxiques: noms, verbs, adjectius i adverbis en -ment”, dins Lluís Payrató (ed.), *Oralment. Estudis de variació funcional*, pàg. 129-141, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

GIBSON, James W.; GRUNER, Charles R.; KIBLER, Robert J. i KELLY, Francis J. (1966): "A Quantitative Examination of Differences and Similarities in Written and Spoken Messages", *Speech Monographs*, núm. 3, pàg. 70-85.

GILI GAYA, Samuel (1961): *Curso superior de sintaxis española*, Barcelona, Biblograf.

GILLIE, Paul J. (1957): "A Simplified Formula for Measuring Abstraction in Writing", *Journal of Applied Psychology*, núm. 41:4, pàg. 214-217.

GIVÓN, Talmy (1979a): "From Discourse to Syntax: Grammar as a Processing Strategy", dins T. Givón (ed.), *Discourse and Syntax*, Nova York, Academic Press [citat per W. Grabe (1984) com a Givón (1979a), i per M.J. Cuenca i J. Hilferty (1999), simplement com a Givón (1979)].

GIVÓN, Talmy (1979b): *On Understanding Grammar*, Nova York, Academic Press [citat per M.J. Cuenca (1997a) simplement com a Givón (1979)].

GLEASON, H.A., Jr. (1965): *Linguistics and English Grammar*, Nova York, Holt, Rinehart and Winston.

GOFFMAN, Erving (1981): "The Lecture", dins Erving Goffman, *Forms of Talk*, pàg. 160-197, Filadèlfia, University of Pennsylvania Press.

GOLUB, Lester S. (1969): "Linguistic Structures in Students' Oral and Written Discourse", *Research in the Teaching of English*, núm. 3, pàg. 70-85.

GONZÁLEZ, Montserrat (1998): "Bé i bueno. Apunts sobre l'ús dels marcadors discursius", dins Lluís Payrató (ed.), *Oralment. Estudis de variació funcional*, pàg. 241-257, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

GOODWIN, Charles (1994): "Sentence Construction within Interaction", dins U.M. Quasthoff (ed.), *Aspects of Oral Communication*, pàg. 198-219, Berlín, De Gruyter.

GOODY, Jack (1977): *La domesticación del pensamiento salvaje*, Madrid, Akal, 1985. (Original: *The Domestication of the Savage Mind*, Cambridge, Cambridge University Press, 1977.)

GOODY, Jack (1980): "Thought and Writing", dins E. Gellner (ed.), *Soviet and Western Anthropology*, Nova York, Columbia University Press, pàg. 119-133.

GOODY, Jack (1987): *The Interface between the Written and the Oral*, Cambridge, Cambridge University Press.

GRABE, William (1984): "Written Discourse Analysis", *Annual Review of Applied Linguistics*, núm. 5, pàg. 101-123.

GREENBAUM, Sidney i NELSON, Gerald (1995): "Clause Relationships in Spoken and Written English", *Functions of Language*, núm. 2:1, pàg. 1-21.

GREGORY, Michael (1967): "Aspects of Varieties Differentiation", *Journal of Linguistics*, núm. 3, pàg. 177-198.

GREGORY, Michael i CARROL, Susanne (1978): *Lenguaje y situación. Variedades del lenguaje y sus contextos sociales*, Mèxic D.F., Fondo de Cultura Económica, 1986. (Original: *Language and Situation. Language Varieties and their Social Contexts*, Londres-Nova York, Routledge & Kegan Paul, 1978.)

GUERAU DE LIOST (1922): "El nostre verb social", *Obra poètica completa*, pàg. 877-881, Barcelona, Selecta, 1983.

GÜLICH, Elisabeth i KOTSCHI, Thomas (1994): "Discourse Production in Oral Communication. A Study Based on French", dins U.M. Quasthoff (ed.), *Aspects of Oral Communication*, pàg. 30-66, Berlín, De Gruyter.

GUMPERZ, John J.; KALTMAN, Hannah i O'CONNOR, M. Catherine (1984): "Cohesion in Spoken and Written Discourse: Ethnic Style and the Transition to Literacy", dins Deborah Tannen i Roy Freedle (eds.), *Coherence in Spoken and Written Discourse*, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

HALLIDAY, Michael Alexander Kirkwood (M.A.K.) (1973): "La base fonctionnelle du langage", *Langages*, núm. 34, pàg. 54-73. (Original: "The Functional Basis of Language",

dins Basil Bernstein (ed.), *Class, Codes and Control*, Londres-Nova York, Routledge & Kegan Paul, 1973.)

HALLIDAY, M.A.K. (1978): *El lenguaje como semiótica social. La interpretación social del lenguaje y del significado*, Mèxic D.F., Fondo de Cultura Econòmica, 1982. (Original: *Language as Social Semiotics. The Social Interpretation of Language and Meaning*, Londres, Arnold, 1978.)

HALLIDAY, M.A.K. (1979): "Differences between Spoken and Written Language: Some Implications for Literacy Teaching", dins Glenda Page, John Elkins i Barrie O'Connor (eds.), *Communication through Reading: Proceedings of the 4th Australian Reading Conference*, pàg. 37-52, Adelaida, Australian Reading Assotiation.

HALLIDAY, M.A.K. (1985a): *An Introduction to Functional Grammar*, Londres, Arnold.

HALLIDAY, M.A.K. (1985b): *Spoken and Written Language*, Oxford, Oxford University Press, 1990. (Primera publicació: *Spoken and Written Language*, Deakin University, 1985.)

HALLIDAY, M.A.K. (1985c): "Dimensions of Discourse Analysis: Grammar", dins Teun A. van Dijk (ed.) *Handbook of Discourse Analysis*, vol. 2, *Dimensions of Discourse*, Londres, Academic Press.

HALLIDAY, M.A.K. (1987): "Speaking and Written Modes of Meaning", dins Rosalind Horowitz i S. Jay Samuels (eds.), *Comprehending Oral and Written Language*, San Diego, Academic Press.

HALLIDAY, M.A.K. i HASAN, Ruqaiya (1976): *Cohesion in English*, Londres-Nova York, Longman.

HALLIDAY, M.A.K.; McINTOSH, Angus i STREVEENS, Peter (1964): "The Users and Uses of Language", dins Joshua Fishman (ed.), *Readings in the Sociology of Language*, La Haia, Mouton, 1968. (Primera publicació: "The Users and Uses of Language", dins M.A.K. Halliday, Angus McIntosh i Peter Strevens, *The Linguistic Sciences and Language Teaching*, Londres-Nova York, Longman, 1964.)

HATCH, Evelyn i FARHADY, Hossein (1982): *Research Design and Statistics for Applied Linguistics*, Cambrige (Massachusetts), Newbury House.

HAYES, Donald P. (1988): "Speaking and Writing: Distinct Patterns of Word Choice", *Journal of Memory and Language*, núm. 27:5, pàg. 572-585.

HEINE, Bernd; CLAUDI, Ulrike i HÜNNEMEYER, Friederike (1991): *Grammaticalization: A Conceptual Framework*, Chicago, University of Chicago Press.

HERNANZ, M. Lluïsa i BRUCART, José M. (1987): *La sintaxis. I. Principios teóricos. La oración simple*, Barcelona, Crítica.

HERRERO, Gemma (1988): "Yuxtaposición, coordinación y subordinación en el registro coloquial", *Anuario de Lingüística Hispánica*, núm. 4, pàg. 193-219.

HERRERO, Gemma (1995): "Las construcciones eco: exclamativas-eco en español", dins Luis Cortés (ed.), *El español coloquial. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral, Almería, 23-25 de noviembre de 1994*, pàg. 125-174, Almería, Universidad de Almería.

HIDALGO, Antonio (1997): *La entonación coloquial. Función demarcativa y unidades de habla*, Annex núm. XXI de *Cuadernos de Filología*, València, Universitat de València.

HILDYARD, Angela i OLSON, David R. (1982): "On the Comprehension and Memory of Oral vs. Written Discourse", dins Deborah Tannen i Roy Freedle (eds.), *Coherence in Spoken and Written Discourse*, pàg. 19-33, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

HOPPER, Paul (1987): "Emergent Grammar", *Berkeley Linguistic Society*, núm. 13, pàg. 139-157.

HOPPER, Paul (1991): "On some Principles of Grammaticization", dins Elizabeth C. Traugott i Bernd Heine (eds.), *Approaches to Grammaticalization*, vol. 1, pàg. 17-35, Amsterdam, John Benjamins.

HOROWITZ, Rosalind i SAMUELS, S. Jay (eds.) (1987a): *Comprehending Oral and Written Language*, San Diego, Academic Press.

HOROWITZ, Rosalind i SAMUELS, S. Jay (1987b): "Comprehending Oral and Written Language: Critical Contrasts for Literacy and Schooling", dins Rosalind Horowitz i S. Jay Samuels (eds.), *Comprehending Oral and Written Language*, San Diego, Academic Press.

HUGHES, Rebecca (1996): *English in Speech and Writing. Investigating Language and Literature*, Londres-NovaYork, Routledge & Kegan Paul.

HUNT, Kellogg W. (1966): "Recent Measures in Syntactic Development", *Elementary English*, núm. 43, pàg. 732-739.

HYMES, Dell H. (1974): *Foundations in sociolinguistics*, Filadèlfia, University of Pennsylvania Press.

JAKOBSON, Roman (1960): "Linguistique et poétique", dins *Essais de linguistique générale*, París, Les Éditions de Minuit, 1963 (Original: "Closing Statements: Linguistics and Poetics", dins T.A. Sebeok (ed.), *Style in Language*, Nova York, 1960.)

JIMÉNEZ, Rafael (1991): "Sobre sintaxis del discurso: Los nexos de subordinación oracional", *Lenguaje y textos*, núm. 11-12, pàg. 85-98.

JORDAN, Isolde (1989): "Internal Cohesive Conjunction in Spoken Spanish", *Hispania*, núm. 72:2, pàg. 374-377.

KAY, Paul (1977): "Language Evolution and Speech Style", dins B. Blount i M. Sanches (eds.), *Sociocultural Dimensions of Language Change*, Nova York, Academic Press.

KEENAN, Elinor O. (1977): "Why Look at Unplanned and Planned Discourse?", dins Elinor O. Keenan i Tina Bennett (eds.), *Discourse across Time and Space*, pàg. 1-41, Los Angeles, University of Southern California. (És el mateix text, sota un altre títol, que el d'Elinor Ochs, 1979.)

KIM, Yong-Jin i BIBER, Douglas (1994): "A Corpus-Based Analysis of Register Variation in Korean", dins Douglas Biber i Edward Finegan (eds.), *Sociolinguistic Perspectives on Register*, pàg. 157-181, Nova York-Oxford, Oxford University Press.

KOCH, P. i OESTERREICHER, Wulf (1990): *Gesprochene Sprache in der Romania: Französisch, Italienisch, Spanisch*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag.

KOCK, Josse de; GÓMEZ Molina, Carmen i VERDONK, Robert (1992): *Gramática española: Enseñanza e investigación. II Gramática. 5. Los pronombres demostrativos y relativos*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca.

KOTSCHI, Thomas; OESTERREICHER, Wulf i ZIMMERMANN, Klaus (1996): *El español hablado y la cultura oral en España e Hispanoamérica*, Frankfurt-Madrid, Vervuet Verlag-Iberoamericana.

KRASHEN, Stephen D. (1977): "The Monitor Model for Adult Second Language Performance", dins M. Burt, H. Dulay i M. Finocchiaro (eds.), *Viewpoints on English as a Second Language*, Nova York, Regents.

KROLL, Barbara (1977): "Combining Ideas in Written and Spoken English: A Look at Subordination and Coordination", dins Elinor O. Keenan i Tina Bennett (eds.), *Discourse across Time and Space*, pàg. 69-108, Los Angeles, University of Southern California.

KUKKONEN, Pirkko (1995): "Different Ways of Conveying Information: A Comparison of Spoken and Written Stories Produced by Non-Aphasic and Aphasic Subjects", dins Brita Warvik, Sanna-Kaisa Tanskanen i Risto Hiltunen (eds.), *Organization in Discourse. Proceedings from the Turku Conference. 1995*, pàg. 309-317, Turku (Finlàndia), University of Turku.

LAKOFF, Robin T. (1982): "Some of my Favorite Writers are Literate: The Mingling of Oral and Literate Strategies in Written Communication", dins Deborah Tannen i Roy Freedle (eds.), *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*, pàg. 239-260, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

LAMÍQUIZ, Vidal (1996): "Texto oral y texto coloquial", dins Manuel Casado, Antonio Freire, José Eduardo López Pereira i José Ignacio Pérez Pascual (eds.), *Scripta Philologica in Memoriam Manuel Taboada Cid*, pàg. 123-129, La Corunya, Universidade da Coruña.

LANCASHIRE, Ian i STAIRS, Michael (1994): "T.A.C.T.: Textual Analysis Computing Tools. Readme File", dins *TACT*, Programa informàtic, Toronto, University of Toronto.

LAZARATON, Anne (1992): "Linking Ideas with *and* in Spoken and Written Discourse", *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, núm. 30:3, pàg. 191-206.

LE GROUPE λ -1 (1975): "Car, parce que, puisque", *Revue Romane*, núm. 10, pàg. 248-280.

LEROT, Jacques (1991): "Les constituants de base de la phrase parlée", *Le Langage et l'Homme: Recherches Pluridisciplinaires sur le Langage*, núm. 26:2-3, pàg. 141-149.

LEVIN, H.; LONG, S. i SCHAFFER, C.A. (1981): "The Formality of the Latinate Lexicon in English", *Language and Speech*, núm. 24, pàg. 161-171.

LUETKEMEYER, Jean; VAN ANTWERP, Caroline i KINDELL, Gloria (1984): "An Annotated Bibliography of Spoken and Written Language", dins Deborah Tannen i Roy Freedle (eds.), *Coherence in Spoken and Written Discourse*, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

LUNA, Carmen de (1996): "Cualidades gramaticales y funcionales de las interjecciones españolas", dins Thomas Kotschi, Wulf Oesterreicher i Klaus Zimmermann (1996), *El español hablado y la cultura oral en España e Hispanoamérica*, pàg. 95-115, Frankfurt-Madrid, Vervuet Verlag-Iberoamericana.

LUQUE, Susana i ALCOBA, Santiago (1999): "Comunicación oral y oralización", dins Santiago Alcobá (coord.), *La oralización*, pàg. 15-44, Barcelona, Ariel.

LURIA, A.R. (1975): *Lenguaje y pensamiento*, Barcelona, Fontanella, 1980. (Original: *Речь и мышление*, Moscou, Universitat de Moscou, 1975.)

LYONS, John (1977): *Semántica*, Barcelona, Teide, 1980. (Original: *Semantics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1977.)

MACAULAY, Marcia I. (1990): *Processing Varieties in English: An Examination of Oral and Written Speech across Genres*, Vancouver, University of British Columbia Press.

MARÍ, Isidor (1983): "Registres i varietats de la llengua", *COM ensenyar català als adults*, núm. 3, pàg. 27-37.

MARÍ, Isidor (1994): "La difusió del concepte de registre en la lingüística catalana", *Escola catalana*, núm. 308, pàg. 24-27.

MARÍN, M. Josep (1998): "Una proposta gramatical per a la definició i la caracterització dels connectors", *Llengua & Literatura. Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura*, núm. 9, pàg. 207-234.

MARÍN, M. Josep i CUENCA, M. Josep (1998): "La gramaticalització en els connectors: de l'oral a l'escrit", dins *Actes de l'Onzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Palma (Mallorca), 8-12 de setembre de 1997*, vol. 1, pàg. 383-401, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MARTIN, J.R. (1989): *Factual Writing*, Oxford, Oxford University Press.

MARTIN, J.R. (1992): *English Text. System and Structure*, Amsterdam, John Benjamins.

MARTÍN ZORRAQUINO, M. Antonia i MONTOLÍO, Estrella (1998): *Los marcadores del discurso. Teoría y análisis*, Madrid, Arco-Libros.

MARTÍN ZORRAQUINO, M. Antonia i PORTOLÉS, José (1999): "Los marcadores del discurso", dins Ignacio Bosque i Violeta Demonte (eds.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, pàg. 4051-4213, Real Academia Española, Madrid, Espasa-Calpe.

McCARTHY, Michael (1993): "Spoken Discourse Markers in Written Text", dins John Sinclair, Michael Hoey i Gwyneth Fox (eds.), *Techniques of Description: Spoken and Written Discourse*, Londres-Nova York, Routledge & Kegan Paul.

McCLURE, Erica i GEVA, Esther (1983): "The Development of the Cohesive Use of Adversative Conjunctions in Discourse", *Discourse Processes*, núm. 6, pàg. 411-432.

MEDEROS, Humberto (1988): *Procedimientos de cohesión en el español actual*, Santa Cruz de Tenerife, Excmo. Cabildo Insular de Tenerife.

MEDINA, Jaume (1991): "Retòrica i ensenyament", *Butlletí del Col·legi oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i lletres i en Ciències de Catalunya*, núm. 74, Barcelona.

MENDOZA, José Francisco (1984): "Sintaxis de los relativos en el habla popular de ciudad de México", *Anuario de Letras*, núm. 22, pàg. 65-77.

MILLER, Jim (1995): "Does Spoken Language Have Sentences?; Essays in Honour of Sir John Lyons", dins F.R. Palmer (ed.), *Grammar and Meaning*, pàg. 116-135, Camnbridge, Cambridge University Press.

MITHUN, Marianne (1984): "How to Avoid Subordination", dins Claudia Brugman i Monica Macaulay, *Proceedings of the Tenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, Berkeley (California), Berkeley Linguistics Society.

MOLIÈRE (1670): *El burgès gentilhome*, dins Molière, *Comèdies burlesques*, traducció de Josep Carner, Barcelona, Edicions 62 i "la Caixa", 1981. (Primera publicació d'aquesta traducció: *El burgès gentilhome*, Barcelona, Editorial Catalana, 1919.)

MONTAIGNE, Michel de (1595): *Un libro de buena fe: Ensayos*, selecció, traducció, presentació i apèndix de Domingo Ródenas, Barcelona, Península, 1998.

MONTOLÍO, Estrella (1990): *Expresión de la condicionalidad en español*, Tesi doctoral, Barcelona, Universitat de Barcelona.

MONTOYA, Brauli (1992): "Per una recerca de la llengua parlada en català", dins A. Ferrando i A.G. Hauf (eds.), *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i literatura*, vol. 5, pàg. 391-417, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MORANT, Ricard (1987): "Els modificadors intraoracionals: els adverbis i la negació", dins Ricard Morant i Enric Serra, *Els modificadors intraoracionals i interoracionals*, València, Universitat de València.

MÜLLER, Charles (1968): *Estadística lingüística*, Madrid, Gredos, 1973. (Original: *Initiation à la statistique linguistique*, París, Larousse, 1968.)

MUNBY, J. (1978): *Communicative Syllabus Design. A Sociolinguistic Model for Defining the Content of Purpose-specific Language Programmes*, Cambridge, Cambridge University Press.

NARBONA, Antonio (1986): "Problemas de sintaxis coloquial andaluza", dins *Sintaxis española: nuevos y viejos enfoques*, pàg. 171-203, Barcelona, Ariel, 1989. (Primera publicació: *Revista de la Sociedad Española de Lingüística*, núm. 16:2, pàg. 229-275.)

NARBONA, Antonio (1988): "Sintaxis coloquial: Problemas y métodos", dins *Sintaxis española: nuevos y viejos enfoques*, pàg. 149-169, Barcelona, Ariel, 1989. (Primera publicació: *LEA*, núm. 10:1, pàg. 81-106.)

NARBONA, Antonio (1989): *Sintaxis española: nuevos y viejos enfoques*, Barcelona, Ariel.

NARBONA, Antonio (1995): "Español coloquial y variación lingüística", dins Luis Cortés (ed.), *El español coloquial. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral, Almería, 23-25 de noviembre de 1994*, pàg. 31-42, Almería, Universidad de Almería.

NIDA, Eugene A. (1967): "Linguistic Dimensions of Literacy and Literature", dins Floyd Shacklock (ed.), *World Literacy Manual*, pàg. 142-161, Nova York, Committee on World Literacy and Christian Literature.

OCHS, Elinor (1979): "Planned and Unplanned Discourse", dins Talmy Givón (ed.), *Discourse and Syntax*, pàg. 51-80, Nova York, Academic Press. (Publicació posterior dins Elinor Ochs i B. Schieffelin, *Acquiring Conversational Competence*, pàg. 129-157, Londres-Nova York, Routledge & Kegan Paul, 1983.) (És el mateix text, sota un altre títol, que el d'Elinor O. Keenan, 1977.)

O'DONNELL, Roy C. (1974): "Syntactic Differences between Speech and Writing", *American Speech*, núm. 49, pàg. 102-110.

OLLER, Anna (1998): *El «llavors» col·loquial. Aspectes gramaticals i pragmàtics*, Treball de doctorat, Universitat de Barcelona.

OLLER, Anna; ALTURO, Núria; BLADAS, Òscar; PAYÀ, Marta; TORRES, Marta i PAYRATÓ, Lluís (2000): "El COC del CUB: un corpus per a l'estudi de la conversa col·loquial", *Zeitschrift für Katalanistik*, núm. 13, pàg. 58-91.

OLSON, David R. (1977): "From Utterance to Text: The Bias of Language in Speech and Writing", *Harvard Educational Review*, núm. 47:3, pàg. 257-281.

ONG, Walter J. (1982): *Oralidad y escritura. Tecnologías de la palabra*, Mèxic D.F., Fondo de Cultura Económica, 1987. (Original: *Orality and Literacy. The Technologizing of the Word*, Londres-Nova York, Methuen, 1982.)

ONG, Walter J. (1992): "Writing is a Technology that Restructures Thought", dins Pamela Downing, Susan Lima i Michael Noonan (eds.), *The Linguistics of Literacy*, pàg. 293-319, Amsterdam-Filadèlfia, Benjamins.

OOSTDIJK, N. (1988): "A Corpus Linguistic Approach to Linguistic Variation", *Literary and Linguistic Computing*, vol. 3:1, pàg. 12-25, Oxford, Oxford University Press.

OOSTERHOFF, Auke (1995): "Introducció a T.A.C.T. (*Textual Analysis Computing Tools*)", Centre de Lexicometria, Universitat de Barcelona (original mecanografiat).

ORSOLINI, Margherita (1993): "Because in Children's Discourse", *Applied Psycholinguistics*, núm. 14, pàg. 89-120.

PAYRATÓ, Lluís (1988): *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, València, Universitat de València, 2a. edició corregida i amb addicions, 1990.

PAYRATÓ, Lluís (1992): "Pragmática y lenguaje cotidiano. Apuntes sobre el catalán coloquial", *Revista de Filología Románica*, núm. 9, pàg. 143-153.

PAYRATÓ, Lluís (1993): "Proposta de convencions de transcripció del discurs oral" (original mecanografiat).

PAYRATÓ, Lluís (1994): "Límits i trets del català col·loquial", *Escola catalana*, núm. 308, pàg. 6-8.

PAYRATÓ, Lluís (1995): "Transcripción del discurso coloquial", dins Luis Cortés (ed.), *El español coloquial. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral*, Almería, 23-25 de noviembre de 1994, pàg. 45-70, Almería, Universidad de Almería.

PAYRATÓ, Lluís (ed.) (1998a): *Oralment. Estudis de variació funcional*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PAYRATÓ, Lluís (1998b): "Variació funcional, llengua oral i registres", dins Lluís Payrató (ed.), *Oralment. Estudis de variació funcional*, pàg. 9-33, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PAYRATÓ, Lluís i TORRES, Marta (2000): "El català dels joves en els xats, correus electrònics i missatges a mòbils: una nova varietat col·loquial?", comunicació presentada al *I Congrés Internacional Llengua, Societat i Ensenyament*, Alacant, 8-10 de novembre del 2000.

PERERA, Katharine (1984): "Some Differences between Speech and Writing", dins Katharine Perera, *Children's Writing and Reading. Analysing Classroom Language*, pàg. 159-203, Londres, Blackwell.

PERERA, Katharine (1986): "Language Acquisition and Writing", dins P. Fletcher i M. Garman (eds.), *Language Acquisition*, pàg. 494-518, Cambridge, Cambridge University Press.

PÉREZ Guerra, Javier (1998): *Análisis computarizado de textos. Una introducción a TACT*, Vigo, Universidade de Vigo.

POLANYI, Livia i SCHA, Remko J.H. (1983): "The Syntax of Discourse", *Text*, núm. 3, pàg. 261-270.

PONS, Salvador (1998): *Conexión y conectores. Estudio de su relación en el registro informal de la lengua*, Annex núm. 27 de *Cuadernos de Filología*, València, Universitat de València.

POOLE, Millicent E. i FIELD, T.W. (1976): "A Comparison of Oral and Written Code Elaboration", *Language and Speech*, núm. 19, pàg. 305-311.

PORTOLÉS, José (1988): "El conector argumentativo *pues*", *Dicenda*, núm. 8, pàg. 117-133.

PORTOLÉS, José (1993): "La distinción entre los conectores y otros marcadores del discurso en español", *Verba*, núm. 20, pàg. 141-160.

PORTOLÉS, José (1998): *Marcadores del discurso*, Barcelona, Ariel.

POSTAL, Paul (1966): "Review of M.W. Dixon, *Linguistic Science and Logic*", *Language*, núm. 43, pàg. 84-93.

PUJOLAR, Joan (1999): "Els gèneres verbals: reflexions sobre la seva significació per a una teoria de l'ús social del llenguatge", *Llengua & Literatura. Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura*, núm. 10, pàg. 125-155.

QUASTHOFF, U.M. (ed.) (1994): *Aspects of Oral Communication*, Berlín, De Gruyter.

QUIRK, Randolph; GREENBAUM, Sidney; LEECH, Geoffrey i SVARTVIK, Jan (1985): *A Comprehensive Grammar of the English Language*, Essex, Longman.

RAFEL, Joaquim (1996): *Diccionari de freqüències. 1 Llengua no literària*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

RAFEL, Joaquim (1998): *Diccionari de freqüències. 2 Llengua literària*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA DE LA LENGUA (1973): *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*, Madrid, Espasa-Calpe.

REDEKER, Gisela (1984): "On Differences between Spoken and Written Language", *Discourse Processes*, núm. 7:1, pàg. 43-55.

REDEKER, Gisela (1990): "Ideational and Pragmatic Markers of Discourse Structure", *Journal of Pragmatics: An Interdisciplinary Monthly of Language Studies*, núm. 14, pàg. 367-381.

REPPEN, Randi (1995): "A Multi-Dimensional Comparison of Spoken and Written Registers Produced by and for Students", dins Brita Warvik, Sanna-Kaisa Tanskanen i Risto Hiltunen (eds.), *Organization in Discourse. Proceedings from the Turku Conference. 1995*, pàg. 477-486, Turku (Finlàndia), University of Turku.

RIGAU, Gemma (1981): *Gramàtica del discurs*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

SACKS, Harvey; SCHEGLOFF, Emanuel A. i JEFFERSON, Gail (1974): "A Simplest Systematics for the Organization of Turn-taking for Conversation", *Language*, núm. 50:4, pàg. 696-735.

SALVADOR, V. (1984): "Cap a un nou programa d'investigació en l'àmbit de la lingüística catalana", *Miscel·lània Sanchis Guarner*, vol. 1, pàg. 343-348, València, Universitat de València.

SALVADOR, V. (1989): "L'anàlisi del discurs, entre l'oralitat i l'escriptura", *Caplletra. Revista de Filologia*, núm. 7, pàg. 9-31.

SANCHO, Pelegrí (1995): *Les preposicions en català*, València, Universitat de València.

SAPIR, Edward (1921): *Language*, Nova York, Harcourt Brace and World.

SCHIFFRIN, Deborah (1985a): "Conversational Coherence: The Role of *well*", *Language*, núm. 61, pàg. 640-667.

SCHIFFRIN, Deborah (1985b): "Multiple Constraints on Discourse Options: A Quantitative Analysis of Causal Sequences", *Discourse Processes*, núm. 8, pàg. 281-303.

SCHIFFRIN, Deborah (1987): *Discourse Markers*, Cambridge, Cambridge University Press.

SCHLEPPEGRELL, Mary J. (1991): "Paratactic *because*", *Journal of Pragmatics: An Interdisciplinary Monthly of Language Studies*, núm. 16:4, pàg. 323-337.

SCHLEPPEGRELL, Mary J. (1992): "Subordination and Linguistic Complexity", *Discourse Processes: A Multidisciplinary Journal*, núm. 15:1, pàg. 117-131.

SCHLEPPEGRELL, Mary J. (1996a): "Conjunction in Spoken English and ESL Writing", *Applied Linguistics*, núm. 17:3, pàg. 271-285.

SCHLEPPEGRELL, Mary J. (1996b): "Strategies for Discourse Cohesion", *Functions of Language*, núm. 3:2, pàg. 235-254.

SCHWENTER, Scott A. (1996): "Some Reflections on *o sea*: A Discourse Marker in Spanish", *Journal of Pragmatics*, núm. 25, pàg. 855-874.

SCHWENTER, Scott A. (1998): *Pragmatics of Conditional Marking. Implicature, Scalarity, and Exclusivity*, Nova York, Garland.

SECO, Manuel (1974): "La lengua coloquial: 'Entre visillos', de Carmen Martín Gaité", dins *El comentario de textos* (2), Madrid, Castalia.

SERAFINI, M. Teresa (1992): *Come si scrive*, Milà, Fabbri-Bompiani.

SERZISKO, Fritz (1995): "The Paragraph in Spoken Narrative Discourse", dins Brita Warvik, Sanna-Kaisa Tanskanen i Risto Hiltunen (eds.), *Organization in Discourse. Proceedings from the Turku Conference. 1995*, pàg. 497-508, Turku (Finlàndia), University of Turku.

SHERMAN, Gudrun Boettcher (1993): "Cohesion Strategies in Spoken and Written Expository Discourse on the Same Topic", dins Evan Smith i Flore Zephir (eds.), *Proceedings of the 1992 Mid-America Linguistics Conference and Conference on Siouan/Caddoan Languages*, pàg. 115-128, Columbia, University of Missouri-Columbia.

SINCLAIR, John; HOEY, Michael i FOX, Gwyneth (eds.) (1993): *Techniques of Description: Spoken and Written Discourse*, Londres-Nova York, Routledge & Kegan Paul.

SMITH, Raoul N. i FRAWLEY, William J. (1983): "Conjunctive Cohesion in four English Genres", *Text*, núm. 3:4, pàg. 347-374.

SMITH, Larry W. (1994): "An Interactionist Approach to the Analysis of Similarities and Differences between Spoken and Written Language", dins John Steiner-Vera, Carolyn Panofsky i Larry W. Smith (eds.), *Sociocultural Approaches to Language and Literacy: an Interactionist Perspective*, pàg. 43-81, Cambridge, Cambridge University Press.

SOLÀ, Joan i PUJOL, Josep M. (1989): *Tractat de puntuació*, Barcelona, Columna.

SPERBER, Dan i WILSON, Deirdre (1986): *Relevance. Communication and cognition*, Oxford, Basil Blackwell.

SPIEGEL, Murray R. (1988): *Estadística* (Segunda edición), Madrid, McGraw-Hill, 1991. (Original: *Statistics* [Second edition], Londres, McGraw-Hill).

STEINBECK, John (1962): *Travels with Charley in Search of America*, Nova York, Viking Press.

SUEUR, Jean-Pierre (1990): "Sur la syntaxe du récit oral", *Linguisticae Investigationes*, núm. 14:1, pàg. 85-148.

SWALES, John M. (1990): *Genre Analysis. English in Academic and Research Settings*, Cambridge, Cambridge University Press.

TANNEN, Deborah (1982a): "The Oral/Literate Continuum in Discourse", dins Deborah Tannen i Roy Freedle (eds.), *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

TANNEN, Deborah (1982b): "Oral and Literate Strategies in Spoken and Written Narratives", *Language*, núm. 58:1, pàg. 1-21.

TANNEN, Deborah (1984): "Spoken and Written Narrative in English and Greek", dins Deborah Tannen i Roy Freedle (eds.), *Coherence in Spoken and Written Discourse*, pàg. 21-41, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

TANNEN, Deborah (1985): "Relative Focus on Involvement in Oral and Written Discourse", dins D.R. Olson, N. Torrance i A. Hildyard (eds.), *Literacy, Language, and Learning: The Nature and Consequences of Reading and Writing*, pàg. 124-147, Cambridge, Cambridge University Press.

TANNEN, Deborah (1987): "Repetition in Conversation: Towards a Poetics of Talk", dins Deborah Tannen, *Talking Voices. Repetition, Dialogue and Imagery in Conversational Discourse*, pàg. 36-97, Cambridge, Cambridge University Press, 1989. (Primera publicació: "Repetition in Conversation: Towards a Poetics of Talk", *Language*, núm. 63, pàg. 574-605.)

TANNEN, Deborah (1992): "How is Conversation like Literary Discourse? The Role of Imagery and Details in Creating Involvement", dins Pamela Downing, Susan Lima i Michael Noonan (eds.), *The Linguistics of Literacy*, Amsterdam-Filadèlfia, Benjamins.

TANNEN, Deborah i FREEDLE, Roy (eds.) (1982): *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

TANNEN, Deborah i FREEDLE, Roy (eds.) (1984): *Coherence in Spoken and Written Discourse*, Norwood (Nova Jersey), Ablex.

TEBEROSKY, Ana (1998): "Introducción", dins Claire Blanche-Benveniste, *Estudios lingüísticos sobre la relación entre oralidad y escritura*, pàg. 9-17, Barcelona, Gedisa.

THOMPSON, Sandra A. (1984): "Subordination in Formal and Informal Discourse", dins Deborah Schiffrin (ed.), *Meaning, Form and Use in Context: Linguistic Applications*, pàg. 85-94, Washington D.C., Georgetown University Press.

THOMPSON, Sandra A. i LONGACRE, Robert E. (1985): "Adverbial Clauses", dins T. Shopen (ed.), *Language Typology and Syntactic Description*, pàg. 171-233, Cambridge, Cambridge University Press.

TOMÀS, Ramon (1998): "Constitució i característiques del corpus utilitzat", dins Lluís Payrató (ed.), *Oralment. Estudis de variació funcional*, pàg. 35-54, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

TORRES, Marta (1999): "Els xats: entre l'oralitat i l'escriptura", *Els Marges*, núm. 25. (També disponible a <http://www.ub.es/lincat/articles/art-emot.html>.)

TRAUGOTT, Elizabeth C. (1989): "On the Rise of Epistemic Meanings in English: An Example of Subjectification in Semantic Change", *Language*, núm. 65, pàg. 31-55.

TRICÁS, Mercedes (1985): *Manual de traducción Francés / Castellano*, Barcelona, Gedisa.

TRIMBLE, Louis (1985): *English for Science and Technology. A Discourse Approach*, Cambridge, Cambridge University Press.

TURELL, M. Teresa (1988): "Self-reference in Spanish and Catalan Discourse", dins John J. Staczek, *On Spanish, Portuguese and Catalan Linguistics*, Washington D.C., Georgetown University Press.

TURELL, M. Teresa (1995): "La base teòrica i metodològica de la variació lingüística", dins M. Teresa Turell (ed.), *La sociolingüística de la variació*, pàg. 17-49, Tarragona, El Mèdol.

TUSÓN, Amparo (1988): "El comportament lingüístic: l'anàlisi conversacional", dins Albert Bastardas i J. Soler (eds.), *Sociolingüística i llengua catalana*, pàg. 133-154, Barcelona, Empúries.

TUSÓN, Amparo (1991): "Las marcas de la oralidad en la escritura", *Signos. Teoría y Práctica de la Educación*, núm. 3, pàg. 14-19.

TUSÓN, Amparo (1995): *Anàlisi de la conversa*, Barcelona, Empúries.

URE, Jean (1971): "Lexical Density and Register Differentiation", dins G.E. Perren i J.L.M. Trim (eds.) *Applications of Linguistics: Selected Papers of the 2nd International Congress of Applied Linguistics*, pàg. 443-452, Cambridge, Cambridge University Press.

URE, Jean (1982): "Introduction: Approaches to the Study of Register Range", *International Journal of the Sociology of Language*, núm. 35, pàg. 5-23.

URE, Jean i ELLIS, Jeffrey (1974): "El registro en la lingüística descriptiva y en la sociología lingüística", dins O. Uribe-Villegas (ed.), *La sociolingüística actual: Algunos de sus problemas, planteamientos y soluciones*, pàg. 115-164, Mèxic D.F., Universidad Autónoma de México.

VAGLE, Wenche (1991): "Radio Language: Spoken or Written?", *International Journal of Applied Linguistics*, núm. 1:1, pàg. 118-131.

VALLVERDÚ, Francesc (1973): *El fet lingüístic com a fet social*, Barcelona, Edicions 62.

VERDONK, Robert (1986): "Los pronombres relativos", dins Josse de Kock (ed.), *Gramática española*, pàg. 161-208, Lovaina, ACCO.

VIANA, Amadeu (1986): "Sobre el català col·loquial", *Els Marges*, núm. 35, pàg. 86-94.

VIANA, Amadeu (1987): *Les oracions finals. Complements adjunts i representacions sintàctiques*, Tesi doctoral, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

VIANA, Amadeu (1990): "Sintaxi i planificació del discurs", *Caplletra. Revista de Filologia*, núm. 7, pàg. 83-91.

VIGARA, Ana M. (1980): *Aspectos del español hablado. Aportaciones al estudio del español coloquial*, Madrid, Sociedad General Española de Librería.

VIGARA, Ana M. (1992): *Morfosintaxis del español coloquial. Esbozo estilístico*, Madrid, Gredos.

VIGARA, Ana M. (1995): “Comodidad y recurrencia en la organización del discurso coloquial”, dins Luis Cortés (ed.), *El español coloquial. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral*, Almería, 23-25 de noviembre de 1994, pàg. 175-208, Almeria, Universidad de Almería.

VIGARA, Ana M. (1996): “Español coloquial: Expresión del sentido por aproximación”, dins Thomas Kotschi, Wulf Oesterreicher i Klaus Zimmermann (1996), *El español hablado y la cultura oral en España e Hispanoamérica*, pàg. 15-44, Frankfurt-Madrid, Vervuet Verlag-Iberoamericana.

WARTBURG, Walther von (1951/1969): *Problemas y métodos de la lingüística*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1951 (Traducció francesa de l'original alemany: Walther von Wartburg [avec la collaboration de Stephen Ullman], *Problèmes et méthodes de la linguistique*, Paris, PUF, 1969.)

WARVIK, Brita; TANSKANEN, Sanna Kaisa i HILTUNEN, Risto (eds.) (1995): *Organization in Discourse. Proceedings from the Turku Conference. 1995*, Turku (Finlàndia), University of Turku.

WIDDOWSON, H.G. (1978): "Discourse", dins H.G. Widdowson, *Teaching Language as Communication*, pàg. 22-56, Oxford, Oxford University Press.

WOOLBERT, C.H. (1922): “Speaking and Writing - A Study of Differences”, *The Quarterly Journal of Speech Education*, núm. 8, pàg. 271-285.

YOUMANS, Gilbert (1990): “Measuring Lexical Style and Competence: The Type-token Vocabulary Curve”, *Style*, núm. 4, pàg. 584-599.

YOUMANS, Gilbert (1991): “A New Tool for Discourse Analysis: The Vocabulary-management Profile”, *Language*, núm. 67:4, pàg. 763-789.